

DÜNYA UŞAQ ƏDƏBİYYATINDAN SEÇMƏLƏR

**BRİTANİYA
ADALARININ XALQ
NAĞİLLARI**

“ÖNDƏR NƏŞRİYYAT”
BAKI-2005

*Bu kitab “Britaniya adalarının xalq nağılları”
(Bakı, Gənclik, 1989) nəşri əsasında
təkrar nəşrə hazırlanmışdır*

İngiliscədən tərcümə edənlər
və ön sözün müəllifləri:

**Şahin Xəlilli
Zakir Səfəroğlu**

Redaktoru:

Cəlil Nağıyev

398.21’0941 - dc 21

AZE

Britaniya adalarının xalq nağılları. Bakı, “Öndər nəşriyyat”, 2005,
376 səh.

Dünya xalqlarının nağıllarını birləşdirən ümumi cəhətlər çoxdur. Bütün dünya nağılları xalq müdrikliyinin təntənəsindən söhbət açır. Xeyirin şəər, işığın zülmət, haqqın nahaq üzərində qələbəsinə inam onların əsas ideya-fəlsəfi qayəsini təşkil edir.

Bu kitaba Britaniya adalarının nağıl və əfsanələri daxil edilmişdir.

ISBN 9952-416-53-8

© “ÖNDƏR NƏŞRİYYAT”, 2005

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti

İLHAM ƏLİYEVİN

**“Azərbaycan dilində latın qrafikası
ilə kütləvi nəşrlərin həyata
keçirilməsi haqqında”**

12 yanvar 2004-cü il tarixli sərəncamı
ilə nəşr olunur və ölkə kitabxanalarına
hədiyyə edilir

BRİTANİYA ADALARININ NAĞİL DÜNYASI

Əgər ana laylası körpəlik çağımızın himnidirsə, keçmişin, bu günün nağılları uşaqlıq illərimizin birinci həyat kitabıdır. Bizim hamımız bu həyat kitabının “gözündən” su içmişik, boya-başa çatmışıq.

Dünyanın hər yerində, hər bucağında nağıllar “qol-qanad” açıb, öz “köhlən atını çapıbdır”. Balaca uşaqların kövrək dünyasına divli-əjdahalı, cinli-seytanlı... qorxulu və müdrik sonluqlu möcüzələr bəxş edibdir.

Bəs Britaniya adalarının xalq nağılları haqqında nə bilirik? Hə, əziz oxucu, bu nağılları oxumamışdan əvvəl, səni bu adalarda yaranmış nağılların tarixi, sehr-möcüzəsi haqqında bəzi məlumatlarla tanış etmək istədik.

İngilis nağıllarının klassik toplusunun yazarı, tərtibçisi Ceyms Riordanın nağılların yaranışı və tarixi haqqında yaxşı bir sözü var. O yazırdı: “Keçmiş dövrdəki nağılçıların ingilis dilinə köçürülmüş mətnləri orijinal nağılların olsa-olsa solğun kölgələrinə bənzəyir. Özünün çoxsaylı modulyasiyaları (səsin, mətnin bir tondan başqa tona keçmələri) ilə çap olunmuş səhifələrdə sükuta qərq olub; onların dinləyicisi – tamaşaçısı isə qeybə çıxıbdır...”

Həqiqətən də belədir. Kitab səhifələrinə köçürülən, yaxud dünyanın neçə-neçə xalqlarının dillərinə tərcümə edilən nağıllar öz ömrünü uzatsalar da, onların ürəyimizdə ləl sükutla oxunuşu nağılın keçmiş günlərdəki yaşantılarını gözümüzün qabağına gətirir.

Yenə Ceyms Riordanın ingilis nəşrinə yazdığı qeydlərdən birinə qayıtmağa ehtiyac duyduq. Onun nağıl həqiqəti haqqında maraqlı bir fikri var: “Müasir və qədim nağıl söyləmələrinin ən böyük fərqlərindən biri budur ki, sonuncuda (yəni keçmiş zamanlardakı nağıl söyləmələrində – *red.*) nağıllar tez-tez musiqi ilə müşayiət olunardı. Bu, İrlandiya ölkəsində xüsusilə dəbdə idi, nə vaxtsa əlamətdar bir hadisə baş verəndə, bu hadisəyə ya xalq mahnıları qoşardılar, ya da həmin hadisəni bayram etmək üçün improvizasiya (hazırlaşmadan şer, nitq söyləmə, musiqi əsəri yaratma və ya musiqi çalma) edərdilər. Son zamanlaradək irland kəndlərində bilici, şeirli nağıllar söyləyən çox istedadlı bardlar (nağılçı aşıqlar) var idi...”

C.Riordanın bir həqiqəti də budur ki, müasir şairlər, yaxud nağılçılar tərəfindən yazıya alınan nağılların çoxu demək olar ki, yeniləşdirilmiş, yaxud müasirləşdirilmişdir. Təbii ki, müasir oxucunun zövqünü oxşamaq meyarından və tələbindən yaranan, yazıya alınan nağılların bu günlərimizə çatması tarixinə dair çox-çox mətləblərə toxunmaq olardı.

İngilis nağıllarının da özünəxas, orijinal süjet xətti, qeyri-adi obrazları, Azərbaycandan çox-çox uzaq məkanı – coğrafiyası, lakin nağıl dünyamıza çox yaxın sehrli fantaziyası vardır.

Dədəm Qorqud boylarından çox-çox əvvəllər yaranmış, sonralar ağızdan-ağıza, nəsilən nəslə ötürülmüş qədim folklor nümunələrimizin müəyyən qismi ingilis dilinə tərcümə edilmişdir.

Bu gün oxucu ixtiyarına verdiyimiz Britaniya adalarının xalq nağıllarının klassik toplusunun dilimizə tərcüməsinin yeni nəşrini hazırlayanda elə bildik ki, nağıllar haqqında oxumalı, yazmalı zəngin mənbələr saysız-hesabsızdır. Lakin onların hamısını bu kitaba sığdırmaq mümkün deyil.

Söz çəkək-çəkək bəzi mətləblərə aydınlıq gətirmək istədik.

Nağıllar, əfsanələr və şifahi xalq ədəbiyyatının digər gözəl, həmişəyaşar inciləri sinifli cəmiyyətdən əvvəllər yaranmışdır. Xalq hər əsrdə öz “tarixi”ni yazmış, onu yeni nəslə ərməğan etmişdir. Bu xalq yaradıcılığı keçmişdən bu günə qədər uzun bir yol keçərək nəsilən-nəslə, əsrdən-əsrə ötürülmüşdür.

Bəs dünyanın ilk nağılı hansıdır? Onun müəllifi kimdir?

Arxeoloqlar dünyada birinci adamın sümüyünü tapmadığı kimi, ədəbiyyatçılar da ilk nağılı hələ “kəşf etməmişlər”.

İtaliya alimi C.Viko əsəti və nağılın ilk mükəmməl fəlsəfəsini yaratmışdır. Müəllif “Yeni elm” kitabında yazır: “...Uşaqlar çox vaxt cansız əşyaları əlinə alır, onları az qala adam kimi danışıdır, əylənirlər. İbtidai insanlar da uşaqlar kimi təsəvvürlərinə uyğun söz cılasını yaratmaqla heyrətamiz bir iş görmüşlər”.

Xalqın arzu-istəyini, sabaha inamını, nikbin ruhunu tərənnüm edən, ürək-lərin “yanğı”sına, işığına çevrilən nağıllar yarandığı gündən insanın ömür – gün yoldaşı, bələdçisi olmuşdur. Heyvanlar aləmindən bəhs edən ilk nağıllar totemizmlə əlaqədar yaranmışdır. Div, əjdaha və digər əsəti surətli sehrli nağıllar əsrlər keçdikcə mifoloji səciyyəsinə itirmiş, özündə daha çox real, sosial cəhətləri əks etdirməyə başlamışdır.

Nağıllar xalq müdrikliyinin təntənəsindən söhbət açır. Xeyirin şəh, işığın zülmət, haqqın nəhaq üzərində qələbəsinə inam onların əsas fəlsəfi qayəsini təşkil edir.

Dünyanın müxtəlif xalqlarının nağıllarını birləşdirən ümumi cəhətlər çoxdur. Onların çoxunda məzmun, süjet oxşarlığına rast gəlirik. Bu isə, hər şeydən əvvəl, bəşər övladının bir-birinə oxşar həyat tərzindən, yaxın taleyindən, sülh, əmin-amanlıq arzusundan xəbər verir.

Yarandığı gündən sərhəd nə olduğunu bilməyən, eldən-elə, dildən-dilə düşdükcə özünün yeni əkiz taylarını yarıdan nağıllar xalqların yaxın-uzaq keçmişinin bu günə çatan əks-sədasıdır.

Bununla belə hər xalqın nağıllarının özünəməxsus cəhətləri var. Məsələn, alman, isveç nağıllarında sehr, ovsun ön planda verilir. Fransız nağılları isə daha çox hazırcavablıq, yüngül istehza hissi ilə “yoğurulub”. İtaliya nağıllarında gözəlliyə, harmoniyaya meyl daha güclüdür. Bəs ingilis nağılları necə?

Bu nağılların özəyini ümumgerman mənəblərindəki sərtliyi yumşaldan zərif yumor hissi təşkil edir.

Möhtərəm oxucu! Orijinaldan tərcümə olunmuş ingilis xalq nağılları sizin ixtiyarınızdadır. Xalq müdrikiyini, onun keçmişinin pozulmaz səhifələrini özündə cəmləşdirən bu nağıllar Britaniya adalarında yaranmışdır. Rəsmi adı Böyük Britaniya və Şimali İrlandiya Birləşmiş Krallığı olan bu ölkə dörd vilayətdən – İngiltərə, Uels (və ya Vallis), Şotlandiya, Şimali İrlandiyadan (və ya Olsterdən) ibarətdir və hər bir vilayətin özünəməxsus tarixi, mədəni ənənəsi və irsi vardır. Topluda bu vilayətlərin, Böyük Britaniyanın qraflıqlar və qraflıq hüquqlu şəhərlərinin (topluda 12 sayda ayrı-ayrı vilayət və qraflıqların) nağılları – verilmişdir. Hər vilayətin, hər qraflığın nağılı bir-birindən “bənzərsizliyi” ilə seçilir. Məsələn, Cənub-Şərqi və Orta İngiltərədə məişət, komik mündəricəli nağıllar üstünlük təşkil edir. Keltlərə məxsus Uelsdə isə pərilər, cinlər və mələikələr haqda sehrlı rəvayət, nağıllar daha çox yayılmışdır. Şərqi İngiltərədə vahiməli, qara-basmalı nağıllara böyük yer verilir. Şotlandiyada isə arxaik nağıllar qorunub saxlanılır, xalq onları daha çox sevir. Bu nağıllarda heyvanların sehrlı metamorfozası (şəklini dəyişməsi) incə duyumla nəql edilir. İrland nağıllarında xristianlığın təsiri duyulur, süjet xəttinin inkişafında məkrə, hiyləyə, kinə daha çox rast gəlmək olur.

İngilis xalqı öz keçmişinə, mədəni irsinə həmişə böyük rəğbət, məhəbbət bəsləmişdir. Keçmişin sabahın əlindən tutan ən etibarlı dayaq olduğu bu aforizmdə çox gözəl ifadə edilmişdir: “Keçmişinə güllə atma, sabah sənə topdan atəş açarlar”.

“Keçmişin pərdəsi” altında xalqın mənəvi siması, varlığı dayanmışdır. Onu bu günə gətirən isə xalqın müdrik söz incisi-şifahi xalq ədəbiyyatı olmuşdur.

Gəlin, sizinlə birlikdə bu xalqın keçmiş ədəbi tarixinə qısa nəzər salaq.

Böyük Britaniya ədəbiyyatının ən qədim nümunələri – anqlosaksların qitələrdən gətirdikləri əsətir, nağıl, rəvayət, əfsanələr (V-VII əsrlər) xalq arasında daha çox yayılmışdır. VI-VII əsrlərdə xristianlığı qəbul edəndən sonra xalq özünün qədim epik poemalarını, dastanlarını yaratmışdır. İngilis poeziyasının məhkəmə daşı sayılan – “Beovulf” X əsrdə yazıya alınmışdır. XI-XIII əsrlərdə kilsə əsərləri latın, cəngavərlik şerləri fransız, əfsanə və nağıllar isə anqlosaks dillərində yazıya alınaraq öz ömrünü yaşamışdır. İngilis ədəbiyyatında realizmin banisi, “ingilis poeziyasının və ədəbi dilinin atası” Cefri Çoser özünün məşhur “Kənterberi əfsanələri”ni 1347-48-ci illərdə doğma dilində qələmə almışdır. Bu, ingilis dilində yazılmış ilk əsərdir.

XIV əsrin ortalarında ingilis dili bir dil kimi formalaşmış, xalq nağılları, əfsanələri xalqın öz doğma dilində “dil açmışdır”. Sonralar bu nağılların çoxu xalq musiqisi ilə qoşa addımlamışdır. İndinin özündə Şotlandiyada, İrlandi-

yada “bəqpayp”la (tuluq zurnası) müşayiət olunan nağıllar özünün ən gözəl deyimini yaşayır. XIV-XV əsrlərdə Robin Hud (yarıtarixi–yarıəfsanəvi Robin Hud XII əsrin ikinci yarısında yaşamışdır, balladaları xalq qəhrəmanlığını və müdrikliyini dillər əzbəri etmişdir. Elə bu əsrlərdən etibarən ingilis rəvayət, ballada və əfsanələri, xalq nağılları ilə qaynayıb qarışmışdır. İngiltərənin tanınmış söz ustaları xalq yaradıcılığını özlərinin sənət məktəbinə çevirmiş və bunun əsasında ən böyük əsərlərini yaratmağa başlamışlar.

Şifahi xalq ədəbiyyatı orta əsrlərdə yazıb–yaratmış Tomas Məlorinin, İntibah dövründə Filip Sidneyin, Edmund Spenserin yaradıcılıqlarına dərin təsir göstərmişdir. “İngilis poeziyasının allahı” Vilyam Şekspir “Qış gecəsində yuxu” (1595), “Qış nağılı” (1610), “Fırtına” (1612) pyeslərini xalq nağıllarının, xalq fantastikasının təsiri ilə yazmışdır. Uzun inkişaf yolu keçən nağıllar, yazıya alındıqdan sonra səhnə ömrünü yaşamışdır. Peşəkar ingilis teatrının səhnəsində kral Oberon, hiyləgər Robin Pak... kimi nağıl qəhrəmanları özünün yeni pərəstişkarlarını tapmışdır. Xalq qəhrəmanı Robin Hud XVI-XIX əsrlərdə bir sıra söz ustalarının, o cümlədən Ben Conson, Con Drayden, Valter Skottun əsərlərində ədəbi ömrünün davamını yaşamış, ürəklərdəki qəhrəmanlıq eşqini alovlandırmışdır.

XVII əsrin sonu və XIX əsrin əvvəllərində xalq yaradıcılığına maraq daha böyük vüsət almışdır. Əgər Almaniyada Karl Muzues, Vilhelm Hauf, Yakob və Vilhelm Qrimm qardaşları, Danimarkada Hans Xristian Andersen nağıl janrının gözəl nümunələrini yaratmışdısa, İngiltərədə C.Q.Bayron, S.T.Kolric, R.Sauti, T.Mur əsərlərində nağıl koloritini, xalq ruhunu qoruyub saxlamışdır. E.Lir, L.Kəroll, O.Uayld və R.Kiplinq isə uşaqları da, böyükləri də heyrətləndirən ən gözəl nağılların müəllifi kimi dünya şöhrəti qazanmışlar.

İyirminci yüzillikdə isə nağılçı–yazıçılardan S.Moem, M.Bərri, P.Travers, E.Qauc, U.Delamar... və onlarca başqaları keçmiş nağılların gözəl ənənələrini yaşada–yaşada müasir nağılların “həqiqət”ini yaratmışlar.

İndinin özündə də qədim nağılların toplanıb nəşr edilməsində böyük işlər görülür. XIX əsrin əvvəllərindən bu günədək təxminən iki yüzdən çox mütəxəssis folklorşünasların səyi nəticəsində Böyük Britaniya nağılları həyata vəsiqə almışdır.

İngilis folklorşünası Cozef Ceykobsun “İngilis xalq nağılları” klassik nağıl toplusu və tanınmış ingilis yazıçısı, folklorşünası və mütərcimi Ceyms Riordanın tərtib etdiyi “Britaniya adalarının xalq nağılları” kitabı bu baxımdan diqqətəlayiqdir. Tərtibçinin topluda qarşısına qoyduğu məqsəd aydındır: ingilis nağıl, əfsanələrinin “ətrini, rayihəsi”ni qədirlən oxucuya çatdırsın. Nağılların dilimizə tərcüməsində də bu qayə bizim üçün ikiqat doğma olmuşdur.

Bu nağıllar bizə həm də ona görə doğma görünür ki, burada “sərgərdan süjetlər”in əksinə rast gəlirik. Azərbaycan nağıllarına bənzər nağıllar

(“Qoğal”, “Dünyanın qurtaracağındakı quyu”, “Yeyəndə ortaq qardaş” və s.) bir çox cəhətləri ilə diqqətimizi cəlb etdi.

Rus ədəbiyyatşünası N.Yelina nağılların “əkiz tayları” haqda yazır: “...eramızın başlanğıcında xeyli xalq Asiyadan Avropaya köçmüş, Avropanın özündə uzun müddət köçəri həyat keçirmiş, yerli camaata qarışmış, özgə torpaqlarında eşitdiyi nağılları onlara ötürmüşdür”.

Səyyah, tacirlərin dünyanın yaxın-uzaq ölkələrinə səyahəti zamanı nağıllar, əfsanələr bu ölkədəki xalqların mənəvi sərvətinə çevrilmişdir. Yaxud da əksinə, onlar eşitdikləri ən yaxşı söz incisini öz ölkələrinə “qonaq” aparmışlar. Bu nağılların süjetləri bir-birinə o qədər qaynayıb qarışmışdır ki, onları hansı xalqın yaratdığını bu gün söyləmək çətindir.

Bu nağıllarda xeyirlə şərin, varlıyla kasıbın... mübarizəsi incə lirizmi, dramatizmi ilə diqqəti cəlb edir. Xeyir, ədalət qələbə qazanır, həqiqətin təntənəsi nağılların uğurlu finalına çevrilir, xeyrin şənində gözəl sözlər deyilir, şəhər, qara qüvvələr ittiham edilir, cəzalandırılır. Bəzi ingilis nağıllarında, xüsusilə son dövrdə yaranmış nağıllarda bu həqiqət ictimai mənə kəsb edərək bərabərlik ideyasını meydana gətirir: kasıb şahzadə ilə evlənir, kasıb var-dövlət tapır və sair və ilaxır.

İngilis nağıl, əfsanələrində, ruh, pəri, cin-şeytan, qulyabanıların... təsvirinə xüsusi yer verilir. Pərilər həyatdan köçmüş adamların ruhlarının ölmədiyinə xalqın böyük etiqadının təzahürüdür. Bir çox ədəbiyyatçılar Vilyam Şekspirin “ruhları, pəriləri kəşf etdiyini” söyləmişlər.

“Balaca adamlar” kimi təsvir edilən pərilər-əsatir məxluqlar istər şifahi, istərsə də yazılı ədəbiyyatın unudulmaz mövzusu olmuşdur. İngilis folklorşünası Henri Bett “İngilis əsatirləri və ənənələri” kitabında yazır: “Bu torpaqda... balaca, qarayanz iberiyalılarla ucaboy, sarışın keltlər təmasda olmuşlar. Cırt-dan boylu adamlarla nəhənglərin hər hansı ünsiyyəti... əfsanəvi inkişafa təsir göstərmişdir”.

Ən maraqlısı budur ki, ruh, pəri, cin-şeytan, qulyabanılardan... bəhs edən nağıl, əfsanələr bir sıra məişət ənənələrinin yaranmasına səbəb olmuşdur. Məsələn, indinin özündə bəzi mövhumatçı ailə üzvləri dünyaya yenidən gəlmiş körpənin yastığı altına ya bibliya, ya da dəmir parçası qoymaqla bir həqiqətə inanırlar: ruhlar, cin-şeytan, pərilər... dəmirdən çox qorxurlar. Guya qədim zamanlarda tayfalar arasında gedən müharibələrdə nəhəng adamlar Neolit dövrünün cırt-dan adamlarını dəmirlə məğlub etmişlər. Pərilər isə cırt-dan adamların ulu əcdadı hesab edilir.

Maraqlı “həqiqətlər”dən biri də “ilk qədəm”lə bağlıdır. Hazırda İngiltərənin şimalında, xüsusilə şimal-şərqində ona böyük inam yaranmışdır. Deyirlər ki, yeni ildə, dekabrın son gecəsində evin astanasına sarışın kişi, ya qadın qədəm bassa, demək il çox ağır keçəcəkdir. Həmin gecənin qonağı qarayanz

adam olmalıdır. Özüylə hədiyyə gətirməlidir – bir az çörək, bir qədər kömür, ya da ki, pul. Bu ənənə qədim Romada daha çox yayılmışdır. Əslində, yeni il gecəsi ev yiyəsi gərək evindən kənara heç bir pay-zad verməsin – nə od, nə bir tikə çörək... Hər şey aydındır. Əgər il evdən verilən payın qıtlığı ilə başlayırsa, demək bütün il boyu belə davam edəcək. Evə gətirilən payla ilin bolluğu, bərəkəti artır. “İlk qədəm” bərəkət gətirir, ailə il boyu nə yeməkdən, nə kömürdən, nə də puldan korluq çəkir.

Şifahi ədəbiyyat xəzinəsinin incilərində xalq müdriqliyinin neçə-neçə belə dərin qatları, “inam”ları vardır...

“Nağıllar yalan olmur” deyən ingilislər onun həqiqət olduğuna inanmışlar.

Londonun mərkəzində – Kensington Qardens parkında, bir də İrland dənizi sahillərində – Landudno adlı Uels şəhərciyində nağıl qəhrəmanları “heykəlləşmişlər”. Onlar Ceyms Bərrinin “Piter Pən”, Lüis Kərollun “Alisa möcüzələr ölkəsində” nağıllarının qəhrəmanlarıdır. O qəhrəmanlar ki, tunc heykəllərə dönüb, xalqın nağıl dünyasının ovsun və hikmətini bu günə çatdırıblar.

Biz isə bu gün Britaniya adalarının xalq nağıllarının klassik toplusunu oxucularımızın ixtiyarına veririk. Qoy onlar əsrdən-əsrə, nəsil-dən-nəslə, ürəkdən-ürəyə köçmüş keçmişin “qocalmayan” nağıl, əfsanə və rəvayətləri haqqında bizə öz sözlərini deməkdən çəkinməsinlər.

Şahin Xəlilli
Zakir Səfəroğlu

ÇIQQILDAYAN QURBAĞA

O vaxtlar elə bir xoş dövrən idi ki, gəl görəsən.

Vur çatlasın idi: donuzlar elə donuzdular. İtlər əhəng yeyirdi. Meymunlar tənbəki sümürürdü. Evlərin damını xəmirlə örtürdülər. Küçələrə pudinq döşəmişdilər. Qızardılmış donuz balaları bellərində çəngəl-bıçaq küçələrdə vurnuxub “Gəlin, gəlin bizi yeyin!” deyərək əsl kef çək-məli əyyam idi.

Bəli, Derlastona iş dalınca gəlmiş bir səyyah evə qayıtmaq üçün poçt karetasını gözləməli oldu. Vaxtı itirməyib şəhər kənarını gəzmək qərarına gəldi. Hadisə yayın axırlarında çox sakit, amma bürkülü bir axşam tərəfi baş vermişdi. Biçin başlanmış, arpa biçilib qurtarmışdı. Kəkliklər sarı külək üstündə qalan tək-tük buğdaları dənləyirdilər. Artıq torağayların, qaratomyuqların cəh-cəhi eşidilməz olmuşdu. Təkcə qarağacların başında gizlənmiş ağacdələnlərin arabir cikkiltisi eşidilirdi.

Ömrünün çoxunu şəhərdə keçirmiş səyyahı çəmənlər ahən-rüba kimi özünə cəlb etdi. Odur ki, çəpərdən aşıb çəmənləkdə var-gəl etməyə başladı. Burda qoca kəndlidən başqa heç kəsi görmədi. Onu salamladı:

– Deyəsən, bu yerlərə bolluca yağış yağıb hə!

– Məsələ burasındadır ki, – qoca cavab verdi, – şənbə günü yağın yağış ətrafı sakitləşdirib.

Körpə doqquzdon kollarının ətrini ciyərlərinə çəkib otlar arasında giləməyvə axtara-axtara səyyah yoluna davam etdi. Hərəkət etdikcə ağır paltarlarının içində özünü narahat hiss etdi. Gədəkəsini çıxarıb qolunun üstünə atdı. Çəpərlərin dibi ilə gedə-gedə

giləmeyvə yığmaq üçün arabir aşağı əyilirdi. Bu ara saati gödəkcənin cibindən sürüşüb iki kəsəyin arasına düşdü. Yalnız bir saatdan sonra karetdə əyləşib evə gedəndə saati itirdiyini bildi. Saat elə düşdüyü yerdəcə qalmışdı. Yan-yörəsində otlar arasında məskən salmış cırcıramalar, qarışqalar və parabüzənlər üçün tiqqıldayırdı.

Saata söz ola bilməzdi. Onun iri ağ sferblatı, zərif əqrəbləri, aydın və cingiltili tiqqıltısı vardı. Axşam düşüb hava soyuyanda, quş səsləri kəsiləndə tiqqıltı daha aydın eşidilməyə başladı. Sanki saat canlı idi, tapılıb kəsəklər arasındakı məhbəsdən xilas edilməsini xahiş edirdi.

İlk ulduzlar səmada sayrışmağa başlayanda saatin ağappaq sferblatı bərq vururdu. Uzaqlardakı göbələklər, bir də yalnız gecələr açılan nadir çiçəklər kimi işıq saçırdı.

Bunlar öz yerində. Amma qaranlıq tamam qovuşmayınca o yerə heç kəsin güzəri düşmədi. Derlaston kilsəsinin axşam zəngləri aləmə car çəkdi. Qərb tərəfdə qaranlıq səmada açıq – yaşıl rəngli zəif işıq zolağı göründü. Elə bu vaxtlar qurduqları tələnə yoxlamaq üçün çəmənliyə iki nəfər adam gəldi. Çəmənliyə çatıb qorxa-qorxa ətrafı gözdən keçirdi, onlar brakonyerlər idi. Məlumdur ki, brakonyerlərin iş günü gecədən xeyli keçmiş başlayır. Onlar qulaqlarını şəkləyib hər yad səsə qulaq asırdılar. Odur ki, saatin düşdüyü yerə yaxınlaşan kimi ayaq saxlayıb ətrafı dinlədilər.

– Ey, Bill, – əvvəlinci brakonyer pıçıldadı, – burda nəşə bir iş var. Sakitcə dayan və qulaq as.

– Əşşi, cırcıramadır da, – Bill cavab verdi.

– Cırcıramadır? Oxşamır axı. Mən ömrümdə cırcıramanın fasiləsiz dızıldamasını eşitməmişəm. Bir qulaq as! Heç səsini kəsmir ey!

– Demək, onda cırcırama deyil. Bəlkə, hansısa bir quşdur?

– Əgər sən deyəndirsə, yəqin tilsimlənmiş quşdur, – Tom dedi və həmin anda əsməyə başlayan meh tiqqıltı səsini onlara tərəf gətirdi. Tiqqıltı lap aydın eşidilirdi.

– Gəl onu axtaraq, – Bill dilləndi. Onlar ehtiyatla səs gələn yerə doğru irəliləyə-irəliləyə otların arasına baxmağa başladılar.

– Odur ey! Bax, gör bir necə parıldayır! Onun bir dənə iri gözü var, görürsən?

– Görməyinə görürəm, amma onun görkəmi heç xoşuma gəlmir.

– Heç mənim də. Bir bax, o, üstümüzə atılmağa hazırlaşır. Allaha and olsun, yaman xatakar şeyə oxşayır. Nə qədər ki, o, boğazımızdan yapışıb qanımızı sormağa başlamayıb, cəld ol aradan çıxacaq, yoxsa gec olar ha!

Dostunu dilə tutmağa ehtiyac yox idi. Onların hər ikisi dabanlarına tüpürüb götürüldülər. Kəsəklər arasına düşmüş tiqqıldayan müəmmalı varlıqdan uzaqlaşana qədər bir nəfəse qaçdılar.

Kürklərinə birə salmış qəribə səslərdən onlar evdə söhbət açdılar. Otlar arasındakı müəmmalı varlıq haqqında xəbər səhərəcən Derlaston camaatının arasında yayıldı. İrili-xırdalı bütün Derlaston əhli toplaşdı qəribə varlığa böyük maraqla tamaşa etdilər. Amma nə bir kişi, nə də bir qadın onun nə olduğunu deyə bilmədi. Bu bir acı həqiqət idi ki, derlastonlulara indiyəcən saat gərək olmamışdı.

Nəhayət, bu məsələni aydınlaşdırmaq üçün bütün ömrünü bu yerlərdə keçirmiş pirani qoca, müdrik ağsaqqala müraciət etməyi qərara aldılar. Nə başınızı ağrıdım, müdrik Atanın (şəhərdə onu belə çağırırdılar) yanına nümayəndələr göndərildi. Tezliklə məlum oldu ki, müdrik Ata ləngimədən məsələni həll etmək üçün hadisə yerinə gedəcək.

O, qocalar qocası idi. Üz-gözünü uzun illərin qırıqları örtmüşdü. Sifətini bürümüş əyri-üyrü qırıqlar saxsı küpələr üstündə əmələ gələn çatlara oxşayırdı. Onun mavi, nəm gözləri vardı. Ağzı açılı qalmışdı, sanki çənəsini dartıb ağzını bağlamaq iqtidarında deyildi. Müdrik Atanın yeriməyə təqəti olmadığı üçün onu əl arabasına mindirib sürə-sürə çəmənliyə gətirdilər.

O, saat düşmüş yerə yaxınlaşan kimi saati üzük qaşı kimi mühasirəyə almış adamlar aralanıb qocaya yol verdilər, yenidən halay vurub düzləndilər. Əl arabasını saxladılar, araya sakitlik çökdü.

– Məni bir başa o vücudun yanına aparın, – müdrik Ata dilləndi.

– Sən elə düz onun yanında dayanmısan, – adda-budda səs-lər eşidildi.

– Elə isə məni o vücudun başına fırladın, – qoca dedi. Onu arabada gəzdirən adam ciddi-cəhdlə qocanı saatın başına dolandırdı.

– Məni o vücudun ətrafında bir də fırladın, – təkidlə dillənən qoca sanki arabada fırlanmaqdan ləzzət alırdı. Qocanı ikinci dəfə saatın dövrəsində dolandırdılar.

– Bir də fırladın, – qoca əlavə etdi.

Araba üçüncü dəfə saatın ətrafında dövrə vurub dayandı.

Arabanın qolları yerə qoyulan kimi camaat sakitləşib nəfəsini içinə çəkdi. Sonra güc-bəla ayağa duran qoca əllərini göyə qaldıraraq tükürpərdici səsle qışqırdı:

– Bu, çıxqıldayan qurbağadır! Bu, çıxqıldayan qurbağadır! Uşaqlar, daş toplayın, payalarla silahlanın. Tezliklə Derlastonda mərəkə qorub məhşər günü olacaq.

Bu nəhs xəbəri eşidən derlastonlular daş, paya yığmağı unutdu. Əvəzində o yerdən üz döndərərək başları lovlu haray-həşirle evlərinə götürüldülər. Müdrik atanın əyləşdiyi əl arabasını elə ağlasığmaz sürətlə sürüb aparırdılar ki! Qocaya elə gəldi ki, gələcəkdən verdiyi xəbər onun gözlədiyindən də tez həqiqətə çevrilməyə başlayıb. Derlastonun bütün sakinləri – kişilər, qadınlar, uşaqlar evlərinə doluşub qapı-pəncərələri cəftələyirdilər. Nə həmin gün, nə də səhəri gün şəhərin küçələrində, çəmənlərdə bir ins-cins gözə dəymədi. Bütün Derlaston camaatı qaxılıb evdə oturmuşdu, Məhşər Günü'nün gəlişini gözləyirdi.

Mələmdür ki, Məhşər Günü gəlmədi. Derlaston camaatı yorulmadan bibliya kitabını vərəqləyib allaha dua edən vaxt bir-cə hadisə baş verdi: səyyah şəhərin giriş qapılarının yaxınlığında poçt aparıcı karetdən düşüb çəmənləyə gəldi, itmiş saatını tapdı, taleyinin xoşbəxtliyinə şükür edib yoluna düzəldi.

Nağılıımız qurtardı –
Nağılıımız neyləsin...
İşdir xoşun gəlmirsə,
Yaxşısını söylə sən.

YEYƏNDƏ ORTAQ QARDAŞ

Qədim zamanlarda Cek O'Kent adlı bir kəndli yaşayırdı. Kəndlinin Herfordşir mahalında Kenterq yaxınlığında bir zolaq torpağı vardı. Torpağın yetirdiyi məhsul kəndlinin ailəsinə güclə çatır, yarıac-yarıtox birtəhər başlarını dolandırırtdılar. Torpağın məhsulu aşıb-daşanda belə Cek O'Kent kasıblığın daşını ata bilmirdi.

Günlərin bir günü torpaq sahəsini şumlayan Cek O'Kent sahənin kənarına çatanda dönüb geri qayıtmaq istəyirdi ki, birdən başını yuxarı qaldırıb qarşısında dayanmış bir qulyabanı gördü. Ayaqlarını aralı qoyub dayanmış qulyabanı əllərini sinəsində çarpazlayıb kəndlini hirsli-hirsli süzürdü.

– Bura mənim torpaq sahəmdir, – qulyabanı donquldandı.
– Sənin burda nə itin azıb?

Canına vahimə düşmüş Cek O'Kent qorxduğunu bürüzə verməyib sakitcə təmkinlə cavab verdi:

– Çoxdandır ki, bu yerlərdə görünmürsən. Odur ki, sahəni sənin üçün şumlamışam ki, xətrin nə istəsə əkəsən.

– Bu mənim torpaq sahəmdir, – qulyabanı tüklü sinəsini qaşıya-qaşıya təkrar etdi, – qoy sən deyən olsun, torpağı mənimçün şumlayıb hazırlaya bilərsən.

– Çox yaxşı, – azca cürətlənən kəndli dedi. – Bəs məhsulu mənimlə bölsək necə? Əgər narazı olmasan, mən işləyərəm, sən isə zəhmətimin əvəzində məhsulun yarısını mənə verərsən.

Qulyabanı çirkli qabarlı əli ilə kotandan yapışıb soruşdu:

– Axı məhsulu necə bölüşdürəcəyik?

Cek O'Kent bir an fikrə gedib sonra cavab verdi:

– Bu il sən torpağın üzündə olanların hamısına sahib durarsan, torpağın altında qalanlar da mənim olar. Belə ki, kökü mənim, yarpaqları sənin olsun.

Kəndlinin şərti ilə razılaşan qulyabanı söz verdi ki, payızda gəlib onun payına düşən məhsulu toplayacaq. Qulyabanı şumlanmış torpağın üstündə qıçlarını sürüyə-sürüyə çəpərdən aşıb keçmək üçün nərdivan axtardı, lakin heç nə tapmayıb ləngər

vura-vura özünü deşiyə soxdu. Mat-məəttəl qalmış kəndli dayanıb qulyabanıya tamaşa edirdi.

Həmin il kəndli torpaq sahəsinə turp əkdı. Qulyabanı öz payını yığıb aparmaq üçün gəldı. Ona düşən pay turpun zibildən başqa heç nəyə yaramayan yarpaqları oldu. Cek O'Kent isə iri-iri yumru kökləri yığışdırıb evinə apardı və anbara yığdı. Hirs qulyabanının beyninə vurdu, dişı bağırsağını kəsdi, özünü itirdi, amma heç nə edə bilmədi, çünki müqaviləyə vicdanla əməl edilmişdi. Faydalı bir şey tapmaq ümidi ilə yarpaq tayasının içərisində uzun müddət eşələndi, amma xeyri olmadı. Nəhayət qulyabanı dedi:

– Gələn il müqaviləni tərsinə bağlayarıq. Kökləri mənım olar, yarpaqları isə sənım.

Qulyabanının bu təklifi Cek O'Kentın ürəyindən oldu. Bu dəfə o, torpağı şumlayıb mala çəkdi və toxumluq buğda səpdi.

Buğda biçilib axırını qızılı dərzlər arabaya yığılanda qulyabanı gəlib çıxdı. Qadınlar, kişilər, oğlanlar, qızlar – bütün biçinçilər zəhmət nəğməsi oxuyurdu. Zorba, güclü bir at isə tüklü ayaqlarını aram-aram atıb təntənə ilə və ehmalca qiymətli dərzləri Cek O'Kentın həyətinə daşıyırdı.

Qulyabanının dərhal ağına gəlmədi ki, ona yenə kələk gəliblər. Bir an sonra başa düşdü ki, turp yarpağı kimi, kövşənin köklərinin də heç bir faydası yoxdur. Anladı ki, küləş köklərini yolub torpaqdan çıxartmağa dəyməz.

Amma məhsul bayramı keçiriləndə hamı qulyabanı ilə xoş rəftar etdi. Qulyabanı yaxşıca içdi, bir-iki parça isti pudinq çeynəyib uddu və hətta ciqa oynamağa cəhd etdi, lakin rəqqasələrin yanına çatmamış ayağı ilişib üzü üstə yerə dəydi. Bundan sonra bir küncə çəkilib səssiz-səmirsiz oturdu. Şənlik edənlərə tamaşa etdi. Məhsul bayramı sona yetib biçinçilər evə dağılışandan sonra qulyabanı dilə gəldi:

– Bura bax, Cek, belə çıxır ki, sən yamanca kələkbazsan ha! Gəlsənə bu dəfə sadəcə olaraq torpağın üstündə bitən məhsulu tən yarı bölək.

Qulyabanı bədheybət pəncəsini Cekin çiyinə qoyub sınaycı nəzərlərlə ona baxdı.

– Gəl birlikdə işləyək və kim nə qədər bacarır biçib özünə götürsün.

Cek O‘Kent razılaşdı və qulyabanı axsaya-axsaya çıxıb getdi. Bu dəfə də torpaq sahəsində bol buğda bitdi. Zəmiyə baxanda adamın qəlbi fərəhlənirdi. Külək vuranda qızılı sünbüllər dalğalanan dənizi xatırladırdı.

Cek O‘Kent dəmirçinin yanına getdi. Dəmirçi onunçün hər biri üç fut uzunluqda yoğun dəmir çubuqlar düzəltdi. Cek dəmir çubuqları gətirib dağınıq halda qulyabanının biçəcəyi torpaq sahəsinə sandı.

Gücünü sınamaq vaxtı gəlib çatanda hər iki biçinçi əvvəlcədən dəryazlarını bülövlədi. Yaxınlıqdakı kilsənin saati beşi vuran kimi onlar işə girişdilər.

Cek payına düşən sahəni sürətlə biçə-biçə irəlilədi. Onun çəkdiyi dəryaz xışıltı ilə sünbülləri biçib torpağa tökdü.

Amma qulyabanının işi yaxşı getmirdi. Güclə 12 yard yerin sünbülünü biçməmiş dəryazının ağzı tamam korşaldı.

– Ey, bura bax, mən görək bir az nəfəsimi dərib dincimi alam, – qulyabanı ucadan dedi və bildirdi ki, ona dəryazının ağzını bülövə çəkmək lazımdır.

Cek gülümsəyib işinə davam etdi. Qulyabanıdan iki dəfə çox sahənin taxılını biçdi.

– Ay qardaş, bu sahə daş kimi möhkəm pıtraqla doludur. Pıtraqların sapları dəmir çubuq kimi möhkəmdir, – ağzı sınıb diş-diş olmuş dəryaza göz gəzdiren qulyabanı şikayətləndi.

Taxılı biçə-biçə uzaqlaşmış Cek heç qulyabanının səsini də eşitmədi.

Gün qalxıb günorta oldu və sahəyə düşmüş şəh buxarlanıb yoxa çıxdı. Qulyabanının işi heç getmədi. O, ağzı əyilib tökülmiş dəryazla taxılı biçə bilmədi. Hətta dəmir çubuqlar sancılmamış talalara rast gəlsə də işləyə bilmədi. Nəhayət, cana doyub dəryazı biçənəyə çırpdı.

– Götür bu mələun, lənətə gəlmiş torpaq sahəni, – qulyabanı ümitsiz halda dilləndi. – Başına dəysin belə torpaq! Qoy hamısı sənin olsun. Bir də mənim ayağım bu yerlərə dəyməyəcək. Sən də, sənin bu sahən də mənim canımı boğazıma yığıb.

Bunu deyib qulyabanı oradan uzaqlaşdı və bir daha Cekin torpaq sahəsində gözə görünmədi. Cek qulyabanının sahəyə atdığı ağzı əyilmiş dəryazı aparıb anbardan asdı.

Bəli, bax indi Cekin nəvəsi bu dəryazı şəstlə öz dostlarına əşyayi-dəlil kimi göstərib cavan kəndliləri inandırmağa çalışır ki, heç vaxt heç nədən qorxmaq lazım deyil; çünki aqıl adamlar həmişə öz ağı ilə tündməcəzlərə üstün gəlirlər.

QOTTEMLİ MÜDRİKLƏR

Biri vardı, biri yoxdu, bir zamanlar Qottemdə bir adam yaşayırdı. Bir dəfə o, yığışıb bazara pendir satmağa yollandı. Təpədən üzü aşağı düşüb Nottinqem körpüsünə yaxınlaşanda torbasındakı pendir tikələrindən biri yerə düşüb yol boyu diyirlənməyə başladı.

– Ey, dostum, – oğlan səsləndi. – Olmaya bazarın yolunu tanıyırsan? Əgər tanıyırsansa, qoy qalan pendirləri də sənin dalınca yola salım.

Qottemli oğlan torbanı çiyindənən yerə atıb pendir tikələrini çıxartdı, bir-birinin dalınca yolda cərgəyə düzdü.

Bir parça pendir diyirlənə-diyirlənə gedib kola ilişdi, başqa birisi otların arasına düşdü. Oğlan pendir tikələrinin ardınca qışqırdı:

– Allah qoysa, bazarda görüşərik!

Pendir parçalarını qarşılamaq üçün oğlan bazara çatıb gözləməyə başladı. Bazar bağlanana kimi dayanıb gözlədi.

Sonra bir-bir qonşulara yaxınlaşıb pendirlərini bazarda görüb-görmədiklərini xəbər aldı.

– Onları bazara kim gətirməli idi ki? – Qonşulardan biri soruşdu.

– Necə yəni kim gətirməli idi! – oğlan cavab verdi. – Özləri gəlməli idilər. Onlar yolu çox yaxşı tanıyırlar. Amma pendirlər elə sürətlə qaçırdı ki, qorxuram, indi Yorka çatmış olsunlar.

Oğlan bu sözləri deyib yola düzəldi. Amma onu da deyim ki, bu günəcən oğlanın pendirlərini görənlər olmayıbdır.

Bir dəfə Qottemli on iki oğlan balıq tutmağa getdi. Çaya çatan kimi bəziləri suya girdi, bəziləri isə sahilə dəyandı. Evə qayıdanda onlardan biri o birinə dedi:

– Kişilənib yaman dərin yerə getmişdik. Allah eləməsin, birdən suda boğulan olar ha!

– Doğrudan a! Gəlin yoxlayaq. Biz evdən gələndə on iki nəfər idik.

Sonra onlar özlərini saymağa başladılar, hamı bir ağızdan dedi:

– On bir nəfər!

Və belə qərara gəldilər ki, biri suda batıb. Qayıdıb çayda balıq tutduqları yerə gəldilər. Acı-acı göz yaşları axıdıb suda batmış yoldaşlarını axtarmağa başladılar. Elə bu dəm yaxınlıqdan atını səyirdib keçən fermer onları görüb nə itirib-axtardıqlarını, niyə kədərli olduqlarını xəbər aldı.

– Bu gün çayda balıq tuturduq. Evdən çıxanda on iki nəfər idik. Birimiz suda batıb.

Fermer soruşdu:

– Deyin görüm, cəmi neçə nəfərsiniz?

Oğlanlardan biri özünü saymadan cavab verdi ki, on bir nəfərdirlər.

– Düzünü desəm, nə verərsiniz?

– Cibimizdə olan pulların hamısını.

– Onda əvvəlcə pulları verin, – fermer təkid etdi.

Sonra o, qamçı ilə bircə-bircə onların çiyinə şappıldada-şappıldada saymağa başladı:

– Bu bir, bu iki...

Sayıb on ikiyə çıxdı. On ikincinin yanına çatıb ona güclü bir qamçı ilişdirib dedi:

– Alın, bu da sizinçün on ikinci nəfər.

– Allah həmişə sizin köməyinizə yetsin, – Qottemli oğlanlar sevincək dilləndilər. – Ölmüş qardaşımızı siz bizə qaytardınız.

Haçansa bir neçə Qottemli Nottinqemin cənubundan altı mil aralı çay boyunca gözə-gözə elə bir yerə gəlib çatdılar ki, orada iki çay bir-birinə qovuşduğundan qıjov əmələ gəlib su burulğanı yaranmışdı.

Onlardan biri:

– Görürsünüz, su necə qaynayır, – dedi.

Kimsə cavab verdi:

– Eh, yulaf unu olsaydı, o qədər yayma bişirərdik ki, bütün ayı kəndə bəs edərdi.

Bəli, qərara gəldilər ki, kəndə bir neçə adam göndərsinlər və tapşırdılar ki, kim nə qədər bacarsa, çox yulaf unu gətirsin. Kəndə gedənlər yulaf unu tapıb tezliklə qayıtdılar. Gətirdikləri unu suya əndərdilər. Yaymanın nə vaxt bişəcəyini bilmək məsələsi ortaya çıxdı. Onlardan biri təklif edib bildirdi ki, suya atılıb yoxlayar. Bununla da bu çətinlik də aradan qaldırıldı.

Həm də razılığa gəldilər ki, suya atılan adam yaymanın hazır olduğunu görəndə kimi əlini yuxarı qaldıraraq işarə versin. Oğlan özünü suya atdı, gördü ki, düşdüyü yer olduqca dərinidir. Cəld əl-qol atıb üç dəfə adama boy verməyən suyun üzünə qalxdı, amma heç nə demədi. Onun susmağı yoldaşlarını narahat etdi. Oğlanın işarəsini səbirsizliklə gözləyən yoldaşları onun ağzını açıb-yumduğunu, əllərini yellədiyini görəndə kimi bu qərara gəldilər ki, yayma hazırdır.

Ləziz neməti oğlanla bölmək üçün dərhal suya atıldılar, əlbəttə ki, hamısı boğulub suda batdı...

TƏK AĞACLI TƏPƏDƏ MƏSKƏN SALMIŞ MƏLƏKLƏR

Çox az adam tapılar ki, Milad bayramının on iki gündən ibarət olduğunu bilməsin. Əlbəttə Şropşir mahalında müqəddəs gün hesab edilən bayram günü oraya daxil deyildir. Milad bayramına hazırlıq evləri yır-yığış etməkdən başlanır. Belə ki, evdəki hər bir əşya güzgü kimi təmizlənir, künc-bucağın tozu alınır. Qalaydan, misdən düzəldilmiş oyuncaqlar gəmiləri sürtüb elə işımsı işıldadırlar ki, xanımlar, qızlar papaqlarını o gəmilərin içərisinə qoymağı özlərinə rəva görsünlər, yoxsa ruhlar xanımları çimdikləyərlər. Görülmüş iş yaxşı olanda ağa kəviz-qaravaşlara ənam da verir.

Sonra öz səliqə-səhmanı ilə göz oxşayan mətbəx pırkal, sarmaşıqla bəzədilməlidir. Ağ çiçəkli pırkal budağı tünd sarmaşığın qolları arasında pəncərənin qabağına qoyulmuş güldanlardan tutmuş, şabalıdı palıd bufetinin üstündəki qab-qacağa, bürünc şamdanlara, zəncirvarı şəbəkələrə, buxarının üstündəki güldən düzəldilmiş oyuncaq itə sarmaşaraq mətbəxi daha da yaraşlıq göstərməlidir.

Milad bayramı üçün edilmiş bazarlığa təzə pivə, bal, novruzgülü, gəndalaş giləmeyvəsindən və zəncirotundan hazırlanmış şərab, soyutma, qızardılmış dana, donuz, dovşan əti, qaz və başqa quş ətləri, ət və alma piroqları, qoz qatılmış şirin kəsmik, darçınlı piroq və bayram tortu daxildir. Bayram axşamı şam edərkən ət, pudinq, cürbəcür ət piroqları, qızardılmış çörək tikələri və pivə süfrəyə qoyulur.

Bayram axşamında bir qayda olaraq sap əyirib toxumaqla məşğul olmur, tapmacalar deyilir, kart oynayır və rəqs edirlər.

“Görəsən, rəqs edib süzmək olmasaydı, siz nə edərdiniz!”

“Eh, yorulub əldən düşənəcən dəsmal-dəsmal və gözübağlıca oynardıq. Sonra da tapmacalar söyləyib cavab axtarardıq. Kim cavab tapa bilməsə, bu sözləri qışqırdı: “Vay-vay, artıq səhər saat üçdür ki!”

Bəli, gözübağlıca yeniyetmələrin ən sevimli oyunu idi. Bu oyun başa çatan kimi “alma davası” oyunu başlayırdı. Bu oyun

zamanı rəqiblər bir-birinin qollarını arxadan bağlayır, su ilə dolu vannadan almanı ağızları ilə tutub çıxartmağa cəhd edirdilər. Alma uşaqlardan birinin ağzına tuş gələndə marıqda dayanmış yoldaşları onun başını suya basırdılar.

Bu oyunlar başa çatandan sonra müxtəlif əhvalatlar söylənirdi. Bayram axşamı söylənmiş Derbişir mahalındakı Baslo adlı yerlə bağlı olan bir əhvalatı mən də sizə nəql etmək istəyirəm.

Qədim zamanlarda bir təpənin üstündə üç hündür ağac vardı. Ay çıxıb aləmə nur saçan gecələrdə bu ağacların altında üç gənc xanım rəqs edər, hər yana mahnı səsləri yayırdı. Bircə nəfər fermerdən başqa heç kəs cürət edib o yerlərə yaxın getməzdi. Həmin fermer gec çiçək açmış novruzgülülərdən dəstə bağlayıb yayın qızmar çağında ildə bircə dəfə təpəyə dırmaşır ki, tər çiçək dəstəsini ağacların dibinə qoysun. Bu dəm yarpaqlar pıçıl-daşar, günorta yerinə qalxar, fermer tələsik qayıdıb təpədən düşərdi ki, günəş qüruba enincə sağ-salamat evində olsun. Ferma olduqca varlı-hallı ferma idi, fermer üç oğluna tez-tez söyləyirdi:

– Atam həmişə deyirdi ki, bizim bəxtimiz o təpədə məskən salıb, mən öləndən sonra gördüyüm işi siz də unutmayın. Nəsil-dən-nəslə keçən bu iş mənə atamdan yadigar qalıb. Siz də bu işin davamçıları olun, balalarım.

Qardaşlar atalarının sözlərinə qulaq assa da, kiçik qardaşdan başqa atalarının nə dediyinə məhəl qoyan olmadı.

Qocalıb əldən düşmüş ata vəfat edəndən sonra ferma üç yerə bölündü. Böyük qardaş torpağın çox hissəsinə yiyə çıxdı. Ortancıl qardaş da ondan geri qalmadı. Kiçik qardaşa təpənin ətəyində bir zolaq daş-kəsəkli yararsız sahə düşdü, ancaq o, ağzını açıb bir kəlmə də danışmadı. Əksinə qollarını çırmayıb işə başladı. İşlədikcə zümzümə edir, vaxtını öldürürdü, şər qarışmamış evinə qayıdırdı.

Günlər ötdü, ay dolandı, bir dəfə qardaşları onu görməyə gəldi. Böyük qardaşla ortancıl qardaşın sahəsində bir şey bitməmişdi. Onlar kiçik qardaşın tel-tel olmuş arpa zəmisinə, yaxşı bar tutmuş bir neçə meyvə ağacına, ətir saçan gül-çiçəyinə, bol süd verən üç inəyinə həsədlə baxıb hikkələrindən partladılar.

– Qardaş, sirr deyilsə, bir de görək, bu işlərdə sənə kim kömək edir? – deyə soruşdular. – Kənddə belə söz gəzir ki, gecələr yaman çalib–oynamaq səsi gəlir. Axı, gərək çox işləyən adam gecələr yorğan–döşəyinə girib daş kimi yatsın.

Kiçik qardaş onlara cavab verməyib susmağı üstün tutdu.

– Bayaq biz gələndə təpədəki ağacların yanında gördüyümüz sən deyildin? Orda nə küllənirdin?

Bu məqamda kiçik qardaş sakitcə dilləndi:

– Bir çox illər bundan əvvəl atamın vəsiyyətini yerinə yetirirdim. Axı, indi yayın oğlan çağına az qalıb.

Qardaşlar bərk qəzəblənib hətta kiçik qardaşa istehza ilə güldülər.

– Bilirsən nə var, bundan sonra təpə mənimdir, – böyük qardaş bağırdı. – Bir də səni bu təpənin üstündə görsəm, vay halına! Təpədəki ağaclara gəldikdə, onu da deyim ki, mənim təzə anbarıma tir lazımdır. Odur ki, ağaclardan birini kəsəcəyəm. Siz ikiniz də mənə kömək edərsiniz.

Hə, ortancıl qardaş bazara getməyi bəhanə edib aradan çıxdı. Kiçik qardaş isə dinib–danışmadı. Ertəsi gün, yəni yay tən yarı olan gün böyük qardaş bir dəstə əli baltalı adam və araba ilə gəlib bağçada gül–çiçəyin nazını çəkən kiçik qardaşını səslədi. Kiçik qardaş başını qaldırıb yalnız bu sözləri dedi:

– Bugünkü günün hansı olduğu yadından çıxmasın.

Bu sözləri saya salmayan böyük qardaş başının dəstəsilə dırmaşib təpədəki üç ağacın yanına çıxdı. Böyük qardaş birinci ağaca ilk baltanı endirən kimi ağac qadın sayağı şivən qopardı. Atlar hürküb dördnala çapdı. Adamlar da atların dalınca dabanlarına tüpürüb götürüldülər, amma böyük qardaş ağacı baltalamaqda davam etdi. Külək vıy–vıy vıyılırdı. O biri iki ağacın budaqları qəzəb içində şaqqıladı. Bir an sonra ömrünə balta vurulmuş ağac yerindən qopub böyük qardaşın başına düşdü, onu xurd–xəşil etdi. Yavaş–yavaş nökr–naiblər yığışib böyük qardaşın meyitini və qətlə yetirilmiş ağacı təpənin üstündən götürüb apardılar. Beləliklə təpənin üstündə aylı gecələrdə çal–çağırı eşidilən iki gənc xanım qaldı.

Ortancıl qardaş bazardan qayıdıb böyük qardaşının da torpağına sahib çıxdı. Kiçik qardaş isə özünün bir zolaq torpağında işləməkdə davam edir, yayın ortasında təpədəki ağacların dibinə novruzgülü dəstələri qoymağı yadından çıxartmırdı.

Onu da deyim ki, ortancıl qardaşın ucsuz-bucaqsız tarlalarında heç nə bitmirdi. Bir dəfə ortancıl qardaş yayın cırhacırında kiçik qardaşını təpədəki ağacların yanında gördü. Təpəyə qalxmağa ürəyi gəlmədi. Səsini başına atıb qardaşını harayladı.

– Rədd ol mənim torpağımdan, aşağı düş. Çəpərimi sındırıbdadıdan inəklərini gəl sür apar burdan! Bu təpənin ətrafına dirəklər basdırıb çəpər çəkmək üçün o ağaclardan birini kəsəcəyəm.

Bəli, o gecə musiqi, mahnı səsləri eşidilmədi. Yarpaqlar başbaşa verib nalə dolu səslə gözlərinin qorasını sıxdı. Kiçik qardaş qəm deryasında qərq oldu. Ertəsi gün tezdən ortancıl qardaş balta əlində təpəyə qalxdı. Baltanı görən iki ağacı titrətmə tutdu. Küləyin əsmədiyini müəyyən etdikdən sonra ortancıl qardaş ikinci ağacı baltaladı. Ağac yerə yığılanda qadın kimi nalə çəkdi. Çəmənlikdə inəklərini otaran kiçik qardaş axırıncı ağacın zorba bir budağını qaldırıb ortancıl qardaşın kəlləsinə ilişdiriyini, onu öldürdüyünü öz gözlərilə gördü.

Bir müddət sonra adamlar gəlib ortancıl qardaşın cəsədini və kəsilmiş ikinci ağacı təpədən apardılar. Atasının bütün torpaqlarına kiçik qardaş sahib durdu. Amma o, yenə də özünün təpə yaxınlığındakı sahəsində yaşayır, tənha gənc xanıma göz qoyurdu. Bəzən aylı gecələrdə o gənc xanım yanıqlı, həzin musiqi sədaları altında təkbaşına təpədə rəqs edirdi. Kiçik qardaş hər il yayın oğlan çağında gec açmış novruzgülülərdən dəstə tutub təpədəki tənha ağacın dibinə qoyur və onun tarlaları getdikcə daha bol, məhsul verirdi.

Məlumunuz olsun ki, indinin özündə belə yay tən yarı olmağa az qalanda tək ağaclı təpəyə dırmanmağa cürət etməyən çoxlu adam var. Dünyagörmüş ixtiyar qocaların bəziləri nəql edir ki, onlar balaca uşaq olanda eşidiblər ki, o təpənin yan-yörəsini həsara almaq olmaz, çünki o təpə cavan bir xanıma məxsusdur.

RUHLAR VƏ DUZQABI

Qərbi Şropşir mahalının Uorten kəndində yaşayan Betti Kuper adlı qarı (o, qocalığını boynuna almasa da, əslində kənddə hamıdan əvvəl dul qalmış qarılardan biri idi) həmişə “Ruhlar və duzqabi” əhvalatını söyləməklə uşaqların başını qatırdı. Onun danışdığı nağıl beləydi:

– Ay uşaqlar, mən əlimin içi kimi bilirəm ki, siz Duzqabi haqqında olan nağılı heç vaxt eşitməmisiniz. Qulağınız məndə olsun, o nağılı sizə söyləyim. Hə, uşaqlar, sizə ərz eləyim ki, lap qədim zamanlarda Qorsti Bonkun yaxınlığında Rannelzlər tayfasından olan bir neçə adam yaşayırdı. Onların çox yaxşı bir ferması var idi. Fermanın hündəvərində elə gözəl mülk salmışdılar ki, oranı görənlər həsədlə deyirdi ki, şah malikanəsidir. Bircə əmması var idi ki, Rannelzlərin yaşadığı bu qədim yerin sinni heç kəsə bəlli deyildi.

Bir də ən pisi bu idi ki, Rannelzlərin saldıdığı mülkün yan-yörəsi ruhlar, cinlər və qulyabanırla (xatiriniz necə istəyir onları eləcə də adlandıra bilərsiniz) dolu idi. Səhərdən axşamacan o ətrafda vurnuxan ilahi varlıqlar balaca-balaca kişi, qadın görkəmində zübur edir, çıxardıqları hoqqalarla Rannelzləri yamanca qorxudurdu. O yerləri cıdır meydanına döndərmiş ruhlar Rannelzlərin mənzilinə girib hoppana-hoppana rəqs eləyir, evdən çıxıb tarlada, düzdə atılıb-düşür, bir an belə durub-dayanmırdılar. Ruhların əlindən yazıq Rannelzlərin baş-qulağı dəng idi. Ruhların bitib-tükənmək bilməyən hoqqaları onları təngə gətirmişdi, əsəbləri tarıma çəkilib günləri qara olmuş Rannelzlər çox düşünüb-daşınısalar da, ruhlardan yaxa qurtarmaq üçün bir çarə tapa bilmirdilər.

Hətta, bir dəfə onlar kilsədən keşişi tutub öz evlərinə gətirdilər ki, bəlkə bir çarə qıla. Rannelzlərdə o bəxt harda idi ki! Keşişi görənlər daha da qızıqıb özlərindən çıxdılar, kişinin başına olmanın oyunlar açdılar. Ruhların bu hərəkəti keşişi də qorxutdu.

Bəli, aylar keçdi, il dolandı, ruhlar getdikcə sırtıqlaşdı. Nəhayət, biçarə Rannelzlər dözə bilməyib öz yurdlarını tərk etmək

qərarına gəldilər. Ruhlardan yaxa qurtarıb mürdəşir sifətini unutmaq üçün köçüb xudmani bir fermada məskən saldılar.

Onlar xəlvətcə köçdüklərinə görə əvvəl-əvvəl xırda-xuruş əşyalarını yığıb bir neçə müddətə səfərə çıxdıqlarını qoca ruhlara söylədilər. Nəhayət bir dəfə gecə yarından keçmiş Rannelzlər köhnə mülkə qayıdıb ev-eşiklərinin hamısını yığışdırıb ruhları dörd quru divar arasında qoydular. Təzə məskənə köçəndən sonra yaxası ruhların əlindən qurtarmış Rannelzlər bir müddət şad-xürrəm ömür sürüb xoş günlər keçirməyə başladılar. Yavaş-yavaş özlərinə gəlib mal-dövlət sahibi oldular.

Demək olar ki, hər şey öz qaydası ilə gedirdi. Amma necə olmuşdusa Rannelzlər qədim duzqabını yaddan çıxarıb köhnə mülkdə qoymuşdular. Bu məsələ onları bir az diltxor elədi. Odur ki, naxırçını çağırıb duzqabını gətirməyi ona həvalə etdilər. Bərk-bərk tapşırıdılar ki, olduqca ehtiyatlı tərپənsin, ruhlar duyuyq düşməsin. Əgər onlar duyuyq düşsəydilər, allah bilir yenə necə qiyamət qopardı!

Duzqabını köhnə mülkdən gətirmək ürəyindən olmasa da, naxırçı naçar qalıb yola düşdü. Naxırçıya göz qoymaq üçün Yeddart adlı gənci də onun dalınca göndərdilər. Birdən mənə inanmazsınız ha, vallah sözlərimdə yalan yoxdur. Bəli, onlar bir az yol gedəndən sonra, kimə rast gəlsələr yaxşıdır? O iki qoca ruhun düz onlara sarı gəldiyini gördülər. Ruhlar o dəqiqə həm naxırçını, həm də Yeddartı tanıdılar. Ona görə də yoldan sapıb özlərini görməməzliyə vurmağın faydası olmayacaqdı. Ruhlar onlara yaxınlaşıb sevinc içində dilləndilər:

– Budur ey, sizin duzqabını gətirirdik.

Beləliklə onlar bir-birinə qoşulub Rannelzlərin təzə yurduna sarı üz tutdular. Ruhları görəndə kimi Rannelzlərin qanı qaralıb ovqatı təlخ oldu. Amma onlar özlərini o yerə qoymayıb ruhları gülə-gülə qarşıladılar. Hal-əhval tutandan sonra yeyib-içmək üçün onları yuxarı başa dəvət etdilər. Ruhlar zövqlə bəzədilmiş qonaq otağına girib əyləşdilər. Qonaq otağında yemək-içməklə məşğul ikən Rannelzlər qalaqdan çoxlu odun çıxardıb pivə bişi-

rilən otaqda guruhur yanan ocaq qaladılar. Sonra bir bağ küləş götürüb ocağın yanına qoydular. Naxırçını ocağın başında uzanmağa məcbur edərək, onu başdan-ayağa küləşlə örtüb basdırdılar. İlin soyuq vaxtı olduğuna görə Rannelzlər ruhlardan xahiş etdilər ki, ocağa yaxın oturub qızıışsınlar. Ruhlar ayağa duran kimi onları gətirib küləş topasının üstündə oturdular.

Bir az sonra Rannelzlər ruhlara soyutma dana əti və bir çələk şərab verib onların başını söhbətə qarışdırdı, ordan-burda söz açdılar. Söhbətin şirin yerində naxırçı yerindən dik atılıb ruhları küləş qarışıq düz ocağın ortasına atdı. Rannelzlər süpürgə və yabaları qapıb o dəqiqə ocağı mühasirəyə aldılar. Alov dillərinin arasından çıxmağa macal tapa bilməyən ruhlar cızhacızla yanıb kül oldular.

Bu əhvalatdan sonra bir də ruhlar Rannelzlərin gözüne görünmədi. Onlar Qoreti Bonk yaxınlığındakı köhnə mülklərinə qayıdıb arxayın ömür sürməyə başladılar.

XOŞBƏXTLİYİNİ AXTARAN CEK

Biri var idi, biri yox idi, keçmiş zamanlarda bir oğlan var idi. Onun adı Cek idi. Günlərin bir günü səhər tezdən Cek öz xoşbəxtliyini axtarmaq üçün evdən çıxıb yola düşdü. Təzəcə yol getməyə başlamışdı ki, qarşısına bir pişik çıxdı.

Pişik dilə gəlib xəbər aldı:

- Hara gedirsən, Cek?
- Xoşbəxtliyimi axtarmağa.
- Olarmı mən də sənənlə gedim?
- Əlbəttə, olar! – Cek cavab verdi. – Yoldaş nə qədər çox olsa, vaxtımız bir o qədər də şən keçər, yolumuz qısalar.

Bəli, pişiklə Cek bir-birinə qoşuldu. Yollarına davam etdilər.

Çox keçməmiş qarşılıqlarına bir it çıxdı.

İt xəbər aldı:

- Yolun hayanadır, Cek?
- Xoşbəxtliyimi axtarmağa gedirəm.
- Olarmı mən də sənənlə gedim?

– Əlbəttə, olar! – Cek cavab verdi. – Yoldaş nə qədər çox olsa, vaxtımız bir o qədər da şən keçər.

Onlar birlikdə atılıb–düşərək yollarına davam etdilər.

Çox keçməmiş qarşılıqlarına bir keçiyi çıxdı.

Keçiyi soruşdu:

– Hara gedirsən, Cek?

– Xoşbəxtliyimi axtarmağa gedirəm.

– Mən də sənənlə gedə bilərəmmi?

– Əlbəttə! – Cek cavab verdi. – Yoldaş nə qədər çox olsa, bir o qədər də çox şənələnərik.

Onlar bir–birinə qoşulub hoppana–hoppana yola düşdülər.

Bir müddət sonra qarşılıqlarına bir kəli çıxdı.

Kəli xəbər aldı:

– Səfərin hayanadır, Cek?

– Xoşbəxtliyimi axtarmağa gedirəm.

– Mən də sənənlə gedə bilərəmmi?

– Əlbəttə! – Cek cavab verdi. – Yoldaş çox olan yerdə vaxt çox şən keçər.

Onlar bir–birinə qoşulub yola düşdülər.

Xeyli sonra qabaqlarına bir xoruz çıxdı.

Xoruz soruşdu:

– Hara gedirsən, Cek?

– Xoşbəxtliyimi axtarmağa gedirəm.

– Olarmı mən də sizinlə gedim?

– Əlbəttə, olar! – Cek cavab verdi. – Yoldaş çox olan yerdə şənlik də çox olar.

Bəli, onlar birlikdə atılıb–düşərək yola düşdülər. Qaranlıq qovuşanacan bu minvalla yollarına davam etdilər. Axşam hava qaralanda onlar harada gecələmək haqqında düşünməyə başladılar. Elə bu vaxt yolun kənarında bir ev gördü.

Cek dostlarına səs salmamağı tapşırıb, özü sakitcə evə yaxınlaşdı, pəncərədən içəri boylandı. Evin içində quldurlar bardaş qurub qarət edilmiş pulları sayırdılar.

Hə, bir az sonra Cek dostlarının yanına qayıtdı. O, dostlarına tapşırıb ki, göz–qulaq olub onun işarəsini gözləsinlər. İşarə veri-

lən kimi bir ağızdan səs-səsə verib haray salsınlar. Hamı qulaqlarını şəkləyib Cekin işarəsini gözləməyə başladı. Cek işarə verən kimi pişik miyoldamağa, it hürməyə, keçi mələməyə, kəl böyürməyə, xoruz banlamağa başladı. Onlar elə səs-küy qopardılar, ki, quldurlar qorxuya düşüb qaçdılar. Sonra Cek öz dostları ilə sakitcə içəri girdi. Amma Cek qorxurdu ki, birdən quldurlar gecə qayıdar. Odur ki, uzanıb yatmaq vaxtı gələndə Cek pişiyi yelləncəyin üstünə qoydu, iti stolun altına soxdu, keçini taxtapuşa göndərdi, kəli zirzəmidə gizlətdi, xoruzu isə uçub dama qonmağa məcbur etdi. Özü isə çarpayıya uzanıb yorğanı başına çəkdi.

Evdəki işıqların söndüyünü gören kimi quldurlar öz adamlarından birini göndərdilər ki, pulları yığıb gətirsin. Quldurun evə girməyi ilə qaçıb geri qayıtmağı bir oldu. Yoldaşlarına yaxınlaşıb qorxusundan ciyəri ağzına gələn quldur söylədi:

– Evə girib yelləncəkdə oturmaq istəyəndə onu gördüm ki, orda artıq bir qarı bardaş qurub nəsə toxuyur. Heç bilirsiniz qarı əlindəki milləri mənə necə batırdı! Uf, Uf!

Siz ki, bilirsiniz, o, qarı yox, pişik idi.

– Masaya yaxınlaşıb pulları yığışdırmaq istəyirdim, bir də onu gördüm ki, masanın altında yekəpər bir çəkməçi oturub. O, əlindəki bizi bədənimə elə batırdı ki! Ax, ax!

Axı, siz onun it olduğunu bilirsiniz.

– Taxtapuşa çıxanda onu gördüm ki, orda kimsə taxıl döyür. Zəncirlə mənə birini elə ilişdirdi ki, az qaldı düşüb kəlləmayallaq olam!

Bunun da keçi olduğu sizə ki, məlumdur.

– Nəhayət, zirzəmiyə düşəndə orada da bir odunçu gördüm.

Əlindəki balta ilə mənə güclü bir zərbə endirdi. Ayaqlarım sözümə baxmadı. Səndirləyə-səndirləyə güclə aradan çıxdım.

Sizə o da məlumdur ki, zirzəmidəki kəl idi.

– Hələ damdakı cırtan olmasaydı, yenə dərd yarı idi. O da bir yandan dil boğaza qoymadan elə hey deyirdi: “Onu mənə verin! Kaş o mənim əlimə keçəydi!..” Mən də dabanıma tüpürüb canımı qurtardım.

Haray salan xoruz idi: “Quq-qu-lu-qu-u-u!”

SİÇAN VƏ PİŞİK

Bir gün siçan pişiklə,
Oynayırdı eşikdə:

Pişik siçanın quyruğunu dişləyib yerindən qopartdı.

– Qaytar quyruğumu, – Siçan çığır-bağır saldı.

– Yox, – Pişik dedi. – İneyi tapıb mənə süd gətirməsən, quyruğunu verməyəcəyəm.

Gözünü döyə-döyə,
Siçan dedi inəyə:

– Ay İnek, yalvarıram nə olar, mənə bir az süd ver. Mən də onu Pişiyə verim, Pişik də quyruğumu özümə qaytarsın.

– Yox, – İnek dilləndi. – Mənə fermerdən saman gətirməsən, sənə süd-zad verən deyiləm.

Nəfəsin dərə-dərə,
Siçan dedi fermerə:

– Ay fermer qardaş, yalvarıram sənə, nə olar mənə bir az saman ver, aparım İneyə, o, mənə süd verər, mən də onu Pişiyə çatdıraram, Pişik də quyruğumu özümə qaytarar.

– Yox, – fermer dedi. – Sənə o vaxt saman verərəm ki, gedərsən qəssabın yanına, mənə bir az ət gətirərsən.

Dabanını basa-basa,
Siçan dedi qəssaba:

– Ay qəssab qardaş, nə olar yazığın gəlsin mənə, bir az ət lazımdır, fermer yolumu gözləyir, ət versəm, mənə saman verər, mən də samanı İneyə aparram, İnek də mənə süd verər, mən də südü Pişiyə, Pişik də quyruğumu özümə qaytarar.

– Yox, – qəssab acıqlandı. – Sənə o vaxt ət verərəm ki, gedərsən çörəkçinin yanına, mənə bir az çörək gətirərsən.

Evinə çatan kimi,
Hayladı çörəkçini:

– Amanın bir günüdür, ay çörəkçi qardaş, mənə bir az çörək ver. Aparım verim qəssaba, o da bəlkə mənə ət verdi, mən də əti fermerə verrəm, fermer də mənə saman verər, mən də samanı İnəyə verrəm, İnek də mənə süd verər, mən də onu Pişiyi ver-rəm, Pişik də əvəzində quyruğumu özümə qaytarar.

Çörəkçi: – Buyur, – dedi –
Bu da olsun nəzirim.
Oğrun girsən evimə
Bil, başını üzərəm.

Bir az sonra çörəkçi Siçana çörək verdi, Siçan da onu qəssaba verdi, qəssab Siçana ət verdi, o da əti fermerə verdi, fermer də Siçana saman verdi, o da samanı İnəyə verdi, İnek Siçana süd verdi, Siçan da südü Pişiyə verdi. Pişik Siçanın quyruğunu özünə qaytardı.

AĞALARIN AĞASI

Günlərin birində bir qız bazara gəldi, dedi ki, bəlkə onu evə qulluqçu götürən ola. Axır ki, çox gülməli qoca bir centlmen qıza yiyə durdu, onu evinə apardı. Qızı evinə gətirən kimi dedi ki, bəs ona bəzi şeyləri öyrətməlidir, çünki onun evində hər şeyin özünə məxsus adı vardır.

Üzünü qıza tutub dedi:

– Yaxşı, məni necə çağıracaqsan, hə?

Qız cavab verdi:

– Ağa, ya da ki mister, bir də necə istəsəniz, ser.

– Siz məni “ağaların ağası” deyə çağırmalısınız. Bəs, yaxşı, buna nə deyəcəksən? – deyə kişi öz çarpayısını göstərdi.

– Çarpayı, ya da taxt, ya siz necə məsləhət bilsəniz, ser.

– Yox, bu mənim “ördəyim”dir. Bəs bunlara nə deyirsən?
– alt paltarlarını göstərib soruşdu.

– Tuman, ya da şalvar, bir də siz bilən məsləhətdir, ser.

– Sən də onlara “fital” deyərsən, bildin?! Hə, bəs bunu necə çağıracaqsan? – deyə pişiyini göstərdi.

- Pişik, ya da pişik balası, bir də siz necə məsləhət bilsəniz, ser.
- Yox, sən onu “ağ meymun” çağırarsan. Bəs bu necə? – odu göstərib soruşdu. – Ona nə deyəcəksən?
- Od, ya da alov, bir də özünüz necə məsləhət görsəniz, ser.
- Sən ona “qızgın xoruzcuğaz” deməlisən. Bəs buna nə ad verərsən? – deyə suyu göstərdi.
- Su, ya da rütubət, bir də nə məsləhət görsəniz, elə də deyərəm, ser.
- Yox, onun adı “dağarcıq”dır. Bəs buna nə deyəcəksən? – evi göstərib soruşdu.
- Ev, ya da koma, bir də necə məsləhətdirsə, elə də deyərəm, ser.
- Sən ona “yekə papaqlı dağ” deməlisən.
- Elə həmin gecə qulluqçu qız sahibkarını hövlnak yerindən oyadıb dedi:
- Ey sahibkarların sahibi, ördəyindən hoppan düş, fitillərini əyninə gey. Ağ meymunun quyruğuna qızgın xoruzcuğazından alov düşüb, dağarcığından su gətirməyincə, yekə papaqlı dağın qızgın xoruzcuğazında yanıb kül olacaq...
- Burda nağıl qurtardı.

ADƏMİN OĞLU

Bir gün bir kişi elə hey işləyirdi. İsti bir gün idi, o isə yer qazırdı. Hərdənbir başını qaldıraraq nəfəsini dəririrdi, dəsmalla üzünün tərini silirdi. Möhkəmcə əsəbiləşmişdi, fikirləşirdi ki, nə var–nə var Adəmin günahı ucbatından qana–tərə bulaşmışdır. Beləliklə acı–acı şikayət etməyə başladı, Adəmin qarasına o ki var danışsın ürəyini boşaltdı.

İş elə gətirdi ki, sahibkarı həmin kişinin dediklərini bir–bir eşitdi. Odur ki, xəbər aldı:

– Adəmin günahı nədir?! Adəmin yerində olsaydın, sən də onun kimi edərdin.

– Yox, eləməzdim, – kişi cavab verdi, – mən işləri daha yaxşı qurardım.

– Yaxşı, yaxşı səni sınamaq mənə borc olsun, – sahibkar dedi. – Nahar vaxtı yanıma gələrsən.

Hə, deyilən vədə çatdı, kişi də gəlib çıxdı. Sahibkarı onu elə bir otağa apardı ki, dünyanın bütün naz-neməti yemək masasının üstünə tökülmüşdü. Sahibkar dedi:

– Bax, indi süfrədəki ləziz nemətlərdən kefin istədiyin qədər ye. Amma mən qayıdanacan məbadə ağzı bağlı qaba əl vurasan ha!

Bunu deyib o, otaqdan çıxdı, kişini tək qoydu.

Hə, kişi yerini rahatladı, bir az bu xörəkdən, bir az o xörəkdən nuş elədi, yeməklərdən ləzzət aldı. Amma bir qədər keçdi, gördü ki, sahibkarı gələne oxşamır, ağzı bağlı qaba baxıb marağını saxlaya bilmədi, fikirləşdi ki, görəsən onun içində nə olar. Belə belə kişini maraqlandırır, öz-özünə dedi: “Bu nəşə çox gözəl bir şey ola bilər. Niyə də ona baxmayım? Bu dəqiqə əlimlə yoxlayaram. Gözucu baxmaqla, nə pis iş olasıdır ki!” Hə, axır ki, özünü saxlaya bilmədi, bağlamanın örtüyünü bir balaca qaldırdı, amma heç nə görə bilmədi. Sonra onu bir az da yuxarı qaldırdı, qabın içindən siçan hoppanıb çıxdı. Kişi əl atdı ki, onu tutsun, amma siçan götürüldü, masanın üstündən aşdı, kişi də onun dalınca. Siçan özünü evin bir bucağına atdı, sonra o biri bucağına, masanın altında gizləndi, bütün otağı dolana-dolana qaçıb aradan çıxdı. Kişinin haray-həşiri, taq-tuqu aləmə yayıldı, siçanın dalınca o qədər atılıb-düşdü ki, axırda sahibkar da gəlib çıxdı.

– Eh, – o dedi. – Bir də Adəmdə işin olmasın, onun günahı yoxdur, ay səni pir olmuş!..

ÜÇ DONUZ BALASININ NAĞILI

Biri vardı, biri yoxdu, üç balası olan bir ana donuz vardı. Ana donuz çox kasıb idi və balalarını dolandıra bilmirdi. Günlərin bir günü ana donuz balalarını evdən çıxarıb öz xoşbəxtliklərini axtarmağa yola saldı. Evdən çıxıb uzaqlaşan birinci bala bir kişi ilə üz-üzə gəldi. Kişinin belində bir şələ saman vardı. Donuz balası kişiylə yalvarıb dedi:

– Ay dayı, zəhmət olmasa, saman şələsini mənə ver ki, özümə ev tikim.

Kişi bala donuzun xahişinə əməl elədi. Bala donuz da saman şələsindən özünə ev düzəltdi. Çox keçməmiş canavar gəlib çıxdı, bala donuzun qapısını tıqqıldadıb dedi:

– Bala donuz, ay bala donuz, aç qapını içəri girim.

Bala donuz cavabında canavara söylədi:

– Yox canım, yox, sən nə danışırısan, istəyirsən ki, tükümü didəsən hə!

Bu sözlərdən hirsələnən canavar bala donuzu hədələdi:

– Onda mən səni məcbur edərəm, üfürüb ev-eşiyini başına uçurdaram!

Canavar dediyi kimi də etdi. Üfürüb damı donuz balasının başına uçurtdu, tutub onu yedi.

İkinci donuz balası əlində bir bağlama nazotu tutmuş bir kişiylə rast gəldi. Donuz balası kişiylə yalvarıb dedi:

– Dayı, ay dayı, zəhmət olmasa, nazotu bağlamasını mənə ver, özümə ev tikim.

Kişi otu donuz balasına verdi. O, otdan özünə ev düzəltdi.

Yenə canavar gəlib çıxdı, donuz balasını səsələdi:

– Bala donuz, ay bala donuz, aç qapını içəri girim.

– Xeyr, xeyr, anamın ipək saçlarına and olsun ki, aç a bilmərəm.

– Onda mən səni məcbur edərəm, vurub evini başına uçurdaram.

Qeyzlənmiş canavar üfürüb-üfürüb axırda evi tar-mar etdi, bala donuzu tutub həzmi-rabedən keçirdi.

Üçüncü donuz balası öz xoşbəxtliyini axtararkən kərpicdən yükü olan bir kişi ilə rastlaşdı:

– Dayıcan, ay dayıcan, zəhmət olmasa, kərpicləri mənə ver, özümə ev tikim.

Bəli, kişi kərpicləri donuz balasına verdi. Donuz balası özünə kərpicdən ev tikdi. Çox keçməmiş canavar gəlib donuz balasına dedi:

– Donuz balası, ay donuz balası, aç qapını içəri girim.

– Elə şey yoxdur. Yox, mən heç cür qapını aç a bilmərəm.

– Onda səni məcbur edərəm; üfürüb evini yerlə yeksan edərəm.

Hə, quduzlaşmış canavar çox əsib-coşdu, çox üfürdü; az qaldı ki, üfürməkdən ovurdları şişib partlasın, amma evi uçurdub-dağıda bilmədi. Əsib-coşmaqla, üfürməklə evi dağıda bilməyəcəyini görən canavar yağlı dilini işə saldı:

– Ay bala donuz, axı mən gözəl ağ turp ləklərinin yerini bilirəm.

– Hardadır?

– Eh, cənab Smitin məhləsində, əgər sabaha hazır olsan, gələrəm birlikdə gedib nahar üçün bir neçə turp qopardarıq.

– Yaxşı, mən razıyam, – bala donuz razılaşdı. – Sabaha hazırlaşaram. Saat neçədə gedəcəyik?

– Oo, düz saat altıda.

Bəli, donuz balası beşdə durub evdən çıxdı, canavar gəlməmiş turpları yoluşdurub qayıtdı. Canavar saat altıda gəlib soruşdu:

– Bala donuz, hazırsanmı?

Donuz balası cavab verdi:

– Əşşi, hazırsan da sözdür! Mən artıq gedib qayıtmışam. Özü də nahar üçün bir qazan turp gətirmişəm.

Bu sözləri eşidən canavarın cin beyninə vurdu, ancaq fikirləşəndə ki, donuz balasını haçansa caynağına keçirib ləzzətlə yeyəcək, hirsini boğub mülayim-mülayim dedi:

– Ay donuz balası, çox qəşəng bir alma ağacının yerini bilirəm.

– Hardadır o alma ağacı?

– Odur ey, Meri bağının yanında, – canavar cavab verdi, – əgər məni aldatmasan, sabah saat beşdə gələrəm, gedib bir neçə alma dərərik.

Beləliklə donuz balası səhəri gün saat dördə xoruldaya-xoruldaya evdən çıxıb alma yığmağa getdi. Donuz balası canavar gəlincə evə qayıtmaq ümidində idi. Amma o, uzun yol qət edib alma dərək üçün ağaca dırmaşmalı oldu, belə ki, sürüşüb ağacdən düşəndə canavarın gəldiyini gördü. Qorxudan ödü ağzına gəlmiş donuz balasını əsməcə tutdu.

Canavar donuz balasına yaxınlaşıb xəbər aldı:

– Bura bax, ay bala donuz, nə üçün sən buraya məndən əvvəl gəlmisən? Almalar xoşuna gəlirmi?

– Bəli, bəli, çox xoşuma gəlir, – donuz balası təbəssümlə cavab verdi. – Bu saat birini də səninçün ataram.

Bunu deyib donuz balası almanı lap uzağa tolazladı. Canavar almanı götürənə kimi bala donuz ağacdən yerə hoppanıb evə qaçdı.

Səhəri gün canavar yenə gəldi, donuz balasını şirin dilə tutdu:

– Ay bala donuz, bu günorta Şanklinde yarmarka olacaq, getmək istəyirsənmi?

– Əlbəttə istəyirəm, gedərəm, niyə getmirəm ki, nə vaxt getməyə hazır olacaqsan?

– Üç tamamda, – canavar cavab verdi.

Beləliklə donuz balası həmişəki kimi vaxtından əvvəl yola düşüb yarmarkaya çatdı. Bir nəhrə alıb çiyinə atdı, evə sarı yollananda canavarın gəldiyini gördü. İşin fıriq olduğunu görən donuz balası nə edəcəyini bilməyib matı-qutu qurudu. Odur ki, donuz balası gizlənmək üçün cəld nəhrənin içinə girdi. Nəhrənin içində tərənib onu hərəkətə gətirdi. Donuz balası ilə birlikdə təpə aşağı dığrılan nəhrə canavarı elə vahiməyə saldı ki, o, yarmarkaya çatmamış qayıdıb birməfəsə evə qaçdı. Canavar dincini alandan sonra bala donuzun evinə gedib təpə aşağı diyirlənə-diyirlənə yanından keçən girdə bir şeyin onu necə qorxutduğunu təşvişlə söylədi. Məsələdən xəbərdar olan donuz balası gülə-gülə dedi:

– Ha, ha səni qorxudan mən idim ey. Yarmarkaya gedib nəhrə almışdım. Sənin gəldiyini görən kimi nəhrəyə girdim, onu təpə aşağı diyirlətməyə başladım.

Bunu eşidən canavarın acığından dişi bağıracağını kəsdi. O bilirdi ki, mütləq donuz balasını tutub yeyəcək, bu işi görmək üçün evin bacasından içəri düşəcək. Canavarın niyyətindən xəbər tutan donuz balası gur ocaq çatıb üstünə su ilə dolu iri bir qazan asdı. Canavar baca ilə üzəaşağı düşmək istəyəndə bala donuz qazanın qapağını götürdü. Canavar guppultu ilə qazanın içinə düşdü. Beləliklə donuz balası bir göz qırpımında qapağı qazanın ağzına basdı, pıqqa-pıqqıla canavarı qaynadıb bişirdi, özü üçün şam etdi. Deyilənə görə donuz balası, o vaxtdan bəri xoşbəxt ömür sürüb, xoş güzəran keçiribdir.

SAĞSAĞAN YUVASI

Vaxt var idi donuzlar şer deyirdi,
Meymunlar da tənbəki çeynəyirdi.
Toyuqlar cumub onu iyləyirdi,
Ördəklər qağıldayıb söylənirdi!..

Bir dəfə dünyanın bütün quşları məsləhət üçün uçub sağsağanın yanına gəldilər. Dil-ağız elədilər ki, onlara yuva tikməyi öyrətsin. Sağsağan yuva tikməkdə ən ağıllı və pərgar quş idi. O bütün quşları bir yerə toplayıb onlara yuva tikməyin çəmini göstərirdi. O, əvvəlcə bir az palçıq götürdü, ondan torta bənzər girdə bir şey düzəltdi.

– Hə, demək yuvanı belə tikirlər – deyə Qaratoyuq uçub getdi. Qaratoyuqlar özlərinə belə yuva qururlar.

Sonra Sağsağan bir neçə çör-çöp götürüb palçığı yuvanın iç tərəfinə vurdu.

Sonra çör-çöpün üstünə bir qat da palçıq çəkdi.

– Yuva tikmək elə buymuş? Bu ki, çox asandır – deyə ağıllı Bayquş da məclisi tərək etdi.

Elə o vaxtdan bayquşlar özlərinə ağıllı-başlı yuva qura bilmirlər.

Bir az keçəndən sonra Sağsağan bir az da çör-çöp yığdı, onları hərləmə yuvanın yan-yörəsinə pərçimlədi.

– Mənə elə bu lazım idi, – deyə Sərçə cikkildəyə-cikkildəyə uçub getdi.

Sərçələr də özlərinə səliqə-sahmansız yuva qururlar.

Bəli, bir az sonra Sağsağan bir qədər lələk və toz-torpaq götürdü, yuva rahat olsun deyə onun içini döşədi.

– Əsl mənim malımdır, – Sağsağan haray-həşir saldı.

Hə, sağsağanların yuvaları insafən çox rahatdır.

Belə, belə işlər. Quşlar yuva qurmaq haqda bəzi şeyləri öyrəndi, amma onlardan biri də sağsağanı axıracan dinləmədi. Sağsağan isə öz işində idi, gözünü qaldırıb heç nəyə baxmırdı. Qalan bircə Qumru quşuydu, o heç nəyə göz qoymurdu, elə hey səfeh bağırtıyla deyirdi: “İkisini götür, ikisini götür-r...”

Nəhayət, Sağsağan axırını çör-çöpü yuvaya vuranda bu sözləri eşitdi. Odur ki, cavab verdi: “Elə biri də bəsdir”.

Amma Qumru quşu dediyini deyirdi: “İkisini götür, ikisini götür-r-r...”

Sağsağan bərk acıqlanıb dedi: “Biri də bəsdir, mən sənə deyirəm”.

Qumru quşu isə dediyini deyirdi: “İkisini götür, ikisini götür-r-r...”

Axırda Sağsağan başını çevirib yan-yörəsinə baxdı, gördü ki, Qumru quşundan savayı heç kəs qalmayıb. Hövsələdən çıxdı, uçub getdi. Bir daha quşlara yuva tikməyin sirrini öyrətməyəcəyini söylədi. Hə, əzizlərim, elə buna görədir ki, heç bir quşun yuvası bir-birinə bənzəmir. Hərə bildiyi kimi özünə yuva tikir.

KƏKİLLİ FƏRƏ

Bir dəfə kəkilli fərə həyət-bacada dənənərkən birdən nəşə tappılı ilə onun başına düşdü. “Allah sən özün saxla!” Kəkilli fərə fikirləşdi: “Axı deyəsən göy yerə tökülür. Qoy mən qaçıb bu barədə krala xəbər verim”.

Beləliklə kəkilli fərə az getdi, dərə-təpə düz getdi, nəhayət pipikli xoruzla rastlaşdı.

Pipikli xoruz maraqlanıb soruşdu:

– Yolun hayandır, ay kəkilli fərə?

Kəkilli fərə cavab verdi:

– Ah! Mən gedirəm krala xəbər verəm ki, göy sınıb yerə tökülür.

– Olar mən də sənənlə gedim?

– Əlbəttə, olar.

Bu minvalla pipikli xoruzla kəkilli fərə bir-birinə qoşulub getdilər krala xəbər versinlər ki, göy yerə tökülür.

Az gedib çox dayandılar, çox gedib az dayandılar, nəhayət yastıpəncə ördəyə rast gəldilər.

Yastıpəncə ördək soruşdu:

– Belə haraya gedirsiniz, ay kəkilli fərə, mərcan xoruz?
– Oh! Gedirik krala xəbər verək ki, göy sökülüb yerə tökülür,
– kəkilli fərə ilə pipikli xoruz birdən cavab verdilər.
– Olarmı mən də sizinlə gedim? – yastıpəncə ördək xəbər aldı.
– Niyə olmur ki, olar, – kəkilli fərə ilə pipikli xoruz bir ağızdan razılıq verdilər.

Beləliklə kəkilli fərə, pipikli xoruz və yastıpəncə ördək bir-birinə qoşulub göyün yerə töküldüyünü krala xəbər verməyə getdilər.

Az getdilər, üz getdilər, dağdan aşıb düz getdilər, yolda yağlı qaza rast gəldilər.

– Səfəriniz hayanadır, ay kəkilli fərə, pipikli xoruz, yastıpəncə ördək? – yağlı qaz onları suala tutdu.

– Eh! Gedirik krala xəbər verək ki, Göy sökülüb yerə tökülür,
– kəkilli fərə, pipikli xoruz və yastıpəncə ördək bir ağızdan cavab verdilər.

– Olarmı mən də sizinlə gedim? – yağlı qaz soruşdu.

– Əlbəttə olar, – kəkilli fərə, pipikli xoruz, yastıpəncə ördək xorla dedilər.

Bəli, kəkilli fərə, pipikli xoruz, yastıpəncə ördək və yağlı qaz bir-birinə qoşulub göyün yerə töküldüyünü krala xəbər verməkdən ötrü yola düzəldilər.

Beləliklə onlar dağdan aşıb, dərədən keçib yolun dabanını qırdılar, yolda qırmızısaqqal hind toyuğuna rast gəldilər.

– Siz haraya gedirsiniz? – qırmızısaqqal hind toyuğu maraqla xəbər aldı.

– Oh! Gedirik krala xəbər verək ki, göy sökülüb yerə tökülür,
– kəkilli fərə, mərcan xoruz, yastıpəncə ördək və yağlı qaz xorla cavab verdilər.

– Olarmı mən də sizə qoşulam, ay kəkilli fərə, pipikli xoruz, yastıpəncə ördək və yağlı qaz? – Qırmızısaqqal hind toyuğu acizanə sual verdi.

– Bu nə sözdür, əlbəttə olar, ay qırmızısaqqal hind toyuğu,
– kəkilli fərə, mərcan xoruz, yastıpəncə ördək və yağlı qaz bir ağızdan razılıq verdilər.

Hə, kəkilli fərə, pipikli xoruz, yastıpəncə ördək, yağlı qaz və qırmızısaqqal hind toyuğu boy sırasına düzülüb göyün yerə töküldüyünü krala xəbər vermək üçün yola düzəldilər.

Az getdilər, üz getdilər, dərə-təpə, düz getdilər, yolda şələquyruq tülkü ilə rastlaşdılar. Şələquyruq tülkü gözlərini işıldadıb bic-bic xəbər aldı:

– Səfəriniz hansı səmtədir, ay kəkilli fərə, mərcan xoruz, yastıpəncə ördək, yağlı qaz və qırmızısaqqal hind toyuğu?

Onlar xorla belə cavab verdilər:

– Oh! Gedirik krala xəbər verək ki, göy sökülüb yerə tökülür.

– Eh! Axı bu yol kralın yanına gedən yol deyil, ay kəkilli fərə, pipiyi qan xoruz, yastıpəncə ördək, ay yağlı qaz, qırmızısaqqal hind toyuğu, – şələquyruq tülkü canıyananlıqla dedi, – mən kralın yanına gedən yolu yaxşı tanıyıram. O yolu sizə göstərimmi?

– Ah, əlbəttə göstər, ay şələquyruq, – kəkilli fərə, pipikli xoruz, yastıpəncə ördək, yağlı qaz və qırmızısaqqal hind toyuğu xorla dedilər.

Beləliklə, kəkilli fərə, pipikli xoruz, yastıpəncə ördək, yağlı qaz, qırmızısaqqal hind toyuğu və şələquyruq tülkü bir-birinə qoşulub göyün yerə töküldüyünü krala xəbər verməkdən ötrü yola çıxdılar. Onlar çox gedib az dayandılar, az gedib çox dayandılar, gəlib çox darısqal, qaranlıq oyuğun yanına çıxdılar. Onu da deyim ki, bu oyuq şələquyruq tülkünün yuvasının ağzı idi. Şələquyruq tülkü özünü o yerə qoymayıb sakitcə dedi:

– Kralın sarayına gedən qısa yol budur. Əgər mənim dalımca gəlsəniz, tezliklə oraya çatacaqsınız. Qabaqda mən gedərəm. Siz mənim arxamca gəlin, ay kəkilli fərə, mərcan xoruz, yastıpəncə ördək, yağlı qaz, qırmızısaqqal hind toyuğu.

– Bıy, əlbəttə gələrək, heç şübhəsiz ki, gələrək, balam, nə üçün də gəlməyək axı? – kəkilli fərə, pipikli xoruz, yastıpəncə ördək, yağlı qaz və hind toyuğu səs-səsə verib qaqqıldıydılar.

Bəli, şələquyruq tülkü yuvasına girdi, lakin çox uzağa getməyib kəkilli fərəni, pipikli xoruzu, yastıpəncə ördəyi, yağlı qazı və qırmızısaqqal hind toyuğunu gözləmək üçün ayaq saxla-

yıb geri boylandı. Əvvəlcə qırmızısaqqal hind toyuğu göz-gözü görməyən oyuğa soxulub yuvanın içinə girdi. Hind toyuğu heç beş-on addım getməmiş şələquyruq tülkü “happ” eləyib onu tutdu. Başını üzüb bədənini sol çiyinin üstünə atdı. Bundan sonra yağlı qaz içəri girdi, “happ” edib şələquyruq tülkü onun da boğazını üzdü. Bədənini qırmızısaqqal hind toyuğunun yanına atdı. Sonra yastıpəncə ördək yanlarını basa-basa yuvaya düşdü. Şələquyruq tülkü yenə “happ” eləyib ördəyin da başını üzdü, bədənini qırmızısaqqal hind toyuğu ilə yağlı qazın yanına tulladı. Bundan sonra pipikli xoruz yuvaya daxil oldu. Pipikli xoruz yuva boyunca bir neçə addım atan kimi şələquyruq tülkü sıçrayıb “happ” eləyib onu qamarladı, xirdəyindən yapışdı. Şələquyruq tülkü pipikli xoruzu da qırmızısaqqal hind toyuğunun, yağlı qazın və yastıpəncə ördəyin yanına atdı.

Məsələ burasında idi ki, şələquyruq tülkünün ikicə dişi xoruz batmışdı. Şələquyruq tülkü xoruzun boğazından yapışan kimi xoruz bayılmış, amma ölməmişdi. Buna görə də pipikli xoruz təlaş içərisində haray salıb kəkilli fərəni köməyə çağırırdı. Amma qorxusundan bədəninə üşütmə düşən ağciyər kəkilli fərə dabanına tüpürüb birbaşa evə qaçdı, heç zaman göyün yerə töküldüyünü krala xəbər vermədi.

SVOFFOMLU XIRDAVATÇI

Çox, çox qədim zamanlarda London körpüsünün kənarlarında mağazalar sıra ilə düzülən, qızıl balıqlar ala qapıların ətəyində üzə-üzə sağa-sola şütüyən bir əyyamda Norfok mahalındakı Svoffom adlı yerin yaxınlığında bir kasıb xırdavatçı yaşayırdı. Pul qazanmaqda çətinlik çəkən həmin xırdavatçı boğçasını çiyinə atır, itini yanına salır, qapı-qapı pay-piyada gəzib-dolaşırdı. İş günü sona çatanda biçərə xırdavatçı ayaqlarını qatlayıb oturduğuna, yatıb yuxuya getdiyinə çox sevinirdi. İş elə gətirdi ki, bir gecə o, yuxu gördü. London şəhərinin böyük körpüsü onun yuxusuna girmişdi. Dərin yuxuya getmiş xırdavatçının qulağına səs

gəldi ki, əgər o durub London körpüsünə sarı yollansa, dürlü xəbərlər eşidəcək. Gördüklərinin yuxu olduğunu dərk edən xırdavatçı əhvalını o qədər də pozmadı. Amma ikinci, üçüncü gecə də London körpüsü onun yuxusuna girdi.

Belə olduqda xırdavatçı ürəyində özü-özünə dedi: “Axı, deyəsən bu yuxumu sınaqdan keçirməyə ehtiyac var”. Bu minvalla xırdavatçı durub pay-piyada London şəhərinə doğru yola düşdü.

Londonun yolu çox uzaq idi. Odur ki, körpünün üstündə dayanıb sağda-solda göyə ucalan binalara, asta-asta axan suyun parıltısına, yaxınlıqdan üzüb keçən gəmilərə tamaşa edən xırdavatçının fərəhinin həddi-hüdudu yox idi. O, bütün günü körpü boyunca var-gəl etdi, amma ürəyini sakitləşdirən bir şey eşitmədi ki, eşitmədi, arabir dayanıb gözünü çaya zillədi, amma heç nə görmədi, heç bir şey də eşitmədi. Üçüncü gün də gəlib körpünün üstündə dayanan, çayı diqqətlə gözdən keçirən xırdavatçıya bir dükənçi yaxınlaşıb dedi:

– Dostum, əbəs yerə uzun-uzadı körpünün üstündə dayanmağın məni yamanca təəccübləndirir. Bəyəm satmağa malın yoxdurmu?

– Yox, qardaş, doğrudan da yoxumdur, – xırdavatçı cavab verdi.

– Sədəqə üçün əl açmırsan ki?

– Başımı gırləyə bildiyimçün hələlik sədəqəyə ehtiyacım yoxdur.

– Onda, allah eşqinə, deyin görüm, axı, sizin bu körpünün üstündə nə itiniz azıb?

– Madam ki, soruşursan, xeyirxah cənab, qoy mən sənə düzünü deyim. Yuxuda görmüşəm ki, buraya gəlsəm, xoş xəbər eşidəcəyəm.

Bunu eşidən dükənçi ürəkdən qəh-qəhə çəkdi.

– Sən allah bir işə bax, heç bilmirəm nə cür səfeh olmalısan ki, belə mənasız yuxunun ucbatından durub pay-piyada səfərə çıxasan. Onu da sənə deyim ki, ay kənddən gəlmiş ağıldan kəm zavallı gənc, elə mən də hər gecə yatıb yuxu görürəm. Lap keçən gecə yuxuda özümü Svoffomda qətiyyənlə tanımadığım bir yerdə görmüşəm. Amma səhv etmirəmsə, mən Norfokdakı xırdavat-

çının evinin dalındakı bağın içində idim. O bağda bir dənə də nəhəng palıd ağacı vardı. Sanki o ağacın dibini oyub külli miqdarda ləl-cavahirat tapdığım da yadıma gəlir. Ay gicbəsər, bir başına vur gör ki, məgər mən o qədər axmağam ki, bir səfeh yuxuya görə çarığının bağını bərkidib adamı təngə gətirən səfərə çıxım? Xeyr, xeyr, yaxşı oğlan, aqlını başına cəm elə, özündən müdriklərin məsləhətinə qulaq as.

Bu sözləri eşidən xırdavatçı ağızına su alıb bir kəlmə də danışmadı, amma qəlbi fərəhdən çuşa gəldi. O, iti addımlarla evə qayıdıb nəhəng palıd ağacının dibini qazıb tökdü, çox qiymətli xəzinə tapdı. Xırdavatçının var-dövləti günbəgün artdı. Pulu başından aşan xırdavatçı özünün cah-cəlalı ilə öyünsə də, allah qarşısında öz borcunu unutmadı. Belə ki, o, Svoffom yaxınlığındakı kilsənin inşasını başa çatdırdı. Gününü görüb, dövrənini sürmüş xırdavatçı dünyadan köçəndən sonra yerli camaat yığışib kilsədə ona heykəl qoydu. Daşdan yonulmuş bu heykəlin boğçası çiyində, iti də yanında idi. Belə nəql edirlər ki, mənim yalan danışmadığıma şahidlik etməkdən ötrü həmin heykəl bu günəcən o kilsədə durur.

SƏFEHİN SƏS-KÜYÜ

Biri var idi, biri yox idi, bir balaca oğlan var idi. Bir gün anası onu qoyun başı və ıçalatı almağa göndərdi. Uşaq qorxdı ki, birdən yadından çıxar, odur ki, yol boyu oxumağa başladı.

Qoyun başı, ıçalatı!

Qoyun başı, ıçalatı!

Oğlan xeyli yol getdi, bir də gördü ki, qabağında çəpər var, istədi ki, çəpəri dırmaşib keçsin keçə bilmədi, yıxılıb əzildi, başladı zır-zır ağlamağa, nə üçün getdiyi də huş-başından çıxdı. Hə, başladı başını qaşımağa, yadına düşdü, odur ki, təkrar eləməyə başladı:

Qaraciyər və göz, öd və hamısı!
Qaraciyər və göz, öd və hamısı!

Yolçu yolda gərək deyə yolu əlinə aldı, axırda gəlib elə bir yerə çıxdı ki, burda bir kişi qarnını tutub bar-bar bağırdı:

Qaraciyər və göz, öd və hamısı!
Qaraciyər və göz, öd və hamısı!

Bu dəm kişi oğlanın yaxasından yapışdı, o ki var onu əzişdirdi, axırda oğlanı məcbur elədi ki bu sözləri desin:

Ay allah, bir də göndərmə!
Ay allah, bir də göndərmə!

Oğlan bu sözü deyə-deyə çıxıb getdi, gəlib bir zəmiyə çıxdı, burda bir muzdur taxıl əkirdi:

Ay allah, bir də göndərmə!
Ay allah, bir də göndərmə!

Oğlan elə hey bunu deyirdi. Odur ki, kişi tənğə gəlib başladı oğlanı əməllicə kötəkləməyə, məcbur elədi ki, bu sözləri təkrar eləsin:

Ay allah, daha çox göndər!
Ay allah, daha çox göndər!

Oğlan bu sözləri deyə-deyə aradan çıxdı, gəlib kilsənin həyətinə yetişdi, gördü ki, ölü götürürlər, amma söz dilindən düşmürdü:

Ay allah, daha çox göndər!
Ay allah, daha çox göndər!

Keşiş başaşağı oğlanın dalınca götürüldü, onu əməllicə əzişdirdi, məcbur elədi ki, aşağıdakı sözləri təkrar eləsin:

Ay allah, qoy ruhu şad olsun!
Ay allah, qoy ruhu şad olsun!

Oğlan yola düzəldi, yolda dar ağacından asılmağa aparılan itlə pişiyə rast gəldi. Amma səsini kəsmədi ki, kəsmədi.

Ay allah, qoy ruhu şad olsun!
Ay allah, qoy ruhu şad olsun!

Təmiz ürəkli camaat qəzəbdən əsib-coşdu, tezcə oğlanı yaxaladı, bir-iki kötək vurub məcbur elədilər ki, belə desin:

İtlə pişik dar ağacından asılsın!
İtlə pişik dar ağacından asılsın!

Yazıq oğlan belə də söylədi, axırda evlənməyə hazırlaşan oğlanla qızın yanından ötüb keçdi. “Ah”, o dedi:

İtlə pişik dar ağacından asılsın!
İtlə pişik dar ağacından asılsın!

Gənc özündən çıxdı, oğlanı bir-iki şapalaqlayıb əmr elədi ki, bunu təkrar etsin:

Sizə sevinc arzulayıram!
Sizə sevinc arzulayıram!

Oğlan atılıb-düşdü, bu sözü deyə-deyə xəndəyə yığılıb düşmüş iki fəhlənin yanından ötdü, yol boyu bar-bar bağırırdı:

Sizə sevinc arzulayıram!
Sizə sevinc arzulayıram!

Hirsindən diş bağırsaqlarını kəsən fəhlələrdən biri var gücünü toplayıb xəndəkdən çıxdı, oğlanı əzişdirdi, ona belə deməyi təvəqqe elədi:

Biri çıxdı, o birisi də kaş çıxa!
Biri çıxdı, o birisi də kaş çıxa!

Oğlan beləcə yoluna davam etdi, axırda gəlib tay gözlü bir gəncə tuş gəldi, amma dediyini deyirdi:

Biri çıxdı, o birisi də kaş çıxa!
Biri çıxdı, o birisi də kaş çıxa!

Bu, tay gözlü sahibkara çox yer elədi, odur ki, oğlanın dalınca götürüldü, tutub o ki var kötəklədi; belə deməyi əmr etdi:

Bir tayı par-par yanır, kaş o birisi də yansın!
Bir tayı par-par yanır, kaş o birisi də yansın!

Bu sözləri beləcə təkrar-təkrar söylədi. Heç buna şəkk-şübhə ola bilməz, nəhayət gəlib bir evə çatdı, evin bir tayına od düşmüşdü. Camaat oğlanı görüb fikirləşdi ki, evə od vuran yəqin elə oğlanın özüdür, odur ki, onu birbaşa zindana apardılar. Axırı da belə oldu ki, hakim qara şlyapasını başına qoyub oğlana ölüm hökmü verdi.

HİLTON ŞEYTANI

Çox, çox əvvəllər Hilton Holda elə bir Şeytan yaşayırdı ki, siz ömründə beləsinə rast gəlməmişsiniz. Gecələr, qulluqçular yatmağa gedəndən sonra əlinə keçən şeyləri alt-üst eləyərdi, şəkəri duz qabına əndərər, istiotu pıvə qabına tökərdi. Bir sözlə min cür oyundan çıxardı, gah stulları vurub yıxar, gah da masaları arxası üstə aşırırdı. Ocaqdakı kömürü kürüyüb atar, mümkün qədər çox ziyankarlıq eləyərdi. Amma hərdən kefi durular, sonra!.. Şeytanın kimliyini soruşsan. Ah, bu Qarabasma kimi bir şeydir, amma sən deyən o Qırmızıpapaq kimi rəhmsiz deyil. Nə?! Sən Qarabasma, ya da o Qırmızıpapağı tanımırsan? Aman allah! Gör bir dünyanın axırı hara gəlib çıxdı. Əlbəttə, Şeytan gülməli balaca bir məxluqdur. Şeşə qulaqlı, dərisi tüklü yarı adam, yarı cin cildinə girib. İşdir xəzinə-zad gizlətməli olsan, təzəcə kəsilmiş çəpişin, ya quzunun qanından onun üstünə damcılalarsan. Ya da hamısından yaxşısı budur ki, kəsilmiş heyvanı elə xəzinəylə bir torpaqlayasan. Bax, onda Şeytan göz-qulaq olar, bura gələnə qorxudub qaçırdar.

Hə, harda qaldım? Deyirəm, axı, Hilton Holdakı Şeytan şər işlərə qarışır. Yox, əgər evdəki nökər-naiblər bunun əvəzinə qabağına bir qab qaymaq, ya da bal sürtülmüş şirnilili Qoğal qoysaydılar, onların bir işini iki eləməzdə, mətbəxdə hər şeyi səliqə-sahmanda saxlayardı. Bir gecə, yatmağa çox gec gedən qulluqçuların mətbəxdə qulağına səs gəldi. Boylanıb gördülər ki, Şeytan Cekin başı üstündə zənciri yellədə–yellədə oxuyur:

Axır yaman dərdə düşdüm!
Nə vaxtdır ki, ağaclardan
Şitil tutub əkməmişik.
Göy meşələr bir az arta,
Taxtasından yüyürük salaq,
Bəbələrə layla çalaq.
Böyüsünlər bala-bala,
Bəlkə bir gün adam ola.
Ağır işlər mənə düşdü,
Axır yaman dərdə düşdüm.

Beləliklə onların yazıq şeytana rəhmi gəldi, yaxınlıqdakı quşçu arvadın yanına gedib dedilər ki, bəs onu buralardan itkin salmaq üçün başlarına haranın daşını töksünlər.

– Bu, çox asan işdir, – quşçu arvad dilləndi və onlara tapşırırdı ki, Şeytana gördüyü işlər üçün bir xələt vermək lazımdır, yoxsa siz düşünən kimi olmayacaq, o dəqiqə dabanına tüpürüb bir yol-luq gedəcək. Beləliklə Linkoln otlarından ona başlıqlı qolsuz, uzun üst köynəyi hazırlayıb ocağın yanına qoydular və güdməyə başladılar. Gördülər ki, budur Şeytan ocağa tərəf yaxınlaşdı, başlığı və köynəyi görüb başına keçirdi, atılıb–düşdü, bir ayağının üstündə sındıra–sındıra söylədi:

Köynəyini, papağını geymişəm,
Çətin ki, mən yaxşı işə girişəm.

Hə, Şeytan bunu deyib yoxa çıxdı, sonralar bir də onu gördüm deyən olmadı.

CEK VƏ LOBYA TAĞI

Qədim zamanlarda bir kasıb dul arvadın Cek adında gözünün ağrı-qarası bircə oğlu, bir də Ağgül adlı südlü inəyi vardı. Ana-bala gözünü inəyin südünə dikmişdi. İnek hər səhər süd verər, onlar da bazara aparıb satardı. Amma bir səhər Ağgül süd vermədi, ana-bala gözlərini döyüb baxa-baxa qaldı.

– Görəsən başımıza haranın daşını salaq, neyləyək? – deyər dul arvad əlləri ilə başını tutdu.

– Özünə gəl, ana, gedib özümə bir yerdə iş taparam – Cek onu ovundurmağa çalışdı.

– Eh, a bala, əvvəl də bəxtimizi sınaдық, iş sarıdan da bizimki gətirmədi, – ana sözə başladı. – Yox, gərək Ağgül inəyi sataq, puluna dükan açarıq, başımıza bir çarə qılarıq.

– Di yaxşı, ana, – Cek dedi, – bu gün elə bazardır, bu saat Ağgül inəyi aparıb sataram, sonra bir şey fikirləşərik.

Beləliklə Cek inəyin başına kəndir salıb yola düzəldi. Bir az getmişdi ki, yolda məzəli qoca bir kişiyə rast gəldi.

Kişi dedi:

– Sabahın xeyir, Cek.

– Hər vaxtınız xeyir, – Cek dilləndi, amma kişinin onun adını bildiyinə bərk təəccübləndi.

Kişi xəbər aldı:

– Yaxşı, Cek, bəs yolun hayanadır?

– Bazara gedirəm, inəyimizi satmağa.

– Gör a, sən lap inək alverçisinə oxşayırsan – kişi dedi. – Hə, mənəm beş dənə lobyam var, tap görüm hardadır?

– Hər əlində ikisi, biri də ağzında, – Cek düppədüz cavab verdi.

– Düzdür, tapdın, – kişi dilləndi, – budur ey onlar, əsl lobyalar. Əlini cibinə salıb xeyli cürbəcür lobyaya çıxartdı, sözünə davam etdi. – Sən çox ağıllı oğlansan, – dedi – gəlsənə dəyiş-düyüş eləyək – al bu lobyanı, inəyi ver. Mən razı.

– Başına hava-zad gəlməyib ki? – Cek dedi, – aldın ha?!

– Eh, heç bilirsən bunlar necə lobyadır, – kişi dedi, – gecə əksən, səhər görəsən ki, başı göylərə çatır.

– Doğrudan? – Ceki maraqlı bürüdü. – Ola bilməz.

– Hə, düzünü deyirəm, işdir görsən ki, yalan çıxdı, onda inəyi geri qaytararsan.

– Razıyam, – deyə Cek Ağgül inəyinin kəndirini ona verdi, lobyaları cibinə doldurdu.

Cek evlərinə tərəf götürüldü. Qaranlıq düşməmiş evlərinə gəlib çatdı.

– Qayıtdımmı, Cek? – anası soruşdu. – Bəs Ağgül inək gözü-mə dəymir, şükür, demək satmısan. Bəs neçəyə verdin, ay oğul?

– Tapa bilməzsən, ay ana? – Cek dedi.

– Yox, elə demə, a balaca kişi! Beş funt, on, on beş, yox iyirmi ola bilməz.

– Dedim, axı, tapa bilməyəcəksən. Bu lobyalara sözün nədir? Hə, onlar sehrlidir, gecə əksən sə...

– Nə?! – Cekin anası çımxırdı. – Sən nə yaman səfehşənmiş, kütün biri küt. Adam da Ağgül kimi inəyi, bu mahalın ən sağmal inəyini, ətliyini beş-altı gərəksiz lobyaya dəyişərmə? Götür bunları, bir də gözü-mə görünməsin. Götür, yoxsa onları bir-bir pəncərədən vızıldadaram. Sonra da get, yerinə gir. Bu axşam sənə nə bir qurtum su, nə də bir udum çörək verən deyiləm.

Cek suyu süzülə-süzülə çardaqdakı yatağına girdi. Elə bil gəmissi deryada batmışdı. Bir tərəfdən anası kefinə soğan doğramışdı, bir tərəfdən də şam yeməyi əlindən çıxmışdı. Nəhayət birtəhər gözlərini yumub ac-yalavac yuxuya getdi.

Yuxudan qalxanda otaq gülməli görünürdü. Günəş otağın bir küncünə işıq salmışdı, qalan yeri qaranlıq və toranlı idi. Cek sıçrayıb yerindən qalxdı, paltarını geyinib pəncərəyə tərəf getdi. Hə, sizcə nə görsə yaxşıdır? İşə bax, anasının pəncərədən bağçaya tolazladığı lobyalar iri tağ atmışdı, az qalırdı başı göylərə dəysin. Hə demək kişi doğru deyirmiş.

Lobyanın tağı uzanıb düz Cekin pəncərəsindən keçirdi. Beləliklə o pəncərəni açası oldu, böyük nərdivan kimi üzü yuxarı qalxan lobyaya tağının üstünə çıxdı. Çıx, ha çıx, çıx ha çıx, Cek axırda gəlib göyün kəlləsinə çatdı. Burda o, dümdüz ox kimi

uzun böyük bir yola rast gəldi. Beləliklə bu yolla az getdi, üz getdi axır gəlib böyük bir evə çatdı. Astanada kök, cantıraq bir arvad dayanmışdı.

– Sabahın xeyir, xanım, – Cek ədəb-ərkanla salam verdi. – Nə olar, yazığın gəlsin, mənə bir tikə çörək ver, yeyim.

Hə, əzizlərim, o, dünən gecədən indiyənəcən dilinə çörək vurmamışdı, canavar kimi acmışdı.

– Nahar eləmək istəyirsən, eləmi? – kök, cantıraq arvad xəbər aldı. – Əgər burdan cəhənnəm olub getməsən, sənin özünü nahar yeməyi edəcəyəm. Mənim ərim elə adamyeyəndir, ocaqda qızardılmış oğlan uşaqlarından başqa heç nəyi ona bəyəndirmək olmur. Di tərpən burdan, yoxsa bu saat o nərildəyib gələcək.

– Ay, aman, nə olar, ay xanım, acından ürəyim sıyrılır, bir şey ver yeyim, – Cek yalvarıb-yaxardı. – Acından ölməkdənsə, qoy elə qazanda canım çıxsın.

İnsaf da yaxşı şeydir, adamyeyənin arvadı siz deyən o qədər də pis adam deyildi. Cekin əlindən tutub mətbəxə gətirdi, iri bir tikə pendir, çörək, bir qab da süd verdi. Amma Cek çörəyini yarılamamış bütün ev kiminsə tappatarap ayaq səmindən lərzəyə gəldi.

– Aman allah! Gələn qoca ərimdir, – adamyeyən kişinin arvadı dilləndi. – İndi başıma haranın külünü töküm? Sən də cəld bura tullan görüm, – deyə əri içəri keçənə kimi Ceki sobanın içində gizlətdi.

Hə, adamyeyənin yekəliyinə şəkk-şübhə ola bilməz. Üç dənə buzovu ayaqlarından bağlayıb toqqasına bərkitmişdi, içəri girən kimi onların ayaqlarını açdı, masanın üstünə tullayıb bağırırdı:

– Götür, arvad, onların bir cütünü mənim üçün qızart. Səhər çörəyini yeyim. A-ha! Burnuma nə yaxşı iy gəlir?

Deyəsən ingilisdür,
Nə yaxşı iysi gəlir.
Olsun ölü, ya diri –
Bişir onu, ver bəri.

– Boş şeydir, əzizim, – arvadı dil tökdü, – sən yuxu görürsən. Bəlkə dünən naharda sənə ləzzət eləyən balaca oğlan uşağından

qalan tikənin iysi burnuna gəlir. İndi isə get əvvəlcə yuyun, özünü səliqə-sahmana sal, qayıdınca səhər yeməyin da hazır olar.

Beləliklə adamyeyən çıxıb getdi. Cek sobadan çıxıb qaçmağa hazırlaşdı ki, arvad ona işarə etdi.

– Yuxuya gedincəyə qədər gözləyərsən, – dedi. – O həmişə səhər yeməyindən sonra xorhaxorla gözünü yumub çimir alır.

Hə, adamyeyən səhər yeməyini yedi, sonra sandığına tərəf addımladı, qızılla dolu bir cüt kisəni götürdü, çömbəlib yerdə oturdu, ta başı yerə dəyəənə qədər qızıllarını saydı, sonra elə xoruldamağa başladı ki, evin tirləri titrədi.

Bu vaxt Cek barmaqlarının ucunda sobadan sürüşüb çıxdı, adamyeyənin yanından keçəndə qolunun altındakı qızıl dolu kisələrdən birini çırpışdırdı. Qaç-qaçə özünü lobyə tağına yetirdi, sonra qızıl olan kisəni üzə aşağı tulladı. Əlbəttə, həmin kisə anasının bağçasına düşmüşdü. Sonra o özünü sürüşüb aşağı endi, düş ha düş axırda gəlib evə çatdı. Hər şeyi anasına danışdı, qızılları da ona göstərərək dedi:

– Yaxşı, ana, məgər lobyələr haqda mən düz demirdim? Görürsən, onlar doğurdan da sehrlidir.

Beləliklə ana-bala bir kisə qızılın hesabına bir müddət yaxşıca dolandılar. Amma günlərin birində onun axırına çatdılar. Cek fikirləşdi ki, lobyə tağının başında bəxtini bir də sınasa, pis olmaz. Hə, əzizlərim, bir gözəl səhər o yerindən çox erkən durdu, özünü lobyə tağına çatdırdı. Çıx ha çıx, çıx ha çıx, axırda gəlib yenə əvvəl rast gəldiyi həmin yola və nəhəng evə çatdı. Hə, burda astanada həmin kök, cantıraq arvad dayanmışdı.

– Sabahın xeyir, xanım, – Cek hörmət-izzətlə salam verdi.

– Amanın bir günüdür, yazığın gəlsin, bir tikə çörək verin yeyim.

– Çıx, get burdan, – cantıraq arvad çımxırdı, – yoxsa ərim bu saat gəlib sənin özünü yeyəcək. Məgər sən buralara bir dəfə ayaq basan həmin oğlan deyilsənmi? Heç xəbərin varmı, həmin gün ərim qızıl kisələrindən birini itirib?

– Qəribədir, xanım, – Cek dilləndi, – doğru sözümdür, bu haqda mən sizə nəşə deyə bilərəm, amma o qədər acam ki, dilimə bir şey dəyməsə, dilim söz tutmaz.

Bəli, cantıraq arvad o qədər sadələvh idi ki, oğlanı içəri aparıb yeməyə bir tikə çörək verdi. Təzəcə boğazından çörək keçmişdi ki, birdən tappatarapla nəhəngin ayaq səsləri gəldi. Arvad Ceki sobanın içində gizlətdi.

Hər şey əvvəlki kimi oldu. Adamyeyən yenə içəri keçib dedi:

– Nə yaxşı iy gəlir.

Qızardılmış üç öküzü səhər yeməyi üçün nuş elədi. Sonra dedi:

– Arvad, o qızıl yumurta çıxardan toyuğu bəri ver görüm. Hə, arvadı əri deyəni gətirdi. Adamyeyən dedi:

– Yumurtla!

Toyuq bir qızıl yumurta yumurtladı. Sonra adamyeyən başladı başını yellətməyə, ev zağ-zağ zağıldayanacan xor-xor xoruladı.

Bir azdan Cek barmaqlarının ucunda sürüşüb sobadan çıxdı, qızıl toyuğu tutub qoltuğuna vurdu, göz qırpımında aradan çıxdı. Amma bu dəfə toyuğun qaqqıltısı adamyeyəni yuxudan oyatdı. Cek dabanına tüpürüb təzəcə evdən çıxmışdı ki, səs-küy eşitdi:

– Arvad, arvad, mənim qızıl toyuğuma neylədin ki?!

Arvadı hay verdi:

– Nə olub, əzizim?

Cek bundan başqa daha heç nə eşitmədi, özünü lobyə tağına çatdırdı, içinə qor dolmuş kimi tağdan sallanıb üzəşağı sürüşdü. Evə çatanda anasına qəribə toyuğu göstərib dedi:

– Yumurtla!

Toyuq hər dəfə yumurta çıxardandan sonra Cek bir də deyirdi:

– Yumurtla!

Hə, belə-belə işlər, amma onu deyim ki, bu, Ceki siz deyən qədər açmırdı. Çox keçmədi ki, o, lobyə tağının başında bəxtini bir də sınamaq istədi. Hə, beləcə gözəl səhərlərin birində yerindən çox erkən durdu, özünü lobyə tağının yanına verdi, çıx ha, çıx, çıx ha çıx axırda gəlib düz tağın kəlləsinə çıxdı. Amma bu dəfə o, birbaşa adamyeyənin evinə getməyi üstün tutdu. Təzəcə

gəlib evin həndəvərinə çatanda gördü ki, adamyeyənin arvadı badya əlində su gətirməyə gedir. Cek isə kolun dalında gizlənmişdi. Hə, bir azdan, o, sürünə-sürünə özünü içəri saldı, mis qazanın içində gizləndi. Bu ara evə bir tappatarap düşdü ki, gəl görəsən, adamyeyənlə arvadı otağa daxil oldu.

– Deyəsən, adam iysi gəlir, – adamyeyən çığır-bağır saldı.

– İysi lap burnumu qıcıqlandırır.

– Doğrumu deyirsən, əzizim? – arvadı sözə başladı.

– Əgər, bu sənin qızılını, qızıl yumurtlayan toyuğunu əkişdi-rən o balaca cibgirdisə, onda yəqin ki sobanın içinə giribdir.

Ər-arvad sobaya tərəf götürüldü. Amma Cek xoşbəxtlikdən onun içində deyildi. Adamyeyənin arvadı dilləndi:

– Sən də iy çəkməkdə lap pərgarsan. Hə, yadıma düşdü, dünən gecə caynağına keçirdiyin oğlan uşağının iysidir də evi basıb, mən onu səhər yeməyi üçün qızartmışam. Gör necə huş-suzam. Sən neçə vaxtdır ki, ölüynən dirinin fərqi ayırd eləyə bilmirsən ki, bilmirsən. Əcəb kişisən.

Hə, beləliklə adamyeyən səhər yeməyinə oturdu, toqqasının altını bərkitdi, amma iki dəqiqədən bir donquldayırdı:

– Yaxşı, niyə belə elədim, gərək arvadıma and içdirəydim...

Sonra yerindən qalxıb anbarı, dolabları, küncü – bucağı ələk-vələk elədi, amma xoşbəxtlikdən mis qazana baxmaq ağına gəlmədi.

Səhər yeməyindən sonra adamyeyən arvadını səslədi:

– Arvad, arvad, get mənim o qızıl arfanı bəri gətir.

Beləliklə arvad arfanı gətirib kişinin qabağına qoydu.

Sonra adamyeyən üzünü ona tutub dedi:

– Oxu!

Adamyeyən yuxuya gedənəcən ildirım kimi gur-gur guruldayıb xoruldayanacan, arfa o ki var oxudu.

Sonra Cek mis qazanın qapağını qaldırıb siçan kimi sivişib çıxdı, sürünə-sürünə gəlib masaya çatdı, əlini uzatdı, qızıl arfanı cırpışdırıb qapıya sarı götürüldü. Di gəl arfa bar-bar bağırdı:

– Ay sahibkar! Ay sahibkar!

Adamyeyən vaxtında gözünü açıb onu gördü ki, Cek arfa əlində qaçhaqçdadır.

Cek güllə kimi gedirdi, adamyeyən onun izinə düşmüşdü, az qalmışdı ki, onu tuta, Cek bir balaca fənd işlətdi, yolunu azdırdı. Lobyə tağına özünü yetirəndə adamyeyən ondan heç iyirmi yard aralıda deyildi. Gözünü açanda Cek qəfildən yoxa çıxdı, yolun axırına gəlib çatanda onu gördü ki, Cek üzəşəği sürüşüb yerə enir. Hə, adamyeyən ehtiyat edib belə pilləkənə bel bağlamadı. Odur ki, dayanıb gözləməyə başladı. Cek rəqibini üstələmişdi. Amma birdən arfa çığırmağa başladı:

– Ay sahibkar! Ay sahibkar!

Adamyeyən dözə bilməyib özünü lobyə tağının üstünə atdı, tağ ağırlıqdan o yan–bu yana ləngər vurdu. Cek, onun arxasınca adamyeyən üzəşəği sürüşdü. Bu vaxt Cekin ayağı yerə dəydi, nəhayət gəlib evlərinin həndəvərinə çatdı.

Sonra anasını harayladı:

– Ana, ay ana! Tez ol baltanı mənə ver, baltanı mənə ver. Anası əlində balta özünü ona çatdırdı, amma lobyə tağının yanında qorxub yerində qaldı, çünki buludların içindən aşib keçən adamyeyənin baldırları görünürdü.

Amma Cek tullanıb baltanı əlinə aldı, lobyə tağına elə zərbə endirdi ki, tağ para–para oldu. Adamyeyən hiss elədi ki, lobyə tağı ləngər vurub əsim–əsim əsir, odur ki, nə baş verdiyinə baxmağa macal tapmadı. Cek balta ilə bir zərbə də endirdi, lobyə tağı yerindən qopub yerə sərildi. Adamyeyən kəllə–mayallaq olub tağı sındırdı, lobyə tağı da üstünə düşdü.

Sonra Cek anasına qızıl arfanı göstərdi. Hə, onu göstərməkdən, qızıl yumurtaları satmaqdan nə fayda? Faydası odur ki, Ceklə anası xeyli var–dövlət sahibi oldu. Cek ürəyi istəyən şahzadə qızla evləndi, o vaxtdan onlar xoşbəxt ömür–gün sürdü.

ÜÇ AYI HAQQINDA NAĞİL

Biri vardı, biri yoxdu, çox-çox qədim zamanlarda bir meşədə üç ayı yaşayırdı. Onlardan biri bapbalaca və arıq idi. İkinci ondan bir qədər canlı, üçüncüsü isə çox yekəpər, zırpı bir ayı idi. Onlardan hər birinin özünün sıyıq qazanı vardı. Balaca ayının qazanı bapbalaca, orta boylu ayının nisbətən böyük, yekəpər, zırpı ayının qazanı çox iri idi. Ayıların hərəsinin oturmağa bir stulu vardı. Cılız ayının stulu balaca, orta boylu ayının stulu iri, yekəpər, zırpı ayının stulu isə çox iri idi. Bundan başqa ayıların hərəsinin yatmağa bir çarpayısı da var idi. Cılız ayının çarpayısı bapbalaca, orta boylu ayının çarpayısı iri, yekəpər, zırpı ayının çarpayısı isə lap böyük idi.

Günlərin bir günü ayılar nahara sıyıq bişirib soyumaq üçün qazanlarına doldurdular, çıxıb meşədə var-gəl etdilər ki, sıyıq yaxşıca soyusun. Yoxsa ayılar tez-tələsik sıyığı yeməklə ağızburunlarını yandıra bilərdilər. Bəli, ayılar meşədə gəzişərkən onların evinə qoca bir qarı gəldi. Qarı təhər-töhüründən yaxşı adama oxşamırdı. Belə ki, o əvvəl-əvvəl pəncərədən boylandı, sonra açar deşiyindən içərini gözdən keçirdi, evdə heç kəsin olmadığını yəqin edib cəftəyə əl atdı. Qarı qıfıllı deyildi, çünki ayılar xeyirxah ayılar idi. Onlar ömrü boyu heç kəsə ziyan vurmamışdı. Odur ki, kiminsə onlara ziyan verəcəyi də ağıllarına gəlməmişdi.

Beləliklə balacaboy qarı qarını açıb evə girdi. Masanın üstündə sıyıq görəndə gözlərinə işıq gəldi. O, yaxşı, imanlı qarı olsaydı, ayıların evə qayıtmasını gözləyərdi, çox güman ki, ayılar onu nahara dəvət edərdi. Axı onlar xeyirxah ayılar idi. Əlbəttə, onlar ayı kimi bir balaca kobud olsalar da, çox mehriban, qonaqpərvər idilər. Amma qarı sırtıq, abırsız arvad idi. Ona görə də sıyığı yeməyə başladı.

Qarı əvvəlcə yekəpər ayının qazanındakı sıyığın dadına baxdı. Sıyıq isti idi. Qarı üzünü sıyığa tutub çox ədəbsiz bir söz işlətdi. Sonra orta boylu ayının sıyıq payını barmaqlayıb tamına baxdı. Bu sıyıq da yemək üçün çox soyuq idi. Qarı yenə ağzını

açıb, gözünü yumdu. O, sonra cılız ayının qazanına yaxınlaşıb sıyıqın dadına baxdı. Sıyıq nə çox isti, nə də çox soyuq idi. Yeyilməli vaxtı idi. Sıyıq qarının xoşuna gəldi, süpürləyib hamısını yedi. Amma qarnı doymadı, çünki xırda qazanda bir doyumluq sıyıq yox idi. Buna görə də şıltaq qarı balaca qazanın da ünvanına bir neçə nalayiq söyüş yağdırdı.

Bir az sonra qarı yanını basıb yekəpər ayının stulunda oturdu. Stul qarıya çox bərk görünürdü. Odur ki, durub orta boylu ayının stulunda əyləşdi. Bu stul da qarıya çox yumşaq gəldi. İşı belə görünən qarı durub çəlimsiz ayının stulunda oturdu. Stul nə çox bərk, nə də çox yumşaq idi. Əsl qarının malı idi. Qarı stulda o qədər oturdu ki, stulun altlığı qopub düşdü, stuldan yıxılıb tappılıtlı ilə döşəməyə dəydi. Şıltaq qarı özünü düzəldib bu stula da söyüş yağdırdı.

Qarı sonra durub ayıların yuxarıdakı yataq otağına qalxdı. O, əvvəlcə özünü yekəpər ayının çarpayısına yıxdı, gördü ki, bu çarpayının baş tərəfi çox hündürdür. Ayağa qalxıb orta boylu ayının çarpayısına qurbağa kimi sərildi. Bu çarpayı isə ayaq tərəfdən qarıya çox hündür gəldi. Odur ki, qalxıb bapbalaca, çəlimsiz ayının çarpayısında şəlləndi. Bu çarpayı nə baş, nə də ayaq tərəfdən çox hündür deyildi. Əsl qarı deyən idi. Beləliklə qarı üst-başını yaxşıca basdırıb çarpayıda o qədər uzandı ki, onu möhkəmcə yuxu tutdu.

Bu vaxt ayılar evə nahar etməyə qayıtdılar. Qarı yekəpər ayının qaşığı sıyıq qazanın içində qoymuşdu.

– Kimsə mənim sıyıq payımı yeyib! – yekəpər ayı acıqlı-acıqlı donquldandı.

Orta boylu ayı baxıb gördü ki, onun qaşığı da sıyıqın içindədir. Yaxşı ki, qaşıqlar taxtadan idi. Əgər gümüşdən olsaydı, şıltaq qarı qaşıqları çoxdan cibinə qoyardı.

– Kimsə mənim sıyıq payımı yeyib! – orta boylu ayı gileyləndi.

Bapbalaca, çəlimsiz ayı öz qazanına baxanda gördü ki, onun da qaşığı qazanın içindədir, qazan da boşdur.

– Kimsə mənim sıyıq payımın hamısını yeyib – çəlimsiz ayı ağlamsındı.

Balaca ayının nahar payının tamam yeyildiyini görən ayılar evi gözdən keçirməyə başladılar. Məsələ burasında idi ki, qarı yekəpər ayının stulundan duranda onu yerinə düz qoymamışdı.

– Kimsə mənim stulumda oturub! – deyərək yekəpər ayı yenə də zabitəli, kobud səslə donquldandı.

Qoça qarı orta boylu ayının da oturduğu yumşaq taxtı vurub yanı üstə yıxmışdı.

– Kimsə mənim stulumda oturub! – orta boylu ayı yenə də gileyləndi.

Heç bilirsiniz yaramaz qarı üçüncü stulun başına nə oyun gətirmişdi.

– Kimsə mənim stulumda o qədər oturub ki, onun oturacağı sınıb tökülüb! – çəlimsiz, balaca ayı güclə eşidilən səslə ah-vay etdi.

İşi belə görən ayılar günahkarı tapmaq üçün yuxarı otağa qalxdılar.

Hə, qarı yekəpər ayının yastığını dartıb yerini dəyişmişdi.

– Kimsə mənim çarpayımda uzanıb! – zırpı ayı gur-gur gurdadı.

Qoca qarı orta boylu ayının mütəkkəsini də dartıb yerindən götürmüşdü.

– Kimsə mənim yerimdə yatıb! – orta boylu ayı gileyləndi.

Bapbalaca, çəlimsiz ayı öz çarpayısına baxmağa gələndə mütəkkənin öz yerində, balışın da onun üstündə olduğunu gördü. Həm də balışın üstündə qarının yöndəmsiz, çirkli başı da gözünə dəydi. Qarının orda nə işi ola bilərdi.

– Kimsə mənim yerimdə yatıb. O, hələ də mənim çarpayımın üstündədir. – Bapbalaca, çəlimsiz ayı ağılsındı.

Qarı yekəpər ayının qulaq batıran kobud səsinə yuxuda eşitdi. Amma o, elə dərin yuxuya getmişdi ki, bu səs ona külək vıyılırsını, çaxan şimşəyin gurultusunu andırırdı. Orta boylu ayının səsi də qarının qulağına çatdı, amma qarı elə bildi ki, kimsə yuxuda sayıqlayır. Qarı bapbalaca, çəlimsiz ayının sızılıtlı səsinə eşidəndə yuxudan dik atıldı. Ayaq üstə dikələn qarı üç ayının çarpayının bir tərəfində dayandığını görüb cəld o biri çarpayının üstünə

sıçradı, pəncərəyə sarı qaçdı. Bu vaxt pəncərə açıq idi, çünki məhraban, səliqəli aylar səhər tezdən yuxudan duran kimi həmişə yataq otağının pəncərəsini taybatay açırdılar. Xırda boylu qarı pəncərədən bayıra tullandı. Guppultu ilə yerə dəyəndə qarının boynu sındımı, yoxsa meşəyə qaçıb orada itib-batdımı, ya da yol tapıb meşədən çıxdımı, tutulub polis rəisinin yanına aparıldımı, yoxsa avara-sərgərdanlar üçün islah evinə göndərildimi, mən sizə heç nə deyə bilmərəm. Amma onu deyə bilərəm ki, qaçıb aradan çıxmış qarı bir də heç vaxt ayların gözüne görünmədi.

QARI VƏ DONUZ BALASI

Günlərin bir günü qarı ev-eşiyini silib-süpürəndə əyri-üyrü altı penslik pul tapdı.

– Bıy, pərvərdigara, – qarı sevincək dilləndi, – bu altı pensi mən neyləyim? Yaxşı olar ki, bazara gedib bir donuz balası alım.

Evə qayıdanda qarı yolun bir yerində pilləkəndən qalxıb keçməli idi. Yolun bu hissəsinə yetişəndə donuz balası tərslik edib pillələri dırmaşmaq istəmədi.

Qarı ətrafa göz gəzdirib bir it gördü. O, iti səsləyib çağırırdı:

– İt! Ay it! Gəl bu donuz balasını qap. Bu çər dəymiş pillələri dırmaşmasa, heç axşama kimi də gedib evə çatmayacağam.

Tərs donuz balası yenə də yerindən tərpənmədi.

Qarı bir az irəliləyib bir çubuq gördü. O, üzünü çubuğa tutub kömək dilədi:

– Çubuq! Ay çubuq! Sən iti döy! Çünki it donuz balasını dişləmək istəmir. İt donuzu dişləməsə, o, pillələri dırmaşmayacaq, mən də axşama kimi küçələri ələk-vələk edəcəyəm.

Amma nə faydası ki, çubuq da sözə baxmadı.

Qarı bir az da qabağa gedib bir ocağa rast gəldi. Qarı xahişə başladı:

– Ocaq! Ay ocaq! Çubuğu yandır. Bilirsənmi, çubuq iti döymək istəmir; odur ki, it də donuzu dişləmir; donuz balası da tərs-

lik edib pillələri dırmaşmır, ona görə də mən axşama kimi gedib evə çatmayacağam.

Amma ocaq da qarının sözünü saya salmadı.

İşi belə görən qarı bir az da irəliləyib suyla rastlaşdı.

O, kövrək səslə sudan imdad istədi:

– Su! Ay su! Ocağı söndür, ocaq çubuğu yandırmaq istəmir; buna görə də çubuq iti döymək istəmir, it də donuz balasını dişləmir, donuz balası da pillələri çıxmaq istəmir. Belə getsə, mən gün batanacan evə gedib çıxma bilməyəcəyəm.

Bunun da bir faydası olmadı, çünki su axıb ocağı söndürmədi.

Qarı bir az da gedib öküzlə rastlaşdı. Əlacını allah kəsmiş qarı, öküzə müraciət etdi:

– Öküz! Ay öküz! Get suyu iç, su ocağı söndürmək istəmir, ocaq çubuğu yandırmaq istəmir, odur ki, çubuq da iti döymək istəmir, it də donuz balasını qapmaq istəmir, donuz balası da tərs damarına salıb pillələri dırmaşmır. Mənə bu işdə kömək eləyən olmasa, axşama kimi küçədə qalmalı olacağam.

Qarının sözləri öküzə də təsir etmədi. Öküzdən əli üzülən qarı bir az da irəli gedəndən sonra bir qəssabla üz-üzə gəldi.

O, qəssabdan kömək istədi:

– Qəssab qardaş! Ay qəssab qardaş! Get öküzün başını kəs, çünki o, su içmək istəmir, su ocağı söndürmək istəmir, ocaq isə çubuğu yandırmaq istəmir, çubuq da iti döymək istəmir, odur ki, it də donuz balasını dişləmək istəmir. Donuz balası da tərslik edib pillələri çıxmaq istəmir. Əgər belə getsə, axşam düşənə kimi evə yetişə bilmərəm axı.

Qəssab da qarının sözlərinə məhəl qoymadı.

Qarı bir azca da getdi, kəndirə rast gəldi. Qarı kəndiri köməyə çağırırdı:

– Kəndir! Ay kəndir! Sən qəssabı boğazından as, ona görə ki, qəssab öküzü kəsməyəcək, öküz də suyu içməyəcək, su da ki, ocağı söndürməyəcək, ocaq çubuğu yandırmasa, o da iti döyməyəcək, it isə donuz balasını qapmadığına görə o da tərslik edib pillələri çıxmıyacaq, buna görə də mən axşamacan gedib evə çatmayacağam.

Bunun da xeyri olmadı. Kəndir qəssabı boğmadı.

Bəli, qarı bir az da qabağa getdi, kəsəyənlə üzbəüz gəldi.

O, üzünü kəsəyənə tutub dedi:

– Kəsəyən! Ay kəsəyən! Sən canın, get kəndiri çeynəyib-did. Bilirsənmi, kəndir qəssabı boğmaq istəmir, qəssab isə öküzün başını kəsmək istəmir, odur ki, öküz də suyu içmək istəmir, su da ki, ocağı söndürmək istəmir, ocaq çubuğu yandırmaq istəmir, çubuq da iti döymək istəmir, it də donuz balasını qapmaq istəmir, donuz balası isə tərslək edib pillələri qalxmır, axı belə getsə, qaranlıq düşənə kimi küçələrdə qalmalı olacağam.

Kəsəyən də qarının sözlərinə əhəmiyyət vermədi.

Qarı bir az da irəli getdi, pişiyə tuş gəldi. O, sevincək pişiyi dilə tutdu:

– Pişik! Ay məstan pişik! Get kəsəyənin boğazını üz, çünki kəsəyən kəndiri çeynəmək istəmir, ona görə də kəndir qəssabın boynuna keçmək istəmir, odur ki, qəssab öküzü kəsmək istəmir, öküz isə suyu içmək istəmir, su da öz növbəsində ocağı söndürmək istəmir, bunu görənlər ocaq da çubuğu yandırmır, çubuq da gedib iti döymək istəmir, it isə donuz balasını qapmaq istəmir, donuz balası da tərslək edib pillələri qalxmır ki, qalxmır. İş belə getsə, axşama kimi gedib evə çatmayacağam.

Qarının sözlərini diqqətlə dinləyənlər pişik gözünü qıyıb bic-bic dedi:

– Qarı nənə, sən ordakı inəyin yanına gedib mənə bir nəlbəki süd gətirsən, kəsəyəni tutub öldürərəm.

Beləliklə qarı kor-peşman çıxıb inəyin yanına getdi.

Məsələdən agah olan inək qarıya dedi:

– Qarı nənə, sən ordakı küləş tayasından mənə bir çəngə saman gətirsən, sənə bir nəlbəki süd verərəm.

Bəli, qarı küləş tayasının yanına gedib inəyə bir çəngə saman gətirdi.

İnək samanı gövşəyənlər kimi qarıya bir nəlbəki süd verdi. Qarı südü götürüb pişiyin yanına gəldi.

Pişik südü başına çəkib kəsəyəni sıxma-boğmaya saldı, canına qorxu düşmüş kəsəyə kəndiri didişdirməyə başladı, kəndir boğazına keçmiş qəssab öküzü kəsməyə girişdi, naçar qalmış öküz cumub suyu içməyə başladı, su isə axıb ocağın üstünə töküldü, ocaq gedib cubuğu yandırdı. Canına isti keçən kimi çubuq iti döyməyə başladı, it cumub donuz balasını dişləm-dişləm elədi, canını qorxu almış donuz balası pillələri soncuqlaya-soncuqlaya çıxdı, beləliklə qarı həmin axşam evinə çatdı.

BU, MƏN ÖZÜMƏM

Bir zamanlar Şimal ölkəsində gözdən uzaq guşədə darısqal evdə yoxsul dul bir qadın yaşayırdı. Bu qadının altı yaşlı oğlundan başqa kimsəsi yox idi.

Dul qadının evinin qapısı tərəliyə sarı açılırdı. Evin dörd tərəfi gölməçələr, iri daşlarla əhatə olunmuşdu. O ətrafda nə başqa ev, nə də həyat nişanəsi gözə dəyirdi. Dul qadının ən yaxın qonşuları dərədə məskən salmış pərilər, bir də yol boyu uzun otların arasında qaçdı-tutdu oynayan əcinnələr idi.

Palıd budaqlarının arasından bir-birini səsəyən “mehriban məxluq”lardan və qaranlıq gecələrdə hoppanıb pəncərənin qabağına düşən titrək işıqlardan qadın çoxlu-çoxlu nağıl söyləyə bilərdi. Bu evdə illərlə tənha ömür sürdüyünə baxmayaraq qadın oranı tərk etmək niyyətində deyildi, çünki bu mənzil üçün kirayə haqqı istəyən yox idi.

Amma gecələr uzun müddət oyaq qalmaq dul qadının xoşuna gəlmirdi, qəzavü-qədərdən uzaq olsun deyə, şam yeməyini yeyən kimi gur ocaq qalayıb yorğan-döşəyə girirdi. Qorxulu bir şey baş verəndə qadın həmişə başını balışının altına soxurdu.

Di gəl, tez yatağa girmək balaca oğlanın ürəyincə olmurdu. Anası onu yatmaq üçün səsəyəndə özünü eşitməməzliyə vurub ocaq başında elə hey oynayırdı.

Bəli, oğlan dünyaya göz açan gündən ipə-sapa yatmır, sözə qulaq asmırdı. Buna görə də zavallı ana öz oğlunu tez-tez danlayırdı. Amma qadın oğlanı özünə nə qədər çox ram etməyə

çalışsa da, oğlan daha da cızığından çıxıb anasının sözlərini saya salmır, adətən öz bildiyini edirdi.

Amma bir qış axşamı güclü külək vıyıltı ilə qapıya çırpılanda, pəncərənin çərçivəsini şaqqıldadanda qadın oğlunu ocaq başında oynayan qoyub heç cür yatağa girə bilmədi. O çox yaxşı bilirdi ki, belə gecələrdə pərilər və başqa ruhlar hər yerə soxulur, adamın başına min bir oyun açırdılar. Odur ki, qadın oğlunu dərhal yerinə girsin deyə dilə tutdu:

– Ay oğul, belə gecədə ən təhlükəsiz yer çarpayıdır.

Amma oğlan tərslik edib çarpayısına uzanmadı. İşi belə gören qadın oğlunu hədələyib bildirdi ki, onu çubuqla kötəkləyəcək. Bunun da heç bir faydası olmadı.

Qadın çox yalvarıb–yaxardı, lakin oğlu inadla başını silkələdi. Axırda hövsələsi tükənən qadın qışqıra–qışqıra deyəndə ki, pərilər gəlib onu aparacaq, oğlan dişini ağardıb söylədi ki, kaş pərilər onu aparaydı. Oynamaq üçün yoldaş tapmaq onun lap ürəyindən olardı.

İş bu yerə çatanda biçarə ana göz yaşlarını sel kimi axıdıb ümitsiz halda yerinə uzandı. O, əmin idi ki, bu sözlərdən sonra nəşə qorxulu şey baş verəcək. Anasının ah–ufuna məhəl qoymayıb oğlan ocağın başında kətilin üstündə oturdu.

Oğlan bir müddət ocağın başında tək–tənha oturandan sonra buxarıdan gələn qanad səsləri eşitdi. Çox keçməmiş oğlanın yanına ağla gəlməyəcək dərəcədə bapbalaca, nərmonəzik bir qız düşdü. Boyu güclə bir qarış olan bu qızın gümüşü telləri, zümrüd kimi yaşıl gözləri, İyun gülləri kimi al–qırmızı yanaqları vardı.

Oğlan başını döndərüb təəccüblə qıza baxdı:

– Oo! Ay qız, sənin adın nədir? Səni necə çağırım? – o soruşdu.

– Öz adımla, – qız titrək, zərif səslə cavab verib oğlanı təpədən–dırnağa süzdü. – Bəs səni necə çağırırlar, oğlan?

– Elə məni də öz adımla, – oğlan ehtiyatla cavab verdi. Beləliklə onlar birlikdə oynamağa başladılar.

Qız bir neçə qəşəng oyun göstərdi. O, güldən gözləri çırpıl–dayan diri heyvanlar, xırda evlərin üstündə yaşıl yarpaqlı budaqları yırğalanan ağaclar, budaqlara çıxmış bapbalaca arvadlar

yaratdı. Qız ağzını açıb arvadların üzünə hava üfürən kimi onlar gəzişə-gəzişə əməlli-başlı danışmağa başladılar.

Amma ocaqdakı od getdikcə öləziyib işığı azaldı. Oğlan çubuqla odu qurdaladı, közlər işarıb işıq saçdı. Elə bu dəm qızmar bir köz sıçradı. Sizcə köz haraya düşsə yaxşıdır, düz pərinin cuppulu ayağının üstünə.

İlahi, qızdan bir qışqırıq qopdu ki, oğlan çubuğu yerə atıb əllərilə qulaqlarını tutdu. Ət ürpəşdirən qışqırıq səsi getdikcə şiddətlənib açar yerindən uğultu ilə içəri dolan küləyin vıyılısını andırdı.

Bacadan yenə səs eşidildi, amma bu dəfə gələnin kim olduğunu görmək üçün gözləməyə ürək etməyib oğlan birbaşa yerinə cumdu. Yorğanı başına çəkib qorxudan əsə-əsə qulağını şəkləyib nə baş verdiyini bilmək istədi.

Bacanın içindən çox qəzəbli səs gəldi:

– Orda kim var, nə olub, balam?

– Bu, mənim özüməm, – pəri içini çəkdi, – ayağım yanıb.
– U-u-f, U-u-u-f!

– Kim yandırıb? – səs əsib-coşdu. Bu dəfə daha yaxından eşidildi. Oğlan başını yorğanın altından azacıq çıxarıb bacanın ağzından bayıra çıxmış ağappaq bir üz gördü.

– Bu, mən özüməm də! – pəri-uşaq yenə ağlamsındı.

– Əgər sənin özün edibsənsə, – pəri-ana hikkə ilə qışqırdı, – onda bəs niyə qaraçılıq eləyirsən? Bunu deyən ana pəri arıq uzun qolunu bacadan bayıra çıxarıb bala pərinin qulağından yapışdı, bura-bura dalınca darddı və bacanın içində yoxa çıxdı.

Balaca oğlan uzun müddət yata bilməyib oyaq qaldı. Diqqətlə ətrafı dinləyib ana pərinin yenə qayıdıb-qayıtmayacağını bilmək istədi. Səhəri gün axşam şam edəndən sonra oğlunun həvəslə yerinə uzanıb yatmaq istədiyini görəndən ananın təəccübündən əli üzündə qaldı.

– Allah, sənə qurban olum, axır ki, oğlum imana gəlib, daşı ətəyindən töküb! – Dul qadın öz-özünə sevinc içində pıçıldadı. Amma bu vaxt şiltaq oğlan fikirləşirdi ki, gələnin dəfə pəri oynamağa gələndə o, budəfəki kimi asanlıqla yerinə girib yorğanı başına çəkməyəcəkdir.

PİŞİKLƏRİN ŞAHI

Bir qış axşamı məzarçının arvadı qara pişiyi Qoca Tomla buxarının başında üzbəüz oturub mürgü döyə-döyə ərinin evə gəlməsini gözləyirdi. Evin kişisini gözləməkdən onların gözlərinin kökü saraldı, amma o gəlib çıxmadı. Nəhayət, kişi qaça-qaça gəlib evə girdi və “Tommi Tildram kimdir?” sualını elə qorxunc səslə çıxıra-çıxıra təkrar etdi ki, arvadı da, qara pişik də gözlərini ona dikib nə baş verdiyini bilmək istədilər.

– A kişi, bu nə işdir belə? – arvad təəccüblə soruşdu, – axı sən niyə Tommi Tildramın kim olduğunu bilmək istəyirsən?

– Ah, arvad, qulaq as, başıma gələni sənə nəql eləyim.

Qoca Fordays cənablarının həndəvərində qəbir qazarkən necə olubsa, məni yuxu tutub. Bircə onu bilirəm ki, pişik miyoltusu eşidib yuxudan ayıldım.

– Miyao!? – qoca Tom maraqlanıb xəbər aldı.

– Bəli, bəli, əlbəttə miyao! Odur ki, boylanıb qəbirin yan-yörəsindən nəzər saldım. Sizcə nə görsəm yaxşıdır, hə?

– Eh, ay kişi, sən də söz danışdın da! Mən hardan bilim sən nə görmüsən? – məzarçının arvadı çiyinini dartdı.

– Qulağın məndə olsun, arvad, bax bizim bu Toma oxşayan doqquz dənə qara pişik gördüm. Pişiklərin hamısının sinəsində ağ xal vardı. Heç bilirsiniz o pişiklər nə aparırdı? Desəm ki, üstünə qara məxmərdən örtük çəkilmiş xırda bir tabut, inanmazsınız. Bəli, örtüyün üstündə də bir qızıl tac var idi. Tabutu apara-apara pişiklər hər üç addımdan bir uca səslə Miyao deyirdi.

– Yenə Miyao! – qoca Tom heyrləndi.

– Bəli, bəli, miyao! – məzarçı cavab verdi, – pişiklər mənə lap yaxınlaşdığına görə onları aydınca gördüm. Hamısının gözündə bir cürə yaşıl işıq yanırdı. Vay, vay, pişiklərin hamısı mənə tərəf gəlirdi. Səkkizi tabutu gətirir, hamısından böyük doqquzuncu pişik qabaqda şəstlə yeri yirdi. Arvad, sən bir bizim Tomun üzünə bax. Sanki mən deyənlərin hamısını Tom çoxdan bilir.

– Ay kişi, sözünü yarımçıq qoyma, – arvad dilləndi, – Tomun bura nə dəxli var, ondan ziyan gəlməz.

– Hə, dediyim kimi, onlar asta-asta kədər içində mənə tərəf irəliləyir, hər üç addımdan bir “miyao” deyərək şivən qoparırdılar.

– Miyao? – qoca Tom yenə maraqla xəbər aldı.

– Əşi, dedim ki, Miyao da! Bu minvalla pişiklər miyoldaşa-miyoldaşa gəlib Fordays cənablarının qəbri ilə üz-üzə dayanırdılar. Axı, mən də orda idim. Pişiklər sükut içində dayanıb gözlərini üzümə zillədilər. Vay, dədə vay, qorxudan tüklərim qabardı! Ay arvad, sən allah, bir Toma bax! Bu məlun pişik də onlar kimi üzümə baxır ey!

– Əşi, sözünü yarımçıq qoyma, – arvad dedi. – Tomdan heç bir ziyan gəlməz.

– Arvad, axıncı sözüm nə oldu? Aha, onu deyirdim ki, pişiklər sükut içində mənə baxanda tabutun qabağında gələn pişik irəli yeriyib gözlərini gözümə dikib dedi – bəli, arvad, birdən elə bilərsən yalan deyirəm ha! A tövbə, o pişik hüznlü səslə mənə, yenə deyirəm, mənə dedi:

– Tom Tildrama çatdır ki, Tim Tildram vəfat edib.

Ona görə də mən sizdən Tom Tildramı tanıyıb tanımadığınızı soruşurdum. Axı, mən Tom Tildramı tanımadığım halda Tim Tildramın ölümünü ona necə xəbər verirəm?

– Ay kişi, Qoca Toma bax bir, sən allah, Toma bir bax! – məzarçının arvadı təşvişlə çıxırdı.

Bəli, məzarçı çevrilib Tomu süzdü. Tom özünü dəyirman xoruzu kimi dartıb gözünü sahibinə zilləmişdi. Nəhayət Tom səsini başına atıb qışqırdı:

– Sən deyirsən ki, qoca Tim ölüb! Onda pişiklərin şahı mənəm! Tom sözünü qurtaran kimi bacaya cumub yuxarı dırmaşdı, bir daha Tomu görəndə olmadı.

ÜÇ DİLƏK

Biri var idi, biri yox idi, çox-çox illər bundan əvvəl böyük meşənin ətəyində kasıb bir odunçu yaşayırdı. O, hər gün meşəyə odun qırmağa gedirdi. Günlərin birində meşəyə getməyə hazırlaşdı, arvadı heybəsini yeməklə doldurdu, su qabına su doldu-

rub çiyindənən aşırıdı ki, acanda, susayanda təntiməsin. Kişi böyük palıd ağacının üstündə nişangah qoymuşdu, fikirləşirdi ki, kəsib doğrasa, bir araba odunu çıxar. Ağacın həndəvərinə gəldi, baltanı əlinə alıb yuxarı qaldırdı, elə bildi ki, bircə zərbə ilə ağacı böyrü üstə yıxacaq. Hı deyib zərbə ilə ağacı aşırmaq istəyirdi ki, qulağına inilti gəldi, hardansa bir pəri çıxıb qabağında dayanmışdı, yalvarıb-yaxardı ki, bəs bu ağacla işi olmasın. Kişi yerindəcə donub qaldı, əcəb işiydi, heyrət və qorxudan ağızında dili qurudu. Handan-hana özünə gəlib dedi:

– Yaxşı, – sözünü yerə salmaram.

– Bilirsən, mənim üçün böyük iş gördün, – pəri razılıq etdi, – elə bilmə ki, yaxşılığımı unudacağam yox, mən də əvəzində üç diləyini yerinə yetirəcəyəm. Bunu deyib yoxa çıxdı. Odunçu heybəsini çiyinə aşırıb su qabını toqqasına bərkidib evinə qayıtdı.

Di gəl yol da uzandıqca uzanırdı. Bir az əvvəl qarşısına çıxan qəribə məxluq odunçunu lap heyrətə gətirmişdi. Nəhayət evinə çatan kimi hər şeyi unutdu, oturub istirahət etdi. Bəlkə bu da pərinin əməli idi. Hardan bilmək olar? Cırthacıyla yanan ocağın yanında təzəcə əyləşmişdi ki, əməllicə acdığını hiss elədi. Amma hələ şam yeməyinə xeyli qalmışdı.

– Əzizim, yeməyə bir şey varındımı? – arvadına dedi.

– Yoxdur. Hələ yemək vaxtına iki saatdan çox qalıb.

– Ah! – odunçu içini çəkdi – kaş elə, bax, burda qabağıma yaxşıca qara pudinq qoyaydılar, doyunca yeyərdim.

Sözünü təzəcə deyib qurtarmışdı ki, tappa-tarapla, şappılda-şappılda bacadan bir-birinə bağlanmış qəşəng qara pudinqlər üzə aşağı gilləndi. Hə, kişinin arzuladığı elə bu idi.

Əgər odunçu pudinqlərə beş dəfə baxdısa, arvadı üç dəfə artıq baxdı.

– Hə, bunlar nədir?! – arvad heyrətini gizlədə bilmədi.

Oyunçu məcbur olub səhərki nağılını necə vardısı, əvvəldən axıracan arvadına söylədi. Kişi danışanda hirsindən arvadın dişləri bağırsağını kəsirdi. Söhbətini tamamlayan kimi arvadı gül ağızını açdı:

– Əbləhin biri əbləh, səndən adam olmaz, sən ki səfəhin yekəsisən, Cek. Görüm bu pudinqlər sənin burnunda bitsin. Ah, bilsən mən bunu necə arzulayıram.

Hə, bu vaxt evin kişisi əstəğfürullah deməmiş, burnunun ucunda bir-birinə bağlanmış iri qara pudinq bitdi.

Kişi əlini atıb burnundakını qoparmaq istədi, amma qopmadı ki, qopmadı. Arvadı güc gəldi, yenə bir şey çıxmadı. İkisi də bir-birinə qoşulub dardılar, dardılar amma yekə burunu yerindən qopara bilmədilər.

– Hə, bəs indi bunun axırı nə olacaq? – kişini fikir götürdü.

– Sən deyən o qədər də pis deyil, – arvadı gözünü ərinə zilləyib ürək-dirək verdi.

Sonra odunçunun ağına gəldi ki, əgər diləyini desə, hər şey qaydasına düşəcək. Odur ki, bunu tez eləmək lazımdır. Hə, bu dəfə diləyi bu oldu ki, o qara pudinq burnundan qopub onu rahat buraxsın. Belə, belə işlər, pudinq elə həmin anda masanın üstündəki boşqaba düşdü. Əgər evin kişisi və arvadı qızıl arabaya minib özləri üçün gəzməyibse, ya da ipəkdən, atlasdan paltar geyməyibse, bəs onda niyə də onlar heç olmazsa, şam yeməyi üçün gözəl qara pudinqi nuş eləməsin. Axı, kişi bunu ürəkdən arzulamışdı.

AĞCA SIÇAN VƏ QARACA SIÇAN

Biri vardı, biri yoxdu bir Ağca siçanla Qaraca siçan vardı. Ağca siçanla Qaraca siçan bir damın altında yaşayırdı. Siçanların hər ikisi borc almağı xoşlayırdı. Ağca siçan borc alan kimi Qaraca siçan da borc alırdı.

Bir gün Ağca siçan bir dənə buğda sünbülü borc aldı.

Qaraca siçan da dostundan geri qalmayıb bir dənə buğda sünbülü borc aldı.

Ağca siçan pudinq bişirən kimi, Qaraca siçan da pudinq bişirdi.

Bəli, Qaraca siçan pudinqini qazana qoydu ki, qaynatsın.

Amma Ağca siçan öz pudinqini qazana qoyanda qazan aşıb onu xurd-xəşil elədi.

Qaraca siçan elə yana-yana gözünün qorasını axıtdı ki, üç ayaqlı kətil dedi:

– Qaraca siçan, niyə ağlayırsan?

– Ağca siçan ölüb, – Qaraca siçan cavab verdi, – mən ona ağlayıram.

– Onda mən hoppanacağam, – kətil bildirdi.

Beləliklə kətil atılıb-düşməyə başladı. Otağın küncündəki süpürgə bunu görüb xəbər aldı:

– Ay kətil, niyə hoppanıb-düşürsən?

– Eh! – kətil cavab verdi, – Ağca siçan ölüb, Qaraca siçan ona ağlayır. Odur ki, mən də atılıb-düşürəm.

– Elə isə, – süpürgə dilləndi, – mən də yeri süpürəcəyəm.

Bəli, süpürgə yeri süpürməyə başladı.

İşi belə görünən qapı dilə gəlib:

– Süpürgə, ay süpürgə, yeri niyə süpürürsən? – xəbər aldı.

– Oh! – süpürgə cavab verdi, – Ağca siçan ölüb, Qaraca siçan ona ağlayır, kətil də atılıb-düşür, ona görə mən də yeri süpürürəm.

– Onda, – qapı dilə gəldi, – mən də bu saat cırıltı ilə açılıb-örtüləcəyəm.

Bunu deyib qapı cırhacırla aralandı. Qapının bu hərəkətindən xəbər tutan pəncərə üzünü qapıya tutub soruşdu:

– Qapı, ay qapı, niyə açılırsan?

– Ah! – qapı kədərlə dilləndi, – Ağca siçan ölüb, Qaraca siçan ağlayıb ona yas saxlayır, kətil hoppanır, süpürgə yeri süpürür. Odur ki, mən də açılıram.

– Madam ki, belədir, – pəncərə dedi, – onda mən də cır-cır cırıldayacağam.

Beləliklə pəncərə zəhlətökən səslə cırıldamağa başladı.

Hə, siçanlar yaşayan evin həyətidə köhnə bir fiqur vardı. Pəncərə cırıltı salanda fiqur ondan xəbər aldı:

– Ay pəncərə, niyə cırıldayırsan?

– Ah – pəncərə köks ötürdü, – Ağca siçan ölüb, Qaraca siçan ona ağlayır, kətil atılıb-düşür, süpürgə yeri süpürür, qapı öz-özünə açılır. Odur ki, mən də cırıldayıram.

– Onda mən də, – köhnə fiqur söylədi, – qaça-qaça evin başına fırlanacağam.

Evin hündəvərində bitib gecə ucalan qəşəng bir qoz ağacı vardı. Qoz ağacı köhnə fiqurun hərəkətinə məəttəl qalıb xəbər aldı:

– Ay fiqur, sən nə üçün qaça-qaça evin başına dövrə vurursan?

– Ah! – fiqur cavab verdi, – Ağca siçan ölüb, Qaraca siçan ağlayıb saçını yolur, kətil hoppanıb-düşür, süpürgə yeri süpürür, qapı öz-özünə açılır, pəncərə isə cırıldayır. Ona görə mən də qaça-qaça evin başına fırlanıram.

– Madam ki, belədir, – qoz ağacı qüssə içində bildirdi, – onda mən də yarpaqlarımı tökəcəyəm.

Bu minvalla qoz ağacı göz oxşayan yaşıl yarpaqlarını yerə tökdü.

Qoz ağacının budağında yuva salmış bir quşcuğaz vardı.

Ağac yarpaqlarını yerə tökən kimi quş civildədi:

– Ay qoz ağacı, yarpaqlarını niyə tökürsən?

– Oh! Ağca siçan dünyadan köçüb, Qaraca siçan ona ağlayır, kətil elə hey atılıb-düşür, süpürgə yeri süpürür, qapı öz-özünə açılır, pəncərə cırıldayır, köhnə fiqur isə qaça-qaça evin başına dövrə vurur. Ona görə mən də yarpaqlarımı yerə tökürəm.

– Onda, – quş dedi, – mən də tükümü tökəcəyəm.

Bəli, quş da tükünü töküb lümək qaldı. Qardaş və bacılarına şam etməkçün süd aparən bir qız ordan keçirdi. Tükünü töküb lümək qalmış quşu görəndə qız xəbər aldı:

– Ay quşcuğaz, tüklərini niyə tökmüsən?

– Ah! – quşcuğaz pərişan-pərişan cikkildədi, – Ağca siçan dünyadan köçüb, Qaraca siçan ona ağlayır, kətil hoppanıb-düşür, süpürgə yeri süpürür, qapı öz-özünə aralanır, pəncərə cırıltı salır, köhnə fiqur qaça-qaça evin başına dolanır, qoz ağacı isə yarpağını tökür. Odur ki, mən tükümü tökmüşəm.

– Elə isə mən də, – qız dedi, – bu saat südü yerə calayacağam.

Beləliklə, qız əlindəki küpəni yerə salıb südü caladı. Elə bu an yaxınlıqda nərdivanın başına çıxıb taya quran bir qoca, qızın südü caladığını görəndə soruşdu:

– Ay qızcıǵaz, niyə südü yerə caladın? Axı sənin kiçik bacı-qardaşların şamsız qalacaq.

Qız qəmli səslə cavab verdi:

– Ağca siçan dünyadan köçüb, Qaraca siçan ona ağlayıb dizinə döyür, kətıl elə hey atılıb-düşür, süpürgə yeri süpürür, qapı öz-özünə açılır, pəncərə cırıltı salır, köhnə fiqur qaça-qaça evin başına dövrə vurur, qoz ağacı yarpağını, quş isə tükünü tökür. Odur ki, mən də südü yerə caladım.

– Ah! – qoca dilləndi, – onda mən də nərdivanı aşırıb boynumu sındıracağam.

Bəli, qoca nərdivandan kəllə-mayallaq olub boynunu sındırdı. Bunu görəndə qoz ağacı şaqılıltı ilə yerə yıxıldı, köhnə fiquru və evi vurub yıxdı. Ev uçarkən pəncərəni yerindən qopartdı. Pəncərənin çərçivəsi zərblə dəyib qapını yerindən çıxartdı. Yerindən çıxmış qapı süpürgəni yanı üstə aşırdı. Süpürgə isə kətili vurub yıxdı. Buna görə də zavallı Qaraca siçan tar-mar olmuş evin daş-kəsəyi altında qalıb öldü.

TƏNBƏL CEK

Biri vardı, biri yoxdu, Cek adlı bir oğlan vardı. Cek anası ilə birlikdə kasıb yaşayırdılar. Demək olar çox kasıb idilər. Biçərə ana ip əyirib-toxumaqla çörək pulu qazanırdı. Cek isə çox tən-bəl idi. O, heç bir işlə məşğul olmur, isti havalarda özünü günə verir, qışda isə bardaş qurub ocağın başında otururdu. Buna görə də onun adını tən-bəl Cek qoymuşdular. Anası ona bir iş gördürə bilmirdi. Nəhayət bir bazar ertəsi Cekə dedi ki, işləyib qəpik-quruş qazanmasa, onu evdən qovacaq.

Anasının bu sözləri Cekin kefinə toxundu. O, ayağa durub evdən çıxdı, səhəri gün qonşuluqdakı fermerin yanına bir peni muzdla işə düzəldi. Heç zaman pul görməmiş Cek axşam evə qayıdarkən çayın üstündən keçəndə penini salıb itirdi.

– Ay allahın gici, – anası hirsələ dilləndi, – gərək pulu cibinə qoyaydın.

– Gələn dəfə sən deyən kimi edərəm, – Cek cavab verdi.

Çərşənbə günü Cek yenə yola düşüb bir örüşə gəlmiş, naxırçıya kömək elədi. Bunun əvəzində naxırçı Cekə bir badya süd verdi. O, süd dolu badyanı götürüb pəncənin torba kimi cibinə soxdu. Evə gəlib çatana kimi südün hamısı tökülüb dağıldı.

– Xudaya! Sən ağılsızlarına ağıl ver! – ana qəmli-qəmli Cekin üstünə çımxırdı, – ay səfeh, gərək sən süd badyasını başının üstünə qoyub gətirəydin.

– Eh, dünya dağılmadı ki, gələn dəfə sən deyən kimi eləyəyəm.

Beləliklə, Cek cümə axşamı bir fermerin hüsurunda əmrə müntəzir dayandı. Fermer bunun əvəzində ona üzlü pendir verdi. Axşam çağı Cek pendiri başına qoyub evə yollandı. Amma evə çatana kimi pendir tamam korlandı. Belə ki, pendirin bir hissəsi əzilib-töküldü, bir hissəsinə isə Cekin başının tükü qarışmışdı.

– Ay fərsiz oğul, – anası Ceki məzəmmət etdi, – gərək sən pendiri ehtiyatla əlində tutub gətirəydin.

– Vecinə də alma, ay ana, gələn dəfə sən deyən kimi eləyəyəm.

Cümə günü Cek yenə də evdən çıxıb yola düşdü, bir çörəkçi-yə kömək elədi. Bunun əvəzində çörəkçi ona bir yekə erkək pişik bağışladı. Cek pişiyi qucağına alıb qolları üstündə ehtiyatla aparmağa başladı. Amma çox keçməmiş məstan pişik onun əl-ayağını cırmaq-cırmaq etdi. Cek naçar qalıb pişiyi buraxdı. O, evə çatanda anası dedi:

– Ay ağıldan kəm, gərək sən pişiyin boğazına ip bağlayıb onu dalınca darta-darta gətirəydin.

– Eh, ay ana, niyə əsəbiləşirsən, gələn dəfə sən deyən kimi eləyəyəm də.

Bu minvalla Cek şənbə günü qəssabın yanında köməkçi durdu. Bunun əvəzində qəssab ona bir bud ət verdi. Cek əti kəndirlə bağlayıb toz-torpağın içi ilə dalınca sürüdü. Bəli, o evə çatana kimi ət tamam korlanıb zibilə döndü. Cekin əlindən boğaza yığılmış ananın səbri tamam tükəndi, çünki bazar günü naharına evdə kələmdən başqa heç nə yox idi. Odur ki, ana ağzının acısını Cekin üstünə tökdü:

– Ay əfəl oğlu əfəl, gərək sən əti çiyində gətirəydin.
– Yaxşı da, ay ana, gələn dəfə sən deyən kimi eləyəyəm.
– Hə, əzizlərim, o biri bazar ertəsi Cek yenə də evdən çıxıb yola düşdü, mala baxan bir kişiye kömək elədi. Kişi bunun əvəzində ona bir eşşək bağışladı. Eşşəyi çiyinə götürmək Cekin gözüne durdu, amma axırda eşşəyi birtəhər çiyinə qaldırıb asta-asta evə qayıtdı. Cek evə qayıdan yolun kənarında varlı-hallı bir kişi yaşayırdı. Bu kişinin ay kimi gözəl bircə qızı vardı. Di gəl ki, qız lal-kar idi. Bilirsinizmi, qız ömründə bircə dəfə də gülməmişdi. Təbiblər deyirdi ki, qızı gülməyə məcbur edən tapılmasa, o heç vaxt dil açıb danışmayacaq. Qismətə bax ki, Cek çiyində eşşək yoldan keçərkən qız təsadüfən pəncərədən baxırdı. Çiyində oturan eşşəyin qabaq qıçlarından yapışmış Cek qızın diqqətini cəlb etdi. Bu qərribə gülməli mənzərəni gören qız qəhqəhə çəkib ürəkdən güldü. Bir az sonra qız həm danışdı, həm də eşitdi. Sevincindən uçmağa qanadı olmayan ata verdiyi vədə əməl edib qızını Tənbəl Cekə ərə verdi. Bundan sonra Cek çox varlı adam oldu. O, öz arvadı ilə şad-xürrəm yaşamağa başladı. Anası ömrünü Cekə bağışlayıb dünyadan köçənə kimi onlarla bircə firavan ömür sürüb kamına çatdı.

MİSTER MİAKKA

Tommi Qrayms hərdən yaxşı, hərdən də pis oğlan olurdu. Onun tərs damarı tutub özündən çıxanda, gözü yeri-yurdu görmürdü. Belə məqamlarda anası Tommiyə dönə-dönə deyirdi:

– Tommi, Tommi, yaxşı oğlan ol, küçəmizdən kənara çıxma, yoxsa Mister Miakka səni tutub aparar.

Amma buna baxmayaraq Tomminin fırı tutanda yenə küçədən kənara çıxırdı. Bir gün Tommi evdən uzaqlaşmış yenicə tını burulmuşdu ki, Mister Miakka onu tutub təkəri üstə torbaya saldı, götürüb evinə apardı. O, Tommini içəri apararaq kimi torbadan çıxardıb döşəmənin üstünə qoydu, əllərini Tomminin qol-qıçında gəzdərərək dedi:

– Yaman piylisən ha! Çarə yoxdur, çünki şam etməkdən ötrü əlimə keçən bircə sənsən. Səni yaxşıca qaynatmasam, tamın zay olar. Vay, allah, sən işə bax, ədva götürmək yadımdan çıxıb. Ədva olmasa, sən tamam acı dadarsan axı. Səli! Ay Səli! Ay arvad, səni çağırıram ey!

Bəli, xanım Miakka o biri otaqdan çıxıb ərinə dedi:

– Nə istəyirsən, əzizim?

– Ay arvad, şama balaca bir oğlan uşağı gətirmişəm. Amma ədva götürməyi tamam-kamal unutmuşam. Mən gedib ədva götürüncə bu uşağı gözədən qoyma.

– Baş üstə, can-ciyər, – xanım Miakka şirin dilini işə saldı, Mister Miakka arxayın olub ədva dalınca getdi.

Tommi Qrayms fürsətdən istifadə edib xanım Miakkadan xəbər aldı:

– Məgər Mister Miakka şama həmişə balaca oğlanlar yeyir?

– Demək olar ki, həmişə, əzizim, – xanım Miakka laqeyd halda cavab verdi, – xüsusilə balaca oğlan uşaqları sözə baxmayıb onun ürcahına çıxanda.

– Bəyəm siz oğlan ətindən başqa heç nə yemirsiniz? Pudinglə aranız necədir?

– Ah, pudingdən ötrü sinov gedirəm, – xanım Miakka dil-dodağını yalaya-yalaya cavab verdi. – Amma hər dəfə könlümə puding düşəndə tapmağa çətinlik çəkirəm.

– Hahaq yerə, anam bu gün evdə puding hazırlayır, – Tommi dilini işə saldı, – əgər anamdan xahiş etsəm, inanıram ki, bir parçasını sizdən əsirgəməz. Evə qaçıb bir az puding gətirimm?

– Ay başına dönüm, sən nə dərrakəli oğlansan, – xanım Miakka oğlanın qoltuğuna qarpız verdi, – haydı, cum evə, amma şamın vaxtına kimi qayıdıb gəl ha.

Bu anı çoxdan gözləyən Tommi dabanına tüpürüb götürüldü. Belə asanlıqla canını qurtardığına çox sevindi, tövbə edib uzun müddət cızığından kənara çıxmadı, bir daha tində dayanmağı özünə yasaq elədi. Hərdən-birdən pis oğlan olmağa vərmiş Tommi bir gün özünü saxlaya bilməyib yenə küçənin tininə getdi. Sanki taleyinin hökmü ilə o, küçəni burulan kimi Mister

Miakka onu qamarlayıb torbasına saldı, götürüb evinə apardı. Evin içində torbanın ağzını açıb Tommini döşəmənin üstünə atdı. O, Tomminin üzünə zənlə baxıb dilləndi:

– Aha, ay yaramaz, sən bizə kələk gəlib aradan çıxmış həmin uşaqsan da! İndi qaç görüm necə qaçacaqsan! Özüm sənə nəzarət edəcəyəm. Bura bax ey, dur divanın altına gir. Mən də oturub qazandakı suyun qaynamasını gözləyim.

Beləliklə, biçərə Tommi sürünə-sürünə divanın altına girdi. Mister Miakka yanını basıb divanın üstündə oturdu, qazanın qaynamasını gözlədi.

Gözlədilər, gözlədilər, amma qazan qaynamadı ki, qaynamadı. Gözləməkdən gözünün kökü saralan Mister Miakka hirsə çığırdı:

– Bura bax, ay divanın altındakı, gözləməyə daha həvəsim çatmır. Qıçını divanın altından bayıra çıxart. Altdan divanı təpikləməyi indi sənə göstərəm.

Bəli, Tommi divanın altından bir qıç uzatdı. Mister Miakka qiyməkeşi qapıb qıçı xırda-xırda doğradı. Sonra doğranmış tikələri yığıb qazana doldurdu. Birdən səsini başına atıb arvadını harayladı:

– Səli, əzizim, Səli hey!

Amma cavab verən olmadı. Odur ki, Mister Miakka arvadını tapmaq üçün durub o biri otağa getdi. Tommi fürsəti fəvtə verməyib. Sürünə-sürünə divanın altından çıxdı, qaçıb canını qurtardı. Sən demə divanın altından Tomminin uzatdığı qıç, divanın taxta qıçı imiş.

Bu minvalla Tommi Qrayms qaçıb evlərinə gəldi, yaşa dolub böyük oğlan olunca onu tinlərdə görəndə olmadı.

HERAFTERDİS

Biri vardı, biri yoxdu, Cek adlı bir fermer vardı. O, fermannın həyatində ev tikib orda tənha yaşayırdı.

Günlər ötüb vaxt keçdikcə Cek düşünürdü ki, evi səliqəli saxlamaq üçün arvad alsın, heç də pis olmaz. Buna görə o, qəşəng bir qıza elçi gedib dedi:

– Ay qız, mənə gələrsənmi?

– Əlbəttə, gələrəm, – qız nazla cavab verdi.

Beləliklə, onlar kilşəyə gedib kəbin kəsdirdilər. Kəbin mərasimi başa çatandan sonra Cek adaxlısını atın tərkinə alıb evə gətirdi. Onlar bütün günü bir-birinə can deyib, can eşitdilər.

Bir gün Cek arvadına sual verdi:

– Ay arvad, inək sağa bilirsənmi?

– Baho, bu nə sözdür, Cek, sağa bilirəm. Mən evimizdə həmişə anamın inək sağdığını görmüşəm.

Bəli, Cek bazara gedib on qırmızı inək aldı. İşlər yağ kimi getməyə başladı. Amma bir dəfə Cekin arvadı inəkləri haylayıb gölün sahilinə suvata gətirdi. İnəklərin sahilə doyunca su içə bilmədiklərini düşünən qadın onları qovub gölə doldurdu. Yazıq inəklərin hamısı suda boğuldu.

Axşam Cek evə gələn kimi arvadı yanlayıb hər şeyi ona xəbər verdi. Cek halını pozmayıb dedi:

– Eh, canın sağ olsun, əzizim, belə şeyləri vecinə alma. Gələn dəfə hər şey yaxşı olar.

Bir müddət keçəndən sonra bir gün Cek arvadından soruşdu:

– Ay arvad, donuza baxa bilirsənmi?

– Bıy, başıma xeyir, Cek, əlbəttə ki, baxa bilirəm. Evimizdə anamın donuzlara necə baxdığını görmüşəm.

Hə, Cek yenə bazara gedib bir neçə donuz aldı. İşlər qaydasına düşdü. Amma bir gün Cekin arvadı donuzların yemini axura tökdü. Donuzların yemi yaxşı yeyə bilmədiyini düşünən arvad onların başından basıb axura pərçimlədi. Biçarə donuzların hamısı boğulub öldü.

Axşam Cek evə gələn kimi arvadı başının üstünü alıb əhvalatı nəql elədi. Cek yenə əhvalını pozmayıb dedi:

– Eh, yaxşı sən allah, eybi yoxdur, əzizim, gələn dəfə bəxtimiz gətirər.

Yenə bir müddət keçəndən sonra bir gün Cek arvadından xəbər aldı:

– Ay arvad, çörək bişirə bilirsənmi?

– Yaxşı görək, Cek, niyə bişirə bilmirəm ki. Evimizdə anam elə hey çörək bişirirdi.

Bu minvalla Cek lazım olan hər şeyi aldı ki, arvadı çörək bişirsin. İşlər xeyli vaxt qaydasında getdi. Amma bir gün arvadı Cekin xoşuna gəlmək üçün ağ çörək bişirmək istədi. Buna görə də o, unu götürüb təpənin başına çıxdı, düşündü ki, unu küləyə versə, kəpəkdən təmizlənər. Lakin külək unu kəpək qarışıq göyə sovurub tozanaq qopardı. Belə ki, it də getdi, ip də getdi.

Axşam Cek evə qayıdan kimi arvadı hər şeyi açıb danışdı, Cek yenə kefini pozmayıb gülə-gülə arvadının könlünü aldı:

– Eh, guya böyük iş olub, əzizim, belə şeyləri vecinə alma. Dünyanın axırı deyil ki, gələn dəfə bəxtimiz gətirər.

Yenə xeyli vaxt keçəndən sonra bir gün Cek arvadından soruşdu:

– Arvad, qadası, pivə bişirmək əlindən gəlirmi?

– Məni sınayırsan, Cek, niyə gəlmir ki. Evimizdə anam həmişə pivə bişirirdi də.

Beləliklə Cek lazım olan hər nə vardısı, hamısını aldı ki, arvadı pivə bişirsin.

Bəli, işlər yenə sahmana düşdü. Amma bir gün Cekin arvadı pivəni bişirib yenicə çəlləyə tökmüşdü ki, bir heyvərə qaramtıl it içəri girib gözlərini ona zillədi. Arvad iti qovub qapıdan bayıra çıxartsa da, it qapının yanında şöngüyüb yenə də gözlərini ondan çəkmədi. Hirs arvadın başına elə vurdu ki, o, çəlləyin tıxacını çıxarıb itin üstünə tolazladı:

– Ay allahın sırtıq heyvanı, nə gözlərini üzümə zilləyib durmusan? Mən Cekin arvadıyam da.

İşin yaş olduğunu görən it quyruğunu qısıb qaçmağa başladı. Arvad itin dalınca götürüldü, qovub ölkədən çıxartdı o, qayıdıb gələndə gördü ki, pivə çəlləkdən tamam yerə tökülüb.

Axşam yenə Cek evə gələn kimi arvadı yaxın gəlib hər şeyi olduğu kimi söylədi.

Cek yenə ovqatını təlx etməyib arvadına ürək-dirək verdi:

– Elə buna görə fikir edirsən? Eyib etməz, əzizim, canın sağ olsun, gələn dəfə bəxtimiz gətirər.

Yenə bir müddət keçəndən sonra bir gün arvad öz-özünə mızıldandı:

– Artıq evi silib-süpürmək vaxtıdır ha.

Bəli, arvad iri çarpayını kənara sürütləyəndə taxtanın üstündən bir torba gümüş pul tapdı. Cek axşam evə gələn kimi arvadı başının üstünü alıb tez soruşdu:

– Cek, de görüm taxtanın üstündəki bir torba pul nə üçündür?

– Əzizim, o pullar Herafterdisindir.

Tərslikdən elə bu vaxt pəncərənin altında bir quldur dayanmışdı. O, Cekin dediklərini eşitdi. Səhəri gün Cek bazara gedəndən sonra quldur gəlib qapını döydü.

Arvad xəbər aldı:

– Nə istəyirsiniz?

– Mən Herafterdisəm. Gümüş torbasının dalınca gəlmişəm.

Onu da deyim ki, quldur ədəb-ərkanlı adam qiyafəsində idi. Odur ki, qadın öz-özünə fikirləşdi ki, bu cür adamın bir torba pul dalınca gəlməsi lütfkarlıqdan başqa heç nə deyil. Buna görə də o, yuxarı qaçıb pul torbasını gətirdi, quldura verdi. Quldur pul torbasını göydə qapıb götürüldü.

Cek bazardan evə qayıdan kimi arvadı dedi:

– Cek, Herafterdis pul torbasını aparmaqçün bizə gəlmişdi.

– Nə demək istəyirsən, arvad?

Bəli, arvad yaxın gəlib əhvalatı Cekə söylədi.

– Dədəmin evi yıxıldı ki, arvad, – Cek özündən çıxdı, – Axı, o pullarla biz ev kirəsini verməli idik. Əlac bircə ona qalıb ki, bir torba pul tapmaqdan ötrü gərək bütün dünyanı gəzib-dolaşaq.

Sonra zavallı Cek qapını dartıb həncamasından çıxartdı, özünə təsəlli verib dedi:

– Heç olmasa bu qapının üstündə uzanıb yatarıq.

Bu minvalla Cek qapını dalına aldı. Arvadını da özü ilə götürüb Herafterdisi axtarmağa getdi. Gündüzlər yol gedib yorulan səyyahlar gecələr qapını ağac budaqlarının üstünə qoyub, çıxıb üstündə yatırdılar.

Bir gün axşam onlar hündür bir töpəyə yaxınlaşdılar. Töpənin ətəyində çox uca bir ağac vardı. Beləliklə Cek qapını ağacın başına qoydu. Sonra onlar ağaca çıxıb yatdılar.

Bir müddət sonra Cekin arvadının qulağına səs gəldi. O boylanıb baxdı görsün ki, bu, nə səs-küydür. Bu, töpə tərəfdə açılan qapının saldıği cırıltı idi. Açıq qapıdan əllərində uzun masa tutmuş iki kişi çıxdı. Onlardan sonra hərəsi bir torba pul gətirən gözəl xanımlar və kişilər gözə göründü. O kişilərdən biri əlində gümüş pul torbası tutmuş Herafterdis idi. Onlar yığışib uzun masanın arxasında oturdular. Yavaş-yavaş yeyib-içməyə, deyib-gülməyə, torbalardakı pulları saymağa başladılar.

İşi belə görən arvad dümsükləyib Ceki oyatdı.

– İndi də bizim növbəmizdir, arvad, – Cek əllərini bir-birinə sürtərək dedi, qapını itələyib budaqların üstündən yerə saldı. Qapı guppultu ilə masanın düz ortasına düşüb quldurları elə qorxutdu ki, qaçıb pərən-pərən oldular. Ceklə arvadı ağacdan düşüb pul torbalarını yığışdırdılar. Pul torbalarını qapının üstünə yığıb evlərinə yollandılar. Bax bu yolla pullanan Cek arvadına daha çox inək, donuz aldı. Onlar ömürlərinin sonuna kimi firavan yaşayıb, xoş gün gördülər.

UZUNQULAQ, MASA VƏ ÇUBUQ

Bir dəfə Cek adlı bir oğlan atasının pis rəftarından cana doyub təngə gəlmişdi. Ucsuz-bucaqsız dünyada xoşbəxtliyini axtarmaq üçün evdən qaçıb getməyi qərara almışdı.

Evdən baş götürüb qaçan Cek o qədər getdi ki, axırda qıçları sözlünə baxmadı. Son gücünü toplayıb tövşüyə-tövşüyə çubuq yığan bir qoca qarıya rast gəldi. Özünü saxlaya bilməyib tappılı ilə qarıya dəydi. Qaçmaqdan nəfəsi kəsildiyinə görə ağzını açıb qarıdan üzr belə istəməyə təqəti çatmadı. Yaxşı ki, qarı xoşxasiyyət arvad idi. Bu səbəbdən də o, Cekin yaxşı oğlana oxşadığını duyub dedi:

– İstəyirəm ki, mənim yanımda nökrə olasan. Razı olsan, sənə yaxşı zəhmət haqqı verərəm.

Cek qarı ilə razılaşdı, çünki aclıq onu heydən salmışdı. Qarı onu meşədəki evinə gətirdi. Cek düz bir il bir gün qarıya sədaqətlə qulluq elədi. Bir ildən sonra qarı Ceki yanına çağıraraq dedi ki, ona yaxşı məvacib verəcək. Beləliklə o, Cəkə tövlədən bir eşşək hədiyyə verdi. Eşşəyin adı Neddi idi. Cek Neddinin qulağını dartan kimi o, ağızını ayıraraq anırdı: – ii-aa! ii-aa!

Bəli, eşşək anqırmağa başlayan kimi ağızından gümüş, qızıl pullar axıb tökülürdü.

Aldığı zəhmət haqqına görə məmnun qalan Cek eşşəyi minib yola düşdü. Az getdi, çox getdi, axırda bir mehmanxanaya gəlib yetişdi. Mehmanxana sahibi əvvəlcədən haqqını almasa, xidmət göstərməyəcəyini deyəndə Cek durub tövləyə getdi. Eşşəyin qulaqlarını dartıb ciblərini pulla doldurdu. Amma onu da deyim ki, bütün bunları mehmanxana sahibi qarının arasından baxıb görmüşdü. Odur ki, gecə yarı olanda o, öz eşşəyini gətirib yoxsul gəncin qiymətli Neddinin yerinə bağladı.

Bu minvalla Cek bu məsələdən xəbər tutmayıb səhər tezdən eşşəyi minib atasıgilə yola düşdü.

Cekgilin qonşuluğunda bir dul qarı yaşayırdı. Qarının gözünün ağı-qarası bircə qızı vardı. Ceklə qız möhkəm dost olub bir könlükdən min könlü bir-birinə vuruldular. Bir gün Cek qızla evlənmək üçün atasından rüsxət istəyəndə o, başını silkələyib dedi:

– Arvadı saxlamağa pulun olmasa, bu iş heç vaxt baş tutan deyil.

– Pul məndə, atacan, – oğlan ərklə cavab verib eşşəyin qulaqlarını dartmağa getdi.

Bəli, dart ki, dartasan; o qədər darddı ki, eşşəyin bir qulağı qopub onun əlində qaldı. Amma zavallı heyvan nə qədər zil səs-lə “ii-aa, ii-aa” eləyib anqırsa da, ağızından bir qəpik də düşmədi ki, düşmədi. Ata hirsələnib yabanı götürdü, oğlunu o ki var kötəkləyib evdən qovdu. Aman allah, yazıq Cek qorxusundan necə qaçırdı! Canını götürüb qaçan Cek o qədər qaçdı ki, axırda gup-

pultu ilə bir qapıya dəydi. Qapı taybatay açıldı. Sən demə bu otaq xarrat emalatxanası imiş.

– Pis oğlana oxşamırsan ha, – xarrat dilləndi, – bir il bir gün mənə xidmət elə, nə qədər desən, sənə haqq verim.

Hə, Cek xarratla razılaşıb düz bir il bir gün sidq ürəkdən ona xidmət elədi. Vaxt ötüb vədə tamam olanda xarrat Ceki yanına çağırıb dedi:

– Cavan oğlan, səni çağırıbmışam ki, zəhmət haqqını verim.

Beləliklə xarrat ona bir masa bağışlayıb söylədi ki, əgər o bircə dəfə “ay masa açıl” desə, kifayətdir. Masa o dəqiqə açılacaq, üstü yemək-içməklə dolacaqdı.

Cek xarrata təşəkkür etdi. Masanı dalına alıb getdi. O qədər getdi ki, gəlib yenə də mehmanxanaya yetişdi.

– Bura bax, ay mehmanxana sahibi, – Cek ucadan səsləndi, – bu gün mənə elə yemək hazırla ki, tayı-bərəbəri olmasın.

– Üzr istəyirəm, cavan oğlan, mehmanxanada yeməyə donuz əti ilə yumurtadan savayı heç nəyimiz yoxdur.

– Mənimçün donuz əti ilə yumurta! Hımm, sözə bir bax ey!

– Cek təkəbbürlə dilləndi. – Mən donuz əti ilə yumurtasız da keçinərəm. Gəl, mənim masam, başına dönüm, gəl açıl görək!

Masa o saat açılıb üstü hind toyuğu əti, kolbasa, qızardılmış qoyun əti, kartof və göyerti ilə doldu. Mehmanxana sahibinin heyrətdən gözü kəlləsinə çıxdı, amma heç nə deməyib susdu. Gecə tən yarı olanda o, çardaqdan bir masa gətirib Cekin masası ilə dəyişdi. Dünyadan bixəbər Cek səhər tezdən dəyərsiz masanı dalına alıb evlərinə getdi.

– Bəs indi sözün nədir, ata, sevdiyim qızla evlənə bilərəmmi? – Cek öyünə-öyünə atasından soruşdu.

– Saxlamağa gücün çatmasa, olmaz.

– Onda bura bax! – Cek atasına müraciət etdi, – ata, mənim bir masam var ki, hər nə desəm yerinə yetirir.

– Bə hanı sənın masan? Göstər görüm.

Bəli, Cek masanı evin ortasına qoyub açılmasını əmr elədi, amma bir şey çıxmadı. Masanın üstü boş qaldı. Cin başına vur-

muş ata dəmiri qapıb oğlunun kürəyini elə şappılatdı ki, Cek başı lovlı dabanına tüpürüb evdən qaçdı. O qədər qaçdı ki, axırda gəlib bir çaya çatdı, üzü üstə yıxılıb kəllə-mayallaq oldu. Bir kişi Ceki çaydan çıxardıb əmr etdi ki, çayın üstündən körpü salmaqda ona kömək eləsin.

Heç bilirsiniz o kişi necə körpü düzəldirdi? Eh, ağacı bir sahildən o birinə aşırmaqla. Odur ki, Cek cəld dırmaşıb ağacın başına çıxdı. Ağırlığını ağacın başına elə saldı ki, kişi ağacı dartıb kökündən çıxardanda ağacın ucu o biri sahilə yıxıldı.

– Çox sağ ol, bala, – kişi dedi, – gördüyün işin müqabilində mən sənə zəhmət haqqı verəcəyəm.

Kişi sözünü deyib ağacdən bir budaq qopartdı, bıçaqla yonub çomaq düzəltdi.

– İndi isə, – kişi dilləndi, – bu çomağı götür. Oğlum, sən haçan bu çubuğa əmr etsən ki, “çomaq, ayağa dur, onu əzişdir” o, səni cırnadan hər kimi desən, əzişdirib xurd-xəşil edəcək.

Belə bir çubuq əldə etdiyinə görə çox sevinən Cek kişi ilə xudahafizləşib mehmanxanaya yollandı. Mehmanxana sahibi peyda olan kimi “Çubuq, ayağa qalx, onu əzişdir” deyərək Cek əmr etdi.

Bu sözləri eşidən çubuq bir göz qırpmında Cekin əlindən çıxıb mehmanxana sahibini dalı üstə yerə aşırı, başını büküb qollarını sarıyandan sonra qabırğalarına o qədər çəkdi ki, kişi ağrıdan zar-zar zarıldayıb ilan kimi qıvrıldı. Amma çubuq hey kişinin qabırğasına ilişdirirdi. Cek oğurlanmış eşşəyi ilə masasını alandan sonra çubuğa dayanmağı əmr elədi.

Bir az sonra masanı çiyinə alıb çubuğu əlində bərk-bərk tutmuş Cek eşşəyə minib evlərinə gəldi. Evlərinə çatıb gördü ki, atası ölüb. Beləliklə Cek eşşəyi tövləyə qatıb qulaqlarını o qədər dartdı ki, axur ağzınacan pulla doldu.

Tezliklə şəhərə yayıldı ki, Cek qayıdıb gəlib, özü də pulu başından aşır. Buna görə də şəhərin bütün qızları Cekə vurulub aşiq oldular.

– Çox yaxşı, – Cek özündən razı halda dedi, – mən şəhərdəki ən varlı qızla evlənəcəyəm. Qoy sabah qızlar pullarını ətəklərinə yığıb evimin qabağına gəlsinlər.

Bəli, səhəri gün küçədə ətəyi qızıl-gümüşlə dolu qızların əlindən tərənəmək olmurdu. Cekin öz sevgilisi də bu qızların arasında idi. Onun ətəyində iki dənə mis penidən başqa heç nə yox idi.

– Ay qız, kənara çəkil, – Cek yoğun səslə qıza müraciət etdi, – qızıl-gümüşün olmasa da, sən bu qızlardan aralı dayan.

Biçarə qız itaət edib kənara çəkildi, göz yaşları yanağı ilə aşağı süzülüb ətəyini almazla doldurdu.

– Çubuq, qalx ayağa, onları əzişdir! – Cek uca səslə əmr verdi.

Çubuq o dəqiqə dik atılıb qızların səf-səf düzülmüş sıralarına hücum edərək hərəsinin başına bir zərbə endirdi. Qızlar huşunu itirib tir-tap oldular. Cek qızların pullarını yığışdırıb sevgilisinin başına səpdi.

– Hə, gözəl qız, – Cek şəstlə dedi, – indi sən hamıdan varlı olduğun üçün mən səninlə evlənəcəyəm.

BALIQ VƏ ÜZÜK

Biri vardı, biri yoxdu, qədim zamanlarda qüdrətindən el danışan, dünyanın gərdeşindən qabaqcadan xəbər verən sehrkar bir baron vardı. Günlərin bir günü oğlunun dörd yaşı olanda Tale Kitabını vərəqləyib onun başına nə gələcəyini bilmək istədi. Görəndə ki, oğlu York kilsəsinin yaxınlığında yenicə dünyaya gəlmiş əsli-nəcabəti olmayan qızla evlənəcək, dilxor oldu. Məsələ burasında idi ki, baron qızın atasının cındırından cin ürkdüyünü yaxşı bilirdi. Bilirdi ki, yoxsul kişinin bu qızdan başqa beş uşağı da var. Odur ki, baron atını minib Yorka çapdı, yoxsul kişinin evinə çatıb onun qəm-qüssə içərisində astanada oturduğunu gördü, atdan düşüb kişiyyə yaxınlaşdı.

– Sənə nə olub? Niyə qəm dəryasına batmışan, a kişi?

– Eh, başına dönüm, əlahəzrət, səndən nə gizlədim, beş uşaqdan sonra allah mənə bir qız da verib. Bu uşaqlara doyunca çörək tapmaq dərdi ürəyimi deşir.

– Allahdan ümidini üzüb ruhdan düşmə, dostum, – baron kasıb kişiyyə ürək-dirək verdi, – bircə bunun dərdini çəkirsənsə,

mən sənə kömək edəyəm. Körpə qızını apararam, sən də narahat olmazsan.

– Allah sənə kömək olsun, rəhmdil cənab, – kasıb kişi dil-ağız edib içəri cumdu, qızı gətirib barona verdi. Baron atını minib çapdı. Xeyli sonra o, Aus çayının sahilinə çatıb körpəni çaya tulladı, atını səyirdib öz qəsrinə getdi.

Amma onu da deyim ki, körpə qız suda batmadı, əynindəki paltarlar onu bir müddət suyun üzündə saxladı. Su qızcıqazı apara-apara gətirib bir balıqçı komasının qarşısında sahilə çıxartdı. Balıqçı qızı görüb yazığı gəldi, götürüb komasına apardı. Beləliklə, qız on beş yaşına çatana kimi balıqçının komasında yaşadı. Vallah, qız bir gözəl qız olmuşdu ki, tamaşasından doymaq olmurdu.

Bir dəfə iş elə gətirdi ki, baron öz dostları ilə Aus çayının sahilinə ova çıxdı. Susuzluqdan dil-dodağı təpimiş baron atının başını çəkib balıqçının komasının ağzında ayaq saxlayıb su istədi. Barona su vermək üçün qız komadan çıxdı. Onun gözəl hüsnü baronun dostlarını valeh etdi. Onlardan biri barona dedi:

– Qardaş, axı sən taleləri oxuya bilirsən, bir bu qızın fəlinə bax, görək o kimə qismət olacaq?

– Eh, bundan asan nə var ki, – baron lovğalandı, – ya ayağı çarılı kəndliyə, ya da başqa birinə. Aman verin mən bu qız üçün ulduz fəli açım. Ay qız, yaxın gəl, söylə görüm həftənin hansı günü dünyaya göz açmısan?

– Bilmirəm, ser, – qız cavab verdi, – düz on beş il bundan əvvəl suyun üzündə axa-axa gəlib buraya çıxmışam.

Bəli, baron işin nə yerdə olduğunu başa düşüb barmağını dişlədi, dostları ilə çıxıb getdi. Bir müddət sonra o, atını geri sürüb qıza dedi:

– Mənə qulaq as, ay qız, sənə ləl-cavahirat bağışlayacağam. Bu məktubu mənim Skarburqdakı qardaşıma aparsan, ömrün boyu heç nədən korluq çəkməzsən.

Beləliklə qız məktubu aparmağa söz verdi. Məlumunuz olsun ki, baronun məktubunda bu sözlər yazılmışdı:

“Əziz qardaşım, bu məktubu sənə gətirəni tutub öldür.

Hörmətlə: qardaşın Həmfrey”.

Bəli, qız tezliklə Skarburqa yola düşdü. Gün batıb qaş qaralanda gecəni keçirmək üçün bir xırda mehmanxanaya getdi. İş elə gətirdi ki, həmin gecə bir dəstə quldur mehmanxanaya soxulub, qızın üst-başını gəzib məktubdan başqa heç nə tapmadılar. Odur ki, quldurlar məktubu açıb oxudular. Namənin sözləri onların xətrinə dəydi. Quldurların başçısı əlinə qələm götürüb belə bir namə yazdı:

“Əziz qardaşım, bu məktubu sənə gətirəni tez mənim oğlumla evləndir.

Hörmətlə: qardaşın Həmfrey”.

Quldurbaşı yazdığı məktubu qıza verib yola saldı. Qız yola düşüb baronun Skarburqdakı cəngavər qardaşının yanına getdi. Baronun oğlu əmisigildə qalırdı. Qız məktubu barona verəndə o, dərhal toy tədarükü görülməsini əmr etdi. Elə həmin gün qardaşının oğlu ilə qızı evləndirdi.

Bu əhvalatdan bir az sonra baron qardaşının qəsrinə gəldi. Qızı qəsrdə sağ-salamat görüb heyrətləndi. İşlərin bu cür gedisinə tab gətirməyib səhəri günü qızı qayalıqlara gəzməyə apardı. Gözdən uzaq bir guşədə o, qızın qolundan yapışıb qayadan atmaq istədi. Ölüm təhlükəsilə üz-üzə duran qız yalvar-yaxar etdi:

– Aman baron, axı mən heç nə etməmişəm. Əgər məni öldürməsən, xətrin nə istəsə, edərəm. Ürəyindən keçməyincə nə sənin, nə də oğlunun gözlərinə görünməyəm.

Belə olduqda baron rəhmə gəlib barmağından qızıl üzüyünü çıxardıb dənizə atdı. Sonra dedi:

– Üzüyü tapıb gətirməyincə gözümə görünmə.

Biçarə qız gəzə-gəzə gəlib möhtəşəm bir qalanın yanına çıxdı, içəri girib iş istədi. Qızı qalada aşpaz qoydular.

Günlərin bir günü, heç bilirsiniz qız kimlərin qalaya tərəf gəldiyini gördü? Baronu, qardaşını, bir də öz ərinə. Qız nə edəcəyini bilməyib çaşbaş qaldı. Amma fikirləşdi ki, onu qala mət-

bəxində görənlər olmaz. Odur ki, qız ah çəkib mətbəxə iş görməyə qayıtdı. Bıçağı götürüb nahar üçün bişiriləcək iri bir balığın pullarını təmizləməyə başladı. Qız balığı təmizləyəndə balığın içində par-par parıldayan bir şey gördü. Sizcə o nə tapdı? Əlbəttə ki, bu, baronun qaya başından dənizə tolazladığı üzük idi. Qızın fərəhdən gözü yaşardı. O, özünü ələ alıb balığı məharətlə qızardıb qonaqlar oturan masaya gətirdi.

Bəli, masanın üstünə qoyulmuş balığı qonaqlar bəh-bəhlə yeyib bişirəni xəbər aldılar. Qalanın sahibi cavab verə bilməyib xidmətçilərini səslədi:

– Ey, sizinləyəm, balığı bişirən aşpazı bura göndərin.

Xidmətçilər mətbəxə düşüb qıza dedilər ki, onu çağırırlar. İş belə görənlər qız baş-gözünə əl gəzdirib baronun qızıl üzüyünü baş barmağına taxdı, yuxarı qalxıb ziyafət salonuna girdi. Qonaqlar cavan, gözəl aşpazı görüb təəccüb etdilər. Amma hirsindən diş bağıracağını kəsən baron yerindən ələ atıldı ki, sanki qızı bu saat didib-parçalayacaqdı.

Bu minvalla qız üzük barmağında barona yaxınlaşdı. Üzüyü çıxardıb masanın üstünə qoydu. Axır ki, baron qismətə qarşı mübarizə aparmağın xeyirsiz olduğunu başa düşdü. O, qızın əlindən tutub kreslodə əyləşdirdi, üzünü məclis əhlinə tutub şəstlə bildirdi ki, qız onun oğlunun halalca arvadıdır. Bundan sonra baron qızı da, oğlunu da götürüb öz qəsrinə apardı. Onlar ömürlərinin sonuna kimi xoşbəxt günlər görüb, xoş güzəran keçirdilər.

MİSTER VİNEQAR

Mister Vineqarla xanım Vineqar sirkə şüşəsinin içində yaşayırdılar. Bir gün Mister Vineqar evdə olmayanda, ev işlərini xoşlayan xanım Vineqar döşəməni süpürürdü. Birdən süpürgənin taxta sapı şappılıt ilə tavana dəyib evi çilik-çilik elədi. Ürəyi qəmdən partlayan xanım Vineqar başı lovlə qaçıb ərinin yanına getdi. O, ərini görənlər kimi təlaşla dedi:

– Ah, Mister Vineqar, Mister Vineqar, bədbəxtlik bizi basıb. İşimiz allaha qalıb. Evi vurub çilik-çilik eləmişəm! Bəs biz indi nə edəcəyik?

– Gözümün işığı, – Mister Vineqar pərişan halda cavab verdi, – bir səbir elə, görək başımıza nə çarə qılaq. Aha, qapı salamatdır ki. Mən qapını dalıma alaram, çıxıb gedərik xoşbəxtliyimizi axtarmağa.

Onlar bütün günü yol gedib axşamçağı qalın bir meşəyə girdilər. Hər ikisi möhkəm yorulub əldən düşmüşdü. Buna görə də Mister Vineqar arvadına dedi:

– Ay arvad, mən qapını götürüb ağaca çıxıram. Sən də dalımca gəl.

Bəli, Mister Vineqar ağaca dırmaşdı. Haldan düşmüş ərlə arvad qabırğalarını qapıya söykəyib dərin yuxuya getdilər. Gecənin yarısı aşağıdan qulağına gələn səslər Mister Vineqarı yuxudan oyatdı. Qorxu içində yan-yörəsinə boylanan Mister Vineqar ağacın altında bir dəstə oğru gördü. Oğrular qarət etdikləri qəniməti bölüşdürüdürlər.

Pulları bölən oğru deyirdi:

– Ayə, Cek, götür bu beş funt sənin. Bura bax, Bill, bu on funt da sənin. Ey, Bob, bu üç funt da sənə çatır.

Mister Vineqar daha qulaq asmaq iqtidarında deyildi. O, qorxudan əsim-əsim əsirdi. Odur ki, qapı əlindən çıxıb tappılıtlı ilə oğruların başına düşdü. Oğrular qaçıb dağılışdılar. Amma Mister Vineqar hava işıqlanana kimi ürək eləyib ağacdan düşmədi. Səhərin gözü açılan kimi o, qapını götürmək üçün ağacdan yerə düşdü, yerdə xeyli qızıl pul görüb cəld arvadını səslədi:

– Düş aşağı, xanım Vineqar. Ay arvad, tez ol aşağı düş. Bəxtimizə gün doğub ey! Tez ol, tez ol, aşağı düş.

Hə, xanım Vineqar cəld ağacdan yerə düşdü, pulları görüb sevincindən atılıb-düşməyə başladı.

– Nə yaxşı oldu, əzizim, – xanım Vineqar dilləndi, – indi mən sənə bu pulları necə xırıd etməyi öyrədərəm. Kişi, qonşu rayonda bir bazar var. Bu qırx funtla o bazardan bir inək alarsan. Mən də

inəyin südündən pendir tutub, yağ alaram, aparıb bazarda satar-
san. Heç olmasa bundan sonra biz də adam kimi yaşayarıq.

Mister Vineqar sevinə–sevinə arvadı ilə razılaşıb pulu götür-
rüb bazara getdi. Bazarı başdan–ayağa ələk–vələk etdi. Nəhayət
qəşəng bir inək gördü. İnək çox südlü inək idi, həm də görkə-
minə söz ola bilməzdi.

– Oh, – Mister Vineqar fikirləşdi. – bu inək mənim olsaydı,
dünyada məndən bəxtəvər adam olmazdı.

Odur ki, Mister Vineqar inəyin sahibinə yaxınlaşıb inəyi al-
maq üçün qırx funt təklif etdi. Çox çək–çevirdən sonra sevda baş
tutdu. Mister Vineqar inəyin ipindən yapışıb bazar boyunca gəz-
dirdi. Bir müddət keçəndən sonra o, tuluq zurnası çalan bir kişi
gördü. Arxasınca uşaqlar düşən bu kişi hər tərəfdə yaxşıca pul
qazanırdı.

Mister Vineqar köks ötürüb dedi:

– Allah, allah, o gözəl alət mənim olsaydı, dünyada dərdim
olmazdı. Mənim də bəxtimə gün doğardı.

Beləliklə Mister Vineqar zurna çalan kişiylə yaxınlaşıb şirin
dilini işə saldı:

– Ay dost, O nə gözəl çalğı alətidir, sən çoxlu pul qazanırsan hə!

– Eh, eh, hələ soruşursan da, – kişi qürurla dedi, – əlbəttə,
çoxlu pul qazanıram, bu alətə də söz ola bilməz.

– Oh, – Mister Vineqar ucadan dilləndi, – kaş o gözəl alət
mənim olaydı!

– Fikir eləmə, – kişi cavab verdi, – yaxşı adam olduğuna görə
bu aləti sənə sataram. Qırmızı inəyi versən, bu alət səninki olar.

Mister Vineqar sevincək razılıq etdi:

– Yaxşı qoy inək sənin olsun.

Bu minvalla qırmızı inək tuluq zurnası ilə dəyişdirildi. Mister
Vineqar təşəxxüslə meydanı gəzə–gəzə bir hava çalmaqdən ötrü
əbəs yerə dəridən–qabıqdən çıxdı. Pul yığmağı bir yana qalsın, hə-
lə oğlan uşaqları da dalınca düşüb ona güllür, sataşib ələ salırdılar.

Bıçarə Mister Vineqarın barmaqları buza döndü. O, rayondan
çıxıb getmək istəyəndə əlində bir cüt qalın əlcək tutmuş bir
kişiyə rast gəldi.

– Ah, barmaqlarım soyuqdan buza dönüb, – Mister Vineqar öz-özünə mızıldandı. – Kaş o qəşəng əlcəklər mənim olaydı. Onda məndən xoşbəxt adam olmazdı.

O, əlcəkli adama yaxın gəlib qılığına girdi:

– Dostum, deyəsən yaxşı əlcəklərin var, axı.

– Bəli, var, – əlcəkli adam cavab verdi, – bu soyuq noyabr günündə barmaqlarım istidən yanır.

– Bura bax, ay dost, – Mister Vineqar yazıq görkəm aldı, – mən istəyirəm ki, o əlcəklər mənimki olsun.

– Bəs əvəzində nə verərsən? – əlcəkli kişi xəbər aldı, – yaxşı adam olduğuna görə tuluq zurnasını mənə versən, əlcəklər sənindir.

– Razıyam!

Hə, Mister Vineqar tuluq zurnasını kişiyə verib əlcəkləri aldı. Əlcəkləri əlinə geyib evə sarı yollananda o, özünü çox gümrəh hiss etdi.

Axırda yorulub kələyi kəsilmiş Mister Vineqar əlində yoğun çubuq olan bir kişiyə rast gəldi.

– Oh, – o dilləndi, – kaş o çubuq mənim olaydı! Onda dünyada məndən xoşbəxt adam tapılmazdı.

Odur ki, Mister Vineqar kişiyə dedi:

– Dostum! Yaman qəşəng çubuğun var ha.

– Elədir, – kişi cavab verdi, – bu çubuq çoxdandır ki, mənə yoldaşlıq edir. Amma nə etmək olar, madam ki, çubuqdan xoşun gəlir, qurbanı sənə. Əlcəkləri ver, çubuğu götür.

Artıq bu zaman Mister Vineqarın əlləri qızınmış, ayaqları taqətdən düşmüşdü. Odur ki, o, sevinə-sevinə əlcəkləri çubuqla dəyişdi. Arvadını qoyub getdiyi meşəyə yaxınlaşanda budağa qonmuş bir tutuqşunun onu səslədiyini eşitdi:

– Mister Vineqar, ay axmaq kişi, ay taxta baş, ay sadələvh, bazara gedib olan puluna bir inək aldın. Amma tanrıya təpik atıb inəyi tuluq zurnası ilə dəyişdin. Pullarının ondan birinə dəyməyən tuluq zurnasını da çala bilmədin. Ay əbləh, sən heç üççə dəqiqə keçməmiş zurnanı verib üç qəpiyə dəyməyən əlcək

aldın. Əlcək əlinə gələn kimi yararsız bir çubuqla dəyişdin. Ay yazıq, qırx funt pulun əvəzində sənə qalan o çubuğu hansı hasardan desən çəkə bilərdin.

Quş sözünü tamam edib uzun-uzadı qəh-qəhə çəkdi. Mister Vineqar cinlənib çubuğu quşa sarı tolazladı. Çubuq budaqlara ilişib ağacda qaldı. Mister Vineqar kor-peşman yola düşüb arvadının yanına əliboş gəldi. Arvad dərhal özündən çıxıb ərinin üstünə cumdu, o ki var döyüb qabırğalarını sındırdı.

KƏNTERBERİ ŞAHZADƏSİ

Keçmiş zamanlarda Kamberlənd qraflığında bir zadəgan yaşayırdı. Onun üç oğlu vardı. Oğlanlardan ikisi ağıllı-kamallı uşaqlar idi. Amma üçüncü qardaş səfeh birisiydi. Adı Cek olan bu qardaşın işi-peşəsi qoyunları güdmək idi. Ayrı iş əlindən gəlmirdi.

Cek əyninə ala-bula palto geyər, başına bəzəkli şiş papaq qoyardı.

İndi sizə kimdən söhbət açım, kimdən danışım, Kənterberi kralından. Hə, bu kralın çox gözəl bir qızı vardı. Qız öz mərifəti, ağılı ilə hamıdan seçilirdi. Kral aləmə car çəkmişdi ki, hansı oğlan ona verilən üç suala cavab versə, şahzadə qız onun olacaq, kral yorğan-döşəyə düşən kimi taxt-tacına varis çıxacaq.

Bu haqda aləmə car çəkiləndən çox keçməmiş xəbər zadəganın oğlanlarına da çatdı. İki ağıllı qardaş qərara gəldilər ki, bəxtlərini sınaşınlar. Amma səfeh qardaşlarını oraya getmək fikrindən daşındıra bilməyib dilxor oldular. Yüz oyundan çıxsalar da, səfeh qardaşı tovlayıb başını aldatmaq mümkün olmadı. Axırda əlacı kəsilmiş qardaşlar Cekin də oraya getməsinə icazə verdilər.

Onlar azacıq yol getmişdilər ki, birdən Cek şaqqanaq çəkib dedi:

– Bir yumurta tapdım.

Qardaşlar dedilər:

– Cibinə qoy.

Bu əhvalatdan çox keçməmiş gülməkdən az qala ürəyi gedən Cek əyri-üyrü ucu haça bir fındıq çubuğu tapıb onu da cibinə qoydu. Üçüncü dəfə Cek elə güldü ki, ağzı qulağının dibinə çatdı, çünki bir dənə də fındıq tapmışdı. Cek fındığı da cibindəki var-dövlətinin yanına qoydu.

Qardaşlar saraya çatan kimi onların pişvazına çıxdılar. Gəlişlərinin məqsədini öyrənib onları bir otağa apardılar. Bu otaqda şahzadə qız kənizləri ilə bardaş qurub oturmuşdu. Heç vaxt belə məclisə düşməmiş Cek heyranlıqla təzim edib dilləndi:

– Ay allah, gözəl yığıncağına düşmüşük ki! Nə qədər gözəl xanımlar var burda!

– Bəs nə bilmisən, – şahzadə qız naz-qəmzə ilə cilvələndi, – əlbəttə ki, biz gözəl xanımlarıq. Ona görə ki, qoynumuzda od gözdiririk.

– Yox aaa? – Cek təəccübləndi, – elə isə al bu yumurtanı mənimçün bişir.

Bunu deyib Cek yumurtanı cibindən çıxartdı.

– Bəs yumurtanı mənim qoynumdan necə çıxaracaqsan? – şahzadə qız yenə sual verdi.

– Ucu haça çubuqla.

– Bu çubuq hardan çıxdı?

– Fındıqdan, – Cek cavab verib fındığı da cibindən çıxartdı. – Mən artıq üç suala cavab vermişəm. Odur ki, xanım mənim olacaq.

– Yox, yox, hələ yox, – kral Cekin sözünü kəsib etiraz etdi, – belə olmaz. Sən hələ sınaqdan keçməlisən. Bir həftədən sonra bura gəlməlisən, bütün gecəni mənim qızımla oturub səhərə kimi oyaq qalmalısan. İşdir, qala bilsən, səhəri gün şahzadəni sənə verib toy edəcəyəm.

Cek soruşdu:

– Bəs qala bilməsəm necə?

Kral təkəbbürlə cavab verdi:

– Onda boynun vurulacaq. Xoşun gəlmirsə, sınaqdan keçməyə ehtiyac yoxdur. Öz işindir ha, can sənin, cəhənnəm tanrının.

Bəli, Cek geri qayıdıb bir həftə evdə qaldı. Şahzadə qızı ələ keçirmək üçün sınaqdan keçməyə gedib–getməyəcəyini uzun müddət götür–qoy etdi. Axır ki, qəti qərara gəldi.

– Cəhənnəmə ki, nə olur olsun ey, – Cek öz–özünə mızıldandı, – bəxtimi sınağa gedəcəyəm. Öldü var, döndü yox. Ya kralın qızı, ya da başsız çoban!

Beləliklə Cek çantasını çiyinə salıb su şüşəsini belindən asdı, veyillənə–veyillənə kralın imarətinə tərəf getməyə başladı. Saraya gedən yolda bir çaya rast gəldi. Başmaqlarını, corablarını soyunub suya girdi. Suyun içində lap ayaqlarının yanında oynayan bir neçə qəşəng balıq gördü. Bir neçəsini tutub cibinə qoydu. Bir müddət sonra saraya çatıb darvazanı çomağı ilə döyəclədi. Gəlişinin səbəbini bildirən kimi Ceki dərhal kralın qızı əyləşən salona apardılar. Şahzadə qız aşıqlərini görmək üçün hazır vəziyətdə oturmuşdu. Ceki çox təmtəraqlı bir kreslodə əyləşdirib qarşısına cürbəcür ləzzətli şərəblər, ləziz təamlar düzdülər. Belə dəbdəbəyə adət etməyən Cek qarınqululuq edib o ki var şərəbdən içdi. Buna görə də gecə yarı olmamış əsnəyə–əsnəyə mürğü döyməyə başladı.

– Ədə, ay çoban, mürğü döydüyünü görürəm ha!

– Yox, yox, sevgili canan, balıq tuturam ey.

– Balıq tutursan? – şahzadə qız təəccüb qalıb xəbər aldı, – ədə, ay çoban, kələk gəlmə, salonda göl nə gəzir ki, balıq tutasan.

– Nə olsun göl yoxdur. Mən balığı cibimdən tuturam.

– Aman allah! Sən allah, bir göstər görüm.

Çoban bic–bic balığı cibindən çıxardı özünü elə göstərdi ki, sanki yenicə tutub. Qız balığı görən kimi bildirdi ki, heç vaxt beləsini görməyib.

Yarım saat keçəndən sonra şahzadə qız çobandan soruşdu:

– Çoban, ay çoban, bir balıq da tuta bilərsənmi?

– Tuta bilərəm. Tilovu sazlasam, niyə tutmuram ki.

Hə, bir azdan Cek cibindən bir balıq da çıxartdı. Bu balıq daha qəşəng balıq idi. Balığı görən şahzadə qız o qədər sevindi ki, Cekə dedi:

– Qorxma, get yat. Atama deyərəm səni əfv edər.

Səhər tezdən şahzadə qız əhvalatı krala söylədi. Qız kraldan xahiş etdi ki, Cekin boynunu vurdurmasın. Kral Cekin bütün gecəni salonda necə balıq tutmasını eşidəndə çox təəccübləndi. Eşidəndə ki, Cek cibindən gözəl balıqlar tutur, onu çağırır əmr etdi ki, bir balıq da onun cibindən tutsun.

Cek məsələni o dəqiqə başa düşüb kraldan xahiş elədi ki, yerə uzansın. Bundan sonra Cek özünü elə göstərdi ki, guya kralın cibindən balıq tutur. Odur ki, əlinin içində gizlətdiyi başqa bir balığı hazır tutub iynənin ucunu ustalıqla kralın yanına batırandan sonra balığı yuxarı qaldırır ona göstərdi. Əlahəzrət kralın Cekin məharətinə şəkk-şübhəsi qalmadı. O, qızına xeyir-dua verib ona xoşbəxtlik arzuladı. Elə həmin gün şahzadə qızla Cek bir-birinə qovuşub ömürlərinin sonuna kimi naz-nemət içində xoş gün görüb, xoşbəxt dövrən sürdülər.

MİSTER FOKS

Biri vardı, biri yoxdu, Meri adlı bir qız vardı. Meri həm cavandı, həm də gözəl. Onun iki qardaşı vardı, amma onu istəyənlər çox idi. Di gəl onların ən qoçağı, gözə gəlimgisi mister Foks idi. Xanım onu atasının kənddəki malikanəsində görmüşdü. Məsələ burasındaydı ki, heç kəsin mister Foksun kimliyindən xəbəri yox idi. Onun qoçaqlığına şəkk-şübhə ola bilməz, hələ varını-dövlətini demirəm. Xanım Meri ona aşıq olanların hamısından çox yalnız mister Foksa ürək qızdırırdı. Axır bu qərara gəldilər ki, ev-eşik qursunlar, evlənsinlər. Xanım Meri mister Foksdan harada yaşayacaqlarını xəbər aldı. O da cavabında öz qəsrini yerli-yataqlı təsvir elədi. Bəs bu qəsr hardaydı, qərribə də olsa mister Foks nə qıza, nə də onun qardaşlarına yerinə-yurduna baxmaq haqda söz salmadı.

Hə, günlərin birində, toya bir neçə gün qalmış qızın qardaşları evdən çıxan kimi mister Foks da bir-iki günlük iş dalınca getdi və xanım Meriyə tapşırırdı ki, gedib qəsrinə baş çəksin.

Xeyli axtarışdan sonra xanım Meri axır ki, gəlib qəsri tapdı. Bu, hündür divarları olan, qapısında dərin xəndək qazılmış gözəl, möhtəşəm bir ev idi. Xanım darvazaya çatan kimi gördü ki, üstündə nəşə yazılmışdı:

Cürətli ol, cürətli ol.

Alapaçı açıq idi, xanım içəri keçdi, orda bir ins-cins yox idi. Beləliklə içəri qapıya yaxınlaşdı, gördü ki, onun üstündə də yazı var:

Cürətli ol, cürətli ol, dolanma çox arxayınca.

Xanım yoluna davam etdi, axırda gəlib bir saraya çıxdı, iri pilləkənlərlə yuxarı qalxdı, burda şüşəbənd var idi, qapısının üstündə bu sözlər yazılmışdı:

CÜRƏTLİ OL, DOLANMA ÇOX ARXAYINCA,
ÜRƏYİNDƏN SOYUQ QANLAR AXMAYINCA

Di gəl xanım Meri qoçaq, cəsarətli adamdı, yalan deyənin dili qurusun. O, qapını itələyib açdı, hə, orda nə görsə yaxşıdır? Ay aman, gözəl, gözəl qadınların əndamı al qana bulaşmışdı. Xanım Meri barmağını dişlədi ki, daha bu qan çanağından çıxıb getmək vaxtıdır, odur ki, qapını çəkib bağladı. Şüşəbəndin içindən keçib pilləkənlərlə aşağı düşəndə, bir də onu gördü ki, sarayın çöl tərəfində mister Foks darvazanın qapısı ilə gözəl gənc bir xanımı darta-darta gətirir. Xanım Meri üzü aşağı götürüldü. Mister Foks rəngi-ruhu özündən getmiş yazıq gənc arvadı içəri gətirənəcən o, vaxtında çəlləyin dalında gizlənməyə macal tapdı. Elə bu vaxt xanım Merinin yanına çatar-çatmaz mister Foks sürütləyib apardığı gənc arvadın barmağında işım-ışım ışıldayan brilyant üzük gördü, hay əl-qol atdı ki, onu dartıb çıxartsın. Di gəl üzük çıxmadı ki, çıxmadı. Beləliklə mister Foks ona lənət oxudu, dişinin dibindən çıxanı dedi, qılıncımı qınından çıxartdı, başı üstə qaldırıb yazıq arvadın əlinin üstə endirdi. Qılınc əli dibindən üzdü, əl isə havaya qalxıb var-gəl etdi, dönüb düz xanım Merinin dizi üstə düşdü. Mister Foks bir az o tərəf-bu tərəfə göz gəzdirdi, amma çəlləyin arxasına baxmaq heç ağına belə gəl-

mədi. Nəhayət, gənc arvadı pilləkənlərlə yuxarı qaldırıb Qanlı Otağa apardı.

Xanım Meri mister Foksun şüşəbənddən ötüb keçdiyini bilən kimi dabanına tüpürüb özünü qapıdan çölə saldı, darvazadan çıxdı, var gücü ilə evlərinə tərəf qaçdı.

Hə, ertəsi gün xanım Meri ilə mister Foksun kəbini kəsiləcəkdə. Təmtəraqılı səhər süfrəsi açılacaqdı. Mister Foksu xanım Meri ilə üzbəüz əyləşdirdilər. Onun gözü xanımında idi.

– Əzizim, bu səhər rəngin–ruhun özündə deyil.

– Elədir, – xanım cavab verdi. – Dünən gecə istirahətim heç yaxşı keçmədi. Dəhşətli yuxular görürdüm.

– Bilirsən, deyirlər yuxular həmişə tərsinə olur, – mister Foks dedi. – amma gəl sən onu mənə danış, sənin gözəl, məlahətli səsinə xoş anımız gəlib çatınca eşidim.

– Yuxuda gördüm ki, – xanım Meri sözə başladı, – dünən səhər tezdən sənə qəsrinə gedib çıxmışam. Hə, mən onu meşənin içində tapdım, hündür–hündür divarları, bir də qabağında dərin bir xəndəyi vardı. Darvazanın üstündə isə bu sözlər yazılmışdı:

Cürətli ol, cürətli ol.

– Amma ora elə deyil, yox elə deyil, – mister Foks dilləndi.

– Hə, içəri qapıya çatanda gördüm ki, üstündə yazı var: cürətli ol, cürətli ol, dolanma çox arxayınca.

– Yox, belə deyil, yalandır, – mister Foks özündən çıxdı.

– Hə, sonra qapını açdım, otaq binəva, öldürülmüş arvadların cəsədi ilə dolmuşdu, hamısı da al qan içində idi.

– Yalandır, ola bilməz. Belədirsə, allah, sən özün kömək ol! – mister Foks dedi.

– Sonra yuxuda gördüm ki, özümü şüşəbəndə saldım, pilləkənlərlə təzəcə düşürdüm ki, səni gördüm, mister Foks, şüşəbəndin qapısına tərəf gəlirdin, arxanca yazıq, gənc, gözəl, varlı bir xanım sürütləyirdin.

– Pərvədigara, belə deyil. Düzdürsə, allah, bəndənə yazığın gəlsin, – mister Foks imdad dilədi.

– Üzü aşağı götürüldüm, sən, mister Foks, gənc xanımı qollarından dartıb içəri sürütləyəndə mən tezcə çəlləyin arxasında giz-

ləndim. Yanımdan ötüb keçəndə, mister Foks, deyəsən zənnim məni aldatmır, arvadın barmağındakı brilyant üzüyü zorla çıxarmaq istədiyini öz gözlərimlə gördüm. Amma bir şey çıxmadı, onda bax sən, mister Foks, hə, yuxumda mənə elə gəldi ki, sən üzüyü əldə eləmək üçün qılıncını çıxarıb binəva arvadın əlini kəsdin.

– Yox, ola bilməz, belə olmayıb. Əgər belə iş olubsa, qoy ulu tanrı özü rəhm eləsin, – mister Foks acı-acı dilləndi.

O, yerindən qalxıb daha nəşə demək istəyirdi ki, xanım Meri ucadan dedi:

– Amma bu həqiqətdir, belə də olub. Bax, bu da əllə üzük, mən onu göstərməliyəm, – deyə ətəyində gizlətdiyi xanımın əlini çıxartdı, onu az qala mister Foksun gözlərinin içinə soxsun.

Xanım Merinin qardaşları və dostları elə həmin anda qılıncılarını siyirib mister Foksu tikə-tikə doğradılar.

QƏRİBƏ QONAQ

Bir qarı bütün gecəni cəhrəsinin böyründə oturub yenə ip əyirdi, amma təklikdən cana doymdu, arzu elədi ki, kaş yanında bir adam olaydı.

Bir azdan bir cüt iri ayaq pəncəsi içəri keçib düz sobanın yanında əyləşdi. Qarı yenə oturdu, yenə ip əyirdi, ürəyindən keçdi ki, kaş yanında bir qulaq həyanı olaydı.

Hə, bir cüt bapbalaca qıç özünü içəri saldı, düz gəlib iri pəncənin üstündə oturdu. Arvad yenə yerindəydi, yenə ip əyirirdi, ürəyindən yenə keçdi ki, kaş yanında bir qulaq həyanı olaydı.

Bu ara bir cüt ətli diz otağa girdi, düz gəlib bapbalaca, xırda-cə qıçların üstündə əyləşdi. Qarı yenə yerindən tərpənmədi, yenə ip əyirdi, amma yenə arzuladı ki, kaş yanında bir kəs olaydı.

Bir cüt nərmənazik bud içəri keçdi, ətli-qanlı dizin üstündə oturdu. Di gəl arvad yenə əyləşmişdi, yenə ip əyirirdi, ürəyindən keçdi ki, kaş onunla həmsöhbət olaydı.

Bu dəm bir cüt nəhəng bel içəri girdi, düz gəlib nərmə-nazik budların üstündə oturdu. Arvad yenə yerindəcə mıxlanmışdı,

yenə ip əyirirdi, yenə də arzu eləyirdi ki, kaş oturub–durmağa yanında bir kəs olaydı.

Hə, bu dəfə xırdaca, cuppulu kürək içəri keçdi, gedib düz nəhəng belin üstündə oturdu. Qarı yenə öz yerindəydi, yenə ip əyirirdi, yenə ürəyində arzusu buydu ki, kaş bir kəs ola.

Bir cüt iri, enli çiyin otağa girdi, düz gedib xırdaca, çuppulu kürəyin üstündə əyləşdi. Arvad yenə tərənəmədi, yenə ipini əyirdi, hə, yenə də arzu elədi ki, kaş gəlib–gedəni olaydı.

Bir azdan bir cüt xırdaca, bapbalaca qol içəri keçdi, düz gedib iri, enli çiyinlərin üstündə oturdu. Arvad yenə bayaqkı kimi əyləşmişdi, yenə ipini əyirirdi, yenə də arzu eləyirdi ki, kaş qonaqlı–qaralı olaydı.

Bir cüt iri, yekəpər əl içəri gəldi, düz gedib balaca, xırdaca qolların üstündə oturdu. Arvad yerindən qımıldanmaq bilmirdi, yenə ipini əyirməkdə idi, yenə də bayaqkı arzusunun üstündə dayanmışdı.

Cıqqılı, xırdaca boyun içəri otağa girdi, gedib düz iri, enli çiyinlərin üstündə əyləşdi. Arvad sözündən qaçan deyildi, yenə ip əyirirdi, yenə arzusu kaş çin olaydı.

Bu ara içəri heyvərə bir baş girdi, nazik, xırdaca boyunun üstündə pərçimləndi.

– De görüm, niyə vəl ayaq olmusan? – arvad soruşdu.

– Pay–piyada çox gəzib–dolaşmaqdan, – ayaq kobud səsle cavab verdi.

– Bəs baldırların niyə çöp kimidir?

– Ayy!.. gec idi, hə, bir balaca, – baldır qaqqıltı saldı.

– Bəs ətli dizlərin niyə qançır olub?

– Çox dua eləməkdən, çox dua eləməkdən, – diz söylədi.

– Bəs budların niyə belə nərmə–nazikdir?

– Ayy... gec oldu, bir balaca gec, – bud qaqqanaq çəkdi.

– Yaxşı, de görüm belin niyə yoğundur?

– Çox oturmaqdan, çox oturmaqdan, – bel kobud cavab verdi.

– Hə onda kürəyin niyə çəlimsizdir?

– Ay, gec oldu, bir balaca gec, – kürək qaqqıldaya–qaqqıldaya dedi.

- Elə isə çiynlərin niyə enlidir?
- Süpürgə daşımaqdan, süpürgə daşımaqdan, – çiyn kobud-kobud dilləndi.
- Bəs qolların niyə belə çubuq kimidir?
- Ay gec oldu, bir balaca gecikdim – qol şaqqanaq çəkdi.
- Bəs niyə əllərin pəldir?
- Dəmir döyməkdən, dəmir döyməkdən, – əl təəssüfləndi.
- Hə, yaxşı de görüm, bəs başın niyə qarpız boydadır?
- Çox bilməkdən, çox bilməkdən, – baş şəstlə söylədi.
- Bəs bura niyə gəlmisən?
- Səndən ötrü! – qəribə qonaq qollarını, ayaqlarını yellədi b var-gücüyə bağırdı.

ADAMCIĞAZ

Hə, əzizlərim, vaxt var idi ki, adamlar bapbalaca, bir boyda, bir biçimdə idi, nə qədər yalan-palan var idisə, hamısı həqiqət hesab edilirdi. Hə, elə vaxtlar bapbalaca, çıqqılıca bir Adamcığaz vardı. Onun da böyük bir İneyi vardı. Adamcığaz bir səhər yola düzəldi ki, gedib İneyin südünü sağsın, yaxına gəlib dedi:

Farağat dur, əzizim,
Farağat dur, ay İnek..
Saman taparam sənə,
Südünü ver sən mənə.

Amma şeşpər buynuzlu, yekə İnek atılıb-düşüb tutuq vermədi. Balaca Adamcığaz üzünü İneyə tutub dedi:

Doldur südü badyama,
Farağat dur, ay İnek.
Gəl, mənimlə oynama,
Paltarın olar ipək.

Şeşpər buynuzlu, yekə İnek bu dəfə də sözə baxmadı.
– Sən bu yaramazın işinə bax! – çıqqılı Adamcığaz əsib-coşdu:

Hara çıxıb gedim mən,
Tərs İnəyin əlindən?!

Hə, belə-belə işlər, Adamcığaz bir əlac eləyə bilməyib evlərinə anasının yanına gəlirdi.

– Ay ana, – dedi, – İnek farağat durmur ki, durmur, mənim kimi çıqqılı Adamcığaz bu yekə İnekdən çətin ki, süd sağa bilsin.

– Ay allahın yazıq bəndəsi! – anası dedi, – bir çubuq götür, o ki var İneyi əzişdir.

Beləliklə Adamcığaz meşəyə getdi ki, ağacdən əməllicə bir çubuq kəssin. Çubuq hazır olanda dedi:

Vur, çubuğum, hayıf al,
Verərəm sənə qoğal.

Amma çubuq yerindən belə tərpnəmədi. Adamcığaz korpeşman evlərinə qayıtdı.

– Ay ana, – o dedi. – Nə İnek farağat durdu, nə də çubuq yerindən qımıldandı, mənim kimi çıqqılı Adamcığaz iri İneyi necə döysün ki.

– Ay əfəlin biri, əfəl, – anası dedi, – get Qəssabın yanına, de ki İneyi kəssin.

Hə, Adamcığaz Qəssabı tapıb dedi:

İnəyin yoxdu südü,
Anam onu kəs – dedi.

Di gəl Qəssab cavab verdi ki, gümüş peni verməyincə, İneyi kəsməyəcək. Hə, Adamcığaz da pul dalınca evə qayıtdı.

– Ay ana, – o dedi – İnek yenə farağat durmur, çubuq yerindən tərpnəmək bilmir, Qəssab da deyir ki, gümüş peni götürməsəm, inəyi kəsməyəcək. Mən yazıq Adamcığaz o boyda İneyi necə sağım?!

– Yaxşı, yaxşı, – anası dedi – get o İnəyin yanına, de ki, yorub əldən düşmüş, uzun sarışın saçlı xanım bir fincan süddən ötrü gözünün yaşını tökür.

Çıqqılı Adamcığaz İneyi tapıb bu sözləri ona çatdırdı, amma o yenə təpik atmağa başladı. Adamcığaz kor-peşman evə gəlib əhvalatı anasına danışdı.

– Yaxşı, – o dedi – indi də get o İneyə de ki, davadan gözəl-göyçək bir cavan oğlan gəlib, yorulub əldən düşmüş qızılı saçlı anasının yanında oturub, yazıq arvad da bir qurtum süddən ötrü göz yaşını sel kimi axıdır.

Adamcığaz yola düzəldi, İneyi tapıb hər şeyi olduğu kimi ona söylədi. Amma çər dəymiş yenə farağat durmadı, o da suyu süzülə-süzülə evə qayıtdı, hər şeyi anasına söylədi.

– Di yaxşı, – anası dedi, – gedərsən o şeşpər buynuzlu, yekə İneyə deyərsən ki, davadan gələn gözəl-göyçək cavan oğlan toqqasına iti bir qılinc bağlayıb, üzülüb əldən düşmüş qızılı saçlı anasının böyründə oturub, yazıq arvad da bir qurtum süd deyib hönkür-hönkür ağlayır.

Adamcığaz şeşpər buynuzlu, yekə İneyə hər şeyi bir-bir danışdı, di gəl inək bu dəfə də ipə-sapa yatmadı.

Sonra anası Adamcığaza dedi:

– Cəld tərپən, get ona de ki, əgər bu dəfə də üzülüb əldən düşmüş göz yaşı tökən xanıma bir qurtum süd verməsə, o gözəl-göyçək oğlanın əlindəki iti qılinc la başını bədənindən qoparacaqlar.

Hə, çıqqılı Adamcığaz çıxıb getdi, hər şeyi bir-bir şeşpər buynuzlu, yekə İneyə danışdı.

Elə ki, İnek davadan gəlmiş gözəl-göyçək oğlanın iti uclu qılincının parıltısını, üzülüb əldən düşmüş, bir qurtum süddən ötrü göz yaşı tökən xanımı gördü, bu qərara gəldi ki, daha təpik atmağın yeri deyil. Hə, əzizlərim, beləliklə bapbalaca, çıqqılıca Adamcığaz şeşpər buynuzlu, zorba İneyi sağdı, üzülüb əldən düşmüş qızılı saçlı xanım daha göz yaşını axıtmadı, bir qurtum südünü götürüb içdi, təzəcə davadan qayıtmış gözəl-göyçək oğlan da iti uclu qılincını qımına qoydu. Hə, yaxşı deyiblər ki, çətin günün ömrü az olar.

CEK HANNAFORD

Keçmiş zamanlarda uzun müddət müharibələrdə iştirak etmiş bir qoca əsgər var idi. Qoca əsgər tamamilə müflisləşib yaşamaq üçün qəpik-quruş əldə etməkdən ötrü haraya gedəcəyini bilmirdi. Odur ki, əsgər yola düşüb dağlar aşdı, dərələr keçdi, nəhayət, bir fermaya çatdı. Fermanın xeyirxah sahibi çıxıb bazara getmişdi. Fermerin arvadı çox səfeh bir qadın idi. Fermer onunla evləyəndə qadın dul idi. Fermerin özü də kifayət qədər ağıldan seyrək adam idi. Amma onların hansının daha sarsaq olduğunu ayırd etmək çətin idi.

Bəlkə mənim nağılıma qulaq asandan sonra siz onların hansının daha sarsaq olduğunu seçə bilərsiniz.

Bəli, fermer bazara yola düşməzdən əvvəl arvadına deyir:

– Bu on funt-sterlinq qızıl pulu götür, mən evə qayıdınca ondan muğayat ol.

Görürsünüz, fermer sarsaq olmasaydı, heç vaxt pulu arvadına saxlamağa verməzdi.

Beləliklə, fermer arabasına minib bazara getdi və onun arvadı öz-özünə dedi: “Mən bu on funt-sterlinqi oğruların gözündən uzaq yerdə tamamilə təhlükəsiz vəziyyətdə saxlayaram”. Fermerin arvadı on funt-sterlinqi əskiyə büküb qonaq otağındakı buxarının başına qoydu.

– İndi mən əminəm ki, – qadın mızıldandı, – heç bir oğru o pulu tapa bilməz.

Qoca əsgər Cek Hannaford yaxınlaşıb fermerin qapısını döydü:

– Qapını döyən kimdir? – arvad soruşdu.

– Cek Hannaford.

– Haradan gəlirsən?

– Cənnətdən.

– Adil allah, özün kömək ol! Olmaya mənim qocamı orada görmüsən? – qadın keçmiş ərinə nəzərdə tutub xəbər aldı.

– Bəli, görmüşəm.

– O, cənnətdə necə dolanır?

– Belə də, ortabab vəziyyətdə. O, cırıq ayaqqabılara yamaq salır, yeməyə kələmdən başqa heç nəyi olmur.

– Pərvərdigara! – qadın həyəcanla xəbər aldı, – bəs o mənə heç bir xəbər göndərməyib?

– Niyə ki, göndərib, – Cek Hannaford cavab verdi, – o dedi ki, gönü qurtarıb, cibində siçanlar yallı gedir. O məndən xahiş etdi sənə deyəm ki, təzə gön dəsti almaq üçün ona bir neçə şillinq göndərəsən.

– Göndərəm, allah ona rəhmət eləsin! – deyərək qadın çıxıb qonaq otağındakı buxarının yanına getdi. Əlini uzadıb buxarının başındakı əskiyə bükülmüş on funt sterlinqi götürdü, gətirib hamısını əsgərə verdi. Qadın əsgərə söylədi ki, pulları ərinə verib desin ki, nə qədər lazımdır xərcləsin, artığını geri göndərsin.

Pulları əlinə keçirən Cekin oturub gözləməyə səbri çatmadı. Ayağa durub bacardıqca sürətlə fermadan uzaqlaşdı.

Çox keçməmiş fermer evə qayıtdı, arvadına verdiyi pulu istədi. Arvad ərinə bildirdi ki, pulu bir əsgərlə cənnətdəki keçmiş ərinə yollayıb ki, o, gön alıb mələiklərin və qeyri müqəddəs varlıqların ayaqqabılarını yamaya bilsin. Fermer cin atına minib and-aman etdi ki, heç zaman öz arvadı kimi ikinci bir səfehə rast gəlməyib. Amma arvad da söz altında qalmayıb pulu ona saxlamağa verdiyi üçün ərini sarsağın böyüyü adlandırdı.

Bəli, boş-boşuna çərənləməyə vaxt olmadığını görəndə fermer atını minib Cek Hannafordun dalınca çapdı. Qoca əsgər at nalının səsinə eşidib başa düşdü ki, onu təqib edən fermer olacaq. Odur ki, əsgər yerə uzanıb əlinin birini qaşının üstünə tutaraq göyə baxa-baxa o biri əli ilə göyə işarə etməyə başladı.

– Sən burada nə iş görürsən? – fermer atdan əyilib maraqla xəbər aldı. – Nə görmüsən ki?

– Xuda sizə kömək olsun! – Cek uzaqdan cavab verdi. – Bir kişinin dırmaşib göyə çıxdığını görmüşəm. Sanki kişi yolla gedirdi.

– Hələ də sən o kişini görürsən?

– Bəli, görə bilirəm.

– Hardadır o kişi?

– Atından düş, yerə uzan.

– Zəhmət olmasa, atın cilovundan yapış.

Elə bunu çoxdan gözləyən Cek dərhal atın cilovundan tutdu:

– Mən o kişini görə bilmirəm axı, – fermer dilləndi.

– Əlini qaşının üstünə qoy. Bu saat sənin yanından qaçıb uzaqlaşan bir adam görəcəksən.

Doğrudan da belə oldu, çünki Cek sıçrayıb atı minərək çapıb getdi. Bəli, saqqal dalınca gedən fermer darağı da itirib pay-piyada evə qayıtdı.

– Gördün ki, sən məndən də gicbəsərsən, kişi, – arvadı fermeri məzəmmət etdi, – mən heç olmasa bir sarsaq iş görmüşdüm, amma sən iki səfeh iş tutmusan.

TAMLEYN

Rəvayətə görə gənc Tamleyn Murrey qrafının oğlu, Burd Cənit isə Març qrafı Danbarın qızı imiş. Qızla oğlan böyüyüb həddi-buluğa çatandan sonra eşqə düşüb könüllərini bir-birinə vermişdilər. Vaxt ötdü, vədə tamam oldu, nikah günü yaxınlaşdı. Toy gününə lap az qalmış Tamleyn yoxa çıxdı. Onun başına nə gəldiyindən heç kəs xəbər tuta bilmədi.

Tamleyn xəbərsiz-ətərsiz yoxa çıxandan iki-üç ay sonra Burd Cənit giriş yasaq edilmiş Kartephaq meşəsinə gəzməyə çıxdı. Gəzə-gəzə kolların dibindən bənövşələr yığıb topladı. Axırda bir nəfəsotu koluna yaxınlaşıb çiçəklərini qopartmağa başladı. Qız yenicə iki-üç çiçək qopartmışdı ki, gənc Tamleyn dik atılıb onun yanında peyda oldu.

– Sən hardan belə gəlib çıxdın, aman Tamleyn, can Tamleyn?

– Burd Cənit gözlərinə inanmayıb dili topuq çala-çala soruşdu, – neçə müddətdir ki, səssiz-soraqsız harda itib-batmısan?

– Mən pərilər diyarından sənə salam gətirmişəm, – gənc Tamleyn cavab verdi. – O diyarın kraliçası məni özünə cəngavər seçib.

– Tamleyn, əzizim, bəs sən pərilər diyarına necə gedib çıxıbsan?

– Bir dəfə mən ovda o təpənin hündəvərində at çapanda gözümə şirin yuxu gəldi, bir də gözüümü açanda, vallah başına gəlməsə, inanmazsan, özümü pərilərin səltənətində gördüm! Pərilər diyarının yer üzündə tayı-bərabəri ola bilməz. Sən olmasaydın, mən ömürlük orda qalardım. Bir də ki məni qorxudan bir məsələ də var. Belə ki, hər yeddi ildən bir pərilər allahın yolunda qurban verirlər. Kraliçanın məndən ötrü əldən-ayaqdan getməsinə baxmayaraq, qorxuram ki, çanaq axırda mənim başımda çatlaya.

– Oh, Tamleyn, bəyəm xilas olmağına güman yoxdur? Məgər mən səni xilas etmək üçün bir şey edə bilmərəmmi?

– Məni xilas etmək üçün bircə yol var, Cənit. Sabah axşam pərilərin bayramıdır. Buna görə də onlar dəstə-dəstə karetalara doluşub İngiltərədən Şotlandiyaya səfərə çıxacaqlar. Məni pərilərdən xilas etmək istəsən, gecə saat on iki ilə bir arasında Mayls Krosda yol ayrıcında dayanmalı, əlindəki müqəddəs suyu ətrafına səpə-səpə çevrə çəkməlisən.

– Bəs mən səni heç vaxt görmədiyim o qədər cəngavərin arasında necə tanıya biləcəyəm, Tamleyn, – Cənit titrək səslə xəbər aldı.

– Pərilərin birinci dəstəsi yaxınlaşanda, fikir vermə, qoy keçsinlər. İkinci dəstə gəlib çatanda ehtiramla baş əyəsən, ancaq heç nə deməzsən, yadında saxla, heç nə deməzsən ha! Amma üçüncü dəstə, pərilərin əsas dəstəsidir. O dəstənin başında pərilərin kraliçası at sürəcək. Mən də kraliçanın yanında süd kimi ağappaq köhlən atımı səyirdəcəyəm. Başımda ulduzlu papaq olacaq. Xaç suyuna salınmış cəngavər olduğuma görə, Cənit, mən bu şərəfə layiq görülmüşəm ha! Gözdə-qulaqda ol ki, Cənitcan, əllərim gözümdən yayınmasın. Sağ əlim əlcəkli, sol əlimsə yalın olacaq. Bütün bunlardan sonra məni tanıya bilməsən, onda sənə daha sözüüm yoxdur.

– Tutaq ki, səni tanıdım, bəs səni necə xilas etmək lazımdır, Tamleyn? – Cənit təlaşla xəbər aldı.

– Elə ki, məni gördün qəfildən üstümə atılarsan, mən də yerə yığılaram. O saat qamarlayıb məni bərk-bərk tutarsan. Bundan ötrü başıma hər cür müsibət gələ bilər, çünki pərilər sehrli

əməllər çıxara bilər. Sən heç nəyə fikir vermədən o vaxtacan məndən möhkəm-möhkəm yapış ki, pərilər məni pul kimi qızarmış dəmirə döndərsinlər. Sonra məni bu hovuzun içinə tullayarsan, mən də yenidən anadan gəlmə çılpaq oğlana çevrilərəm. O dəqiqə plaşını üstümə atsan, həmişəlik sənin olub nahaq dünyaya qayıdaram.

Beləliklə, Burd Cənit Tamleynin xətrinə hər şey etməyə hazır olduğuna söz verdi, səhəri gün gecə yarı olanda Mayls Krosda yolayrıcında yerini tutub müqəddəs su ilə ətrafına çevrə çəkdi.

Tezliklə qara kəhər atlara minmiş birinci dəstə tərəpədən aşdı, sonra o biri dəstə gözə göründü. Bir azdan üçüncü dəstə peyda oldu. Dəstənin başında ağappaq köhlənə minmiş kraliça dayanmışdı. Yanında da papağı ulduzlu, sağ əli əlcəkli, sol əli yalın cəngavər vardı. Cənit o dəqiqə başa düşdü ki, o cəngavər Tamleynindir. Buna görə də cəld irəli atılıb ağ köhlənin cilovundan yapışib atını yerə yıxdı. Atlı şappıltı ilə yerə dəyən kimi Cənit cilovu əlindən buraxıb ikiəlli atlını qamarladı.

– Ay haray, ay dad, onu məğlub etdilər, onu məğlub etdilər! – pəri başı haray saldı, pərilər bir göz qırpımında yığışib Tamleyni ovsunlaya-ovsunlaya tas qurdular. Əvvəlcə onu Cənitin qolları arasında buz parçasına, sonra dilləri adamı qarşılayan alova çevirdilər. Azca sonra alov dilləri yoxa çıxdı, əvəzində qızın qolları arasından sürüşüb çıxmağa cəhd eləyən qorxunc bir gürzə peyda oldu. Amma Cənit tutduğunu buraxmadı ki, buraxmadı. Bunu gören pərilər oğlanı şahmar ilana çevirdilər. İlan quyruğu üstə dikəlib Cəniti çalmaq istədi, lakin yenə də bir mətləb hasil olmadı. Birdən ilan göyərçinə dönüb qızın qucağında çırpına-çırpına az qaldı ki, uçub getsin. Axırda pərilər oğlanı qu quşuna çevirdilər, yenə də bir şey çıxmadı. Nəhayət pərilərin əlacı kəsilib onu bir parça qızmar dəmirə döndərdilər. Cənitə də elə bu lazım idi. O saat qızmar dəmir parçasını götürüb əlləri yana-yana suya atdı. Dəmir parçası o dəqiqə çevrilib lüt-madər zad oğlan oldu. Cənit dərhal yaşıl plaşını onun üstünə atdı, Tamleyn həmişəlik onun oldu.

Bunu gören pəri kraliça əlini qoynuna qoyub qəmli-qəmli bir şərqi oxudu. Sonra kövrəlib gözü yaşla dolmuş pərilər atlarını sürüb uzaqlaşdılar. Burd Cəniltə gənc Tamleyn evə qayıdıb tezliklə toy elədilər. Onlar müqəddəs suda çimib pak olandan sonra yenidən əsl xristian oldular.

CONNİ QLOUK

Conni Qlouk ixtisasca dərzi idi. Paltar biçib-tikmək hərdəm-xəyal Conninin canını boğazına yığmışdı. O, dərziyyənin daşını atmaq, başqa iş tapmaq, qaz vurub qazan doldurmaq istəyirdi. Əlinə sərmayə toplayıb şöhrətə çatmaqdan ötrü əvvəl-əvvəl nə edəcəyini bilməyən Conni bir müddət tənbel-tənbel qabırğasını günə verib əlinə iynə-sap almadı.

Günlərin bir günü qızmar günəş altında uzanıb şellənən Conniyə çıpaq ayaqlarına daraşan milçəklər göz verib, işıq vermirdi. Axırda səbri tükənən Conni qolunu qaldırıb var gücü ilə milçəklərin topasına bir yumruq ilişdirdi, bir ovuc milçək xurd-xəşil oldu. O, öz hünərinin qurbanlarını hesablayanda fərəhdən ürəyi quş kimi çırpındı. Uçmağa qanadı olmayan Conni əlini qulağının dibinə qoyub səsini başına atdı:

– Əhsən! Mən Conniyəm, belə gəzərəm,
Bir yumruqla əlli milçək əzərəm!

Bu minvalla Conni var-dövlətə, şan-şöhrətə çatmaq üçün qəti qərara gəlib ayağa durdu, uzandığı yerdən lap köhnə, paslı bir xəncər tapıb toqqasından asdı. Çox güman ki, bu xəncər Conninin ulu babalarının idi. Bəli, dəmdəməki Conni yaraqlanıb-yasaqlanıb, “ya allah” deyib yola düşdü. Az getdi, çox dayandı, çox getdi, az dayandı, axırda gəlib bir ölkəyə çıxdı. İki bədheybət nəhəng bu ölkənin başına olmazın oyunlar açırdı. Amma elə bir güclü adam yox idi ki, nəhəngləri qatlayıb dizinin altına qoya. Ölkəni zar-zar əsdirən iki nəhəngin xəbəri tezliklə Conninin də qulağına çatdı. O iyləyib-çüyləyib öyrəndi ki, kral söz verib ki, ölkəsini bu bələdan qurtaran adama çoxlu ənamla

yanaşı qızını da ərə verəcək. Ürəyinə təpər gəlmiş Conni qorxu-hürkü hissini unudaraq saraya girib kralın hüzurunda əmrə mün-təzir dayandı. Nəhənglərin məskəni olan böyük kaha meşədə idi. Odur ki, Conni paslı xəncəri əlinə alıb meşəyə yola düşdü. Elə ki, meşənin qırağına çatdı, oturub fikirləşməyə başladı:

– Ay allah, görəsən mən necə edim ki, nəhənglərə qalib gələ bilim?

Azca sonra Conni əllərində araba odun aparmağa gələn nəhəngləri görəndə qorxusundan ürək-göbəyi düşdü. İlahi! Sizə nəhəng deyirəm ey! Hərəsi bir dağ boyda idi! Yekə başları, balta kimi dişləri vardı!

Biçarə Conni canını necə qurtarmağı fikirləşə-fikirləşə du-rub ağacın koğuşuna soxuldu. Yerini rahatlayandan sonra gizlən-diği yerdən boylanıb ağac kəsən nəhənglərə baxdı. Baxa-baxa beynində götür-qoy elədi. Conni bir çaylaq daşını götürüb var gücü ilə nəhənglərdən birinin başına çırpdı. Ağrıdan beyni gizil-dəyən nəhəng boynunu döndərüb yoldaşına dişinin dibindən çıxanı dedi. Qəzəbindən gözləri alışıb-yanan o biri nəhəng and-aman eləyib bildirdi ki, atılmış daşdan onun xəbəri yoxdur.

Məqsədinə çatmaq, kralın qızına qovuşmaq üçün işıq yolu olduğunu Conni dərk elədi. Bir müddət sakitcə dayanıb sonra imkan düşən kimi başqa bir daşı da nəhəngin təpəsinə ilişdirdi. Aldığı zərbədən beyni silkələnən nəhəng özündən çıxıb yoldaşının xirtdəyindən yapışdı. O qədər süpürləşdilər ki, axırda hər ikisi taqətdən düşüb süst qaldılar. Dincəlib özlərinə gəlməkdən ötrü tirin üstündə oturdular. Nəhənglərdən biri oturaq vəziyyətdə dilini sürüyə-sürüyə dilləndi:

– İşə bir bax ey, kralın bölük-bölük qoşunları bizim öhdə-mizdən gələ bilmirdi, amma indi bir gündəyik ki, qoca bir qarı da bizi kəndirlə döyüb öldürə bilər.

– Allah eləsin, kaş siz deyən doğru olsun, – deyə Conni qız-mış şir kimi gizləndiyi koğuşdan yerə atıldı, – bəs paslı xəncərin sahibi Conni Qlouk necə? O da sizin öhdənizdən gələ bilərmi?

Sözü ağzından qurtaran kimi Conni xəncərini sıyırıb hücumla keçdi, nəhənglərin başını kəsdi, qələbə ilə saraya qayıtdı. Kral vədinə əməl edib qızını Conniyə əvə verdi.

Nəhənglərə necə qalib gəldiyini heç vaxt ağzından qaçırtmayan Conni bir müddət sarayda qulağı dinc, xoşbəxt yaşadı.

Günlərin birində Conninin qayınatasının tərəfdarları arasında parçaşlıq düşüb üsyan başladı. Keçmiş şücaətinə görə üsyanı yatırımaq Conniyə tapşırıldı. Bu xəbərdən yazıq Conninin ürəyi qopub ağzına gəldi, amma yetişdiyi şan-şöhrəti itirəcəyindən qorxaraq kişiliyinə sığışdırıb bu işdən imtina edə bilmədi. Gün üzü görməmiş dəlisov köhləni yəhərləyib Connini ata mindirdilər. O, müşkül işin öhdəsindən gəlmək üçün atını qamçılıyıb yola düşdü. At sürməyə vərmiş etməmiş zavallı Conni cilovu əlində saxlaya bilməyib atın başını buraxdı. Nalından ildırım çıxan dəlisov ürgə dördnalə çaparaq sürətlə üsyankar qoşuna sarı irəlilədi. Gözü qızmış dəlisov ürgə yolun qırağındakı dar ağacının altından yel kimi keçdi.

Sınıq-salxaq dar ağacı uçub atın başına töküldü. Buna baxmayaraq at sürətlə üsyançılara tərəf çapdı. Dəlicəsinə irəliləyən bu qərribə mənşərəni görə üsyançıların canına vahimə düşdü, onlar qışqıra-qışqıra bir-birinə dedilər:

– Sən öləsən, iki nəhəngi o dünyaya göndərən Conni Qlouk dar ağacını atının boynuna keçirdib hamımızı asmağa gəlir. Allahın gicləri, nə durmusuz, qaçın canınızı qurtarın!

Bəli, üsyançılar yaraq-yasaqlarını yerə atıb dabanlarına tüpürdülər, evlərinə çatan kimi tez-tələsik içəri girib qapını daldan cəftələdilər. Conni Qlouk bu minvalla ikinci dəfə ölüm-dirim döyüşündən üzü ağ çıxdı. İllər ötüb qərinələr keçdi, günlərin birində Conni Qlouk taxta çıxıb kral kimi uzun, firavan ömür sürərək dərdən-qəmdən uzaq oldu.

KEYT KRƏKƏNATS

Biri vardı, biri yoxdu, çox, çox qədim zamanlarda bir kral, bir də bir kraliça vardı. Kralın Ənni, kraliçanın isə Keyt adlı qızı vardı. Kraliçanın qızı gözəllikdə Ənninin əlinə su tökməyə yaramırdı. Amma qızlar bir-birini doğma bacı kimi istəyirdilər. Kralın qızının gözəlliyinə paxıllıq edən kraliça bilmirdi necə eləsin ki, qızın gözəlliyinə xələl gətirən bir şey fikirləşib tapsın.

Buna görə də o, quşçu arvadın məsləhətinə qulaq asıb kralın qızını səhər tezdən ac qarına onun yanına göndərüb dedi:

– Get, əzizim, get dərədəki quşçu arvadın yanına, ondan bir neçə yumurta istə.

Beləliklə Ənni mətbəxdən keçəndə gözünə bir qırıq çörək dəydi. Qız çörək qırığını ağzına atıb çeynəyər-çeynəyər evdən çıxdı.

Gəlib quşçu arvadgilə çatanda kraliçanın dediyi kimi bir neçə yumurta istədi. Quşçu arvad məkrli gözlərini dolandırıb qazana işarə etdi:

– O qazanın qapağını qaldırıb içinə bax.

Məsum qızcığaz qazanın qapağını qaldırıb heç nə görmədi.

– Ay qız, get anana de ki, anbarın qapısını qıfıllı saxlasın, – quşçu arvad rişxəndlə dedi.

Ənni evə qayıdıb quşçu arvadın sözlərini kraliçaya çatdırdı. Kraliça o saat başa düşdü ki, qız səhər-səhər nəsə yeyib. Ona görə də səhəri gün ala qararıdan Ənnini acqarına quşçu arvadın yanına göndərdi.

Kral qızı yol kənarında noxud toplayan bir neçə kəndliyə rast gəldi. Təbiətçə mehriban Ənni kəndliləri salamlayıb bir ovuc noxud götürdü, bir-bir ağzına atıb dişinin altında əzdi. Quşçu arvadın evinə çatan kimi arvad yenə dedi:

– Qazanın qapağını qaldır, gör içində neçə yumurta var. Ənni yenə qazanın qapağını qaldırdı, ancaq heç nə baş vermədi. Quşçu arvad özündən çıxıb hikkə ilə qıza dedi:

– Ay qız, get anana de ki, nə qədər ki, od uzaqdadır, qazan heç vaxt qaynamayacaq.

Bıçarə Ənni evə qayıdıb bu sözləri də kraliçaya söylədi.

Hə, üçüncü gün kraliça Ənninin yanına düşüb quşçu arvadın evinə gəldi. Bu dəfə Ənni qazanın qapağını qaldıran kimi gözəl başı qopub yerə düşdü və onun çiyinləri üstündə bir qoyun kəlləsi peyda oldu.

Bunu görən kraliça məmnun qalıb şad-xürrəm evə qayıtdı.

Bacısı Keyt qəşəng kətan parça ilə zavallı Ənninin başını sarıyıb əlindən yapışdı. Hər iki qız evdən çıxıb bəxtlərini axtarmağa getdilər. Az getdilər, çox dayandılar, çox getdilər, az dayandılar, axırda gəlib bir qəsərə yetişdilər. Keyt qapını döyüb həm özü, həm də xəstə bacısı üçün bir gecəlik sığınacaq istədi. Qızlar içəri girib gördülər ki, bura iki oğlu olan bir kralın qəsridir. Kralın oğlunun biri ölüm ayağında idi. Heç kəs onun dərindən baş açə bilmirdi. Ən maraqlısı bu idi ki, kim gecə oğlana keşik çəkirdisə, səhər yoxa çıxırdı.

Buna görə də kral oğlunun yanında qalan adama bir kisə gümüş ənam verirdi. Onu da deyim ki, Keyt çox cəsur qız idi. Odur ki, xəstə oğlana keşik çəkməyə razılıq verdi.

Gecənin yarısınınacan işlər qaydasında getdi. Elə ki saat on ikini vurdu, xəstə şahzadə ayağa durub paltarını geydi və barmaqlarının ucunda aşağı düşdü. Keyt xəstə oğlanı gözədən qoymayıb xəlvətcə onun dalınca getdi. Şahzadə oğlan tövləyə girib atını yəhərlədi. Ov tulasını səsləyib yəhərin qaşına atıldı. Keyt firsəti əldən verməyib səssiz-səmirsiz oğlanın tərkinə mindi. Oğlan atını dördnala çapıb meşəyə girdi. Elə bu zaman Keyt əlini atıb ağaclardan fındıq yoluşdurub önlüyünün ətəyinə yıxdı. Oğlan atını çapa-çapa meşədən çıxıb yamyaşıl bir təpənin ətəyinə yetişdi, atın cilovunu çəkib danışmağa başladı:

– Açı, açıl, yaşıl təpə, qoy gənc şahzadə öz atı və iti ilə içəri girsin.

Keyt o dəqiqə pıçıltı ilə əlavə etdi:

– Qoy şahzadənin tərkindəki xanım da içəri girsin.

Bəli, yaşıl təpə dərhal açıldı və şahzadə öz dəstəsilə içəri girdi. Şahzadə atdan düşüb möhtəşəm bir salona daxil oldu.

Salon nə salon, çilçıraqlar bir-birinə göz eləyirdi. Gözəlliyindən günəş utanan bir bölük pəri o saat şahzadəni dövrəyə alıb onu darta-darta rəqs etməyə apardılar.

Bu vaxt heç kəsin nəzərini cəlb etməyən Keyt qapının dalında gizləndi. O, qapının dalından boylanıb rəqs eləyən şahzadəyə baxdı. Ortadan çıxmaq bilməyən şahzadə o qədər rəqs elədi ki, axırda qıçları sözüənə baxmayıb taxtın üstünə çul düşdü. Pərilər başına yığışib onu yelpikləyə-yelpikləyə hala gətirəndən sonra yenə rəqs etməyə apardılar.

Nəhayət xoruzlar qanadlarını şappıldadıb banlayanda şahzadə tələm-tələsik atın belinə qalxdı. Keyt də atılıb xəlvətcə öz yerini tutdu. Şahzadə atın cilovunu buraxıb evə sarı səyirtti. Dan yeri sökülüb günəş üfüqdən boylananda əyan-əsrəf içəri girib Keyti ocaq kənarında şıqha-şıqla findıq sındıran gördü. Keyt üzünü onlara tutub bildirdi ki, şahzadə oğlan gecəni sakit keçirib. Amma Keyt daş atıb başını altına tutdu ki, ona bir kisə qızıl verilməsə, bir daha oğlana keşik çəkməyəcək. İkinci gecə də birincinin təkrarı oldu. Gecəyarı şahzadə yenə atlanıb yaşıl tərəyə sarı çapdı, pərilərin ziyafət məclisində iştirak etdi. Keyt yenə də meşədən keçəndə findıq yığdı.

Amma bu dəfə şahzadəyə göz qoymadı. Bilirdi ki, şahzadənin işi-peşəsi fasiləsiz rəqs etmək olacaq. Odur ki, Keyt ətrafına göz gəzdirməyə başladı. Elə bu dəm əlində çubuq oynadan bir pəri gördü, diqqət kəsilib pərilərdən birinin dediyi bu sözləri eşitdi:

– Keytin xəstə bacısına bu çubuqla üç dəfə sığal çəksən, o əvvəlki kimi gözəl qız olar.

Beləliklə Keyt findıqları bala pəriyə sarı diyirlətməyə başladı. Bala pəri aşa-aşa findıqların dalınca qaçıb başı qarışdı, əlindəki çubuğu yerə saldı. Keyt dərhal çubuğu qapıb önlüyünün cibində gizlətdi. Xoruz banında onlar yenə də evə qayıtdılar. Keyt ayağını astanaya basan kimi otağına cumub çubuqla Ənnini üç dəfə sığalladı. O dəqiqə yaramaz qoyun kəlləsi qopub yerə düşdü. Ənninin öz gözəl başı çiyinləri üstündə göründü. Üçüncü gecə Keyt şərtini belə kəsdi:

– Əgər məni xəstə şahzadəyə almağa razı olsanız, bu gecə də ona keşik çəkərəm.

Üçüncü gecə də işlər yaxşı gedirdi. Bu dəfə bala pəri bir quşcuğazla oynayırdı. Elə bu dəm Keytin qulağına pərilərdən birinin dediyi bu sözlər çatdı:

– Bu quşcuğazdan xəstə şahzadə üçcə diş alsın, o əvvəlki kimi sağlam olar.

Keyt yenə də yanında olan fındıqların hamısını bircə-bircə bala pəriyə tərəf diyirlətdi. Fındıqlara başıqarışan bala pəri quşcuğazı yerə saldı. Keyt elə bu lazım idi, o dəqiqə quşcuğazı qapıb önlüyünün altında gizlətdi.

Onlar yenə də xoruz banında evə qayıtdılar. Bu dəfə fındıq sındırmaq əvəzinə Keyt quşcuğazın tükünü yolub suda qaynatdı. Tezliklə iştah açan bir qoxu ətrafa yayıldı.

– Of, aman allah! – xəstə şahzadə dilə gəldi, – kaş o quşcuğazdan bir dişləm ala biləydim.

Keyt quşcuğazdan bir dişləm şahzadəyə verdi. Şahzadə o dəqiqə dirsəklənib asta-asta xahiş etdi:

– Ah, nə olar o quşcuğazdan mənə bir dişləm də verin!

Keyt quşcuğazdan şahzadəyə bir dişləm də verdi. Şahzadə qalxıb yorğan-döşəyin içində oturdu. Azca sonra o yenə də yağlı dilini işə saldı:

– Ah, o quşcuğazdan üçüncü dişləmi də ala bilsəydim, dərdim olmazdı.

Keyt quşcuğazı şahzadəyə uzatdı. Şahzadə üçüncü dişləmi alan kimi anadangəlmə olub ayağa durdu, paltarlarını geyinib ocağın qırağında əyləşdi. Səhər tezdən camaat içəri doluşanda Keytlə cavan şahzadəni saqqaşaraqla fındıq sındıran gördülər. Bu arada xəstə şahzadənin qardaşı Ənnini görüb bir könlüdən min könlə ona vuruldu. Belə ki, Ənninin gözəlliyindən keçmək mümkün deyildi.

Bəli, xəstə oğul sağlam bacı ilə, sağlam oğulsa xəstə bacı ilə həyat qurub xoşbəxt dövrən sürə-sürə can deyib can eşitdilər.

KRAL CON VƏ KƏNTERBERİ KEŞİŞİ

Belə nəql edirlər ki, kral Con taxta çıxıb hakimi-dövrən olanda Kənterberidə bir keşiş yaşayırdı. Kənterberi mahalının adlı-sanlı bu keşişi hər gün yüz rahibi başına yığıb yeməxanada qonaqlıq verirdi. Boyunlarında qızıl xaç gəzdirən məxmər pencəkli əlli cəngavər səhərdən axşamacan canı-dildən keşişin qulluğunda dayanırdı. Bildiyiniz kimi kral Con çox tündməcaz adam idi. O, heç kəslə hesablaşmır, heç kəsin sözünü saya salmırdı.

Bir dəfə kral Con Kənterberi keşişini hüzuruna çağırırdı.

Keşiş boynu xaçlı, məxmər pencəkli əlli cəngavərini müşayiətilə saraya təşrif gətirdi. Kral keşişin pişvazına çıxıb dedi:

– Bu necə işdir, müqəddəs ata? Eşitmişəm ki, sən məndən də böyük dövlət dolandırırısan. Bu, mənim kral ləyaqətimlə bir yerə sığmır. Sənin bu hərəkətin mənim taxt-tacıma xəyanətdir ha!

– Sultanlar sultanı, – keşiş iki qat olub asta səslə sözə başladı, – acizanə surətdə hüzurunuzda ərz edirəm ki, mənim xərclədiyim bütün pulları camaat siddiq ürəklə kilsəyə ianə verir. Mən belə güman edirəm ki, kilsəyə məxsus pulları kilsənin yolunda xərcləmək sizin heç də pisinizə gəlməz, qıbləğahım.

– Elə şey yoxdur, keşiş ağa, – kral bozardı, – bu gözəl İngiltərə krallığında hər nə varsa, hamısı mənimdir. Belə cah-cəlal yaradıb mənə xəcalət verməyə sənin ixtiyarın yoxdur.

– Bir qələtdir eləmişəm, əlahəzrət, – keşiş üzrxahlıq etdi, – nə qədər ki, ağılım başımdadır, bir də belə iş tutmaram.

– Elə isə, – kral səsinə yumşaltdı, – onda de görüm dünyanın mərkəzi haradır? Söylə görüm dünyanın başına atla neçə günə fırlanmaq olar? Və nəhayət, de görüm mən nə fikirləşirəm?

– Ey adil hökmdar... – keşişin dili topuq çaldı.

– Bura bax, müqəddəs ata, – kral hədə ilə bildirdi, – düz üç həftə tamam olunca bu suallara cavab tapa bilməsən, başın bədəninədən ayrılacaq.

Kral sözünü deyib getdi.

Bəli, biçarə keşiş qorxudan əsə-əsə atını sürüb əvvəlcə Oksforda gəldi görsün ki, üç suala cavab verə biləcək bir savadlı

loğman tapa bilirmi. Amma keşişin dərdinə çarə tapan olmadı. Qəm dəryasında qərq olan keşiş yolu əlinə alıb Kənterberiyə getdi ki, rahiblərlə halallaşsın. Kilsənin hasarlarına yaxınlaşanda keşiş çobanın quzu küzlərinə sarı getdiyini gördü.

– Xoş gəlmisiniz, keşiş ağa, həmişə siz gələsiniz, – çoban həlim səslə dedi, – Kral Conun yanından nə xəbərlə qayıtmısınız?

– Bəd xəbərlə, çox bəd xəbərlə, çoban, əzizim, – keşiş dərddli-dərddli köks ötürdü və başına gələnləri ona söylədi.

– Eh, burda nə var ki, özünüzü üzməyin, cənab keşiş, – çoban şəstlə keşişə ürək-dirək verdi, – bəzən elə olur ki, səfehın biri ağıllı adamın bilmədiyi şeylərə cavab verə bilər. Qəm yeməyin, sizin yerinizə Londona mən gedərəm. Həm keşiş qiyafənizi, həm də əlli cəngavəri mənə verin. Öləndə də sizin yerinizə qoy mən ölüm.

– Olmaz, səxavətli çoban, belə yaramaz, – keşiş ümitsiz halda dilləndi, – təhlükəyə mən özüm sinə gərməliyəm. Mənim əvəzimə kralın hüzurunda sən necə dayana bilərsən?

– Dayanaram da, hələ lap o yana da keçərəm, cənab keşiş. Papaqlı keşiş paltarında mənı hardan tanıyacaqlar?

Beləliklə çox çək-çevirdən sonra keşiş razılıq verib çobanı bir bölük cəngavərlə Londona yola saldı. Ruhani paltarı geyib papağı gözünə keçirtmiş çoban saraya gəlib Kral Conun qarşısında təzim elədi.

– Aha, xoş gəlibsən, cənab keşiş, – Kral Con razılıqla keşişə müraciət etdi, – belə çıxır ki, suallara cavab verməyə hazırsan hə?

– Bəli, hazırım, əlahəzrət.

– Onda, birinci sual – yer kürəsinin mərkəzi haradır?

– Bax bura, – çoban əlindəki çubuğu yerə sancdı, – qıbləğahım, əgər mənə inanmırsınızsa, gedib ölçə bilərsiniz.

– Müqəddəs Məryəmə and olsun ki, – kral uğundu, – çox ağıllı və məzəli cavabdır. Beləliklə ikinci suala keçirəm. Dünyanın başına atla neçə günə fırlana bilərəm?

– Əgər siz, möhtərəm kral, günəş doğanda at yerinə onun belinə qalxsanız, bir gündən sonra günəş yenidən çıxana kimi dünyanın başına dolanmış olarsınız.

– Allaha and olsun, – Kral Con gülümsədi, – dünyanın başına belə tez fırlanmağın mümkünlüyü heç yatsam, yuxuma da girməzdi. Bu cavabına da sözüm yoxdur, keşiş, indi isə üçüncü sualına cavab ver. Sual belədir – mən nə fikirləşirəm?

– Bunu tapmağa nə var ki, əlahəzrət, – çoban dərhal dilləndi. – Əlahəzrət fikirləşir ki, mən Kəntərberinin mötəbər keşişiyəm, amma gördüyünüz kimi, – deyə çoban papağı başından dala itələdi, – mən keşişin zavallı çobanıyam. Özüm də gəlmişəm ki, keşişin əvəzindən üzrxahlıq eləyəm.

Kral Con ürəkdən şaqqanaq çəkdi.

– Deməzsən ki, aldatdım. Bəyəm sənin o qədər ağıln var ki, keşişin yerində keşişlik edəsən?

– Xeyr, yoxdur. Məndə ağıl hardadır, – çoban yazıq görkəm aldı, – əlimdən nə yazmaq, nə də oxumaq gəlir.

– Elə isə, onda dörd nəfər bilikli mirzə bir həftə ərzində sənə başına ağıl qoyar. Özün də keşişə çatdır ki, mən onu bağışlayıram.

Bəli, Kral Con çobana ömürlük təqaüd kəsb ənam verdi və onu hörmət-izzətlə keşişin yanına yola saldı.

GÖYDƏKİ ULDUZLAR

Biri vardı, biri yoxdu, çox, çox qədim zamanlarda balaca bir qızcığaz vardı. Bu qızcığaz göydəki ulduzlarla oynamaqdan ötrü bütün günü gözünün qorasını axıdıb zar-zar ağlayırdı. Xam xəyala düşmüş qızcığaz təkidlə “ulduz, ulduz” deyə-deyə durmuşdu. Beləliklə o, günlərin birində evdən çıxıb ulduzları tapmağa getdi. Az getdi, üz getdi, dərə, təpə, düz getdi və axırda gəzə-gəzə gəlib su bəndinin yanına çıxdı.

– Sabahın xeyir, ay bənd, – qızcığaz ağlamsındı, – Mən qaçdı-tutdu oynamaq üçün göydəki ulduzları gəzirəm. Onlardan sənə rast gələni olmayıb ki?

– Oo, olub, qəşəng qızcığaz, – su bəndi dilə gəldi, – ulduzlar bütün gecəni mənim üzümdə işıq saçır. Onların əlindən yuxu üzünə həsrət qalmışam. At özünü suya, bəlkə birini tapa bildin.

Bəli, qızcığaz suya atılıb o qədər üzdü ki, nəfəsi kəsildi, amma heç bir ulduza rast gəlmədi. Kor-peşman yolu əlinə alıb bəndin yanından uzaqlaşdı. Gəzə-gəzə gəlib bir çayın sahilinə çıxdı.

– Sabahın xeyir olsun, çay, ay çay, – qızcığaz qəmli səslə dedi, – axı mən qaçdı-tutdu oynamaq üçün göydəki ulduzları axtarıram. Sən heç ulduz görmüsənmi?

– Bıy, bu nə sözdür, əlbəttə görmüşəm, gözəl qızcığaz, – çay cavab verdi, – ulduzlar bütün gecəni sahilimdə sayır. Qayığa min, avar çək ki, bəlkə tapasan.

Bu minvalla qızcığaz qayığa minib o qədər avar çəkdi ki, heydən düşüb qollarını qaldıra bilmədi, amma bir dənə də ulduz tapa bilmədi. Naçar qalıb yola düşdü, gəzə-gəzə gəlib halay vurmuş bir dəstə cinin yanına çıxdı.

– Hamınızın sabahınız xeyir, gözəl məxluqlar, – qız cinləri şirin dillə salamladı, – mən qaçdı-tutdu oynamaqdan ötrü göydəki ulduzları axtarıram. Heç sizə ulduz rast gəlibmi?

– Eh, eh, əlbəttə, gəlib, gözəl qızcığaz, – cinlər xorla dilləndilər, – ulduzlar bütün gecəni meh düşmüş otların üstündə birbirinə göz vururlar. Sən də bizə qoşulub rəqs elə ki, bəlkə birini tapa biləsən.

Hə, qızcığaz cinlərə qoşulub o qədər rəqs elədi ki, ayaqlarının altı suluqladı, amma heç bir dənə də ulduz görmədi. Ümidi üzülüb yerə oturdu və ağlamağa başladı.

– Pərvərdigara, sən özün mənə rəhm elə, – qızcığaz imdad dilədi, – suda üzmüşəm, avar çəkmişəm, hələ bir desən rəqs də etmişəm, ancaq heç bir faydası olmayıb. Qurbanın olum, allah, sən mənə kömək etməsən, göydəki ulduzları tapmaq heç vaxt mənə qismət olmayacaq.

Elə bu dəm cinlərin arasına pıçhapıç düşdü. Bir azdan onlardan biri yaxınlaşıb qızcığazın qolundan yapışdı:

– Əgər evinizə, ananın yanına qayıtmayacaqsansa, bir başa irəli get. Gözlə yoldan sapmayasan. Dörd Ayaqlıya yalvar-yaxar ki, səni Ayaqsızın yanına aparsın. Ayaqsızdan xahiş et ki, səni pilləsiz pilləkənin yanına aparsın.

İşdir əgər sən o pilləkənlə yuxarı qalxa bilsən...

– Oh, əgər qalxa bilsəm, onda göydəki ulduzların arasında olacağammı?

– Hərçənd ki, sən ulduzların arasında olmasan da, haradasa olacaqsan da, – cinlər xorla cavab verib yenidən yallı getməyə başladılar.

Ürəyindən dərd-qəmi azalıb yüngülləşən qızcığaz yenə də yolu əlinə aldı. Gəzə-gəzə gəlib ağaca bağlanmış yəhərli-yüyenli bir atın yanına çıxdı.

– Sabahın xeyir, ay heyvan, – qızcığaz dedi, – mən qaçdı-tutdu oynamaqdan ötrü göydəki ulduzları gəzirəm. Məni belinə mindirib apararsanmı? Vallah, pay-piyada yol getməkdən sümük-lərim sızıldayır.

– Olmaz, apara bilmərəm! – at etiraz etdi, – mən göydəki ulduzları tanımıram, heç tanımaq da istəmirəm. Mən öz başıma deyiləm, qızcığaz. Mən cinlərin əmrini yerinə yetirməkdən ötrü burada dayanmışam.

– Eh, bayaqdan belə de də, – qızcığaz sevincək dilləndi, – mən cinlərin yanından gəlirəm də. Cinlər mənə tapşırıb ki, Dörd Ayaqlıdan xahiş edirəm, məni Ayaqsızın yanına aparsın.

– Hə, bu başqa məsələ, – at razılıqla başını tərپətdi, – atıl min belimə çapıb gedək.

Bəli, qızcığaz atı yorğa sürə-sürə meşədən çıxıb bir dənizin qırağına yetişdi. Qarşısında suyun üzündə parıltısı göz qamaşdıran enli bir yol gördü. Bu yol sudan baş qaldırıb göyə uzanan çox qəribə bir şeyə doğru baş alıb gedirdi.

Orada göz oxşayan nə cür əlvən rənglər desən tapmaq olardı.

– Qızcığaz, belimdən yerə düş, – at söylədi, – mən səni torpağın qurtaracağına kimi gətirmişəm. Dörd Ayaqlı bundan artıq heç nə edə bilməz. Mən artıq cinlərin hüzuruna qayıtmalıyam.

– Bəs, – qızcığaz ümitsiz halda xəbər aldı, – Ayaqsız haradadır? Pilləsiz pilləkənlər hanı?

– Heç nə bilmirəm. Elə şeylərin mənə dəxli yoxdur. Salamat qal, qəşəng qızcığaz, – deyərək dördnala çapıb uzaqlaşdı.

Beləliklə qızcığaz nagüman halda xeyli müddət sakitcə dayanıb gözlərini suya dikdi. Nəhayət çox qərribə bir balıq peyda olub üzgəclərini şappıldada-şappıldada qıza yaxınlaşdı.

– Sənin sabahın xeyir olsun, ay yekə balıq, – qız dilləndi, – mən göydəki ulduzları, həm də göyə baş alıb gedən pilləkəni axtarıram. Sən yolu mənə göstərərsənmi?

– Yox, göstərə bilmərəm, – balıq başını silkələdi, – sən cinlərin razılıq bildirən sözlərini mənə çatdırmayınca, bu iş mümkün olmayacaq.

– Çox yaxşı, çox yaxşı, – qızcığaz sevindi, – cinlərin özləri mənə dedilər ki, Dörd Ayaqlı məni Ayaqsızın yanına gətirəcək və Ayaqsız da məni götürüb pilləsiz pilləkənin yanına aparacaq.

– Aha, bu, başqa məsələ. Onda mən razı, – balıq razılıqla başını aşağı əydi, – min belimə, özün də möhkəm yapış.

Bunu deyib yekə balıq özünü şappıltı ilə suya vurdu, gümüş yol boyunca üzə-üzə parlaq alaqaşıya sarı irəlilədi. Onlar alaqaşıya yaxınlaşdıqca parıltısı lap çoxaldı. Alaqaşının şövqündən gözləri qamaşmasın deyə qızcığaz əlini gözünün üstünə qoydu. Alaqaşının ətəyinə çatanda qızcığaz burula-burula baş alıb göyə ucalan enli, parlaq bir yol gördü. Göz işlədikcə uzanan bu yolun qurtaracağında cuppulu-cuppulu şeylər sayrışaraq rəqs edirdi.

– Hə, belə-belə işlər, qızcığaz, – balıq dilləndi, – gəlib çatdıq. Odur ey pilləkən, bacarırsansa, dırmaş, ancaq möhkəm yapış ki, yıxılmayasan. Onu da deyim ki, bu pilləkənlə yuxarı çıxmaq evdəki pilləkənlərdən asandır. Özü də bu pilləkən sanki sənin addımlarının ölçüsünə görə biçilib.

Balıq sözünü tamamlayıb suya baş vurdu və dalğaların qoy-nunda gözdən itdi.

Bəli, qızcığaz dırmaşmağa başladı. Amma nə qədər dırmaşdısa, bircə addımdan artıq yuxarı qalxa bilmədi. Gözləri önündə işıq, arxada dəniz var idi. Nə qədər çalışib – çapalasa da, bir o qədər çox qaranlığa və soyuğa düşdü.

Dırmaş ki, dırmaşasan, biçarə qızcığaz o qədər dırmaşdı ki, parlaq işıqdan başı gicəllənib gözləri dumanlandı. Soyuqdan tir-

tir əsib qorxudan canına vicvicə düşdü. Axır ki, taqəti kəsilib axmaq vəziyyətə düşdü. Əllərini buraxıb tappıltı ilə aşağı düşdü.

Guppultu ilə möhkəm yerə dəyən qızcığazın yançağı əzildi. Gözünü açıb özünü tək-tənha evlərində çarpayısının yanında oturub zar-zar ağlayan gördü.

PEYĞƏMBƏR QOBBORN

Bir zamanlar peyğəmbər Qobborn adlı bir kişi yaşayırdı. Onun Cek adlı bir oğlu vardı.

Günlərin bir günü kişi oğlunu bazara qoyun dərisi satmağa göndərüb dedi:

– Oğul, sən həm dərinini, həm də dəriyə düşən pulu qaytarıb gətirməlisən.

Hə, Cek bazara yollandı, amma elə bir kəs tapa bilmədi ki, dərinini almamış pulunu versin. Odur ki, o, ruhdan düşüb evə qayıtdı.

Peyğəmbər Qobborn halını pozmayıb mülayim-mülayim oğluna təskinlik verdi:

– Bala, heç fikir eləmə, sabah gedib yenə bəxtini sınayorsan.

Səhəri gün Cek yenə də bazara gedib qoyun dərisini satmamış pulunu almağa cəhd etdi, amma bu şərtlə razılaşan tapılmadı.

Alveri uğursuz olduğuna görə Cek mısmırığını sallayıb evə qayıdanda atası yenə ürək-dirək verib dedi:

– Eyb eləməz, ay oğul, sabah da gedib bəxtini sınayorsan.

Üçüncü gün də heç bir dəyişiklik baş vermədi.

Bəli, atasının dilxor olacağını gözü önünə gətirən Cek yarı-könül evə qayıtmaq fikrindən daşındı. Yolunun səmtini dəyişib gəzə-gəzə bir körpünün yanına çatdı. Körpünün qırağına söykənib düşdüyü əzab-əziyyət, bir də evdən qaçıb-qaçmamaq haqqında götür-qoy edib odla su arasında qaldı. Bir az sonra körpünün ayağında sahildə paltar suya çəkən qız gözünə sataşdı. Qız başını yuxarı qaldıraraq su dolu nəzərlərlə Cekə baxdı:

– Soruşmaq eyb deyilsə, də görüm halın nədən pərişandır?

– Eh, xanım qız, atam bu zəhrimara qalmış dərinini mənə verib ki, axşam evə qayıdanda dərinini də, onun pulunu da evə aparım.

– Elə bu? Dərini mənə ver, oğlan, bu çox asan məsələdir.

Bunu deyib qız dərini axar suda yuyandan sonra yununu tər-təmiz yolub haqqını oğlana verdi. Çılpaq dərini qaytardı ki, oğlan evə aparsın.

Atası çox məmnun olub Cekə dedi:

– O kim imişsə, çox ağıllı qadın imiş, oğul. Ondan sənə yaxşıca arvad olarmış. De görüm onu bir də görsən, tanıyarsanmı?

Cekə elə gəldi ki, tanıya bilər. Odur ki, Cek yavaş-yavaş kör-püyə tərəf gedib qızın sahildə olub-olmadığını yoxlamaq və qızı çaya dəvət etmək istədi. Əlbəttə ki, Cek güdüb-güdüb qızı tapdı:

– Xanım qız, atam səni görmək arzusundadır. Etiraz etməsən, çay içmək üçün bizə gedərik.

– Ay oğlan, dəvət üçün təşəkkür edirəm, – qız nəvazişlə dilləndi, – inciməsən sizə sabah gələrəm. Bu gün əlimdə vacib işim var.

– Bu lap əla oldu ki, – Cekin gözləri güldü, – çay dəstgahına tədarük görmək üçün mənim də xeyli vaxtım olar.

Beləliklə qız gələndə peyğəmbər Qobborn qızın çox ağıllı olduğunu yəqin edib xəbər aldı:

– Gözəl qız, oğlum Cekə arvad olarsanmı?

– Bəli, olaram, – qız nazla cilvələndi və onlar tezliklə toy edib həyat qurdular.

Bu əhvalatdan bir müddət sonra atası Cekə dedi:

– Oğlum, sən gərək mənimlə gedib misli-bərabəri olmayan elə bir imarət tikdirəsən ki, krallar baxanda ağzı açıq qala.

Hə, bir gün ata-bala imarətin özül daşını qoymağa gedəndə peyğəmbər Qobborn üzünü Cekə tutub dedi:

– Bura bax, oğlum, yolumuzu qısalda bilərsənmi?

Biçarə Cek göz işlədikcə uzanıb gedən yola boylanıb məlul-müşkül çiyinini çəkdi:

– Ata can, yolu qısaltmaq heç ağlabatan şey deyil.

– Onda səndən mənə yoldaş olmaz. Yaxşı olar ki, qayıdıb evə gedəsən.

Çarəsi kəsilmiş Cek kor-peşman dabanlarını cütləyib evə qayıtdı. Qarıdan içəri girən kimi arvadı başının üstünü alıb sual verdi:

– Ayy, necə oldu ki, evə tək qayıtdın?

Cek hər şeyi olduğu kimi arvadına söylədi.

– Ay allahın gici, – ağıllı arvad Ceki məzəmmət elədi, – atana nağıl söyləsəydin, yolu qısaltmış olardın da! Qulağın məndə olsun, sənə bir nağıl söyləyim, sonra sən qaç, qayınatama çatan kimi eşitdiyin nağılı söylə. Bilirəm ki, nağıl onun xoşuna gələcək. Sən nağılı söyləyib qurtarana kimi özülün yanına çatarsınız.

Qaçmaqdan təri dabanından çıxan Cek gəlib atasına çatdı. Peyğəmbər Qobborn ağzını açıb kəlmə də kəsmədi, amma Cek nağılı söyləyib yolu qısaltdı.

Bu minvalla ata-bala mənzil başına yetişib misli-bərabəri olmayan imarətin inşasına başladılar. Ağıllı arvad onlara məsləhət görmüşdü ki, nökr-naiblə yumşaq rəftar etsinlər. Onlar belə də etdilər. On bir ay ötüb on ikinci ay başa çatanda müdrik Qobborn elə imarət tikdirdi ki, minlərlə adam tamaşaya yığılıb məftun oldular.

İmarətə tamaşa etməyə gələn kral heyran-heyran razılıq etdi:

– Demək olar ki, imarətin inşası başa çatıb. Sabah qayıdıb hamınızın haqqını verəcəyəm.

– Yuxarıdakı salonun tavanına bir balaca əl gəzdirmək lazımdır, – Qobborn şəstlə bildirdi, – Vəssalam, başqa heç nə lazım deyil.

Kral çıxıb gedəndən sonra dalandar qadın Qobbornla Ceki yanına çağırıdırıb tələsik dedi:

– İmkan axtarırdım sizə xəbər verəm ki, kralın gözü sizdən su içmir. Qorxur ki, siz öz məharətinizi götürüb aradan çıxar, başqa krala da belə əzəmətli imarət tikərsiniz. Buna görə də kral sabah sizin boynunuzu vurduracaq.

Məsələdən agah olan Qobborn oğluna ürək-dirək verdi:

– Oğlum, sən heç qorxub eləmə, birtəhər canımızı qurtararıq.

Səhəri gün kral qayıdıb gələndə Qobborn yaxınlaşıb təəssüflə ona söylədi:

– Qibleyi-aləm, alətin birini evdə qoyub gəldiyimə görə işi qurtara bilməmişəm. Əgər izin versəniz, Cek gedib onu gətirər.

– Yox, yox, lazım deyil, – kral əl-ayağa düşdü, – yəni nökr-naibin heç biri o işi görə bilməz?

– Xeyr, hökmdar, onların hamısı səfehdiilər. Bu işi bircə Cek görə bilər.

– Sən də, oğlun da burda qalmalısınız. Bəs mən öz oğlumu göndərsəm necə?

– Bu başqa məsələ.

Hə, Qobborn bir barmaq kağız yazıb kralın oğlu ilə Cekin arvadına göndərdi. Kağızda bu sözlər yazılmışdı: “Bunu iqiqat edib düzəlt”.

Kağızı oxuyan kimi Cekin arvadı masanın üstünə çıxıb əlini divarın başındakı taxçaya uzatdı ki, qutunu götürsün, amma nə qədər dabanlarını qaldırsa da, götürə bilmədi. Ona görə də qolları uzun kral oğlundan xahiş etdi ki, qutunu götürsün.

Kralın oğlu qutunun üstünə əyilən kimi Cekin arvadı onun qıçlarından yapışıb qutunun içinə itələdi, qutunun qapağını bərkitdi. Beləliklə kralın oğlu qutunun içində iqiqat olub sonra düzəldi.

İşlərin fəna olduğunu görən kralın oğlu ilan dili çıxarıb qələm-kağız istədi. Cekin arvadı kralın oğlunun bu xahişinə əməl elədi, amma ona qutudan çıxmağa icazə verməyib qutunun yanlarından dəşik açdı ki, nəfəs almaq mümkün olsun.

Kral oğlunun naməsini oxuyub biləndə ki, Qobbornla Cek sağ-salamat evə qayıdandan sonra onu azadlığa buraxacaqlar, o, imarətə çəkilmiş zəhmət haqqını ödəyib ata-balanı evə buraxdı.

Kralın imarətindən uzaqlaşıb gözdən itən kimi Qobborn qürurla oğluna dedi:

– Cek, oğlum, artıq sən öz işinin mahir ustasısan. Odur ki, biz gərək sənənin ağıllı arvadın üçün elə möhtəşəm bir imarət tikək ki, kral baxıb paxıllıqdan partlasın.

Deyilənə görə ata-bala belə də ediblər. Onlar əzəmətli bir imarət tikib orda şad-xürrəm ömür sürüblər.

HİKMƏTLİ BUZOV

Belə nəql edirlər ki, qədim zamanlarda ölkənin bu hissəsi çöllü-biyaban olanda balaca bir oğlan uşağı yoxsul daxmada yaşayırdı. Günlərin birində atası oğlanı yanına çağırıb ona bir buzov bağışladı.

Bu əhvalatdan bir az sonra oğlanın atası dünyadan köçdü, anası isə təzədən başqa bir kişiyyə ərə getdi. Çox əzazil olan ögey ata oğlana göz verib işiq vermirdi. Nəhayət bir gün o, oğlanın üstünə xoruzlanıb barmağını silkələdi:

– Sənə axırıncı dəfə xəbərdarlıq edirəm. Buzovun ayağı bir də bu qapıya dəysə, vurub onu öldürəcəyəm.

Belə ataya nə demək olar? Yaramazın biridir də, elə deyilmi, uşaqlar?

Bəli, balaca oğlan hər gün buzovunu arpa çörəyi ilə yemləyirdi. Bir dəfə o, buzovu yemləyəndə atalığı yanına gəlib ona dedi:

– Yaxşı olar ki, buzovu da yanına salıb bəxtini sınağa gedəsən.

Beləliklə biçərə oğlan çarığının bağını bərkidib yolu əlinə aldı. Gethaget, o qədər yol getdi ki, ikinci gün qaranlıq qovuşanda gəlib bir binaya çatdı. Yalvarıb-yaxardı bir parça çörək aldı. Geri qayıdıb çörəyi iki yerə böldü, bir hissəsini buzova verdi. Sonra oğlan başqa evin qapısını döyərək əlini açıb bir tikə üzülü pendir aldı. Geri qayıdıb aldığı pendirin yarısını buzova vermək istədi.

– Yox-yox, mən pendir istəmirəm, – buzov dilə gəldi, – indi mən bu düzü keçib insan ayağı dəyməmiş cəngəlliklərə gedirəm. Cəngəllik xallı pələnglər, canavarlar, şirlər, meymunlarla doludur. Orda bir dənə də ağzından od püskürən əjdaha var. Əjdahadan başqa vəhşilərin hamısını məhv edəcəyəm. Əjdaha isə mənə öldürəcək.

Bunu eşidən oğlanın ürəyi qopdu:

– Ah, yox, amandır elə söz demə, ay mənim körpə buzovum. Allahın köməyi ilə əjdaha səni öldürə bilməz.

– Dedim ki, öldürəcək də, – buzov etiraz edib dedi, – indi isə dur o ağacın başına dırmaş. Elə elə ki, səndən yuxarı heç kim dırmaşa bilməsin. Əgər meymunlar səndən yuxarı dırmaşsalar, üzülü pendir səni xilas edər. Əjdaha mənə öldürəndən sonra çıxıb gedəcək. Elə ki, getdi, tez ağacdən yerə düşüb dərimi soyarsan. Qarnımı yarıb öd kisəmi çıxardarsan. Üfürüb tuluğa döndərərsən, sonra onunla kimə birini ilişdirsən, canını sənə tapşıracaq. Buna görə də əjdaha qayıdıb gələn kimi mənim öd kisəmlə onun

təpəsinə birini ilişdir. Sonra onun dilini kəsib çıxart. Əlbəttə, oğlan buzovun sözlərinə əməl elədi. O, ağacın başına dırmaşdı. Meymunlar da onun dalınca ağaca çıxdı. Amma oğlan üzlü pen-diri əlində tutub meymunları hədələdi:

– Sizin ürəyinizi bu yastı daş kimi sıxıb suyunu çıxartmaq mənə borc olsun.

Birinci meymun gözünü döyüb duruxa-duruxa dilləndi:

– Əgər sən o yastı daşı sıxıb suyunu çıxarda bilsən, məni də sıxıb suyumu çıxarda bilərsən.

Hiyləgər meymun bic-bic gözlərini döyüb aşağı sürüşdü. Bu müddət ərzində çəlimsiz buzov vəhşi heyvanları bir-birinə qatmışdı. Vəhşiləri bircə-bircə şil-küt edən buzov hücumla keçdikcə oğlan ağacın başında əllərini bir-birinə şappıldadıb qışqırdı:

– Gözünə dönüm, igid buzov, irəli cum! Afərin, mənim qəhrəman buzovum, əla vuruşursan!

Hə, buzov bütün vəhşiləri leş-leşə söykədi, amma axırda ağzından od püskürən əjdaha onu öldürdü.

Oğlan ağacın başında o qədər oturub gözlədi ki, əjdaha çıxıb getdi. Sonra o cəld ağacdən düşüb buzovun dərisini soydu, qarnını yarıb öd kisəsini çıxartdı. Vaxtı itirməyib əjdahanın dalınca düşdü. İti addımlarla irəliləyən oğlan sizcə nə görsə yaxşıdır? Saçından asılmış kral qızını. Qızı saçından asmışdılar ki, əjdaha onu didib-parçalasın.

Beləliklə oğlan yaxınlaşıb qızın saçını açdı. Əvəzində qız belə dedi:

– Əjdahaya yem olmaq vaxtım çatıb. Çıx get, oğlan, sən heç nə edə bilməzsən.

– Sən nə danışırısan, ay qız, mən heç yana getməyəcəyəm! Əjdahanın dərslərini vermək mənim boynuma!

Qız nə qədər yalvarıb-yaxarsa da, xeyri olmadı. Oğlan yerindən tərpenmədi ki, tərpenmədi.

Bir azdan əjdahanın yeri-göyü lərzəyə salan nəriltisi, gurultusu eşidildi. Yekə bir nizə boyda dili olan bu əjdaha ağzından od püskürə-püskürə kralın qızı asılan səmtə irəliləyirdi. Hə, elə ki, əjdaha tamam onlara yaxınlaşdı, oğlan öd kisəsilə onun təpə-

sinə birini ilişdirdi. O dəqiqə əjdaha tir-tap oldu. Amma onu da deyim ki, zalım əjdaha yıxılıb ölməmiş macal tapıb oğlanın şəhadət barmağını üzüb salmışdı.

Bəli, oğlan əjdahanın ağzını aralayıb dilini kəsəndən sonra kralın qızına dedi:

– Gözəl qız, mən əlimdən gələni sənin üçün əsirgəmədim. İndi isə izin verin, çıxıb gedim.

Oğlanın getməsinə qız çox təəssüfləndi, amma onun telinə bir brilyant üzük taxıb halal-hümmət elədi.

Elə bu vaxt qoca kral yanlarını basa-basa, gözünün suyunu tökə-tökə gəlirdi görsün ki, heç qızından əsər-ələmət qalıbmı. Lakin kral qızını sağ-salamat görüb heyrətindən yerində dondu. Handan-hana udquna-udquna xəbər aldı:

– Ömrüm-günüm, necə oldu ki, sən xilas oldun?

Qız başına gələnləri atasına söyləyəndən sonra kral onu götürüb saraya apardı.

Bəs necə, kral bütün qəzetlərdə elan verdirib qızını xilas edən, əjdahanın dilini kəsib götürən, telində şahzadənin üzüyünü gəzdirən və şəhadət barmağı olmayan oğlanın tapılmasını xahiş elədi. İngiltərənin bütün guşələrindən şəhadət barmaqları kəsilmiş, brilyant üzüklü oğlanlar axışıb saraya gəldilər. Özləri ilə cürbəcür vəhşi heyvanların dilini gətirmiş oğlanların heç birində əjdahanın dili yox idi. Buna görə də onların hamısını saraydan çıxardıb qovdular.

Nəhayət, bir gün balaca oğlan gəlib çıxdı. Cır-cındır içində olan yazıq görkəmli bu oğlandan kralın qızı gözlərini çəkə bilirdi. Vəziyyəti belə görən kral cin atına minib dilənçi oğlanın saraydan qovulmasına əmr verdi.

– Ata, atacan, – qız həyəcanla sözə başladı, – o oğlanın haqqında bəzi şeyləri bilirəm.

– Ay qızım, – arif kral təmkinini pozmadan dedi, – görürəm ki, o oğlanı gözün tutub. Qismət ilahidən, neynək qoy sən deyən olsun.

Bunu eşidən vəzir-vüzəranın hamısı ağzını büzüb xorla qışqırdı:

– Pah, pah, pah, o oğlanı rədd eləyin, çıxıb getsin. Ay canım, ondan krala kürəkən çıxmaz!

Kral heç kəsə əhəmiyyət verməyib oğlana üzünü tutdu:

– Hə, oğlum, göstər görək nəyin var.

Bu minvalla oğlan üstünə qızın adı həkk edilmiş brilyant üzüyü, bir də ağızından od püskürən əjdahanın dilini çıxardıb hamıya göstərdi.

Oğlan əşyayi-dəlilləri göstərəndə, ilahi, sanki hamını ildırım vurdu! Bircə kral halını pozmayıb dedi:

– Qızımı sənə verib səni özümə vəliəhd təyin edəcəyəm.

Bəli, sonralar oğlan kralın qızı ilə evlənib onun taxt-tacına sahib oldu. Oğlanın ögey atası məsələdən xəbər tutub ona ata olmaq istədi, lakin oğlan onu tanımaq istəməyib saraydan qovdu.

NİK NOT NOTINQ

Biri vardı, biri yoxdu, bir kral və kraliça vardı. Onların uşaqları yox idi. Amma günlərin birində kral uzaq ölkələrdə səfərdə olanda kraliçanın bir oğlu oldu. O özünə söz verdi ki, kral evə qayıtmayınca uşaq xaç suyuna salınmayacaq. Kraliça elə hey öz-özünə deyirdi:

– Atası evə qayıdınca uşağı Nik Not Notinq çağırırıq.

Bəli, iş elə gətirdi ki, kral evə qayıdınca aradan çoxlu vaxt ötüb keçdi və uşaq böyüyüb yaraşlıq oğlan oldu. Nəhayət kral evə qayıdarkən yolda bir çaydan keçməli oldu. Çay burulğan olduğuna görə o, suya girməyə ürək etmədi. Elə bu dəm bir nəhəng yaxınlaşıb krala dedi:

– Mən səni çaydan keçirdərəm.

– Haqqın nə olacaq?

– Eh, Nik Not Notinqi mənə ver, səni dalıma alıb çaydan keçirdim.

Oğlunun Nik Not Notinq çağırıldığından bixəbər kral razılıqla başını tərpətdi:

– İstədiyini sənə verər, özü də məni çaydan keçirdiyin üçün sənə çoxlu təşəkkür edərəm.

Kral evə qayıdıb arvadını və yeniyetmə oğlunu görəndə qəlbi fərəhdən aşır-daşdı. Arvadı sevincək krala dedi:

– Başımın tacı, mən söz vermişdim ki, sən evə qayıtmayınca uşağa ad qoymayacağam. Bu səbəbdəndir ki, onu sadəcə Nik Not Notinq çağırıraq.

Bu xəbəri eşidən biçarə kral sarsılıb çıxılmaz vəziyyətə düşdü. O, baş-gözünə döyüb dedi:

– İlahi, gör bir mən neyləmişəm? Məni dalında çaydan keçirən nəhəngə söz vermişəm ki, Nik Not Notinqi ona verəcəyəm.

Hə, əzizlərim, kralla kraliça çox qəmgin olub təəssüfləndilər, düşünüb-daşınıb axırda belə dedilər:

– Nəhəng gələndə biz ona quşçu arvadın oğlunu verərik. Nəhəng hardan biləcək ki, o bizim oğlumuzdur ya yox.

Səhəri gün nəhəng peyda olub oğlanı kraldan tələb elədi. Kral quşçu arvadın oğlunu hüzuruna gətirdi. Nəhəng oğlanı dalına atıb saraydan uzaqlaşdı. O qədər yol getdi ki, axırda gəlib yekə bir daşın yanına çıxdı, oturub dincini almağa başladı. Çox keçməmiş nəhəng soruşdu:

– Ədə, ay belimdəki nadürüst, bu gün həftənin neçənci günüdür?

Qorxusundan dil-dodağı təpimiş oğlan cavab verdi:

– Bu gün mənim quşçu anamın kraliçanın səhər yeməyi üçün yumurtaları yığıb apardığı gündür.

Bu sözləri eşidən nəhəngin hirsindən gözləri hədəqəsinəndən çıxdı, o dəqiqə oğlanı zərblə daşa fırlayıb öldürdü.

Sonra nəhəng qəzəbindən dil-dodağını gəmirə-gəmirə saraya qayıtdı. Bu dəfə ona bostançının oğlunu verdilər. Nəhəng oğlanı dalına atıb saraydan çıxdı, gəzə-gəzə gəlib yenə də yekə daşın yanına çatdı. Oturub nəfəsini dərməyə başladı. Bir az sonra o dilləndi:

– Ədə, ay belimdəki qırışmal, sənə bu gün həftənin neçənci günüdür?

– Əgər zənnim məni aldatmırsa, – bostançının oğlu cavab verdi, – bu gün mənim anamın kraliçanın günorta naharına göy-göyərtili yığıb aparın günüdür.

Bu sözləri eşidən kimi nəhəng hirsənib özündən çıxdı, bu oğlanı da vurub öldürdü.

Sonra hikkəsindən zəncir çeynəyən nəhəng saraya qayıdıb barmağını silkələyə-silkələyə bağırdı:

– Əgər bu dəfə də Nik Not Notinqi mənə verməsəniz, sarayı başınıza uçurdub hamınızı məhv edəcəyəm.

Onlar əlacsız qalıb Nik Not Notinqi nəhəngə verməyə məcbur oldular. Nəhəng yekə daşın yanına yetişən kimi yenə də xəbər aldı:

– Ədə, bu gün həftənin neçənci günüdür?

– Bu gün mənim kral atamın şam yeməyi üçün evə gələn günüdür.

– Aha, bax bu mən deyən uşaqdır, – deyib nəhəng Nik Not Notinqi evinə apardı və böyüyüb ərsəyə çatınca ona təlim-tərbiyə verdi.

Onu da deyim ki, nəhəngin çox gözəl bir qızı vardı. Qızın gözü oğlanı yamanca tutmuşdu. Bir gün nəhəng Nik Not Notinqi yanına çağırıb dedi:

– Səninçün sabaha iş tapmışam. Həyətdə yeddi mil eni-uzunu olan bir tövlə var. Bu tövlə duz yeddi ildir ki, süpürgə üzünə həsrətdir. Sən sabah bu tövləni tər-təmiz silib-süpürməlisən, yoxsa səni tutub yeyəcəyəm.

Hə, səhəri gün tezdən nəhəngin qızı oğlanın səhər yeməyi bağlanmış düyünçəsini götürüb onun yanına getdi. Oğlan dəhşətli vəziyyətdə idi, çünki o, tövlənin bir hissəsini süpürüb zibili çölə atan kimi, zibil qayıdıb guppultu ilə tövləyə düşürdü. Nəhəngin qızı oğlana kömək edəcəyini söyləyib var gücü ilə meşədəki heyvanları və səmada qanad çalan quşları səslədi. Bir göz qırpımında heyvanlar da, quşlar da tökülüb tövlənin içini nəhəng gəlincə tər-təmiz etdilər. Vəziyyəti belə görə nəhəng hirsli dedi:

– Sənə kömək edənə eyib olsun, amma heç qəm eləmə, oğlan, səninçün sabaha bundan da betər iş tapmışam. Yaxınlıqda eni, uzununu, dərinliyi yeddi mil olan bir göl var. Sabah şər qarışana kimi sən o gölün suyunu qurutmalısən. İşdir əgər quruda bilməsən, tutub səni yeyəcəyəm.

Yazıq Nik Not Notinqi səhər tezdən gölün suyunu vedrə ilə daşıyıb çölə tökməyə başladı, ancaq gölün suyu azalmaq bilmədi

ki, bilmədi. Nik Not Notinq çaşbaş qaldı. Ona görə də nəhəngin qızı dəryadakı bütün balıqları səslədi ki, gəlib gölün suyunu içsinlər. Tezliklə balıqlar suyu elə sümürdülər ki, göldə bir ovuc da su qalmadı. Gölün qupquru olduğunu görən nəhəng qəzəbindən əsib-coşdu:

– Eybi yoxdur, səninçün sabaha bundan da betər iş taparam. Bura bax ey, yaxınlıqda yeddi mil hündürlüyü olan budaqsız bir ağac var. Ağacın kəlləsində içində yeddi yumurta olan bir yuva var. Sən o ağaca dırmaşıb yumurtaların hamısını sağ-salamat aşağı düşürtməlisən. Əgər bircə yumurta sınsa, səni tutub dişimə çəkəcəyəm.

Nik Not Notinqə necə kömək eləmək əvvəl-əvvəl nəhəngin qızının ağına gəlmədi. Çox götür-qoy edəndən sonra əl və ayaq barmaqlarını doğrayıb pillələr düzəltdi. Oğlan ağaca çıxıb yumurtaları yerə endirməyə başladı. Yerə çatmağa azca qalanda salıb yumurtanın birini sındırdı. Buna görə də onlar birlikdə qaçıb getməyi qərara aldılar. Nəhəngin qızı otağına qayıdıb sehrli su qabını götürəndən sonra, dabanlarına tüpürüb aradan çıxdılar. Üç dağ aşıb, üç düz keçəndən sonra boylanıb dala baxanda nəhəngin sürətlə gəldiyini gördülər.

– Cəld ol, tez ol, – nəhəngin qızı oğlanı səslədi, – mənim darağımı saçımdan çıxardıb yerə at.

Nik Not Notinq qızın darağını çıxardıb yerə tulladı. O dəqiqə darağın hər dişi yoğun bir itburnu olub nəhəngin yolunda bitdi. Heç şübhəsiz ki, nəhəng öz yolunu itburnu kollarından təmizləyincə çoxlu vaxt itirdi. Odur ki, Nik Not Notinqlə sevgilisi qaçıb uzaqlaşa bildilər. Amma çox keçməmiş nəhəng yenə də onları haqladı. İşi belə görən qız oğlanı səsləyib dedi:

– Tez ol. Cəld ol, telbasanımı saçımdan çıxardıb yerə at.

Nik Not Notinq dərhal qızın telbasanını çıxardıb yerə tulladı. O dəqiqə nəhəngin yoluna tiyəsi iti ülgüclərdən çal-çarpaz çəpər çəkildi. Nəhəng çəpərdən asta-asta ehtiyatla keçməyə məcbur oldu. Bu müddət ərzində qızla oğlan qaçıb yenə gözəndən itdilər. Amma yenə çox keçməmiş nəhəng özünü onlara yetirdi.

Əlini uzadıb Nik Not Notinqi tutmaq istəyəndə qızı sehrli su qabını çıxardıb zərblə yerə çırpdı. Su qabı parçalanan kimi aləmi su basdı, dalğalar şaxə qalxdı. Dalğanın biri o qədər böyüdü ki, əvvəlcə nəhəngin qurşağına, sonra boğazına və axırda başına çatıb onu boğdu. Doğrudan da nəhəng boğulub öldü. Amma Nik Not Notinq qaçır, hey qaçırdı. Heç bilirsiniz o qaça-qaça hara gəlib çıxdı? Eh, düz ata-anası yaşayan sarayın yaxınlığına. Di gəl ki, nəhəngin qızı elə yorulub əldən düşmüşdü ki, addım atmağa daha heyi qalmamışdı. Odur ki, Nik Not Notinq üzünü qıza tutub dedi:

– Otur burda gözlə, mən də gedim gecələmək üçün bir sığı-nacaq tapım.

Bəli, Nik Not Notinq saraydan gələn işıqlara tərəf yola düşdü. Yolda, əgər yadınızdən çıxmıybsa, oğlu nəhəng tərəfindən öldürülmüş quşçu arvadın daxmasına rast gəldi. Quşçu arvad Nik Not Notinqi o dəqiqə tanıyıb nifrət dolu nəzərlərlə onu süzdü, çünki oğlunun ölümünə o bais olmuşdu. Nik Not Notinq quşçu arvaddan saraya gedən yolu soruşanda arvad onu cadulayıb yola saldı. O, saraya çatan kimi içəri girib dəhlizdəki oturmaqların üstündə daş kimi yuxuya getdi. Kralla kraliça oğlanı yuxudan oyatmaq üçün çox çalışsalar da, bir şey çıxmadı. Buna görə də kral əhd edib bildirdi ki, oğlanı ayıldan qızı ona alıb toy çaldıracaq.

Hə, balalarım, sizə kimdən deyim, kimdən söz açım, nəhəngin qızından. Nik Not Notinq gedəndən sonra nəhəngin qızı oturub onun qayıtmasını gözlədi. Gözləməkdən səbri tükənən qız ağaca dırmaşib gözlərini yollara dikdi. Quyudan su çəkməyə gedən bostançının qızı ağacdakı xanımın əksini suda görüb elə bildi ki, öz əksidir. O, öz-özünə mızıldandı:

– Madam ki, mən belə gözəl, belə qoçaq qızamsa, bəs onda məni niyə quyuya suya göndəririlər?

Bunu deyib bostançının qızı əlindəki vedrəni yerə çırpdı, getdi görsün ki, yatan qəribi oyada bilərmi. Bu minvalla bostançının qızı məsləhət almaq üçün quşçu arvadın yanına getdi. Quşçu arvad ona cadunu açan bir neçə sehrli söz öyrədib dedi:

– Bu sözlərin köməyilə Nik Not Notinqi nə qədər istəsən, oyaq saxlaya bilərsən.

Bostançının qızı sevinə-sevinə saraya gəlib sehrlı sözləri zümzümə etdi. Nik Not Notinq gözlərini açıb bir müddət oyaq qaldı. Kral bostançının qızını oğlana nişanlamağa vəd verdi.

Bu hadisələr vaqə olan vaxt bostançı quyudan su götürməyə gedəndə qızın əksini suda gördü. Başını qaldırıb qızı tapdı, ağacdan düşürüb evinə gətirdi. Bostançı qərrib qıza sarayda görülən toy tədarükündən söhbət açıb onu saraya apardı, taxtın üstündə yatmış Nik Not Notinqi ona göstərdi. Qız sevgilisini görən kimi onu silkələyib harayladı:

– Həyatım mənım, sənə qurban olum, gözünü aç, mənə bir iki kəlmə söz de!

Amma Nik Not Notinq ayılmadı ki, ayılmadı. Qız kədər içində nalə çəkib sızıldadı:

– Sənə olan məhəbbətimin ucbatından tövləni silib-süpürdüm, gölün suyunu qurutdum, sən ağaca çıxasan deyə barmaqlarımı doğrayıb pillə düzəltdim. Bəs indi sən niyə gözlərini açıb mənımlə söhbət etmək istəmirsən, ay bivəfa?

Kralla kraliça ərşə yüksələn fəryad səsini eşidib qızın yanına gəldilər. Qız qəmli-qəmli onlara şikayətləndi:

– Nik Not Notinqi yuxudan oyadıb danışdırmağa gücüm çatmır.

Qız Nik Not Notinqin adını çəkəndə kralla kraliça təəccüb qalib soruşdular:

– Nik Not Notinq haradadır, qız?

– Odur ey, taxtda yatan oğlan Nik Not Notinqin özüdür.

Bunu eşidən kralla kraliça oğlanın üstünə atılıb onu öpüslərə qərğ etdilər. Sonra bostançının qızını çağırtdırıb əmr etdilər ki, sehrlı sözlərini zümzümə etsin. Qız zümzümə edən kimi oğlan gözünü açıb yuxudan durdu, kövrək qəlbli sevgilisinin etdiyi yaxşılıqları bircə-bircə ata-anasına söylədi.

Kralla kraliça feyzyab olub nəhəngin qızını bağırlarına basıb duz kimi yaladılar. Sonra car çəkib aləmə bildirdilər ki, Nik Not Notinqlə nəhəngin qızına qırx gün, qırx gecə toy çaldıracaqlar.

Onu da deyim ki, elə həmin gün zalım quşçu arvadın ölümünə fərman verildi.

Bəli, çox keçmədi ki, sevgililər bir-birinə qovuşub bəxtiyar günlər keçirməyə başladılar.

TOM HİKATRİFT

Deyilənə görə istilaçı Vilyam hakimiyyətə gəlməmişdən çox-çox əvvəl Elay adasındakı bataqlığa yaxın yerdə Tomas Hikatriftdən adlı bir kişi yaşayırdı. O, gündüzlər işə gedib kasıbçılığını eləyirdi. Onu da deyim ki, Tomas qoldan zorba idi, iki günün işini bir günə görüb qurtara bilirdi. Gözünün ağı-qarası bircə oğluna da öz adını qoymuşdu. Oğluna yaxşı təhsil vermək üçün Tomas müəllim də tutmuşdu. Di gəl ki, oğlan həm kütbeyin, həm də başdan bir balaca xarab idi. Ona görə də keçdiyi dərslər heç bir faydası olmurdu.

Günlərin birində Tomun atası rəhmətə getdi. Anası onu çox istədiyinə görə xətrinə dəyməyib ərköyün böyütdü. Tənbel oğlan heç nə etmir, buxarının qırağında yanını yerə verib bir oturma dörd-beş adamın yeməyini aşırırdı. Buna görə də onun on yaş olanda boyu səkkiz futa çatmış, əlləri qoyun şaqqası boyda olmuşdu.

Bir gün Tomun anası varlı-hallı bir fermerin evinə gedib xahiş etdi ki, ona bir şələ saman versin. Mərhəmətli, rəhmdil fermer etiraz etməyib dedi:

– Ürəyin nə qədər istəyir, götür.

Arvad evə qayıdıb Tomu dilə tutdu ki, gedib saman gətirsin. Amma nə qədər yalvar-yaxar etsə də, kar aşmadı. Tom dodağını sallayıb dilini sürüyə-sürüyə dedi:

– Mənə yoğun kəndir tapıb gətirməsən, heç yana tərpenən deyiləm.

Biçarə ana kəndiri borc alıb gətirdi. Tom kəndiri əlinə alıb evdən çıxdı. O, fermergilə gəlib çıxanda sahibkarla nöqərlər küləfirəngidə qulaqdibi oynayırdılar.

Tom onlara yaxınlaşıb fağır-fağır dilləndi:

– Ağa, saman aparmağa gəlmişəm.

Fermer dedi:

– Gücün çatan qədər götürə bilərsən.

Beləliklə Tom kəndiri yerə uzadıb şələsini tutmağa başladı.

– Ay bala, kəndirin çox gödəkdir ha, – fermer kinayə ilə Toma söz atdı.

Amma zarafat yerinə düşdü, çünki Tom elə bir şələ tutmuşdu ki, ağırlığı, yalan olmasın, iki ton olardı. Hamıya elə gəlirdi ki, o ağırlıqda şələni heç on adam apara bilməz. Di gəl ki, Tom şələnin qulpundan yapışıb iyirmi pudluq kisə kimi dalına atdı. Sahibkarın da, nöqərlərin də heyrətdən gözləri bərələ qaldı.

Tomun gücü haqqındakı xəbər ətrafa yayılan gündən o, bir daha ocaq başında küllənməyə macal tapmadı. Hamı ondan kömək istəyib belə deyirdi:

– Bu cür tənbel həyat keçirmək sənə yaramaz! Ayıbdır, Tom!

Adamların kömək üçün növbəyə durduqlarını görəndə Tom bircə-bircə hamıya iş görməyə başladı. Bir gün odunçuya meşədən kəsdiyi ağacı evə gətirməkdən ötrü Tomun köməyi lazım oldu. Tom evdən çıxıb dörd kişi ilə meşəyə gəldi. Kişilər qarmaqlarını ağaca keçirdib güc verdilər ki, dartıb arabaya mindirsinlər. Ha güc verdilər, ağacı arabaya qoya bilmədilər. Bunu görəndə Tom irəli yeriyib kişilərin üstünə təpindi:

– Kənara çəkilin, gicbəsərlər, boyunuzu yerə soxum, elə bil heç kişi deyillər.

Dişinin dibindən çıxanı deyib ürəyini boşaldandan sonra Tom “hopp” eləyib ağacın ucunu qaldırıb arabanın içinə qoydu. Sonra gövdəsindən yapışıb irəli itələdi. Ağacı arabanın içində rahlayıb yenə də kişiləri məzəmmət etdi:

– Ay zırramalar, görürsünüz kişi nəyə qadir olmalıdır!

– Allah haqqı, düz deyirsən, qardaş, – kişilər xəcalət ilə başlarını yerə dikdilər.

Yalnız odunçu başını çevirib Tomdan xəbər aldı:

– Gördüyün işin əvəzində nə verəcəyəm?

– Eh, heç nə, bir dənə çubuq ver anam ocaqda yandırсын. Söz ağzından qurtaran kimi Tom arabadakı ağacdan da zırpı bir ağacı dartıb kökündən çıxartdı, çiyinə atıb sürətlə evə sarı addımladı.

Zorba qollarında iyirmi kişinin gücü olan Tom cavanlarla deyib-gülməyə, bazar-dükana getməyə, idman yarışlarına tamaşa edib vaxtını şən keçirməyə meyl elədi.

Hədəfi nişan almaqda, güləşməkdə, çəki atmaqda Tomun qabağına çöp salan tapılmadı. Heç kəs dairəyə girib Tomla küş-gü tutmağa ürək eləmədi. Tezliklə onun şöhrəti hər yerə yayıldı.

Ölkədə keçirilən yarışların hamısında Tom iştirak edirdi. Bir dəfə o, ölkədə heç kəsin onu tanımadığı bir diyarda ayaq saxlayıb bir dəstə gəncin futbol oyununa tamaşa edirdi. Bu çox nadir oyun idi. Amma Tom oyunun ləzzətini qaçırdı. Belə ki, ona tərəf diyirlənəndə o, qıçını qovzayıb topa elə bir təpik ilişirdi ki, vızıltı ilə uçan topun hara düşdüyünü görənlər olmadı. Adamların Toma necə acığı tutduğunu təsəvvür edin. Amma bundan da bir şey çıxmıdı, çünki Tom qollu-budaqlı ağacı sağa-sola yelləderək əli yaraqlı adamların arasından özünə yol açdı.

Axşamdan xeyli keçmiş Tom evlərinə sarı yollandı. Yolda hər gün sənişinləri çapıb-talayan dörd qansız quldur Tomla üz-büz gəldi. Pullarını əlində oynada-oynada gələn Tomu görənlər quldurlar fikirləşdi ki, girlərinə hərif keçib.

– Dayan, əlindəkini bura ver! – onlar əmr etdilər.

Tom soruşdu:

– Nəyi verim?

– Pullarını, gicini biri gic!

– Ağzınızı təmiz saxlayın ha!

– Uzun danışma, xox, qorxduq səndən, bizə sənənin pulun lazımdır. Bu saat sənənin pullarını əlindən elə alacağıq ki, cıncırını da çəkə bilməyəcəksən.

– Yox əşşi, yəni düz deyirsiniz? – Tom quldurları ələ saldı, – hünərinizi görüm, əgər kişiliyiniz çatırsa, neynək gəlin alın.

Uzun sözün qıçası Tom quldurlardan ikisini o dünyaya göndərdi, ikisini isə xurd-xəşil edib əllərində olan iki yüz funt pulu

tutub aldı. Qayıdıb evə gələndən sonra başına gəlmiş əhvalatları anasına söyləyəndə arvad gülməkdən özünü saxlaya bilmədi.

Hə, əziz balalar, indi sizə məlum olacaq ki, Tom hərdən bir özündən zorbaya da rast gəlirdi. Belə ki, bir gün Tom meşədə avaralananda yekəpər bir misgərə rast gəldi. Çiyində torba tutmuş misgərin yanında bədheybət bir it də vardı. İt ağzında içi alətlə dolu çanta tutmuşdu.

– Ayə hey, hardan gəlib hara gedirsən? – Tom sınaıçı nəzərlərlə misgəri süzdü, – bura səninçün şose deyil ha!

– Sənə nə var? – misgər suala sualla cavab verdi. – Gərək səfehlər burnunu hər yerə soxsun da!

– Bu saat səni başa salaram, bilərsən ki, mənə nə dəxli var, – Tom yumruğunu düyünlədi.

– Yaxşı sən allah, az asıb-kəs, – misgər saymazıyana cavab verdi, – sənin kimilərini çox görmüşəm. Kiminlə desən, tutaşmağa mən hazırım. Hələ desən haqqında ağla sığmayan şeylər danışılan Tom Hikatriftdən də xəbərim var. Haqq-hesabı çürütmək üçün onunla üz-üzə gəlmək istərdim.

– Belə de, – Tom təəccübləndi, – mənə də elə gəlir ki, o sənə bab adam olar. Bura bax, kişi, tutaq ki, Tom mənəm. Sözü nədir?

– İşə bir bax ha, təsadüfən rastlaşmağımıza vallah çox sevinirəm.

– Əşşi, dola nə qədər istəyirsən ələ sal məni.

– Müqəddəs Məryəmə and olsun ki, düz sözumdür, – misgər əlini ürəyinin üstünə qoydu. – Qardaş, deyirsən küşgü tutaq? Mən buna iki əlli razı.

– Qoy onda əvvəlcə bir çubuq tapım, – Tom rüsxət istədi.

– Bıy, tap də, yoxsa silahsız vuruşmaq istəyirsən?

Beləliklə, Tom darvaza dirəyini dartıb əlinə aldı. Tutaşma başladı, nə başladı. İki nəhəng növbə ilə bir-birini sıxma-boğmaya saldı. Misgərin əynində dəri pencək vardı. Tom hər dəfə zərbə endirdikcə dəri pencək yaralı pələng kimi nərildəyir, ancaq misgər bir addım da geri çəkilmirdi. Axırda Tom var gücü ilə misgərin gicgahına əla bir zərbə endirdi ki, o yıxılıb qurbağa kimi yerə sərildi.

– Ha, ha, ha, misgər, kefin necədir? – Tom özündən razı halda qürrələndi.

Amma çox çəvik misgər cəld sıçrayıb ayağa qalxdı, Toma birini elə ilişdirdi ki, gözü qaraldı. İkinci zərbə Tomun boynunu xıncımladı. Odur ki, Tom silahını yerə atıb təslim oldu. Sonra misgərlə barışib onu evinə apardı. Onlar bir-birinə qulluq edib zədələrini sağaltdılar. O gündən sonra misgərlə Tom möhkəm dost oldular. Onlardan güclü iki dost gördüm deyən tapılmadı.

Bəli, Tomun şöhrəti o qədər yayıldı ki, axırda Linn şəhərindəki pivəbişirənin qulağına da çatdı. Pivəbişirənə zorba bir adam lazım idi ki, pivəni Vizbiçə daşısın. Ona görə də durub getdi ki, Tomu muzzla işə götürsün. Pivəbişirən söz verib dedi ki, Tomun qiyafəsini təpədən dırnağa təzələyəcək, qarnını tox saxlayacaq. Beləliklə Tom pivəbişirənin yanında nökrə dayanmağa razılaşdı. Pivəbişirən Toma pivəni hansı yolla aparacağını başa saldı. Uşaqlar, siz bilməlisiniz ki, bataqlığın yanındakı sahələrin yarısına sahib durmuş bədheybət bir nəhəng vardı. Buna görə də heç kəs onun ürcahına çıxmağa cürət etmirdi.

Hə, əzizlərim, Vizbiçə getmək üçün Tom hər gün iyirmi mil yol qət edirdi. “Yamanca zəhlətökən yoldur ha!” öz-özünə fikirləşən Toma tezliklə məlum oldu ki, nəhəngin qoruduğu yol lap yaxınlıqdan keçib gedir. Tünd pivədən nuş eləyib ləziz təamlar yeyən Tomun gücü birə on artmışdı. Günlərin birində Vizbiçə gedərkən heç kəsə heç nə bildirmədən nəhəng qoruyan yaxın yola çıxdı. Ölmək ölməkdir, xırıldamaq nə deməkdir deyib yoldakı darvazaları taybatay açdı ki, arabası keçə bilsin. Xeyli sonra nəhəng Tomu görüb ildırım sürətilə irəli şığıdı, istədi ki, pivə çəlləyini özünə qənimət götürsün.

Nəhəng Tomla üz-üzə gələn kimi tüklərini pələng sayağı elə qabartdı ki, sanki onu tutub bu dəqiqə udacaqdı.

– Sənə bu yolla gəlməyə kim ixtiyar verib? – nəhəng ildırım kimi şaqqıldadı, – indi mən səni bütün həlləhuşlara göz dağı edərem. Ay yaramaz, o ağacdən asılı kəllələri görürsənmi? Xəbərdarlıq etmək üçün sənin kəllən bütün kəllələrdən hündürdə asılacaq.

– Hı, hı, – Tom rişxəndlə dilləndi, – iştahana qoz halvası, ay fərsiz, sən mənim kəlləmi heç vaxt ordan asa bilməyəcəksən, çünki sən özün qorxaq bir quldursan.

Tomun sözləri nəhəngin heysiyyətinə bərk toxundu, o dəqiqə mağaraya cumub zorba çomağını gətirdi ki, bir zərbə ilə onun beyninin qatığını yerə töksün.

Tom silah tapmaqdan ötrü vurnuxa-vurnuxa qaldı. On iki fut hündürlüyü, altı fut eni olan bu bədheybət nəhəngə Tom əlindəki şallaqla nə edə bilərdi ki. Nəhəng cumub çomağını gətirincə, Tom fikirləşib özünə yaxşı silah tapdı. Vaxt itirməyib arabanı ağzi üstə çevirdi, təkərlərin oxunu çıxardıb bir əlinə, təkərin birini isə qalxan kimi o biri əlinə aldı. Bax silah buna deyərəm ha!

Elə bu dəm nər kimi qızmış nəhəng Tomun üstünə yeriyib gözlərini ona zillədi:

– Bah, əlindən bir iş gələn adamlar kimi sən bunun götürdüyü silaha bax bir. Budur ey, görürsən bu çubuğu? Bu saat bu çubuqla sənə baş-gözünü əzickləyib əlindəki təkəri də tikə-tikə edəcəyəm. Yalan olmasın, nəhəngin əlindəki çomaq işıq dirəyi yoğunluğunda olardı. Amma Tom da qorxan oğul deyildi ha! Nəhəngin güclü həmlələrindən Tomun əlindəki təkər sınıq-sınıq olsa da, o, bir addım da geri çəkilmirdi. Əksinə, gücünü toplayıb nəhəngə dalbadal zərbələr endirdi. Tomun güclü zərbələrindən biri nəhəngin qulağının dibinə dəydi. O səndirləyib çul kimi yerə düşdü. Tom o dəqiqə nəhəngin başının üstünü kəsdirib ərklə dedi:

– Bay, nə yedin ki, bu günə düşdün, Nəhəng qardaş, kefli adamlara oxşayırsan ey, olmaya tünd pıvədən doyunca gillətmisən?

Tom sözünü qurtaran kimi yenə nəhəngin üstünə atılıb ağır zərbələr ilişdirdi. Yeməkdən şişib dama dönmüş nəhəngin ağır-burnunun qanı qarışdı, nəfəsi kəsilib təri dabanından çıxanda üzünü Toma çevirib yazıq-yazıq dil çıxartdı:

– Olarmı bir azca su içim?

– Yox, yox, olmaz, – Tom etiraz etdi, – anam mənə belə ağıl verməyib. Deməzsən ki, aldatdım?

Bəli, Tom nəhəngin yorulub haldan düşdüyünü hiss etmişdi. Nəhəngin işini dərhal bitirmək qərarına gəlmişdi. Odur ki, əlin-

dəki oxla başına-başına döyəcəyib nəhəngi yerə yıxdı. İşin fırıq olduğunu görən nəhəng şir kimi nərildəsə də, ilan dili çıxarıb yalvarsa da, ömrünün axırına kimi Toma nökr olacağına söz versə də, bir mətləb hasil olmadı. Tom nəhəngdən əl çəkməyib onu o qədər kötəklədi ki, axırda yazıq nəhəng ömrünü sizə bağışladı. Tom nəhəngin başını bədənindən ayırandan sonra mağaraya girdi, bir qalaq qızıl-gümüş görüb sevincindən atılıb düşdü. Beləliklə o, arabasını qızıl-gümüşlə yükləyib pivəni Vizbiçə çatdırandan sonra evə qayıtdı, başına gələn macəranı könül xoşluğu ilə ağasına söylədi. Səhəri gün Tom da, ağası da, Linn şəhərinin camaatı da yığışib nəhəngin mağarasına gəldi. Tom camaata həm nəhəngin idbar kəlləsini, həm də mağaradakı ləl-cavahiratı göstərdi. Fərəhindən uşaq kimi əl-qol açıb oynamayan adam qalmadı, çünki nəhəng o mahalın camaatını zinhara gətirmişdi.

Bu minvalla Tom Hikatrifin nəhəngi öldürmək xəbəri ildırım sürətilə ölkənin hər yerinə yayıldı. Ayağı yer tutan mağaraya tamaşa etməyə gəldi. Tomun hörməti camaat arasında birə min artdı. Onlar sevinə-sevinə bayram tonqalları çatıb şənlik etdi. Ümumi razılığa əsasən Tom mağaraya sahib oldu. Axı, qoçaq Tom bu hörməti özü qazanmışdı. Beləliklə o, mağaranı söküb dağıtdı, yerində bir mülk tikdirdi.

Nəhəngin zor gücünə əlində saxladığı torpaqların bir hissəsini Tom kasıblara payladı, qalan hissəsini da taxıl zəmisinə çevirdi ki, həm özünü, həm də qoca anası Ceyni dolandıra bilsin.

Hər halda siz də eşitmiş olarsınız ki, artıq bu vaxt Tom kəndlərində sayılıb-seçilən ağsaqqal olmuşdu. Onu daha Tom yox, mister Hikatrif çağırırdılar.

Tom evində qul-qaravaş saxlayır, qorxmaz həyat keçirirdi. Hələ desən qoruq düzəldib sürü ilə ceyran da saxlayırdı. Bu minvalla Tom öz malikanəsində ömrünün sonuna kimi xoşbəxt ömür sürüb xoş günlər keçirə-keçirə dərddən-qəmdən uzaq oldu.

ŞOTLANDIYA NAĞILLARI

FERN-DEN QULYABANISI

Deyilənə görə, qədim zamanlarda Şotlandiya başdan-ayağa qulyabanılarla dolu imiş. Qulyabanılar ruhlar kimi evlərdə, adamların həyətində yox, yaşayış binalarının həndəvərində məskən salmış. Həm Bodbekli qulyabanı, həm də Blednoklu qulyabanı haqqında çoxlu rəvayətlər söylənsə də, ən yaxşı rəvayət Fern-Denli qulyabanı haqqında uydurulub.

“Fern-Den”in mənası “Ayıdöşəyi dərəsi” deməkdir. Bir fermaya bu adı vermişdilər, çünki həmin ferma ayıdöşəyilər basmış dərənin lap kənarında yerləşirdi. Fermaya gedib çıxmaq üçün mütləq dərədən keçmək lazım idi.

Hər yer əsayiə yayılmışdı ki, guya dərədə qulyabanı yaşayır. Qulyabanı gündüzlər gözə görünmür, axşamlar isə hərdən-bir adamlar onun səssiz-səmirsiz, təsvirəgəlməz kölgə kimi ağacdən-ağaca sürünüb keçdiyini görürdülər. Qulyabanı çox cəhd edirdi ki, onu görənlər olmasın. Bir məsələni də sizə deyim ki, qulyabanı heç vaxt heç kəsə zərər vurmazdı.

Məsələ burasındadır ki, qulyabanıların xətrinə dəyən olmasa, onlar adamlara ziyan vurmur, hətta köməyə ehtiyacı olanlara canla-başla əl də tuturlar. Fern-Den fermasının sahibkarı tez-tez təkrar edib deyirdi ki, əgər qulyabanı olmasa, onun işi çox çətin olar, günü ah-vayla keçərdi. İşdir, əgər fermada təcili görüləsi bir iş, tutaq ki, çovdarı döyüb küləyə vermək, yaxud da taxılı kisələlərə doldurmaq, ya turpları sahədən yığmaq, ya da döşəkağılları yumaq, nəhrə çalxamaq, məhləni sulamaq lazım gələndə qulyabanı həmişə köməyə gələrdi. Bunun üçün ferma sahibləri yatağa girməzdən əvvəl anbarın, süd damınının və yuyulmalı pal-

tarlar yığılmış otağın qapılarını taybatay açar, astananın ağzına bir fincan buğlanan süd qoyardılar ki, qulyabanı şam edə bilsin. Onlar səhər tezdən yuxudan duranda fermanın bütün işlərinin yerinə yetirildiyini, fincanın bom-boş olduğunu görürdilər. Hər bir iş səliqə-sahmanla görülürdü.

O qulyabanının necə çəlimsiz, xətersiz olduğunu hamı bilsə də, nədənsə ondan qorxub-çəkinərdilər. Adamlar kilsədən, bazar-dan evə qayıdanda gecə vaxtı iki-üç mil dolanbac yollar keçirdilər ki, dərədən keçməsinlər, çünki qulyabanının uzaqdan görünüşü belə onların canına vic-vicə salırdı.

Amma bir iş də var ki, qulyabanıdan qorxmayanlar da tapıldı. Fermerin arvadı çox xeyirxah, rəhmdil bir qadın idi, dünyada heç nədən qorxmurdu. Qulyabanının şamı üçün astananın ağzına bir fincan süd qoyanda qadın fincana yağ, qaymaq da qatırdı.

– Qulyabanı bizim üçün canı-dildən işləyir, – qadın deyirdi, – amma zəhmət haqqı istəmir. Madam ki, belədir gərək biz də onu yaxşı şeylərə qonaq edək.

Hə, bir dəfə fermerin arvadı qəfildən çox bərk xəstələndi. Hamı qorxuya düşdü ki, qadın öləcək. Fermer möhkəm həyəcanlandı, xidmətçilər əl-ayağa düşdülər. Axı fermerin arvadı çox mehriban sahibə idi, hamı onu öz anası kimi çox istəyirdi. Di gəl ki, xidmətçilərin hamısı təcrübəsiz cavanlar idi, xəstəliklərdən başları çıxmırdı. Odur ki, hamı məsləhət görürdü ki, fermadan yeddi mil aralıda çayın o biri sahilində yaşayan, dərmanlardan başı çıxan dünyagörmüş qarını çağırırlar.

Bəs qarının arxasınca kim getsin?

Elə məsələ də burasında idi! Gecə yarı olmağa az qalmışdı, zülmət qaranlıq çökmüşdü. Ara həkiminin evinə gedən yol dərədən keçirdi. Dərədə isə hamını vahiməyə salan qulyabanıya tuş gəlmək olardı!

Bəli, fermada heç kəsin xəbəri yox idi ki, hamının qorxub-çəkdiyini məxluq bu saat mətbəx qapısının dalında dayanıb.

Mətbəx qapısının dalında bədəni tüklə örtülmüş olduqca çəlimsiz idbar bir məxluq dayanmışdı. Onun uzun saqqalı, qıp-

qırmızı qaşları, qurbağa pəncələrinə oxşar enli yastı üzgəcləri qamətini şax saxlasa da, yerə dəyən uzun qolları var idi.

Qulyabanı həyəcan içərisində mətbəxdə gedən söhbətə qulaq asırdı. O axşam, qulyabanı həmişə olduğu kimi dərədəki gizli yuvasından çıxıb fermaya gəlmişdi ki, bir fincan südünü içsin və orada iş olub-olmadığını öyrənsin.

Elə bu dəmdə də evin giriş qapısının cəftələnmədiyi, pəncərələrdən işıq gəldiyi qulyabanının diqqətini cəlb etmişdi. O, fermada nəşə baş verdiyini duymuşdu. Axı gecənin bu vaxtı fermada həmişə qaranlıq və sakitlik hökm sürürdü. Buna görə də qulyabanı nə baş verdiyini öyrənmək üçün sürünə-sürünə xəlvəti mətbəxin qapısına yaxınlaşmışdı. Xidmətçilərin söhbətindən sahibənin xəstələndiyini başa düşmüşdü. Bu xəbərdən qulyabanının ürəyi qopmuşdu. Axı, o, sahibəni lap çox sevirdi, çünki sahibə həmişə ona qarşı səmimi olmuşdu. Mətbəxə yığılmış ağciyər xidmətçilərin ara həkiminin arxasınca getməyə cürət etmədiklərini, ondan-qulyabanıdan qorxduqlarını öyrənəndə bərk hirsəndi.

– Əbləhlər, gicbəsərlər, qanmazlar! – qulyabanı donqulandı, yəndəmsiz enli ayağını yerə döyəcləməyə başladı. – Elə bil mən bunları görəndə kimi tutub dişləm-dişləm edəcəyəm! Pərvədigara, kaş onlar biləydilər ki, mən onların gözünə görünməmək üçün necə dəridən-qabıqdan çıxıram. Eh, bilsəydilər, heç belə qələt eləməzdilər. Amma nə etmək olar, indi bir dəqiqə də gecikmək olmaz. Yoxsa sahibə ölənə də bilər. Əlac yoxdur, gərək ara həkiminin arxasınca özüm gedəm.

Elə həmin dəqiqə əlini qaldıraraq Fermerin mismardan asılmış qara plaşını çıxartdı və başına atdı. Qulyabanı biçimsiz bədənini yaxşıca plaşa bürüyüb at tövləsinə götürüldü, ən diribaş atı yəhərləyib-yüyənlədi. Sonra atı qapının yanına çəkib birtəhər belinə dırmaşdı.

– Haydı, köhlən at, sən həmişə bərk qaçırsan, indi isə dörd-nala çap! – qulyabanı atın yalına tumar çəkdi.

Sanki at qulyabanını başa düşdü. O, sakitcə kişneyib qulaqlarını şəkələdi, sonra kamandan atılmış ox kimi qaranlığın qoynunda süz-

məyə başladı. At heç zaman belə sürətlə çapmamışdı. Çox keçməmiş qulyabanı ara həkiminin daxmasına çatıb atın cilovunu dartdı.

Qarı dərin yuxuda idi. Buna baxmayaraq qulyabanı pəncərəni taqqılatdı, dərhal pəncərənin önündə ağ bir ləçək göründü. Qarı üzünü pəncərənin şüşəsinə sıxdı.

– Kim var orda? – deyə soruşdu.

Qulyabanı irəli əyilib boğuş səslə qarını səslədi.

– Cəld ol, yığış gedək, xala can! Fern-Den sahibəsinin həyatını xilas etmək lazımdır. Fermada səfeh xidmətçilərdən başqa sahibəni müalicə etmək üçün heç kəs yoxdur.

– Axı, mən oraya gəcənin bu vaxtı necə gedə bilərəm? – qarı narahat səslə xəbər aldı. – Məni aparmaq üçün araba göndəriblərimi?

– Yox canım, araba göndərməyiblər, – qulyabanı cavab verdi. – Gəl tərkində əyləş, məndən də bərk-bərk yapış. Səni Fern-Denə kimi sağ-salamat aparıb çıxararam.

Qulyabanı sözlərini adicə yox, amiranə tərzdə dediyinə görə qarı onun sözündən çıxmağa ürək etmədi. Onu da deyim ki, qarı cavan vaxtlarında təsadüfi atlıların tərkində bir neçə dəfə süvarilik etmişdi. Odur ki, qarı paltarını başına çəkib cəld evdən çıxdı. Astananın yanındakı daşın üstünə çıxıb çətinliklə atın belinə qalxdı. Yerini rahatlayıb qara plaşlı naməlum atının belindən möhkəm-möhkəm yapışdı.

Onlar dərəyə çatanacan bir kəlmə də kəsmədilər. Dərəyə yaxınlaşan kimi qarının kürkünə birə düşdü.

– Sizə elə gəlmirmi ki, biz burada qulyabanıya rast gələ bilərik? – qarı qorxa-qorxa xəbər aldı. – Necə olsa qulyabanıya tuş gəlmək istəmirəm! Deyirlər ki, qulyabanı ilə rastlaşanlar xeyir tapmırlar.

Qarının yol yoldaşı çox qərribə təbəssümlə gülümsədi.

– Narahat olma, bir də çox çənə-boğaz eləmə, – qulyabanı çımırırdı. – Sən eybəcər qulyabanıya tuş gəlməkdən qorxursan. Ay yazıq, indi sənə bir at belində oturmuş idbar varlıq kimi bir varlığa sən heç vaxt rast gəlməyəcəksən. Mən bu sözümün ağasıyam!

– Sən deyən düzdürsə, onda hər şey qaydasındadır! – qarı köksünü ötürüb cavab verdi. – Hər halda mən sizin üzünüzü görməsəm də, bilirəm ki, siz xeyirxah adamsınız, çünki zavallı bir qarını sakitləşdirməyə çalışırsınız.

Onlar dərəni keçib qurtarınca, at fermanın həyətinə daxil olunca qarı bir daha dillənmədi. At fermanın həyətinə girən kimi atlı tələsik uzun qollarını uzadıb qarını ehmalca atdan yerə endirdi. Qəfildən plaş sürüşüb yerə düşdü, qarı yol yoldaşının gödək enli gövdəli, yöndəmsiz qolları və qıçları olan eybəcər bir məxluq olduğunu gördü.

– Axı, siz kimsiniz? – qarı yol yoldaşının səhər şəfəqlərinin işığı düşən sifətinə boylanıb baxa-baxa xəbər aldı. – Niyə sizin gözləriniz nəlbəkiyə oxşayır? Onlar nə cür üzgəclərdir? O boyda da üzgəc olar! Qurbağa pəncələri sizinkilərin yanında toya getməlidir.

Çəlimsiz eybəcər məxluqun dodaqlarına təbəssüm qondu.

– Cavanlıqda çoxlu piyada yol getmişəm. Eşitmişəm ki, kim pay-piyada çox gəzir, o, vələyaq olur, – qulyabanı dilləndi. – Amma xala, sən əbəs yerə vaxt itirmə. Cəld evə gir. İşdir səndən bu tezliklə fermaya necə gəlib çıxdığını soruşan olsa, deyərsən ki, dalınca adam gəlmədiyinə görə Fern-Den qulyabanısının tərəkində əyləşib fermaya gəlməyə məcbur olmusan!

SUITİ CİLDİNƏ GİRMİŞ PƏRİ

Biri vardı, biri yoxdu, dənizə yaxın bir yerdə balaca fermada tək-tənha yaşayan zəhmətkeş bir kişi vardı. Onu çox az adam tanıyırdı. O, səhərdən axşamacan torpaq belləyir, toxum səpir, güclə çörək pulu qazanıb birtəhər başını gırləyirdi. İşdən başı ayılmadığı üçün evlənməyə də vaxt tapmamışdı.

– Eh, özüm bir qarın ac, bir qarın tox güclə dolanıram, – o deyirdi. – Bəs, arvadı necə saxlayaram!?

İş elə gətirdi ki, bir gün işgüzar kişinin yolu sahildən düşdü. Nəgmə sədaları, qızların qəhqəhəsini və şaqraq səslər eşidib təəccübləndi. Ona elə gəldi ki, səslər sahilin qurtaracağındakı

qaya parçasının dibindən gəlir. Odur ki, sürünə-sürünə irəliləyib qayaya dırmaşdı. Gördüyü mənzərəyə heyran qalıb, nəfəs çəkmədən maddım-maddım tamaşa etdi. Aşağıda düz suyun qırağında qayanın girintili-çıxıntılı yerində bir dəstə oğlan və qızı çılpaq vəziyyətdə gördü. Ömrü boyu belə cazibədar üzlər, zərif dərilər və nərmə-nazik bədənlər görmək ona qismət olmamışdı.

– Bunlar suitidir ki! Elədir ki, var, suitidir! – o, öz-özünə pıçıldadı.

Hərdən bir sahilə çıxıb dərilərini kənara tullayan və şən oyunlar keçirən suiti dəstəsi haqqında çoxlu əfsanələr eşitmişdi.

– Aha, bildim siz kimsiniz, – kişi yaxınlıqdakı daşın üstünə yığılmış dəriləri görüb fikirləşdi. – Görəsən, dərilərdən birini götürsəm, heç nə olmaz ki? Dərini salaram yatağıma, yerim isti olar, ya da canlıq düzəldərəm.

Beləliklə, kişi oğrun-oğrun sürünüb aşağı düşdü, qumluğu keçib suitilər qayıtmamış gümüşü dərilərdən birini götürdü.

Çox keçməmiş hər gözəl varlıq öz dərisini götürmək üçün daşa tərəf qaçdı. Dərilərini götürüb suya baş vurdular. Bacardıqca sürətlə üzə-üzə dəriləri əyinlərinə çəkildilər.

İmkandan istifadə edən kişi suiti dərisini qoltuğuna vurub aradan çıxdı. Sahildən yenice uzaqlaşmışdı ki, arxadan gələn ayaq səsləri və ağlayıb-sızıldayan qızın səsini eşitdi. Ayaq saxlayıb geri çevrilən kimi, əllərini ona tərəf uzatmış gözəl qız gördü. Qız göz yaşları axıda-axıda yalvarmağa başladı:

– Qurbanın olum, ey bəni-insan, əgər ürəyində bir qətrə insaf varsa, dərini qaytar mənə! Dərisiz, dənizdə yaşaya bilmərəm! Mənim suiti dərim olmasa, pərilər məni aralarına qoymaz, qoymaz, qoymaz!

Qızın hıçqırıq dolu yalvarışları kişinin ürəyini yumşaldıb muma döndərdi. Heç vaxt keçirmədiyi qəribə hisslər ürəyini parçalayıb qəlbinə hakim kəsildi. Ömründə qadın eşqi ilə titrəməyən ürəyi dəniz pərisinin məhəbbətinə təslim olub əsir düşdü. Heç bir vəchlə qızı itirmək istəmədi.

– Dərini sənə qaytarmaq niyyətində deyiləm, – dedi. – Daha dənizə qayıtmayacaqsan, mələyim. Mənimlə qalıb mənə arvad olacaqsan.

Kişi böyük yun şalını ağlayıb-sızlayan dəniz pərisinin çiyinə saldı, əlindən tutub darta-darta evinə apardı. Evə çatan kimi qızı yorğana bürüyüb ona yemək üçün yağlı kökə və yulaf yayması verdi. Qız yemək yeməyə başlayanda kişi xəlvətcə dama çıxdı. Dərini büküb, taxtapuşun altındakı pərdənin üstünə qoydu ki, qız heç vaxt tapa bilməsin.

Biçarə qızcığaz şam edəndən sonra özünü üzü üstə çarpayıya atıb səhərəcən hönkür-hönkür ağladı. Səhəri gün də səsini kəsib kirmədi. Qız bu minvalla həftələrlə göz yaşı axıtdı.

Günlər ötüb keçdi və elə bir vaxt gəldi ki, qızın göz yaşları qurudu. Dərdini unudub insan kimi ömür sürməyə başladı. Zəhmətkeş kişi pərvanə kimi onun başına dolanıb yarpaq kimi üstündə əsirdi. Dəniz pərisi də öz növbəsində qənaətcil, ciddi, mehriban və vəfalı arvad olmuşdu. Zəhmətkeş əri üçün yeddi uşaq – dörd oğlan, üç qız dünyaya gətirmişdi.

Bütün məmləkətdə onların çocuqları kimi qara, piyalə gözləri və zərif ağ dərisi olan ikinci bir uşaq tapmaq mümkün deyildi. Zahirən xoşbəxt görünən dəniz pərisinin ürəyində qövr eləyən dərd ağır yükə çevrilmişdi. O, hərdən yola çıxıb dalğın, qəmli nəzərlərlə gözünü dənizə dikirdi. Axşamlar işini qurtarandan sonra, bəzən gedib qumlu sahilə əyləşir, gözünü dənizə zillə-yөрək sanki dalğalar arasında kimi isə axtarırdı. Dəniz pərisi uşaqlarına elə qəmli nəğmələr öyrətmişdi ki, eşidənlərin ürəyi parça-parça olurdu.

Bir dəfə elə oldu ki, zəhmətkeş kişi oğlanlarını qayığa mindirib balıq tutmağa getdi. Vəfalı arvad isə böyük qızla ortancıl qızı sahilə mərcanqulu və balıqqulağı yığmağa göndərüb kiçik qızı ilə evdə tək qalmışdı. Əri və uşaqları evdən çıxan kimi şkafları axtarmağa başlayıb bütün siyirtmələri alt-üst etdi. Çarpayıların altına girib çıxdı, əlinə keçən bütün qutuları eşib-tökdü, ah çəkib köks ötürə-ötürə masaların altına göz gəzdirdi.

– Nə olub, ana? – kiçik qız xəbər aldı. – Nə axtarırsan?
– Oh, mənim körpə balam, – anası dilləndi. – Bir zamanlar atanın evə gətirdiyi gözəl suiti dərisini axtarıram.
– Üstündə narıncı xallar olan yumşaq dərinə deyirsən?
– Hə, gözümün işığı, özüdür ki, var. Yoxsa sən yerini bilirsən?
– Çox güman ki, bilirəm. Bir dəfə sən evdə olmayanda mənim çarpayıda yatdığımı güman edən atam bir gözəl dəri gətirib bir neçə saniyə heyran-heyran tamaşa etdi. Sonra dərinə yığışdırıb köhnə taxtapuşdakı pərdənin üstünə qoydu.

Qızçıqazın sözü ağzından qurtarmamış anası otaqdan bayıra atılıb köhnə taxtapuşa sarı qaçdı. Bir göz qırpımında böyük bir qutunun üstünə çıxıb titrək barmaqları ilə pərdələrin üstünü axtarmağa başladı. Toz-torpağa batmış barmaqları bir an sonra nəşə yumşaq bir şeyə toxundu. Həhayət ki, suiti dərisini tanıdı! Dartıb dərinə aşağı saldı. Götürüb məhəbbətlə sinəsinə sıxdı və qayıdıb otağa qaçdı.

– Sağlıqla qal, əziz qızım! – dedi. – Mən öz məskənimə qayıtmalıyam! Əl-vi-da!

Dəniz pərisi birnəfəsə qaça-qaça yovşanlı düzdən keçib özünü qayaya yetirdi. Cəld qayanı aşıb cığırda dənizə tərəf üz tutdu. Çoxdan itmiş dərisini əyninə taxıb sahilə dayanmış qızına sonuncu dəfə əl eləyib dənizə milləndi.

Üzüb dənizin ortasına çatanda ərinə və oğlanlarını qayıqda gördü. Bir müddət qayığın yanını ilə üzüb nəşə deməyə cəhd etdi. Dalğaların arasından başını çıxarıb qayığın yanına sakit-sakit üzən suiti qayıqdakıları heyrətə saldı.

Suiti gözəl, zərif gözləri ilə onlara baxır, baxışlarından şövq yağırı. Dəniz pərisinin alışıb yanan baxışlarında kədər qarışmış şən ifadələr oynayırdı.

Zəhmətkeş kişi birdən su pərisini tanıdı. Yanğılı bir nalə çəkib dərhal toru qamarladı ki, suya atsın. Amma artıq gec idi. Suiti suya cumub dalğaların altında görünməz oldu. Üzə-üzə gedib dənizin dərinliklərinə çıxdı. Su pərisinin yanınca suiti dərisi geymiş bir kişi də üzür və sevincindən dil boğaza qoymurdu. Əlini qaşımın

üstünə qoyub baxışlarını dənizin dərinliklərinə dikən zəhmətkeş kişinin qulağına dalğaları aşıb gələn zəif haray səsi dəydi:

Əlvida, əlvida zəhmətkeş kişi,
Sən mənə xoş gəldin, mən sənə gülüm,
Yox, mənə əzizdir dəniz sevgilim!..

Sonra səslər zəifləyib eşidilməz oldu. Zəhmətkeş kişi o vaxtdan sonra bir də arvadı olmuş suitini görmədi. Lakin hərdən bir günəş qüruba enib şər qarışanda küləyə qovuşub gələn zəif mahnı sədaları qulağında belə səslənirdi:

Nə ağac ev, taxtalı ev,
Nə də bəyaz pərdəli ev
Alıb kövrək qəlbimizi,
Ev də bilməz məhbus bizi.

QOĞAL

Nənə can, ay nənə can, gəl, “Qoğal” nağilını bizə söylə.

– Qulaq asın, uşaqlar, bu nağılı siz əvvəllər yüz dəfə eşidib-siniz. Bir də söyləməyəm.

– Axı, nənə can, bu çox gözəl nağıldır. Nə olar, bircə dəfə də söylə.

– Yaxşı, yaxşı, mənim nəvələrim, sakitcə oturub qulaq asmağa söz versəniz, söyləyəm.

Bəziləri istəklisindən söhbət açıb pəncərənin dibində xısn-laşmadan söz salmağı xoşlayırlar. Mən isə sizə qəşəng yulaf qoğal haqqında maraqlı bir nağıl danışacağam. Hə, uşaqlar, qulaq asın, başlayıram.

Biri vardı, biri yoxdu, çayın kənarında öz qarısı ilə ömür sürən bir qoca vardı. Vardan, dövlətdən onların iki inəyi, beş toyuğu, bir xoruzu və iki balası olan bir pişiyi vardı. Qoca inəklərə qulluq edir, qarı isə ip öyirib toxuyurdu. Pişik balaları tez-tez cumub sobanın yanında dıgırlanan ip yumağını qamarlayırdı. “Pişt, pişt!

Canı yanmışlar, rədd olun!” – qarı pişik balalarını qovur, yumaq yenidən dıǵırlanırdı.

Bir gün səhər yeməyindən sonra qarı qoǵal bişirmək qərarına gəldi. Durub yulaf unundan iki dənə qoǵal hazırlayıb sobanın üstünə qoydu ki, qızarsın. Bir az sonra qoca evə gəlib sobanın yanında bardaş qurdu. Qoǵallardan birini götürüb ortadan böldü. O biri qoǵal bunu görəni kimi sobanın üstündən yerə diyirlənib sürətlə qaçmağa başladı. Bir əlində yun daraǵı, o birisində əriş olan qarı, qoǵalın dalınca düşdü.

Amma balaca qoǵal cəld tərpnəlib gözdən itdi. Qaç-qaç gəlib küləş damlı böyük bir evə çatdı. Cəsarətini toplayıb içəri girdi. Otaqda iri bir masanın arxasında əyləşən üç nəfər dərzi var idi. Qoǵalın içəri girdiyini görəni kimi dərzilər dərhal qulluqçu qadını səslədilər. Ocaq başında tiftik atan qulluqçu qadın:

– Bura baxın, – dedi. – Qorxmalı heç nə yoxdur. Bu ki, xır-daca qoǵaldır. Onu tutun, sizə südlü sıyıq verim. Mən də sizə kömək edərem.

Qulluqçu yun daraǵı əlində, dərzilərdən biri ütü əlində, o biri qayçı əlində, üçüncüsü taxta lövhəni qarıb qoǵalın dalınca düş-dülər. Amma balaca qoǵal sürüşüb onların arasından çıxdı, sobanın başına fırlanmağa başladı. Dərzinin biri qoǵalı qayçı ilə tutmaq istədi, amma küllüyə yıxıldı. Ütü o biri dərzinin əlindən düşdü. Qulluqçu yun daraǵını salıb itirdi. Di gəl qoǵalı tutmaq mümkün olmadı ki, olmadı.

Qoǵal atılıb-düşüb oxumağa başladı:

Mən qarını açmışam –
Nənədən də qaçmışam, babadan da qaçmışam,
Qazandan da qaçmışam, tavadan da qaçmışam. –
Bax səndən də qaçaram.

Beləliklə, qoǵal qaça-qaça gəlib yol kənarındakı balaca bir daxmaya yetişdi, içəri girdi. Ev sahibi küncdə oturub zənbil toxuyur, qadın isə ip öyirib yumaq yıǵırdı.

– Tibi, ay Tibi, – kişi dilləndi. – O nədir, elə?

– Görmürsən, ay kişi, qoğaldır da!

– Nə yaxşı oldu, – kişi dedi. – Çox xoş gəlib, səfa gətirib qoğal!
Bu gün şorbamız yamanca dadsızdır. Tut onu, arvad, tut qoğalı!

– Ay-hay, tutdun ha! O, ağıllı qoğaldır. Tamahını yığ, Billi, ağzının suyu axmasın, kişi!

– Qulaq as, arvad, – Billi dedi. – Yumaqla vurub qoğalı aşır.
Qoğal otaqda sürətlə fırlana-fırlana oxumağa başladı:

Mən qapını açmışam,
Nənədən də qaçmışam, babadan da qaçmışam,
Qazandan da qaçmışam, tavadan da qaçmışam. –
Dərziləri aldadıb canımı qurtarmışam,
Bax, səndən də qaçaram.

Sonra qoğal daxmadan çıxıb qaçdı. Dəcəl çəpişlər kimi hoppanıb-düşən qoğal bir müddətdən sonra rastına çıxan ilk evin qapısını açıb içəri girdi, buxarının yanına gəlib ev sahibəsinin nəhrə çalxadığını gördü.

– Yanıma gəl, ay balaca qoğal, – qadın dedi. – Gəl, sənə yağ-çörək yaxmacı verim, ye.

Amma Qoğal qadına yaxınlaşmadı, nəhrənin başına sürətlə fırlanmağa başladı. Qadın tələsik qoğalın dalınca düşmək istəyəndə əli ilişib nəhrəni ağzı üstə çevirdi. Qadın nəhrəni tarazlayıb düzəldincə iş-işdən keçdi. Qoğal aradan çıxıb tərənin yanındakı dəyirmanına sarı qaça-qaça ucadan oxudu:

Mən qapını açmışam,
Nənədən də qaçmışam, babadan da qaçmışam,
Qazandan da qaçmışam, tavadan da qaçmışam,
Dərziləri aldadıb canımı qurtarmışam,
O zənbilçi arvadın başını aldatmışam.
Bax, səndən də qaçaram.

Qoğal çatıb özünü dəyirmanına saldı. Təknədə dən üyüdən dəyirmançı başını qaldırıb:

– Aha, – dedi. – Ay qoğal, sənin buralarda gəzib-dolaşmağın bolluq əlamətidir. Odur ki, sənin qayğına qalan yoxdur. Amma

mənim qoğaldan, bir də pendirdən xoşum gəlir. Yanımda pendirim də var. Yaxına gəl pendir payımı sənə verim.

Bilirsinizmi, uşaqlar, qoğal gönü suya verən qoğal deyildi. Odur ki, o, dəyirmançının şirin dilinə inanmayıb geri döndü. Qaçıb bayıra çıxan kimi oxumağa başladı:

Mən qapını açmışam,
Nənədən də qaçmışam, babadan da qaçmışam,
Qazandan da qaçmışam, tavadan da qaçmışam,
Dərziləri aldadıb canımı qurtarmışam,
O zənbilçi arvadın başını aldatmışam.
Yağ çalxayan xalaya yamanca toy tutmuşam,
Bax, səndən də qaçaram.

Beləliklə, diyirlənə–diyirlənə Qoğal qaçıb yenə bir evə çatdı. İçəri keçib buxarının yanında durdu. Evdəkilər şorba yemək üçün masanın başına yığışmışdı. Evin qadını taxta qaşıqla boşqabın dibini sıyırdı.

– Paho, Cek, – qadın dilləndi, – evimizə bapbalaca bir qoğal gəlib ki, sobanın yanında özünü isitsin.

– Qapını örtün, – evin kişisi dedi. – İndi biz qoğalı tutmağa çalışırıq.

Bu sözləri eşidən qoğal qaçıb evdən çıxdı. Uşaqlar qaşırıq əllərində onun dalınca götürüldülər. Evin kişisi papağını qoğala sarı tolazladı. Amma qoğal bu dəfə də qaçıb canını qurtaran kimi oxumağa başladı:

Mən qapını açmışam,
Nənədən də qaçmışam, babadan da qaçmışam,
Qazandan da qaçmışam, tavadan da qaçmışam,
Dərziləri aldadıb canımı qurtarmışam,
O zənbilçi arvadın başını aldatmışam.
Yağ çalxayan xalaya yamanca toy tutmuşam,
Dəyirmançı əminin yaxasını açmışam,
Bax, səndən də qaçaram.

Qoğal az qaçdı, üz qaçdı, dərə-təpə düz qaçdı, axırda gəlib başqa bir evin yanına çatdı. Qapının arasından içəri girib gördü ki, uşaqlar yatmaq üçün yerlərinə girib.

Uşaqların atası paltarını soyunub, qadın isə ocağın odunu söndürürdü.

– Bıy, başıma xeyir, ay arvad, o nədir?

– Şşş, sakit ol, – arvad dedi. – Görmürsən, qoğaldır! – Bəhbəh, arvad, yulaf yarmasından sonra qoğal yemək adama ləzzət verir ha!

– Bacarırsan, tut qoğalı! – arvad dedi. – Bir tikə də mən yeyərəm. Ay kişi, at şalvarı qoğalın üstünə, tut onu saxla da!

Kişi qolunu tovlayıb şalvarını Qoğala sarı atdı. Qoğal az qaldı ki, tələyə düşsün, ancaq cəld tərpenib şalvar başında qaçıb aradan çıxdı. Şalvarını itirmək istəməyən kişi qoğalın dalınca götürüldü. Uzun müddət qaçdı-tutdudan sonra qoğal özünü meynəliyə verib tənəklərin arasında gözdən itdi. Əlacını allah almış kimi suyu süzülə-süzülə kor-peşman yarım çılpaq vəziyyətdə evə qayıdan kişinin qulağına qoğalın səsi gəldi:

Mən qapını açmışam,
Nənədən də qaçmışam, babadan da qaçmışam,
Qazandan da qaçmışam, tavadan da qaçmışam,
Dərziləri aldadıb canımı qurtarmışam,
O zənbilçi arvadın başını aldatmışam.
Yağ çalxayan xalaya yamanca toy tutmuşam,
Dəyirmançı əminin yaxasını açmışam,
Məni yemək istəyən adamlardan qaçmışam,
Bax, səndən də qaçaram.

Beləliklə, günün ömrü sona çatdı, qaranlıq düşdü. Balaca qoğal heç yanı görə bilmədi. Gəzə-gəzə gəlib böyük bir naz-naz kolunun dibinə çıxdı, ayağı ilişib gumbultu ilə tülkü yuvasına düşdü. İki gün idi ki, tülkünün dilinə ət dəymirdi.

– Aha, xoş gəlib, səfa gətirmisən, ay qoğal, səni mənə allahın özü pay göndərüb, – tülkü dedi və qoğalı qapıb ortadan iki böldü.

Bax, uşaqlar, qoğalın ömrü bu cür sona çatdı. Hə, nəvələrim, siz da böyüyüb boya-başa çatın, çalışın ki, heç vaxt sizi şirnikdirib yoldan çıxartmasınlar. Siz həyatda məğlubiyyətin acısını dadmayasınız. Görürsünüz, çoxbilmiş qoğal insanlara kələk gələ-gələ, axırda hiyləgər tülküyə qismət oldu.

Gülmə heç vaxt adamlara,
Olsan varlı, kasıb ya da.
Ömür keçir – sonu qara
Biz qonağıq bu dünyada.

NORROVEYLİ QARA KƏL

Biri vardı, biri yoxdu, lap qədim zamanlarda, çox-çox əsrlər bundan əvvəl bir dul kraliça vardı. O, üç qızı ilə birlikdə yaşayırdı. Özü də elə müflisləşmişdi ki, qızları ilə güc-bəla başını dolandırırdı.

Bir gün öz xoşbəxtliyini axtarmaq üçün kraliçanın böyük qızı evdən çıxıb getmək istədi və anası ona getməyə icazə verdi.

– Evdə qalıb acıdan ölməkdənsə, başqa yerdə bəxtini sınamaq yaxşıdır – kraliça dedi.

Onların qəsrinə yaxın yerdə bir quşçu qarı yaşayırdı. Deyilənə görə qarı cadugər imiş və guya gələcəkdən xəbər verə bilirmiş. Odur ki, kraliça böyük qızı onun yanına göndərir və xoşbəxtliyini axtarmaq üçün hansı səmtə getmək lazım olduğunu cadugərdən soruşub öyrənməyi ona tapşırır. Quşçu qarının kraliçaya və gözəl qızlarına yazığı gəldi, verdiyi xeyirxah məsləhətdən xoşhal oldu.

Qarı dedi:

– Sənə çox da uzağa getmək lazım deyil, mənim quzum. Mənim daxmamın dal qapısınınacan get və bayıra göz gəzdir.

Kraliçanın böyük qızı otların üstü ilə dal qarıya kimi qaçdı və nə görsə yaxşıdır? Altı səmənd at qoşulmuş əla bir kareta yolla irəliləyirdi. Qız həyəcan içində mətbəxə qaçdı ki, quşçu qarıya gördüyünü söyləsin.

– Çox gözəl, çox pakizə! – qarı məmnun halda dilləndi, – Bu da sənin xoşbəxtliyin! Karetə səndən ötrü gəlib. Düzdür, karetə qəsrin darvazaları ağızında ləngərləyib dayandı və kraliçanın ortancıl qızı quşçu qarının daxmasına qaçdı bacısına desin ki, tez evə qayıtsın – axı onun dalınca karetə gəlmişdi!

Sevincindən özünü itirmiş böyük qız tez–tələsik evə gəldi ki, anası və bacıları ilə vidalaşsın. Sonra böyük qız qalxıb karetada əyləşdi və köhlən atlar dördnala çaparaq gözdən itdilər.

Deyirlər ki, guya karetə istiqamət alıb çox qüdrətli və döv-
lətli şahzadənin sarayına getmiş və şahzadə böyük qızı özünə
ömür–gün yoldaşı etmişdi.

Bu əhvalatdan bir neçə həftə sonra kraliçanın ortancıl qızı da qərara aldı ki, böyük bacısı kimi quşçu qarının yanına getsin və xoşbəxtliyini axtarmaq üçün hayana getmək lazım olduğunu ondan soruşsun. Əlbəttə, ortancıl qız ümid edirdi ki, böyük bacısının başına gələnlər onun da nəsibi olacaq.

Elə də oldu. Quşçu qarı ortancıl qıza söylədi ki, gedib dal həyəətə açılan qapıdan bayıra boylanıb baxsın. Ortancıl qız baxıb gördü ki, altı at qoşulmuş karetə onların qəsrinə doğru gedir. Ortancıl qız gördüyünü qarıya dedi. Qarı mehriban–mehriban gülümsünərək qıza qəsrə qaçmağı söylədi və bildirdi ki, xoşbəxtliyi dalınca gəlib. Bəli, ortancıl qız evə çatan kimi karetaya mindi və çıxıb getdi.

Kraliçanın kiçik qızı da bəxtini sınamaq istədi. Ürəyi bahar ümidli, deyib–gülən kiçik qız elə həmin axşam sehrbaz qarının yanına qaçdı.

Qarı kiçik qıza dedi ki, dal qarının yanına getsin. Qız sevinçək getdi. Fikirləşdi ki, altı at qoşulmuş karetə bu dəqiqə onların qəsrinə yaxınlaşacaq.

Amma nə karetə! Heç bir karetə gözə dəymirdi. Yolda heç kəs görünmürdü. Kiçik qız dərd–qəm içində quşçu qarının yanına qaçıb dedi ki, bəs karetə yoxdur.

– Belə çıxır ki, sənin xoşbəxtliyin bu gün gələsi olmadı, – qarı gözlərini qıydı. – Səhərəcən gözlə.

Kiçik qız evə gəlib səhəri gün yenə də qarının yanına qayıtdı. Bu dəfə də kiçik qızın ümidi boşa çıxdı. Nə qədər uzaqlara baxsa da, heç bir kareta gözə dəymədi ki, dəymədi. Amma üçüncü gün... Üçüncü gün qız nə görsə yaxşıdır? Yolla başını dik tutub hay-küylə irəliləyən nəhəng bir qara kəl gördü.

Kiçik qızın qorxudan ürəyi qopdu, qarını çırpıb qarının yanına qaçdı və söylədi ki, evə tərəf qorxunc və vəhşi bir kəl sürətlə qaçır.

– Ah, quzum, – qarı əllərini şappıldadaraq ucadan dedi, – kimin ağlına gələrdi ki, sənin xoşbəxtliyin Norroveyli qara kəl olacaq, hə!

Bu sözləri eşidən kiçik qızın rəngi qaçdı. Axı, o öz xoşbəxtliyini axtarırdı, amma bu cür dəhşətli xoşbəxtliyi heç vəchlə gözləməirdi.

– Heç, bu kəl mənim xoşbəxtliyim ola bilərmimi? – qız qorxu içərisində qışqırdı. – Axı, mən necə bu kəl ilə çıxıb gedim!

– Əlac yoxdur, – qarı sakitcə dilləndi. – Xoşbəxtliyini tapmaq üçün evimin qarısından baxırdın. Madam ki, xoşbəxtliyin gəlib, gərək qəbul edəsən.

Kiçik qız göz yaşları içərisində anasının yanına qaçıb gəldi və dönə-dönə təkrar etdi ki, evdən heç hara getmək istəmir. Amma anası da qarı deyəni dedi. Ona görə də qara kəl qəsrin darvazasına yaxınlaşan kimi, kiçik qız kəlin belində öyləşməyə məcbur oldu. Qız yerini rahatlayınca kəl sakitcə dayandı. Yazıq qız kəlin buynuzlarından bərk-bərk yapışıb qorxusundan tir-tir əsir və ağlayırdı.

Qara kəl qaçdıqca qaçır, qanad açıb uçurdu. Amma bəxti-qara qızcıqaz qorxudan və acından tamam haldan düşmüşdü, özünü güclə kəlin belində saxlayırdı. Qorxurdu ki, bu dəqiqə kəlin buynuzları əllərindən çıxacaq və o, kəllə-mayallaq olub yerə yığılacaq. Qəfildən bədheybət kəlləsini azca qıza tərəf döndərüb olduqca zərif və mülayim insani səsle dilə gəlirdi:

– Sağ qulağında nə varsa ye, sol qulağında olanı iç, cana gəl.

Kiçik qız titrəyən əlini kəlin sağ qulağına soxdu və bir parça çörəklə ət çıxartdı. Qız çörəklə əti yeyib özünə gəldi. Sonra əlini

kəlin sol qulağına aparıb içində şərab olan balaca bir şüşə qab çıxartdı. Şərabı nuş edən kimi bütün gücü özünə qayıtdı.

Kəl elə hey qaçırdı. Kiçik qız fikirləşirdi ki, tezliklə dünyanın axırına çatacaqlar. Amma birdən irəlidə özəmətli bir qəsr göründü.

– Gecəni burda keçirəcəyik, – qara kəl dedi. – Bura qardaşlarımdan birinin evidir.

Kiçik qızı heyrət bürüdü, amma yorulub taqətdən düşdüüyü üçün heç nə demədi. Qara kəl qəsrin heyətinə qaçıb giriş qapısını buynuzları ilə döyəcədi. Çox gözəl zərbaftalı paltar geymiş qulluqçu o dəqiqə qapını açdı. Çox böyük ehtiramla kələ təzim edib qızı düşürməyə kömək etdi. Sonra onu bəzədilmiş salona apardı. Ev sahibi arvadı və qonaqları ilə birlikdə qızın pişvazına çıxdı. Amma Norroveyli qara kəl qəsrin yanındakı parkın çəmənliliyinə getdi ki, gecəni orada keçirsin.

Qəsrin sahibi və arvadı kiçik qızı çox səmimi qarşıladılar. Qıza şam yeməyi verib divarlarından qızıl haşiyəli güzgülər asılmış çox dəbdəbəli yataq otağına gətirdilər.

Səhəri gün qara kəl qəsrin giriş qapısına yaxınlaşan kimi ev sahibləri kiçik qıza qəşəng iri bir alma bağışlayıb dedilər:

– Almanı cibinə qoy və göz bəbəyi kimi qoru. Dəhşətli bəlaya düşər olub, çıxılmaz vəziyyətə düşməyincə almaya toxunma. Elə ki, toxundun, alma səni bəladan xilas edər.

Kiçik qız almanı cibinə qoydu. Onu kəlin belinə oturdular və kəl yenidən yola düşdü. Onlar bütün günü yolda oldular, axşam isə irəlidə başqa bir qəsr göründü. Bu qəsr əvvəlkindən də cah-calallı idi.

– Gecəni burda keçirərik, – qara kəl dedi. – Bu qəsrdə mənim ortancıl qardaşım yaşayır.

Kiçik qız gecəni göz oxşayan yataq otağında keçirtirdi. Yataq otağının bütün divarlarından qumaş parçalar asılmışdı. Bu qəsrin də sahibi və arvadı kiçik qızın xoşuna gəlmək üçün əllərindən gələni etdilər.

Səhəri gün vidalaşanda onlar qıza elə bir armud bağışladılar ki, ömründə beləsini görməmişdi. Onlar da qıza tapşırdılar ki, çı-

xılmaz, ağır vəziyyətə düşməyincə armuda əl vurmasın. Qız çətin vəziyyətə düşsə armud onu hər bələdan qurtarar. Üçüncü gün qara kəl yenidən yüzlərlə mil yolu qət etdi, gün batıb qaş qaralanda qarşıda əvvəlkilərdən də əzəmətli gözəl bir qəsr göründü.

Bu qəsrin sahibi qara kəlin kiçik qardaşı idi. Qız gecəni bu qəsrə keçirdi, amma kəl gecələmək üçün parka getdi. Bu dəfə yola düşməzdən əvvəl qıza çox gözəl bir gavalı verib dedilər ki, ağır vəziyyətə düşməyincə gavalını iki yerə bölməsin. Dara düşəndə gavalını iki yerə bölsün, onu xata-bələdan qurtarar. Dördüncü gün əvvəlki günlərə bənzəmədi. Axşam oldu, lakin kiçik qız heç bir qəsr görmədi. Şər qarışıb qaranlıq düşməyə başlayanda qara kəl qaranlıq və dərin bir dərəyə girdi. Dərə elə zülmət qaranlıq idi ki, az qaldı yazıq qızın ürəyi partlasın.

Dərənin dərinliyinə baş vurmazdan əvvəl qara kəl ayaq saxladı və dedi:

– Bu yerlərdən uzaqlaşmağa tələs, başımın tacı. Mən bu dərədə ölüm-dirim vuruşuna başlayacağam. Mən tək vuruşacağam. Heç kəs mənə kömək etməli deyil. Qarşımızda uzanıb gedən bu zülmət dərə Qaranlıq Ruhunun yuvasıdır. O, dünyamızın başına çox müsibətlər gətirib. Mən onunla döyüşmək və ona qalib gəlmək ümidindəyəm. Otur bu daşın üstündə və mən qayıtmayınca nə əlini, nə ayağını, nə də dilini tərپətmə. Azacıq belə yerindən qımıldansan, dərədə məskən salmış Cinin caynağına keçəcəksən.

– Əgər mənə nə danışmaq, nə də tərپənmək olmazsa, sənin başına nə iş gəldiyini necə öyrənirəm? – kiçik qız həyəcanla soruşdu.

Dörd gündü kiçik qız nəhəng qara kələ xeyli öyrəşmişdi.

– Gözlərini fırlayıb dörd yanına baxarsan və öyrənərsən – qara kəl cavab verdi. – Ətrafında hər şey maviləşsə, bil ki, Cini məğlub etmişəm. Qırmızı rəngə boyansa, agah ol ki, Cin mənə qalib gəlib.

Qara kəl qızdan uzaqlaşdı və tezliklə dərənin zülmət dibində gözdən itdi. Kiçik qız isə daşın üstündə heykəl kimi oturub ye-

rindən qımıldanmamağa çalışdı. Qız başını gözlənilməz bəlaya salmaqdan qorxurdu.

Bu minvalla qız bir saat oturub yerindən tərpənmədi. Birdən qızın ətrafında hər şey öz rəngini dəyişməyə – əvvəlcə bozuntul, sonra isə elə mavi rəngə düşməyə başladı ki, elə bil səmanın özü yerə enmişdi.

– Qara kəl qalib gəldi! Afərin! – qız fikirləşdi və sevinc içində durub başqa yerdə oturdu və qıçını qıçının üstə aşırı. İlahi, nə böyük bədbəxtlik! O saat qız tilsimə düşüb Norrovey şahzadəsi üçün gözə görünməz oldu.

Bilirsiniz, Qara Kəl doğrudan da insan idi. Onun adı Norrovey şahzadəsi Qara Cəngavər idi. Nə vaxtsa onu da tilsimləyib qara kələ çevirmişdilər. İndi Cinə qalib gəldiyi üçün yenidən insana çevrilmişdi və qızın yanına qaçırdı ki, əsl qiyafəsində özünü göstərsin, çünki o, qıza aşıq olmuşdu və onunla evlənmək istəyirdi. Amma o, qızı görə bilmədi. Dərəni ələk-vələk etdi, qızı tapa bilmədi ki, bilmədi. Qız isə bu vaxt daş üstündə dayanıb səbirsizliklə qara kəli gözləyirdi. Gözləməkdən səbri tükənib hövsələsi daralmışdı. Qız oturmaqdan bərk yoruldu, tək qalmaq fikri onu dəhşətə saldı və ağlayıb, ağlayıb, axırda yuxuya getdi. Səhər yuxudan oyananda qız başa düşdü ki, daşın üstündə oturmağın heç bir xeyri olmayacaq. Odur ki, ayağa qalxıb hara gəldi getməyə başladı. O qədər getdi ki, axırda yol hündür bir şüşə dağa dirəndi. Dağa qalxmaq üçün qız dəridən-qabıqdan çıxdı, lakin bacarmadı. Dağ elə sürüşkən idi ki, səyyah qız balaca büdreyən kimi üzü aşağı sürüşürdü.

Belə olan halətdə qız, dağın zirvəsinə gedən yolu tapmaq ümidi ilə qərara aldı ki, dağın başına dolansın. Dağ olduqca nəhəng idi, həm də qız yorulub əldən elə düşmüşdü ki, bütün ümidlərini itirib məyus oldu. İçin-için ağlaya-ağlaya güclə qıçlarını arxasınca sürükləyən qız qorxurdu ki, tezliklə olan-qalan gücü tükənib sona yetəcək və yıxılıb ölməkdən başqa heç bir çarəsi olmayacaq.

Bu minvalla qız günortaya az qalmış kiçik bir daxmaya yaxınlaşdı. Daxmanın yanında dəmirçixana var idi və qoca dəmirçi zindanın başında iş görürdü.

Qız dəmirçixanaya girdi və qocadan şüşə dağın zirvəsinə gedən yolun olub-olmadığını soruşdu. Dəmirçi çəkici yerə qoyub qıza baxdı və başını buladı.

– Yoxdur, qızım, – qoca dilləndi. – Şüşə dağdan keçib gedən yol yoxdur. Düzdür, şüşə dağı aşmaq olar, amma bu, asan iş deyil. Yüzlərlə mil yol qət etmək lazımdır. Kim ki, dağı aşıb keçməyə cəhd edir, azıb yolda qalır. Yenə deyirəm, şüşə dağın zirvəsinə qalxmaq olar, yalnız dəmir başmaqlarla.

– Dəmir başmaqları hardan tapmaq olar? – qız soruşdu. – Sən mənə dəmir başmaqlar döyüb hazırlaya bilərsənmi, xeyirxah insan? Haqqını artıqlaması ilə ödəyərəm.

Birdən qızın yadına düşdü ki, pulu yoxdur.

– O başmaqlar pula satılmır, – dəmirçi dedi. – Onları gördüyün işin müqabilində ala bilərsən. Dəmir başmaqları bircə mən döyüb düzəldə bilirəm. Elə adamlar üçün düzəldirəm ki, mənim qulluğumda dayanmağa razı olurlar.

– Nə qədər sənin qulluğunda durmalıyam ki, mənə dəmir başmaqlar düzəldəsən?

– Yeddi il, – qoca cavab verdi. – Çünki başmaqlar adi yox, sehrlı olacaq. – “Yeddi” özü də sehrlı rəqəmdir, ha.

Əlacı kəsilmiş qız qoca dəmirçiyə qaravaşlıq etməli oldu. Düz yeddi il sərəsər qız dəmirçinin evini silib-süpürdü, yırtığını yamadı və paltarını yudu. Yeddi ilin tamamında qoca dəmirçi qızın dəmir başmaqlarını döyüb hazırladı. Qız başmaqları geyinib şüşə dağın başına çıxdı. O, dağa elə asanlıqla dırmaşdı ki, elə bil dağı yaşıl otlar bürümüşdü. Qız dağın zirvəsinə çatdı, sonra vadiyə enib qarşısına çıxan birinci evə sarı yollandı. Həmin evdə bir paltaryuyan qarı yeganə qızı ilə birgə yaşayırdı. Qız yaxınlaşb evin qapısını döydü və gecəni qalmaq üçün yer istədi.

Çox hiyləgər sir-sifətli idbar qarı dedi ki, onu gecəni keçirmək üçün bir şərtlə evinə buraxar ki, Norroveyli Qara Cəngavərin ağ plaşını yuyub təmizləyə bilsin. Ağ plaşlı Qara Cəngavər ölüm-dirim vuruşundan çıxmış və plaş başdan-ayağa qan ləkələri ilə örtülübüdür.

– Dünən bütün günü plaşı yuyub təmizləməyə cəhd etmişəm, ancaq xeyri olmayıb. Plaşı təknədən axşam çıxartmışam, ləkələr necə vardı, elə də qalib. Axı, Norroveyli Qara Cəngavərin işinə mən də yaramaq istəyirəm. Bilirsən, o, necə dövlətli, necə qüdrətli hakimdir.

– Norroveyli Qara Kəl necə? Onun kəli deyil ki? Qarı şübhə dolu nəzərlərlə qıza baxdı.

– Qara Kəl Qara Cəngavərin özüdür də! – qarı cavab verdi. – Haçansa Qara Cəngavəri tilsimləyib Qara Kələ çevirmişdilər. Yenidən bəni-insana çevrilmək üçün o, qaranlıq dərədə yurd salmış Cini döyüşə çağırıb ona qalib gəlməli idi. Budur, qara kəl Cinlə vuruşub zəfər çalmış və yenə də insana çevrilmişdir. Amma şayiə gəzir ki, Qara Cəngavər hərdənbir yamanca dilxor görünür, hansı qız haqqındasa elə hey danışır. Qara Cəngavər guya o qızla evlənmək istəyib, lakin onu itirib. Bir də ki, qızın kim olması heç kəsə məlum deyil. Əşşi, bu sənin nəyinə lazımdır axı, sən ki, burda qərib adamsan, – paltaryuyan əlavə edib, sanki artıq-əskik danışdığı üçün təəssüfləndi.

– Səninlə laqırtı vurmağa vaxtım yoxdur! Plaşı yuyub təmizləmək istəyirsənsə, qal gecələ. İstəmirsənsə, xoş getdin.

Əlbəttə, qız dedi ki, plaşı yuyub təmizləməkçün əlindən gələni edər. Plaşı suya salan kimi bütün ləkələr yoxa çıxdı, plaş ağarıb təptəzə oldu. Paltaryuyan qarı çox şad oldu və o dəqiqə də qəlbində şübhə toxumları cücərdi. Ona elə gəldi ki, Qara Cəngavərlə bu qız arasında nəsə sirlə əlaqə var. Axı, qarı qızı ilə birlikdə plaşı yumaq üçün dəridən-qabıqdan çıxmış, lakin bir şey alınmamışdı. Qız isə plaşı bir göz qırpımında yuyub təmizlədi.

Qara Cəngavər həmin axşam plaşını aparmaq üçün paltaryuyan qarının yanına gəlməli idi. Qarı fikirləşdi ki, Qara Cəngavər gələndə plaşı qızının yuyub təmizlədiyini deyəcək. Odur ki, qarı qıza məsləhət verdi ki, yaxşı dincəlmək üçün tez uzanıb yatsın. Norroveyli Qara Cəngavər plaşından ötrü qarının yanına gələndə kiçik qız anbarda dərin yuxuya getmişdi.

Sizə xatırladım ki, son yeddi il ərzində – dərədə Cinlə vuruşduqdan sonra Qara Cəngavər plaşını yudurtmaq üçün çox arvada ağız açmışdı, amma heç kəs plaşı yuya bilməmişdi. Bir cadugər qarısı isə Qara Cəngavərə söyləmişdi ki, plaşı kim yuyub ağarda bilsə – istər gözəl olsun, istər idbar, – onun arvadı olacaq. Onu çox sevəcək.

“Vəfalı arvad və yaxın köməkçi olacaq”, – demişdi qarısı.

Bəli, Qara Cəngavər paltaryuyan qarının yanına gəlib plaşını götürdü. Plaş qar kimi ağappaq idi. Qarısı deyəndə ki, plaşı qızım yuyub, Qara Cəngavər elə səhəri gün qarının qızı ilə evlənməyi qərara aldı.

Səhər tezdən şahzadə qız yuxudan oyanıb öyrəndi ki, o, yuxuda olarkən Qara Cəngavər qarının yanına gəlib, plaşını götürüb və bu gün qarının qızı ilə özünə toy edir. Bunu eşidən zavallı qızın az qaldı qüssədən bağı çatlasın. Ona elə gəldi ki, Qara Cəngavərlə görüşmək bir daha ona qismət olmayacaq. Amma birdən düz yeddi il özü ilə gəzdirdiyi alma yadına düşdü.

– İndi mənim düçar olduğum dərdədən bətəri olmaz, – qız düşündü və almanı çıxarıb iki yerə böldü. Almanın içində nə görsə yaxşıdır? Elə qiymətli şəffaf daş-qaş vardı ki, ömründə beləsi görünməmişdi. Qız o dəqiqə nə edəcəyini beynində ölçüb-biçdi, qiymətli daş-qaş almanın içindən çıxarıb örpəyinin üstünə yıxdı və paltaryuyan qarısıya apardı.

– Görürsən! – qız dedi. – Mən çox varlıyam. İstəsən, bu daş-qaş sənə olar.

Qarısı soruşdu:

– Bunun üçün nə etməliyəm?

Qarısı ömründə o cür bahalı daşlar görməmişdi və gözləri alışıb yanırıdı.

– Qızının toyunu bircə günlüyə təxirə sal, – qız cavab verdi. – İzin ver bu gecə Qara Cəngavər yuxuda olanda onun otağında əyləşim. Çoxdandır ki, ona tamaşa etmək istəyirəm. Təəccüblü olsa da, qarısı razılaşdı. Qarısını buna vadar edən şəffaf daşları əldə edib varlanmaq arzusu idi. Həm də şahzadə qızın iltimasında

qarı nə özü, nə də qızı üçün təhlükəli bir şey görmürdü. Ancaq hər ehtimala qarşı qarı Qara Cəngavərə elə yuxu dərmanı içirtmək qərarına gəldi ki, o, bütün gecəni bir dəfə də oyanmasın və qızı görməsin.

Bəli, qarı daş-qaşları götürüb sandığına qoydu və qızının toyunu bir gün təxirə saldı.

Gecə Cəngavər dərin yuxuda olanda şahzadə qız onun yataq otağına daxil oldu. Qız bütün gecəni Qara Cəngavərin ayaq ucunda oturub mahnı oxudu. Ümid edirdi ki, Qara Cəngavər yuxudan duracaq və onu eşidəcək. Qız oxuyurdu.

Mən sənin xətrinə nökər də oldum,
Şüshəli dağlara yolumu saldım,
Yudum paltarımı alıb əlimə
Oyanıb baxmırsan öz sevgilinə?!

Qız mahnını dönə-dönə oxudu, az qaldı ürəyi qəmdən partlasın, ancaq Cəngavər heç nə eşitmədi, çünki o, qarının yuxu dərmanını içib daş kimi yatmışdı.

Səhəri gün şahzadə qız armudu tən böldü. Bu ümiddə idi ki, armud ona daha yaxşı kömək edəcək. Armudun da içindən yalnız bərq vuran daş-qaş çıxdı. Düzdür, bu daşlar almanın içindəkilərdən iri idi. Daha nə etmək olardı ki. Qız bu daşları da qarıya aparmağa məcbur oldu.

– Toyu bir gün də təxirə sal, – qız qarıya yalvardı. – Mənə də imkan ver, bu gecəni Cəngavərin yataq otağında oturum.

Qarı razılaşdı.

– Belə getsə, çox tezliklə dövlətli olaram, – qarı fikirləşdi və daş-qaşları sandığına qoyub ağzını qıfılladı.

Eh, hər şey əbəs yerə idi! Şahzadə qız bütün gecəni Cəngavərin ayaq ucunda oturub məlahətli baxışlarla onu süzür və oxuyurdu:

Mən sənin xətrinə nökər də oldum,
Şüshəli dağlara yolumu saldım,
Yudum paltarımı alıb əlimə
Oyanıb baxmırsan öz sevgilinə?!

Qara Cəngavər isə daş kimi hərəkətsiz uzanıb heç nə eşitmirdi. Səhəri gün qız demək olar ki, ümidini itirmişdi.

– Bircə dənə gavalım qalıb. O da kömək eləməsə, heç nə kömək edə bilməyəcək, – qız fikirləşdi.

Titrək barmaqları ilə gavalını çıxarıb yarı böldü və yenə də şəffaf qiymətli daşlar gördü. Bu daşlar daha nadir, daha bahalı daşlar idi. Şahzadə qız qaça-qaça qarının yanına gəldi və daşları onun dizinin üstünə səpələdi.

– Götür! – qız dedi. – Yalnız bircə gün də toyu təxirə sal və mənə imkan ver ki, bircə gecə də Cəngavərin yataq otağında əyləşim.

Qarı çox təəccüblənsə də, yenə razılaşdı.

Qara Cəngavərsə toy gününü gözləməkdən cana doyub nökrə-naibləri ilə ova çıxdı. Yol boyu nökrələr xısnlaşıb öz aralarında danışdı ki, iki gecədir mat-məəttəl qalıblar. Nəhayət ovçulardan ən qocası atını səyirdib Qara Cəngavərə yaxınlaşdı və soruşdu:

– Möhtərəm ağa, sizin yataq otağınızda bütün gecəni mələhətli səslə oxuyan kim olduğu bizi çox maraqlandırır.

– Nə oxuyan? – Norroveyli şahzadə soruşdu. – Oxuyan nə gəzir, canım! Mənim yataq otağında məzar sükutu olur, mən isə bu evə gələndən bəri ölü kimi yatıram, heç yuxu da görmürəm.

Qoca ovçu başını yırğalayıb barmağını dişlədi.

– Qibləgahım, innən belə axşamlar qarının verdiyi içkini nuş etmə. Onda biz eşidəni, siz də eşidərsiniz.

Başqa vaxt olsaydı, Qara Cəngavər bu cür sayıqlamalara riş-xəndlə gülərdi, amma o gün qocanın sözləri ağına batdı.

Gün batdı, qaş qaraldı. Paltaryuyan qarı parçadakı şərbətə nəşə qarışdırıb Qara Cəngavərə gətirdi. Ancaq Cəngavər parçı dodaqlarına toxundurub yerə qoydu və dedi ki, şərbətin şirnişi azdır. Şərbəti şirinləşdirmək üçün qarı mətbəxə getdi ki, bal gətirsin. Və Qara Cəngavər fürsəti fəvtə verməyib tez çarpayından qalxdı və şərbəti pəncərədən yerə tökdü. Qarı qayıdıb gələndə isə dedi ki, şərbətin hamısını içib.

Hə, o gecə Cəngavər yuxuya getmədi. Şahzadə qızın içəri girdiyini və şikayət dolu nəğməsini necə həzin-həzin oxuduğunu eşitdi:

Mən sənın xətrinə nöker də oldum,
Şüşəli dağlara yolumu saldım,
Yudum paltarını alıb əlimə
Oyanıb baxmırsan öz sevgilinə?!

Mahnını eşidən kimi hər şey Qara Cəngavərin yadına düşdü. Dərhal çarpayıdan sıçrayıb şahzadə qızı bağına basdı, üz-gözündən öpüb xahiş etdi ki, başına gəlmiş macəraları bircə-bircə söyləsin. Qız başına gələnlərin hamısını nəql etdi. Norroveyli şahzadə bərk qəzəbləndi, paltaryuyan qarını və onun yalançı qızını hökmdarlıq etdiyi torpaqlardan qovub didərgin saldı. Sonra Norroveyli şahzadə qızı öz qəsrinə apardı və onunla evlənib şad-xürrəm həyat sürməyə başladı.

MEHRİBAN DAYƏ HAQQ İSTƏMƏZ

Mənə elə gəlir ki, ruhların varlığına şəkk edən adam tapılmaz. Onu da sizə deyim ki, müasir ruhlar qədim ruhlar kimi sadələvh deyil. Hə, uşaqlar, diqqətlə qulaq asın, sizə bir nağıl söyləyim.

Bir çox illər bundan əvvəl Nitsdeylli cavan bir qadın körpəsinin beşiyini yırgalayıb layla çalarkən, sısqa bir məxluq qarını döyüb öz çağası üçün bir damla süd istədi.

– Mənim xırdaca balamı əmizdir, – ruh xahiş etdi.

Cavan qadın çağanı ehmalca qucağına aldı. Ruh dərhal:

– Mehriban dayə ol və heç vaxt haqq istəmə, – deyib qeyb oldu.

Beləliklə, gənc ana hər iki uşağın qayğısına qalıb, nazı ilə oynayırdı. Hər səhər oynayıb yuxudan duran qadın hər iki uşağın gətirilmiş çoxlu-çoxlu paltar və ləzzətli yeməklər görürdü. Yeddi gün, yeddi gecə tərəvətini itirməyən yemək şərab və bal qatılmış şirin çörək tamı verirdi.

Yayın əvvəllərində ruh qayıdıb gəldi. Körpəsi onu görəndə kimi şadlığından əl-qol atıb qığıldadı. Sısqa ruh körpəni qucağına

götürüb qadına işarə etdi ki, onun arxasınca gəlsin. Sonra ruh yolu əlinə alıb irəlilədi. Onlar kol-kos basmış bir neçə meşədən keçib yaşıl bir təpənin yamacındakı enişə çatmağa az qalanda qarşılarında bir qapı açıldı. Onlar addımlayıb astanadan keçən kimi qapı bağlandı. Ruh çevrilib qadının sol göz qapağına üç damla şəh damızdırdı. Sonra onlar bol suyu olan çaylara, sarı buğda zəmilərinə malik bir torpağa qədəm qoydular. Sısqa ruh qadına fiziki gücünü bərpa etmək üçün sehrlə məlhəm verib bir-birindən gözəl, gözqamaşdıran paltarlar gətirdi və vəd etdi ki, qadının heç nəyə ehtiyacı olmayacaq. O, qadının sağ gözünə bir damcı yaşıl rəngli şəh salan kimi, qadın yoxa çıxmış dostlarının çoxunu taxıl biçən və meyvə yığan gördü. Bir az sonra ruh əli ilə qadının sağ gözünü sıgallayıb adi vəziyyətə saldı. Fərsəti fəvri verməyən qadın yaşıl rəngli şəhdən çırpışdırdı. Vədə tamam olanda ruh onu qapının ağzına qayıtdı.

Yaşıl rəngli şəhin qüdrətindən istifadə edən qadın uzun müddət yer üzünə təşrif gətirən ruhları görmək qabiliyyətinə malik oldu. Amma bir gün qadın yaşıl rəngli şəhin oğurladığı ruhu görüb onu salamladı.

– Hansı gözünlə məni görürsən? – ruh pıçılıtlı ilə xəbər aldı.

– Hər ikisi ilə.

Bunu eşidən ruh o dəqiqə qadının gözlərinə üfürdü. Yaşıl rəngli şəhin sehri dərhal yox olub heç vaxt geri qayıtmadı.

PƏDDU

Biri vardı, biri yoxdu, bir qarıyla onun qızı vardı.

Bir dəfə yoxsul qarı qoğal bişirəndə qızına qab verib quyudan su gətirməyə göndərdi. Qız evdən çıxıb yola düşdü. Dağdan aşılıb düzdən keçdi, nəhayət gəlib quyunun yanına çıxdı. Amma quyunun suyu tamam-kamal qurumuşdu. Nə edəcəyini bilməyən qız çaşbaş qaldı. Axı, o, anasının yanına susuz necə qayıdaydı. Odur ki, qız quyunun başında oturub qəm dəryasına batdı.

Qız xeyli belə oturub qaldı. Birdən iri bir qurbağa quruldaya-quruldaya quyudan çıxıb qızdan nə üçün kədərləndiyini soruşdu. Qız da dərđini deyib bildirdi ki, quyuda bir damcı da su yoxdur.

Qurbağanın adı Pəddu idi.

– Bura bax, – Pəddu dilə gəlđi, – mənim sevgilim olsan, sənə çoxlu su verərəm.

Zavallı qız qurbağanın sözünün ciddi olduđuna inanmadı. Buna görə də bir qab sudan ötrü qurbağanın arvadı olacađına söz verdi.

Bəli, qız qurbağanın verdiyi suyu qabına doldurub evə, anasının yanına qayıtdı. O vaxtdan sonra Pəddu bir dəfə də olsun qızın yadına düşmədi. Amma bir gecə qız öz anası ilə yatađa uzanmađa hazırlaşanda nəsə qapıya yaxınlaşdı. Ana-bala nəfəslərini içinə çəkib susdular. Qapının dalından bu nəğməni eşitdilər:

Aç qapını, gözəl pəri,
Yoxsa, məni eşitmirsən?!
Göy çəmənlik yadındamı,
Dedin – sənə gələrəm mən.

Qulađına gələn səsdən heyrətlənmiş ana qızından xəbər aldı:

– Qızım, qapının arxasından gələn nə səsdir?

– Ana, qulaq as, – qız cavab verdi, – qapının dalından gələn səs iyrenc Pəddunun səsidir.

– Get biçarə Pədduya qapını aç.

Naçar qalmış qız qapını açdı. Pəddu quruldaya-quruldaya hoppanıb içəri keçdi, buxarının başında yanını yerə qoyub züm-zümə etməyə başladı:

Şam yeməyi gətir yeyim,
Gözəl mələk, tez ol mənə.
Yadındamı, nə demişdin,
O vaxt mənə göy çəməndə

– Sən bundakı üzə bir bax, – qız hikkə ilə dilləndi, – bircə elə o qalıb ki, iyrenc qurbađaya şam yeməyi verəm!

– Ey, ay qız, – ana qızına təpindi, – dur ayađa, qurbađaya şam yeməyi ver.

Beləliklə Pəddu şam edib qarnı doyandan sonra yenə oxumağa başladı:

Sal yerimi, gözəl pəri,
Yuxum gəlir yatım bir az.
Yadına sal göy çəməni,
Belə olmaz, belə olmaz

– Qulaq as, gör bir nə deyir, – qız deyindi, – mən idbar bir qurbağanı yanına necə buraxım?

– Ey, ay qız, – ana yenə də qızına acıqlandı, – götür yazıq Pəddunu uzat yanına.

Qızın yanında uzanan kimi Pəddu yenə də oxumağa başladı:

Balta gətir, gözəl mələk
Tez ol, tez ol indi mənə.
Yadımdamı söz vermişdin
Göy çəməndə onda mənə

Çox keçməmiş qız baltanı gətirib gəldi. Baltanı görən Pəddu yenə yanıqlı–yanıqlı oxudu:

Üz başımı, kəs başımı
Balta ilə, gözəl pəri.
Nə demişdin göy çəməndə
Sal yadına o günləri

Nə başınızı ağrıdım, qız əlacsız qalıb balta ilə qurbağanın başını kəsdi. Qurbağanın başı üzülüb yerə düşən kimi qızın qarşısında çinar boylu, yaraşlıq bir gənc şahzadə peyda oldu. Ona bənzər ikinci bir şahzadəni o vaxtacan görən olmamışdı.

Bu minvalla qızla şahzadə ailə qurub ömürlərinin sonuna kimi bəxtəvər günlər keçirdilər.

DÜNYANIN QURTARACAĞINDAKI QUYU

Biri var idi, biri yox idi, qədim zamanlarda bir kral, bir də kraliça var idi. Kralın da kraliçanın da hərəsinin bir qızı var idi. Kralın qızı sərv boylu, xoş-xasiyyət bir qız idi, hamının ondan çox xoşu gəlirdi. Kraliçanın qızı isə eybəcər, bədxasiyyətdi. Ona görə də ondan xoşu gələn bir nəfər də tapılmadı. Kraliçanın kralın qızını görməyə gözü yox idi. O nəyin bahasına olursa olsun, kralın qızını başından edib canını qurtarmaq istəyirdi.

Bir gün kraliça kralın qızını bir şüşə su gətirmək üçün dünyanın qurtaracağındakı quyunun başına göndərdi. Kraliça fikirləşirdi ki, kralın qızı oradan heç vaxt geri qayıda bilməyəcəkdir.

Bəli, kralın qızı şüşə qabı götürüb yola düşdü. Az getdi, üz getdi, dərə-təpə düz getdi, axırda gəlib cidarlanmış balaca bir atın yanına çıxdı. At kralın qızını görüb dilə gəldi:

Min çap məni, səyirt məni, ay qızım,
Düz yeddi il bir gündür ki, yalqızam.

Kral qızı məlahətli səslə cavab verdi:

– Niyə minmirəm ki, qəşəng atım, indi səni minib çaparam.

Beləliklə balaca at dizlərini yerə qoydu. Kralın qızı qıçını aşırıb atın belinə mindi. At o dəqiqə dördnala Heklinz düzlərinə sarı çapdı. Yeldən qanad taxıb ox kimi süzən at dağlar aşdı, dərələr keçdi, nəhayət dünyanın qurtaracağındakı quyunun başına yetişdi. Qız atdan düşüb quyuya yaxınlaşdı, gördü ki, quyu olduqca dərinidir. Nə qədər çalışdısa da, şüşəni su ilə doldura bilmədi. Çəşbaş qalan qız aşağı əyilib quyunun içinə boylandı, ağzı yuxarı baxan ərp bağlamış üç insan kəlləsi gördü. Kəllələr dil açıb qıza dedi:

Ay gözəl qız, gəl yuyundur sən məni,
Sonra kətan önlüyünə sil məni.

Kralın qızı təbəssümlə cavab verdi:

– Niyə yumuram, sizi elə yuyub təmizləyəyəm ki!

Hə, kralın qızı ərp bağlamış üç insan kəlləsini yuyub təmizləyəndən sonra onları gül kimi təmiz kətan önlüyü ilə silib quruladı. Qızın nəcib hərəkətindən razı qalan kəllələr şüşəni su ilə doldurub qıza verdilər.

Sonra ərp bağlamış insan kəllələrindən biri o birinə dedi:

– Qardaş, onun bəxtinə sən nə yazmaq istəyirsən?

Birinci kəllə dilə gəlib dedi:

– Mən bircə onu istəyirəm ki, qızda olan bu gözəllik on dəfə artıb çoxalsın.

İkinci kəllə öz arzusunu bildirdi:

– Mənim də arzum budur ki, qız hər dəfə ağzını açıb danışanda, qoy onun dodaqlarının arasından bir dənə almaz, bir dənə yaqut, bir dənə də mərcan düşsün.

Üçüncü kəllə isə dedi:

– Arzum budur ki, qız hər dəfə qulac saçlarını darayanda, qoy onun saçları arasından bir ovuc qızıl, bir ovuc da gümüş tökülsün.

Hə, deyirlər ki, nağıl dili yüyrək olar. Xeyli sonra qız qayıdıb atasının sarayına gəldi. Evə qayıdıandan sonra qızın gözəlliyi birə on artdı; hər dəfə ağzını açıb danışmağa başlayanda dodaqlarının arasından bir almaz, bir yaqut, bir dənə də mərcan düşdü; hər dəfə qız tellərinə şənə çəkəndə züflərinin arasından bir ovuc qızıl, bir ovuc da gümüş töküldü.

Gözləri kəlləsinə çıxmış kraliça özünü elə itirmişdi ki, nə edəcəyini bilmirdi. Paxıllıqdan bağı çatlayan kraliça öz qızına da bir şüşə qab verib dünyanın qurtaracağındakı quyunun yanına yola saldı ki, bəlkə onun da bəxti açıla.

Bəli, əzizlərim, kraliçanın qızı da evdən çıxıb yolu əlinə aldı. Dağdan aşdı, düzdən keçdi, axırda gəlib balaca atın yanına çıxdı. At kraliçanın kifir qızına baxıb dilə gəldi:

Min məni çap, səyirt məni, ay qızım,
Düz yeddi il bir gündür ki, yalqızam.

Kraliçanın qızı dodaqlarını büzüb cavab verdi:

– Ay allahın axmaq heyvanı, səncə mən heç səni minib çapa-rammı? Nə çərənlədiyindən xəbərin varmı? Ay səfeh, mən kraliçanın qızıyam ey!

Nə başınızı ağrıdım, kraliçanın qızı atı minmədi. Odur ki, at da onu belinə alıb Heklinz düzlərinə sarı çapmadı. Çarəsi kəsilmiş qız ayaqyalın, başıaçıq pay-piyada yola düşdü. Çinqıl daşlar əzib qızın ayaqlarını şil-küt elədi. O güclə ayaqlarını arxasınca sürüklədi.

Bu minvalla kraliçanın qızı uzun yolu keçib axırda dünyanın qurtaracağındakı quyunun başına çatdı. Quyu çox dərin olduğuna görə qız şüşəni su ilə doldura bilmədi. O, döyükdə-döyükdə başını əyib quyunun dibinə boylananda yuxarı baxan ərp bağlamış üç kəllə gördü. Kəllələr üzlərini qıza tutub xahiş etdilər:

Ay gözəl qız, gəl yuyundur sən məni,
Sonra kətan önlüyünə sil məni.

Kraliçanın qızı narazı halda donquldandı:

– Ay sizi yaramaz pinti heyvanlar, bircə elə o qalmışdı ki, sizi yuyub təmizləyəm! Ay yaramazlar, heç bilirsiniz siz kiminlə danışırırsınız? Mən kraliçanın qızıyam ey!

Qız kəllələri yuyub qurulamadı ki, qurulamadı. Ona görə də kəllələr şüşə qabı su ilə doldurmadı.

Ərp bağlamış kəllələrdən biri o birinə dedi:

– Qardaş, bu qızın bəxtinə bir şey yaz. Arzun nədir?

– Arzu edirəm ki, bu qız indikindən on dəfə betər çirkin olsun.

İkinci kəllə dilə gəlib dedi:

– Arzum budur ki, bu qız hər dəfə ağzını açıb danışanda dodaqlarının arasından zırpı bir qurbağa quruldaya-quruldaya hoppanıb yerə düşsün.

Üçüncü kəllə isə dedi:

– Arzu edirəm ki, bu qız hər dəfə saçlarını darayanda, qoy onun tüklərinin dibindən bir ovuc bit, bir ovuc da sirkə tökülsün.

Bəli, qız qayıdıb yenidən evlərinə gəldi. Bir qədər sonra o qədər eybəcərləşdi ki, üzünə baxanda adamın ürəyi bulanırdı.

Ağzını açan kimi iri bir qurbağa quruldaya–quruldaya hoppanıb ağzından yerə düşürdü; qız hər dəfə saçlarına daraq çəkəndə tüklərinin dibindən bolla bit–sirkə tökülürdü. Axırda kralın adamları kraliçanın qızını qovub saraydan uzaqlaşdırmağa məcbur oldular.

Çox keçməmiş o yerlərə çox yaraşıqlı gənc bir şahzadə gəlib çıxdı, kralın qızı ilə evləndi. Evdə qalıb un çuvalına tay olmuş kraliçanın qızı nəhayət qoca bir pinəçiyə ərə getdi. Pinəçi də hər gün şallaqla arvadını kötəkləyib gününü göy əskiyə bükdü.

YAXŞILIĞI UNUTMAYAN SUİTİ

Bir çox illər bundan əvvəl Mənsi Mur, Haknisə yaxın qumlu sahilə balıqqulağı toplayırdı. Birdən daşların arasından qulağına adam iniltisinə bənzər bir səs gəldi.

Bəni–insan səsinə oxşayan bu səs hərdən dəhşətli ağrıdan zarıyır, hərdən də inək kimi ucadan böyürürdü. Səs arabir zəifləyib elə əzab dolu zarılıya çevrilirdi ki, sanki ağrı çəkirdi.

Əzab dolu bu səsə qulaq asan Mənsi donub yerində qalmış və qəlbi kövrək hisslərlə dolmuşdu. O, bir müddət heç nə görə bilmədi. Sonra qayaların yaxınlığında başını sudan çıxarıb nəzərlərini xeyli aralıdakı xırda körfəzə sarı zilləmiş yekə bir suiti Mənsinin diqqətini cəlb etdi.

Mənsi duydu ki, suiti ondan qorxub suya baş vurmur və gözünü körfəzdən çəkmirdi.

O irəliləyib qaya parçasının üstünə çıxdı və körfəzin bir küncündə küçükləmək istəyən ana suitinin ağrı çəkdiyini gördü. Başa düşdü ki, bayaqdan səs–küy salıb zarıldayan ana suiti imiş. Ata suiti isə dənizdə uzanıb yoldaşının əzabına tamaşa edirdi

Dayanıb bu mənzərəni seyr edən Mənsi dilsiz–ağızsız heyvanın qatlaşdığı əzabı görüb təəccübləndi.

Bir az da dayanandan sonra ana suitinin iki toppuş bala doğduğunu gördü. Sürünüb daşın üstünə çıxan balalar süd əmmək üçün ana suitinin döşlərinə hücum çəkdi.

Mənsi fikirləşdi ki, bala suitilərin dərindən ona əla canlıq çıxar. Odur ki, qaçıb onlara yaxınlaşdı. Biçarə ana suiti cəld daşın üstü ilə sürünüb üzü üstə özünü dənizə atdı. Bala suitilərin ananın dalınca sürünüb dənizə atılmaq ağıllarına gəlmədi. Mənsi irəli şığıyıb bala suitilərin hər ikisini qamarladı. Bunu görən ana suiti balalarından ötrü çox narahat olub vurnuxmağa başladı. Suyu yara-yara sağa-sola üzərək üzgəclərilə baş-gözünə döyəcləyib həşir saldı. Bir az sonra qabaq qollarının köməyi ilə sürünə-sürünə qaya parçasının üstünə çıxıb yazıq-yazıq Mənsiyə baxdı. Onun baxışlarındakı qəlb göynədən dərin kədəri daş da görsə əriyərdi.

Ata suiti də narahat-narahat ora-bura üzür, amma Mənsiyə yaxınlaşmırdı. Bala suitiləri qoltuğuna vurmuş Mənsi çıxıb getmək istədi.

Bala suitilər Mənsinin paltosunu ağızlarına salıb elə sorurdu ki, elə bil analarının döşlərini əmirdi. Birdən ana suiti insan səsinə bənzər səslə nalə çəkib inildədi. Onun titrək səsindəki hüzn Mənsinin qəlbini parçalayıb ürəyinə rəhm saldı.

Dönüb ətrafına baxanda ana suitinin onun yanında uzanıb başını daşın üstünə qoyduğunu gördü. Qəm dəryasına qərq olmuş ana suitinin gözlərindən yaş sel kimi axırdı. Dilsiz-ağızsız heyvana təbiətin bəxş etdiyi bala məhəbbətinin gücü qarşısında artıq tab gətirməyən Mənsi aşağı öyilib bala suitiləri daşın üstünə qoydu. Ana suiti dərhal balalarını üzgəcləri arasına alıb bəg-rinə basdı və dönüb Mənsinin üzünə baxdı. Ah, ilahi, suiti necə bəxtiyar-bəxtiyar baxarmış! Ana suitinin bu halı Mənsinin qəlbini fərəhlə doldurdu. Həmin gün dilsiz ana suiti minnətdarlıq üçün yüz oyun çıxartdı.

Bu əhvalatdan sonra Mənsi çox xeyirxah cavan oldu. Bir müddət keçməmiş evlənib özünə ailə qurdu. Hə, əzizlərim, nağıl dili yüyrək olar. İllər ötüb keçdi və Mənsinin uşaqları böyüyüb boya-başa çatdı.

Mənsi köçüb Edey sahillərində yurd saldı. Bir axşam o, balıq tutmaq üçün bir qaya parçasının üstünə çıxıb dənizə tilov atdı.

Qaya parçası hər tərəfdən su ilə əhatə olunmuşdu. Daşın üstündə oturmuş Mənsinin ayaqları suya batırdı. Bir müddət balıqlar tilova yaxın düşmədi. Çırpına-çırpına sahilə çıxan dalğaların suyu geri qayıdanda tilovun taxtası suda batıb-çıxmağa başladı.

Mənsi sevincək ayağa durub sahilə ast-aşa uzaqlaşan tilovun dalınca addımladı. Bu minvalla tutduğu balıqları zənbilinə bir-bir atan Mənsinin başı bərk qarışdı. Başı ayazıyıb ətrafına nəzər salanda sahilə xeyli uzaqlaşdığını hiss etdi. Hansı yolla qayıdacağını unudub çaşbaş qaldı. Qayıdıb evə getmək istəyində dayandığı yerlə sahil arasındakı məsafəyə baxıb özünü itirdi və matı-qutu qurudu. Şirnikib hər şeyi unudan Mənsinin su artıq boğazına çıxmışdı.

Mənsi vahimə içərisində fəryad qopartdı, nə qopartdı. Ancaq sahilə uzaqlaşdı gözdən itmiş Mənsinin harayını eşidən olmadı. O qədər qışqırdı ki, axırda səsi də batdı. Özünü xilas etmək ümidi ilə çapalayıb suyun üzünə qalxdı və gözləri önündə mənfur ölümün dəhşətli pəncələrindən başqa heç nə görmədi.

Getdikcə dərinləşən dənizin suyunda Mənsinin çənəsi görünməz oldu. Xırdaca ləpələrin suyu arabir ağzına dolmağa başladı. Elə bu dəm sanki dəniz Mənsini hop götürüb qayanın üstünə qoydu. Elə bil nəsə pəncəyinin boynundan yapışdı onu dik qaldırdı. Hadisədən ağı bir şey kəsmədi. Haraya aparıldığından xəbəri olmadı. Bir müddət sonra ayaqları suyun dibinə toxunan Mənsi suyun dayaz olduğunu gördü və sahilə sağ-salamat çata biləcəyini başa düşdü. Canlı məxluq onu əlindən buraxdı. Mənsi sürünüb sahilə çıxdı. Özünə gəlib geri çevrildi ki, qayıdıb gəldiyi yollara baxsın. Həmin anda Mənsi suyu yara-yara qaya parçasına tərəf üzən yekəpər bir suiti gördü. Suiti qaya parçasına yaxınlaşdı başı üstə suya cumdu. Mənsinin balıq zənbilini çıxardıb sahilə doğru irəlilədi. Sürünüb sahilə çıxan suiti balıqla dolu zənbili ağzında gətirib qumun üstünə qoydu.

Mənsi ağzını açıb qəlbən söylədi:

– Yaxşılığı itirməyən suitini allah saxlasın.

Suiti Mənsiyə elə baxdı ki, sanki danışa bilsəydi, bu sözləri demiş olardı:

– Yaxşılıq itməz.

Bəli, bu suiti qırx il əvvəl Haknis sahillərində balalayan suitinin özü idi.

Mənsi dedi ki, o, bu suitinin nəvazişli baxışlarını harda olsa tanıyardı.

İllər ötüb keçmiş, ana suiti qocalıb ömrünün ixtiyar çağına qədəm qoymuşdu, ancaq Mənsinin yaxşılığını unutmamışdı.

Əzizlərim, sözümün canı budur ki, kaş hər bir kəs o suiti kimi heç vaxt yaxşılığı unutmayaydı.

XEYİRXAH NƏHƏNG

Eşitdiyimə görə bizim Somersetdə çinar boylu nəhəng adamlar azdır. Amma belə nəql edirlər ki, Dansterdə başı göylərə dəyən bir nəhəng var. Vallah, deyəsən, o, bu yerlərə Kornvoldan gəlib çıxıbdır. Onun əsli Devenlidir. Xalası uşaqları şuluq olduqlarına görə Devendə qalmaq onu açmırdı. Buna görə də doğma yurdunu tərk edib Eksmorda məskən saldı. Eksmor olduqca gözəl, sakit yer idi. Adamları da sözsüz ki, çox mehribandılar. Di gəl ki, əvvəllər Nəhəngin çinar boyu Eksmor camaatına xoş gəlmirdi, hətta onları bir az vahiməyə salmışdı. Günlər ötdü, aylar keçdi, eksmorlular başa düşdülər ki, Nəhəng oraya köçəndən bəri o ətrafda oğru-quldurun əl-ayağı tamam yığışıbdır. Mal-qaranın, qoyun-quzunun sayı-hesabı bilinmirdi. Nəhəng mala, heyvana dəyib dolaşmırdı. Vaxt keçdikcə eksmorlular Nəhəngə öyrəşib isinişdilər. Yavaş-yavaş xeyirxah Nəhəng kənd arvadlarının da diqqətini cəlb etdi. Hamı Nəhəngin nə yeyib-içməsi ilə maraqlanmağa başladı.

Bəs necə, əgər desəm ki, bütün arvadların ürəyindən Nəhəngə xörək bişirmək keçirdi, səhv etmərəm. Ancaq arvadlar eşidib biləndə ki, Nəhəngə xörək bişirmək lazım deyil, çox heyfsiləndilər. Bilirsiniz, Yarıntondan qulağıma söz çatıb ki, Nəhəng tək-cə balıqların dəlisidir. Buna görə də nəhəng hərdən pay-piyada kanalı aşib birbaşa açıq dənizə çıxır, balıqçı qayıqları isə onun arxasınca düzülürdü. İlahi! Limandan yüklü çıxan balıqçı qayıqları birbaşa Bristol yolu ilə Portişedə doğru üzürdülər. Bu yolları piyada keçib gedən Nəhəngin sinəsinə su güclə qalxırdı. Əllərini suya salıb yığın-yığın balıq çıxaranda balıqçıların kefi kökəlik, damaqları çağ olurdu.

Hə, əzizlərim günlərin birində “Dorkas Ceyn” qayığının balıqçıları və qoca Layca Krokom çoxlu balıq tutmuşdu. Bilirsiniz, “Dorkas Ceyn” hay-hayı gedib, vay-vayı qalmış çox köhnə bir qayıq idi. Buna baxmayaraq qayığa ağzınacan balıq doldurmuşdular. Ağır yüklü qayıq ləpələrin arasında asta-asta yırğalanarkən, qəfildən tufan qopdu. Bəli, o saat qayığın içindəkilərin arasında çaxnaşma düşdü. Vəlvələyə düşmüş adamlar qayığın suyun dibinə gedəcəyini düşünürdülər ki, küləyə sinə gərərək onlara tərəf irəliləyən Nəhəngi gördülər. O, yaxınlaşıb “Dorkas Ceyn”i qamarladı, qayıqdakılar “sağ ol” deməyə macal tapmamış onu sağ-salamat, Uaçet limanına qoydu. Bir az sonra Nəhəng geri dönüb Dansterə sarı yollandı.

Bu əhvalatdan sonra nəhəng, dansterlilərin əzizi oldu. Belə ki, Nəhəng dənizdən qayıdanda dansterlilər bir qayda olaraq əllərini yelləyib onu gülürüzlə salamlayırdılar. Nəhəng sahil boyunca irəliləyib təpənin üstündə oturur, qıçlarını qəsrin üstündən aşırır, ayaqlarının palçığını Laun çayında yuyub təmizləyirdi. Təmizlik işini qurtarandan sonra nəhəng ayağa qalxıb təpənin üstündə var-gəl edirdi. Bu zaman camaat pəncərələrdən boylanaraq Nəhəngə əl edir, Nəhəng də onlara cavab verirdi. Onun əlinin hərəkətindən əmələ gələn küləkdən həftə ərzində yuyulub zivədən asılmış paltarlar dərhal qupquru quruyurdu!

Əlqərəz, qocalıb yaşa dolmuş Nəhəng Skillividdən Eksmorda ömrünün xoşbəxt çağlarını yaşayarkən qoca Nik o yerlərə qayıtmağı qərara aldı. Yol boyu düzülmüş qamış damlı kilsələr qoca Nikə xoş gəlmədi. Okric camaatı bildirəndə ki, özlərinə 240 metr hündürlükdə kilsə tikəcəklər, bu fikir qoca Nikin ağına batmadı. Ancaq öyrənəndə ki, camaata Nəhəng kömək edir, Nik narazı qalıb qaşqabağını tökdü. Aman allah! Qoca Nik hər cür Nəhəngə badalaq gəlməyə cəhd edirdi. Bir dəfə Skillividdən qucağında böyük daşlar Snir Kros körpüsündən adlayarkən Nik ona badalaq verdi. Ağır daşlar Nəhəngin qucağından tökülüb sağa-sola diyirləndi. Qoca Nik sevincək halda fikirləşdi ki, Nəhəng bu dəqiqə həngamə qoparacaq. Amma o, məqsədinə çata bilmədi,

çünkü Nəhəng ağzını açıb bir kəlmə də söz demədi. Əhvalını pozmadan heç nə olmaybmış kimi təmkinlə aşağı əyildi, daşları bir-bir qaldırıb Okric kilsəsinin tikilən divarlarının üstünə qoydu. Sonra Nəhəng geri döndü, yerdə qalmış sınıq daş parçasını götürüb qoca Nikin özündən razı halda irişə-irişə əyləşdiyi ağaclığa tolazladı. Ağacliğa düşən daşı görən kimi Nik tələsik aradan çıxdı.

Bu minvalla Nəhəng kilsə üçün yararsız olan daş parçalarının qalanını yığıb Barl çayının içinə düzdü ki, çayı keçmək üçün pillələr düzəlsin.

Bundan sonra Skillividden Eksmorda yaşamağın qeyrimümkün olduğunu başa düşdü. O, Nikdən yaxasını qurtarmağı qərara aldı. Elə qoca Nik də belə fikirləşirdi. Bir məsələ var ki, Nəhəng böyükdən tutmuş kiçiyəcən bütün müqəddəs kilsələri əziz tuturdu. Odur ki, Nəhəng qoca Niklə şərtləşdi ki, Eksmordan kimin gedəcəyini ayırd etmək üçün Porlok yoluna çıxıb yarış keçirsinlər. Onların hər biri Bossinqtondan Porloka iri bir daş parçası tullamalı idi. Bu iki məkan arasındakı məsafə dörd mil olardı. Yarışda kim uduzsa, o da Eksmoru birdəfəlik tərک etməli olacaqdı.

Onu da deyim ki, birinci daşı qoca Nik atdı. Nikin tulladığı daş dörd mil məsafə havada yol gedib Porlokda yerə düşdü. Sonra növbə Nəhəngə çatdı. Qoca Nik bir kələk fikirləşənə kimi Nəhəng daşı yerdən götürüb gücü gəldikcə tolazladı. Daş havada altı millik qövs cızıb Bətlqorda yerə düşdü.

Nəhəngin atdığı daş daha uzağa düşdüyünə görə qoca Nik hirsindən qovrulurdu.

– Bura bax, – Skillividden dilləndi, – yarışımızda biclik olmayıb. Madam ki, uduzmusan, sözünün üstündə durub, Eksmoru tərک etməli, bir də heç vaxt bu yerlərə qayıtmamalısən. Bilirsən ki, heç kəsin sənə inamı yoxdur. Sənin Eksmordan çıxıb getdiyinə əmin olmaq istəyirəm.

Nəhəng bunu deyib qoca Nikin yaxasından yapışdı, onu havaya qaldırdı, Şevern boğazını keçib, açıq dənizə çıxdı. Su

dirsəklərinə çatanda dayanıb qoca Niki başı üzərində üç dəfə fırlatdı, var gücü ilə tolazladı.

Hə, əzizlərim, əgər desəm ki, qoca Nik haradasa Qərbi Hindistanda şappılıt ilə yerə dəydi, çox güman ki, səhv etməm. Belə ki, geri qayıtmaq üçün üzə-üzə çox məsafə qət etməli idi.

Əlbəttə ki, qoca Nik çoxdan bu yerlərə qayıdıb. Amma o, Sommersetdə gözə görünmür ki, birdən Nəhənglə rastlaşar.

MƏLƏKLƏRİN LALƏSİ

Qədim zamanlarda ölkənin qərbində, Teyvi yaxınlığında bir ipək qarı yaşayırdı. Onun daxmasının dalında uzanan çəmənlikdə mələklər məskən salmışdılar. Çəmənlikdə yaşıl dairələr gözə dəyirdi. Çoxları deyirdilər ki, mələklər dayçaları tutur və dairəyə salıb çapırlar. Bunu adamlar deyirdilər ha! Amma qarı yamyaşıl dairələr haqqında başqa şey danışırdı.

Qarının səliqə-sahmanlı daxması qəşəng bağın ortasında yerləşirdi. Bağda gül gülü, bülbül bülbülü çağırırdı. Bağ ətirli qızılgül, lavanda, zanbaq, rozalin çiçəyi, qərənfil, şəbbu çiçəyi, yaddaş və sədəfotuyla doluydu. Bağdakı güllərin şahı iri bir ləkədə əkilmiş lalələr idi. Qarı lalələr üçün əldən-ayaqdan gedirdi. Lalələr qönçələnib çiçək açanda yoldan ötüb-keçənlər ayaq saxlayar, hasarın taxtaları arasından boylanıb lalələrə baxar, zövq alardılar.

Bu bağ mələklərin də sevimli yeri olmuşdu! Mehriban qarı da, bağı da onların çox xoşuna gəlirdi.

Günlərin birində ulduzlu, aydın bir gecədə pəncərənin qabağında ağ yasəmən çiçəkləyəndə qarı qərribə səslər eşidib yuxudan oyandı. Əvvəlcə qarıya elə gəldi ki, onu yuxudan oyadan qarağacın budağına qonmuş bayquşun səsidir. Diqqətlə qulaq asıb anladı ki, səslər olduqca incə, nəvazişlidir. Bayquşun xırıltılı ulartısına bənzəmir.

“Ah, elə bil layla çalırlar!” – Qarı fikirləşdi və uzanıb bir müddət də səslərə qulaq asdı.

Sonra yorğan-döşəkdən durub, pəncərədən boylandı. Ayın nuruna qərq olmuş bağda lalələr başını zərif musiqi ilə həmahəng yırgalayırđılar. Adama elə gəlirdi ki, lalələrin özləri oxuyurlar. Bəli, bu əhvalat bir neçə gecə təkrar olunandan sonra qarı nə baş verdiyini anladı. Mələklər öz körpələrini gətirib hərəsini bir lalənin çiçəkləri arasına qoyurdular. Gördüyü mənzerədən xoşhallanan qarı dilləndi:

– Belə de, mələklər öz körpələrinə laylay deyirlər. Şşş... Sss... Aman allah! Mən onları görürəm! Bu saat körpələr yuxuya gedəcək və mələklər çəmənliyə əylənməyə cumacaqlar.

Belə də oldu. Mələklər çəmənlikdə dövrə vurub, musiqi sədaları altında yallı getməyə başladılar. Ot üstündə yaşıl dairə əmələ gəldi. Dan yeri qızarmağa başlayanda mələklər qayıdıb lalələrin ləçəkləri arasından körpələrini götürdülər. Onları ehmalca qucaqlarına alıb qeyb oldular.

– İlahi! Görməsəydim, heç vaxt inanmazdım! Bu zərif ilahi varlıqlar öz körpələrini beşikdən götürməzdən qabaq onları öpüş selinə qərq edirlər! – qarı heyrətləndi. – Körpələrini nə çox sevirlər! Mələklər nə qəribə məxluqlarmış.

Bağdakı başqa güllərdən fərqli olaraq, lalələrin gec solmağı qarının nəzərindən yayınmadı. Doğrudan da, elə bil lalələr heç vaxt solmayacaqdı. Bir dəfə əyilib diqqətlə lalələri nəzərdən keçirən qarı hiss etdi ki, mələklərin nəfəsi dəymiş çiçəklər pardaqlanıb daha da füsunkar olub. İndi lalələr də qızılgül və zənbəq kimi məstədicə ətir saçırđı.

– Lalələrdən bircəciyini qopardanın barmağını kəsərəm! Heç özüm də əl vurmaram, – qarı dedi. – Qoy lalələr mələklərin ruhunu oxşayıb qəlblərini fərəhlə doldursunlar.

Bu minvalla illər ötüb keçdi.

Bilirsiniz ki, ömür əbədi deyil. Vaxt yetişib vədə tamam olanda qarı da dünyadan köçdü. Həmin gün bağa kədər çökdü. Lalələr boynunu əyib yasa batdı. Doğrudan da kədərli hadisə idi, çünki qarının vəfatından sonra bağ yad əllərə keçdi. Bağın yeni sahibini nə mələklər, nə də güllər maraqlandırırđı. O, bağı mey-

və ağacları və giləmeyvələrə görə sevirdi. Qarağatdan və moruqdan elə dadlı piroq olurdu ki!

– Qarağatı yetişməmiş yığmayın, – qonşu xəbərdarlıq etdi. – Başınıza bəla açarsınız. Məhsulu yetişməmiş yığanda mələklər dilxor olurlar ha!

– Mələklər? Boş sözdür! – Bağ sahibi gülümsədi.

– Doğrudan lalələri qazıb atacaqsınız? – Başqa bir qonşu xəbər aldı. – Bu lalə ləkini qarı çox xoşlayırdı. Siz oraya nə əkəcəksiniz?

– Sizin üçün çox maraqlıdırsa, bilin, cəfəri əkəcəyəm.

– Cəfəri? Aman allah! Nə danışsınız, məgər bilmirsiniz ki, cəfəri əksəniz, bədbəxtlik üz verər? Bir zamanlar cəfəri əkmış adam haqqında mənə danışblar. Deyirlər ki, cəfəri əkən o adam dərhal xəstələnib yorğan-döşəyə düşüb, bir də ayağa durmayıb. Bilirsiniz, ondan sonra bu yerlərdə heç kəs cəfəri əkməyə ürək eləməyibdir.

– Ağzınıza gələnə danışmayın, – bağın təzə sahibi onları acıladı.

Sehrli lalələri yolub tökdü və onların yerində cəfəri əkdı. Lalələrin saralıb-solduğunu görən mələklər qəzəbləndilər. Lalələrin ləkində cəfəri bitmədi, bütün bağça quruyub xəzana döndü.

Bağdakı lalə ləkindən laylay səsləri kəsilsə də, qonşuluqda məskən salmış mələklər baş-başa verib oxuyurdu. Amma indi mahnı sədaları qarının məzarından gəlirdi. Bu çox kədərli, ələm dolu nəğmə idi və hər gecə ay çıxmamışdan qabaq eşidilirdi.

Qarının qəbrinə qulluq edən yox idi, bununla belə orada bir dənə də olsun alağ otu kök sala bilmədi. Bir zamanlar mələklərin lalələrinə qulluq edən qarının məzarına indi mələklər qulluq edirdi. Qarının məzarı başında heç kəs gül əkməsə də, burda onun çox sevdiyi gül-çiçəklər qol-budaq atmışdı. Onların arasında rozmarin, lavanda, şəbbü çiçəkləri, sədəfotu göz oxşayırdı.

İnanmırsan inanma,
dərə keçdim, dağ aşdım,
Eşitdiyim nağılı -
necə vardı danışdım.

LUTEY VƏ SU PƏRİSİ

Təxminən yüz il bundan əvvəl haradasa, Lizard Poynt tərəflərdə Lutey adlı bir kişi yaşayırdı. O vaxtlar Korantin adlanan mahalda Luteyin bir neçə akr* torpaq sahəsi vardı. Bir yay axşamı torf yığmaq üçün gündəlik normanı yerinə yetirən Lutey uçurumun kənarında dayanıb baxdı və dənizin dalğasız quzu kimi sakit olduğunu görüb aşağı düşdü. Dalğaların döyəcləyə-döyəcləyə sahilə atdığı taxta parçalarından tapmaq ümidilə qumlar üstündə gəzib-dolaşdı. İllərdən bəri Lizard torpaqları allahın bəxş etdiyi bol məhsula həsrət qaldığına görə mızıldanıb taleyindən şikayətləndi.

Qumlu sahilə heç nə tapmayıb evə getmək istəyəndə, Lutey nəğməyə bənzər zümzümə eşitdi. Zümzümə həm həzin qadın naləsinə, həm də uşaq qığılıtısına bənzəyirdi. Deyəsən, səs dəniz tərəfdən gəlirdi. Dayanıb qulaq asmağa başlayan kimi qədim Kornuel nəğməsinin sözləri qulağına gəldi:

Karvan-karvan gəmilər
Balıqla dolu gələr.
Atar-tutar küləklər
Yeyilər siyənəklər –
Dadlıdır, ləzzətlidir
Qızıldan qiymətlidir.

Eşitdiyi zümzüməyə tərəf addımlaya-addımlaya Lutey gəlib suyun altında qalan bir neçə qaya parçasının yanına çıxdı. İndi dəniz sakit-sakit uyuyur, həmişə qaya parçalarının sinəsinə çırpılan dalğalar uzaqlarda mürğü döyürdü. Qaya parçalarının dənizə sarı baxan tərəfinə keçən Luteyin gözlərinə heç vaxt rast gəlmədiyi ay parçası kimi bir qadın göründü. Qadının yalnız başı və çiyinləri görünürdü, çünki əndamının qalan hissəsi qaya parçaları arasında bitmiş dəniz otlarının arasında gizlənmişdi. Onun sarışın saçları çiyinlərindən tökülüb suyun üstündə dənizə düşmüş günəş şüaları kimi bərq vururdu.

* Akr - 0,4 hektar

Qadının dərisi zərif cilalanmış güzgü kimi idi. İlahi varlıq məlul-məlul dayanıb kədər dolu məlahətli mahnısını hələ də zümzümə edir və gözünü zilləyib getdikcə sahildən uzaqlaşib əlçatmaz olan ləpələrə baxırdı. Lutey dayandığı yerdən tərپən-məyib heyran-heyran qadına tamaşa edirdi. Qadına təskinlik vermək istəyirdi, lakin bilmirdi nə desin. Özünü qəfildən göstərməyə ürəyi gəlmirdi. Qadını hürküdəcəyindən qorxurdu. Odur ki, yaxına gəlməzdən qabaq öskürüb onun diqqətini cəlb etdi.

Ətrafa göz gəzdirib Luteyi görən qadın yanıqlı nalə qoparıb şümal qaya parçasından aşağı sürüşdü, dəniz otlarının arasında bədənini gizlətdi, yaraşlıq başı sudan bayırda qaldı.

– Getmə, bir dayan, mənim mələyim, bu görkəmdə hara gedirsən? – Lutey dilə gəldi. – Məndən qorxub çəkinmə. Onsuz da mən sakit, evli adamam, otuza yaxın da yaşım var. Paltarlarını itirmisən? Bu ətrafda gözümə dəymir! Bura bax, pəri, sənə təskinlik vermək üçün mən nə etməliyəm? Mənim qumrum, heç vaxt sənin xətrinə dəymərəm.

Lutey azca irəli getdi. Ovsunlanıb gözəl varlıqdan gözlərini çəkə bilmədi. Eşitdiyi nəvaziş dolu sözlərdən kefi durulan qəşəng qadın ağılamağını kəsdi. Başını qaldırıb Luteyə baxdı. Gözləri qaralıq gecələrdə sayrışan ən parlaq ulduzlar kimi alışıb-yandı.

Lutey qaya parçasının qırağına yaxınlaşıb suyun içinə baxdı. Ləpələnən dəniz otlarının arasında sağa-sola yellənən balıq quyruğunun üzgəcləri gözünə dəydi.

Başa düşdü ki, gördüyü gözəl su pərisidir. Aylı gecələrdə tez-tez su üzünə qalxıb zümzümə edən pərilərə rast gəlsə də, heç vaxt onlara belə yaxından tamaşa etməmişdi.

– Yaxşı, ay dənizlərin gözəl pərisi, – Lutey dilləndi. – Səninçün bəs mən nə edirəm? İnsafa gəl, bir kəlmə söz de: yox əgər mənim dilimi anlamırsansa, eybi yoxdur, əlinlə işarə et.

– Ey gözəl, mehriban insan, – pəri dil açdı. – Biz dəniz məxluqları bütün dilləri başa düşürük, çünki biz bütün ölkələrin sahillərinə səfər edirik. Yer üzünün bütün tayfaları bizim səltənətə tabedir. Bundan başqa bizim qulağımız darı dəlidir, əzizim,

biz dalğaların qoynunda uzaqlarda olanda belə, sahildə nə danışıldığına çox yaxşı eşidirik. Bəlkə mənim lüt vücudumu görüb, qorxuya düşmüşsən hə? Axı sizin qadınlar kimi bürünmək bizim dalğalar qoynunda əylənməyimizə mane olur.

– Xeyr, gözümün işığı, səni paltarsız görmək məni heç də qorxuya salmır, – Lutey cavab verdi və bir az da qadına yaxınlaşdı. – Bura bax, gözəlim, əndamını daha suda gizlətmə. Qalx yuxarı, daşın üstündə otur, dərdini mənə söylə.

Su pərisi sudan çıxdı, qaya parçasının kənarında əyləşdi və üzünə tökülmüş qızılı tellərini geri atdı. Lutey gördü ki, pərinin uzun gur saçları bədənini göz qamaşdıran qızıl paltar kimi bürüyüb. Bir az sonra su pərisi ah çəkib dilə gəldi:

– Ah, mən olduqca bədbəxtəm. Ay xeyirxah adam, sənə məlum olsun ki, üçcə saat bundan əvvəl mən yumşaq, zərif dəniz çiçəklərindən düzəldilmiş çarpayıda ərimi yatmış, uşaqlarımı onun yanında şıltaqlıq edən qoyub çıxmışam. Böyük uşağa tapşır-mışam ki, atasından göz-qulaq olsun ki, ilbizlər və dəniz xərçəngləri atalarının burun-qulağına doluşub istirahətini pozmasınlar. Ehtiyatlı olun ki, – onlara dedim – yengəclər atanızın quyruğunu sancıb onu yuxudan oyatmasın. Mən sizinçün şama bir şey əldə etməkdən ötrü çıxıb gedəndə özünüzü yaxşı aparsanız, qayıdanda bir neçə qəşəng xırda delfin və suiti gətirəcəyəm ki, onlarla oynayasınız. Amma – pəri sözünə davam etdi. – Bütün bunlara baxmayaraq qorxuram ki, mən evə qayıdanacan kişi yuxudan oyanıb yeməyə bir şey istəsin. Gərək mən dalğaların sahildən çəkilib uzaqlaşmasına fikir verəydim. Mən isə səfeh kimi burda dayanıb, suya düşmüş əksimə nazlana-nazlana tamaşa edir və saçlarıma dolaşmış dəniz otlarını, xərçəngləri, əqrəbləri və yengəcləri darayıb yerə tökürdüm. Başım özümə qarışdığına görə suyun sahildən çəkilib getməsindən xəbərim olmayıb. Başımı qaldırıb ətrafa baxanda dalğalarla mənim aramda quru qumdan sədd əmələ gəldiyini gördüm.

– Heç bu qədər narahat olmağa dəyərmi, gözümün işığı?
– Lutey soruşdu. – Sən burada gözləyə bilməzsənmi? Əgər göz-

ləyə bilsən, dalğalar qayıdıb sahilə gələnə kimi mən də burda sənə qulaq hayanı olaram. Dalğalar qayıdıb gələn kimi üzüb evə gedə bilərsən.

– Eh, əlbəttə, gözləyə bilmərəm, – su pərisi cavab verdi. – Mən dalğalar qayıtmazdan əvvəl evdə olmaq istəyirəm. Əgər qayıda bilməsəm, ərim və dəniz məxluqlarının hamısı yuxudan oyanıb, şam yeməyi axtaracaqlar. Sən inana bilməzsən ki, onlar yuxudan durunca mən beş-altı kefal balığı, iyirmi-otuz skumbriya ilə evdə olmasam və onun xaşal qarnını doydurmasam, o, gözəl-göyçək uşaqlarımızın bir neçəsini basıb yeyəcək, çünki onun iştahası itidir. Əgər qarınqulu atalar qəşəng balalarını yeməseydilər, indi dənizdə tritonların, su pərilərinin kürü kimi sayı-hesabı olmazdı. Eh, mənim iyirmidən artıq əziz ciyərparam onun qaban dişlərinin arasından keçib həmişəlik işıq üzünə həsrət qalıb.

Su pərisi ah çəkib qəmli gözlərini iki quyruqlu insana zillədi.

– Ah, – o, sözüne davam etdi, – mənim də sənə kimi iki quyruğum olsaydı, dünyanı məndən istəsələr əsirgəməzdim. Əgər iki quyruğum olsaydı, könlüm istəyəndə sahilə çıxar, dalğaların qoynundan seyr etdiyim qəribə, gözəl varlıqlara yaxından tamaşa edərdim. Əgər indi sən yaxşılıq edib məni aparıb dalğaların qoynuna atsan, ürəyindən keçən hər hansı üç arzunu yerinə yetirərəm.

Bu sözləri deyib su pərisi saçlarına taxdığı sədəf dəstəkli qızıl darağı çıxartdı. Luteyə verib dedi:

– Buyur əzizim, götür bu darağı, mənə sənə olan sədaqətimin nişanəsi kimi özündə saxla; yaxşı-yaxşı yadında saxla, çətinliyə düşsən, bu darağı üç dəfə dənizin suyuna çək və məni səslə. Mən o saat sahilə sənə hüzuruna gələrəm. Mənə adım Məci Ficidir. Su pərisinin həzin fleyta melodiyasına bənzər səsi Luteyi elə sehləmişdi ki, o dayanıb su pərisinə qulaq asır, onun dəniz kimi mavi gözlərinin içinə baxırdı. Tilsimə düşmüş adamlar kimi su pərisinin xatirinə hər şey etməyə hazır idi. Odur ki, Lutey aşağı əyilib, su pərisini qucağına aldı ki, dənizə apara bilsin.

O, qüvvətli gənc olduğuna görə su pərisini sol qolunun üstə asanlıqla tutmuşdu. Su pərisi burulub gövdəsini Luteyin boynuna

qarmaq kimi keçirtmişdi. Onlar bu vəziyyətdə qumun üstü ilə bir neçə dəqiqə yol getdilər. Sonra Lutey su pərisindən nə istəyəcəyini götür-qoy etdi. Belə bir xoşbəxtlik müyəssər olmuş bir kişidən eşitmişdi ki, o nəyə toxunsa, onun qızıla çevrilməsini arzulamış və bu səfeh arzusunun ucbatından başına olmazın müsi-bətlər gəlmişdi. Başqaları da belə xudpəsənd arzuların qurbanı olmuşdu.

– Bir az tez ol, xeyirxah adam, – su pərisi Luteyi fikirdən ayırdı. – Daha vaxt itirmə, de görüm hansı üç arzunun yerinə yetirilməsini istəyirsən? Uzun ömür, güc-qüvvə, bir də var-dövlət istəyirsənmi?

– Xeyr, istəmirəm, – Lutey cavab verdi. – Mən istəyirəm ki, qonşularıma yaxşılıq edə bilim, cadugərlərin tilsimini sındırmağa qadir olum, ikincisi, xəstəliklərin kökünü kəsə bilim, üçüncüsü, bu ilahi vergi nəslimə əbədilik verilsin.

Su pərisi söz verdi ki, Luteyin nəslə bu vergiyə əbədi sahib olacaq, çox alicənab arzular dilədiyi üçün onun nəslə, heç vaxt heç nəyə möhtac olmayacaq.

Onlar dənizin ləpələrinə çatmaq üçün hələ xeyli getməli idilər. Yolu asta-asta getdiklərinə görə su pərisi dənizin dibindəki əzəmətli səltənətdən və sürdükləri xoş dövrandan ağız dolusu danışdı.

– Bizim sərin kahalarda ürəyimiz istəyən hər şey var. Bundan başqa, yaşayış yerlərimizin divarları mərcanla, kəhraba ilə bəzədilib, hər cür ətri olan dəniz güllərinə bürünüb. Mənzillərimizin döşəməsinə sədəfdən naxış salınıb. Damlarımıza döşənmiş almazlar və başqa daş-qaşlar elə bərq vurur ki, onların şəfəqi bizim dərin mağaraları süd kimi işıqlı edir.

Luteyin boynunu iki əlilə bərk-bərk qucan su pərisi sözüne davam etdi:

– Gedək mənimlə, məhəbbətim mənim, su pərilərinin iqamətgahının əsrarəngiz gözəlliyinə tamaşa elə. Bizim salonların, mənzillərin gözoxşayan naxışları, bəzək-düzəyi yer üzünün əşrəfi olan insanın oğul-qızlarıdır. Onları bizim məskənlərə küləklər

dalğalar batmış gəmilərdə sovqat göndərir. Gedək, sənə məlhəm çəkilib mummyalanmış minlərlə elə yaraşığı insan bədənini göstərərəm ki, onlar sağlığında olduğundan da gözəl görünürlər. Biz onları yalnız məlum seçmə duzlar, nadir ədvalar vasitəsilə bu şəkllə salırıq. Sən onları kəhrəbadan, mərcandan və sədəfdən düzəldilmiş çarpayılarda şirin-şirin yatan görəndə heyrdəndən donacaqsan. Bəli, bəli, onların əzalarına bənd edilmiş gözqamaşdıran daş-qaşların dalğaların təzyiği ilə sağa-sola asta-asta yelləndiyini görəndə sənə elə gələcək ki, onlar diridirlər.

– Şübhəsiz ki, bunlar hamısı çox gözəldir, – Lutey cavab verdi, – amma gözəl pərim, mən istərdim ki, sizin məkanda bir neçə rom çəlləyi tapım. Yəqin ki, belə şeylər batmış gəmilərdə sizə tez-tez qismət olur. Bir de görüm, sizin məkana gəlib düşən əla likörü, tütünü və başqa gözəl şeyləri neynəyirsiniz?

– Hə, əlbəttə, – su pərisi cavab verdi, – konyak, rom, şərab və araq çəlləklərini görəndə sevincindən ürəyin sinənə sığmayacaq. Biz onları yığıb saxlayırıq, hərdən içib qarnımızı qızıdırırıq. Amma sənün üçün ürəyin istəyən qədər içki tapılar. Di gedək!

Lutey dedi:

– Sənünlə getməkdən ötrü lap ürəyimin başı göynəyir. Bəs mən dalğaların altında qalıb boğulmarammı?

– Belə şeyləri ağına da gətirmə! Sən bilirsən ki, biz, dəniz pəriləri hər cür möcüzə yaratmağa qadirik. Beş dəqiqəyə sənün-çün bir cüt elə qəlsəmə düzəldərəm ki, balıq kimi suyun dibində xətrin istəyən qədər yaşaya bilərsən. Yaraşığı sifətinin gözəlliyinə heç bir xələl gəlməyəcək, çünki çənənin altından açacağım uzun kəsikləri saqqalının və bığlarının tükləri ört-basdır edəcək. Bundan başqa, elə ki, sənə maraqlandıran hər şeyi gördün, yaxud da suyun dibində mənə yoldaş olmaq sənə bezdirdi, qayıdıb quruya çıxma bilərsən və bizim dəfinələrdən könlün istəyən qədər özünə götürərsən.

Belə şirin söhbətlərlə vaxt tez ötüb keçdi. Lutey su dizlərinə çıxanacan dənizə girib, su pərisini dalğaların qoynuna buraxdı. Su pərisinin cazibədar gözəlliyinə valeh olan Luteyi onun səsin-

dəki məlahət elə ovsunlamışdı ki, o, su pərisilə birgə dalğalara baş vurmağa hazır idi. İnsanın tora düşdüyünü duyan su pərisinin zümrüd kimi mavi gözləri şövqlə par-par parıldadı.

Bir az sonra xəlvətçə Luteyi izləyən iti elə bərkdən hürüb zingildədi ki, sehlənməmiş Lutey dönüb ətrafa nəzər saldı, bacasından burula-burula çıxan tüstünü, örüşdəki inəkləri, gözoşşayan al-yaşıldan don geymiş düzləri gördü və su pərisinin nəğməsinin tilsimi sındı. Su pərisinin möhkəm-möhkəm sıxılmış qolları arasından çıxmağa uzun müddət çalışsa da, faydası olmadı. Su pərisinin axçalı bədəninə və balıqvarı quyruğuna nifrət dolu nəzər salıb, vahimə içərisində gücü gəldikcə bağırırdı:

– Ey adamlar, allah xatirinə, mənə bu lənətə gəlmiş məlun balığın əlindən xilas edin!

Sonra Lutey düşdüyü vəziyyətdən qurtarmaq üçün silkələndi, sağ əli ilə kəmərinə bığağı cəld qapdı, parlaq polad tiyəsinə su pərisinin gözləri önündə yelləyib qışqırdı:

– Allaha and içirəm, əgər qollarını mənim boynumdan açmasan, quyruğunu qıçlarımdan aralamasan, xirdəyini bıçaqla üzüb, dartıb ürəyini bayıra çıxararam.

Parıldayan poladı (deyilənə görə, polad tilsimə əks təsir göstərir) görün kimi su pərisi Luteyin boynundan açılıb şappıltı ilə suya düşdü. Hələ də gözlərini Luteyden çəkməyən su pərisi şikayət dolu səslə oxuya-oxuya üzüb uzaqlaşdı.

– Əlvida, sevgilim, düz doqquz il keçər, sonra mən yenə də sənə dalınca gələyəm.

Hava qaralanacan Lutey güclə sürünə-sürünə dənizdən çıxıb, uçurumun yanındakı sığınacağa çatdı. O, bu sığınacaqda həmişə bir neçə şüşə likör quma basdırar, üstünə daş, yaxud da taxta parçası qoyub elə edərdi ki, oraya heç vaxt su dəyməsin. Yorulub taqətdən düşmüş Lutey dirçəlib cana gəlmək üçün cibindən bir burğu çıxartdı, eşib likör şüşəsinin tıxacında deşik açdı. Boru kimi içi boş quş lələyini deşiyə taxdı və bir qədər likör içdi. Sonra uzanıb köhnə yelkənli qayıqların arasında yuxuya getdi.

Bu vaxt madam Lutey çox narahat idi, sanki iynə üstündə oturmuşdu, əri şama evə gəlməmişdi. Onun sevimli əri heç vaxt şama gecikməzdi, həmin gün xanım Lutey ərinin ən sevimli yeməklərindən hazırlayıb, masanın üstünə düzmüşdü. Masanın üstündə Kornuel piroqu, böyrəkdən hazırlanmış pudinq, kişmiş və başqa çərəzlər var idi.

Nahar hazır olduqdan sonra ərindən xəbər-ətər olmadığı üçün madam Lutey aşağı düşüb, sığınacağa gəldi və ərini bərk yatmış gördü.

– Ey, Lutey, oyan! – qadın qışqırdı. – Şam yeməyi qalib masanın üstündə, səni burda saxlayan nədir? Əlimin içi kimi bilirəm ki, boğazından bir qurtum su da keçməyib!

Lutey dikəlib oturdu və ətrafa göz gəzdirib dedi:

– Elədir, allah haqqı, düz deyirsən. – Bəs mən indi haradayam? Sığınacaqda, yoxsa dənizin dibindəki səltənətdəyəm? Sən sevimli Məcisənmi? Əgər sən Məcisənsə, mənə bir buynuz rom doldur ver. Ancaq sən Məciyə oxşamırsan ki!

– Əlbəttə, oxşamıram, – arvadı cavab verdi. – Mənim adım Ənn Beti Luteydir. Sənə daha nə lazımdır? Xəyalı ilə pərvaz etdiyin o qız haqqında mən heç nə eşitməmişəm.

– Onda qulaq as, əgər sən mənim arvadımsansa, anan namaz üstə imiş, yoxsa bu gecə sən dul, yazıq uşaqların isə yetim qalacaqdı.

Yolüstü o, sahilə qum üstündə qalmış su pərisini necə tapdığını arvadına söylədi. Aralarında olmuş söhbəti yerli-yataqlı danışmış, su pərisinin bağlıladığı darağı arvadına göstərdi.

– Bilirsən, – Lutey dedi, – dostum Campın zingiltisi olmasaydı, xəyaldan ayrılıb sahilədən nə qədər aralandığımı hiss etməzdim. İndi çoxdan su pərilərinin iqamətgahında rom içir, ya da dənizin dibində onlarla köpək balığı ovlayırdım.

Lutey hər şeyi olduğu kimi söyləyib qurtarandan sonra arvadına ilan dili çıxarıb xahiş etdi ki, qonşulara bu haqda heç nə deməsin. Ola bilsin ki, qonşuların bəzisi onun qeyri-adi macərəsinə inanmayacaqdı. Amma bu xəbər hülqumu olmayan madam

Luteyin beynini qurd kimi gəmirib sinəsini deşirdi. Odur ki, o, kəndi qarış-qarış gəzib girinə keçən bütün qarılara bu xəbəri məxfi sirr kimi pıçıldadı və söylədiyi əhvalata qarılar inansın deyə su pərisinin Luteyə bəxş etdiyi darağı dəlil kimi göstərdi.

Bu möcüzə haqqındakı xəbər iki həftənin içində yaxın-uzaq ellərə yayıldı. Tezliklə caduya tutulub tilsimə düşmüş dəstə-dəstə adamlar kömək üçün Luteyin yanına gəlməyə başladılar.

Lutey su pərisindən ədəb-ərkanla ayrılmasa da, çox keçməmiş ona məlum oldu ki, su pərisi verdiyi vədə çox sadıqdır. Bir azdan aşkar oldu ki, Lutey hər hansı bir cadugərdən daha qabiliyyətli və tilsim açmaqda mahirdir. Amma Lutey su pərisinin bəxş etdiyi sehrbazlıq əməllərindən nadir hallarda istifadə edirdi.

Söz vaxtına çəkər, düz doqquz il bundan əvvəl Lutey su pərisini aparıb dənizə saldığı gün aylı bir axşamda Lutey və bir dostu dənizdə balıq tuturdular. Hava durğun olduğuna görə dəniz mışıl-mışıl uyuyurdu. Axşamdan xeyli keçmiş onların qayığının yan-yörəsində dəniz lərzəyə gəldi. Şaxə qalxan dalğaların ağ köpükləri üstündə bir su pərisi onlara yaxınlaşıb bədənini qurşağacan sudan bayıra çıxartdı. Su pərisinin qızılı saçları ətrafına səpələnib suda dalğalanırdı.

Lutey su pərisini görən kimi, – mənim son saatlarım gəlib çatıb, – dedi və özünü unudub, dənizə atıldı. Bir xeyli su pərisi ilə yanaşı üzdükdən sonra hər ikisi suda batıb görünməz oldu və dəniz yenə əvvəlki kimi sakitləşib quzuya döndü.

Luteyin meyiti tapılmadı ki, tapılmadı. Luteyin xələfləri doqquz ildən sonra dənizdə bir məzara rast gəldilər. İllər keçib nəsillər dəyişsə də, Luteylər tayfası bu gün də qabiliyyətli türkçərə biliciləri kimi bütün Kornvolda məşhurdurlar. Onlardan biri bu günəcən su pərisinin darağını hiyf edib saxlayıb. Amma bəzi bədgüman adamlar belə hesab edirlər ki, o, daraq deyil, köpək balığının çənəsinin bir parçasıdır.

ZENNORLU ÇERRİ

Qoca Hani arvadı və uşaqları ilə birlikdə Trifinin qayalığı hissəsi olan Zennorda üç kiçik otaqdan ibarət bir mənşildə yaşayırdı. Haninin altı uşağı vardı. Qoca Haninin ailəsi əllərində olan bir neçə akr torpağın hesabına birtəhər başlarını dolandırırdı. Amma torpaq da münbit torpaq deyildi və çox az məhsul verirdi.

Haninin evinin yan-yörəsi ora-bura səpələnmiş balıqqulağılarla dolu idi. Adama elə gəlirdi ki, bu evdəkilər yalnız balıq və dəniz ilbizləri yeyirlər. Lakin bu mənşildə bəzən balığı kartofla yeyir, bazar günləri isə donuz əti ilə şorba da bişirirdilər.

Milad və pasxa bayramlarında Haninin ailəsi ağ çörək də yeyirdi. Bütün mahalda qoca Haninin övladları kimi sağlam və zorba uşaqlar yox idi. Haninin qızı Çerri dovşan kimi ayıq və çevik idi. Çerrinin işi-peşəsi dəcəllik və şıltaqlıq etmək idi.

Tutaq ki, dəyirmançının oğlu şəhərə gəlib atını gavalı ağacına bağlasa, ağzını açıb dəyirmanə dən aparınları səsləməyə macal tapmamış Çerri bir göz qırpımında sıçrayıb onun atının belinə minər və dördnala qayalara doğru çapardı. Dəyirmançının oğlu da Çerrinin dalınca götürülüb onu təqib edərdi. Sıldırım qayaların ətəyində o, Çerriyə çatanda qız cəld özünü atdan yerə atar və qaçıb elə bir qayaya dırmanardı ki, oraya nəinki dəyirmançının oğlu, heç ov tulası da çıxıb bilməzdi.

Çerri boy atıb böyük qız oldu və dərdi-qəmi çoxaldı. Düz bir il idi anası vəd edirdi ki, ona yaxşı bir don alacaq. Çerri donu geyinəndə heç kəsdən geri qalmaq. İş burasında idi ki, heç vaxt evdə kifayət qədər pul tapılmır və Çerriyə yaxşı don almaq qismət olmurdu. Odur ki, Çerri nə bazar-dükana, nə kilsəyə, nə də gəzintiyə gedə bilmirdi.

Vaxt ötüb keçdi və Çerrinin on altı yaşı tamam oldu. Çerrinin rəfiqəsinə qəşəng bir don bağışladılar. Bir gün Çerrinin rəfiqəsi gözəl donunu geyinib Nankledri kilsəsinə ibadətə getdi və evə qayıdanda onu ötürmək istəyən pərəstişkarlarının sayı-hesabı olmadı. Çerri tamam başını itirdi, heç cür rahatlıq tapa bilmədi. Bir gün anasına bildirdi ki, çıxıb Toudnak və Zennor vadilərinə

iş axtarmağa getmək istəyir. İşdir, əgər onu qulluqçu götürsələr, o da başqa qızlar kimi qəşəng paltarlar geyinə bilər.

– Gedirsənsə, Toudnak vadisinə get ki, – anası məsləhət verdi, – heç olmasa bazar günləri sənə baş çəkə bilər.

– Bilirsiniz, – Çerri dedi. – Orda inəklər zınqırovlu kəndirləri çeynəyib udur, ara günləri adamlar balıqla kartof, bazar günləri isə angvil ətindən piroq yeyirlər.

Bir günəşli səhər çağı Çerri şeylərini qablaşdırıb yola hazırlaşdı. Atasına söz verdi ki, doğma yurdlarının yaxınlığında qulluqçuluq edəcək və imkan düşən kimi evə qayıdıb gələcək.

Özünü dənizçilərdən və quldurlardan gözləməyi qızına tövsiyə edən qoca xeyir-dua verib Çerrini allaha tapşırırdı.

Çerri Ludqvan və Qulvaldan keçib getməli idi. Tririn sobalarının bacalarında burula-burula ərşə yüksələn tüstü görünməz olub gözdən itəndə Çerrinin canına vicvicə düşdü. Dönüb geri qayıtmaq istədi, ancaq məcburən, qorxa-qorxa yoluna davam etdi.

Ledi Daunzda dörd yol ayrıcına çatan kimi bir daşın üstündə oturub evlərini bir də haçan görəcəyi haqda fikirləşib hönkür-hönkür ağladı. Ağlayıb ürəyini boşaldandan sonra durub dərhal evə qaçmaq istədi. Göz yaşlarını silib başını yuxarı qaldırdı və özünü itirib çaşbaş qaldı; düz ona tərəf bir centlmen gəlirdi. Görəsən, bir dəqiqə bundan əvvəl bir ins-cins gözə dəyməyən bu yerdə centlmen necə peyda olmuşdu?

Centlmen ədəblə salam verib Toudnaka gedən yolu xəbər aldı və Çerrinin haraya getdiyi ilə maraqlandı.

Səhər-səhər iş axtarmaq niyyətilə evdən çıxdığı və səbri tükəndiyindən Zennora, evlərinə qayıtmaq istədiyini centlmənə söylədi.

– Səni allah mənə özü yetirib, – centlmen həyəcanla dilləndi. – Səhər tezdən evdən çıxıb yaxşı təmizkar bir qız axtarıram ki, mənim təsərrüfat işlərimə və ev-əşiyimə baxsın. İndi budur, sən gəlib mənim ürcahıma çıxmısan.

O, Çerriyə bu yaxınlarda özünün dul, yaraşlıq oğlunun da anadan yetim qaldığını söylədi. Sonra centlmen əlavə edib dedi

ki, Çerri onun oğlunun qulluğunda dura bilər və ümumiyyətlə ona yaraşır, çünki Çerri qamətli və gözəl qızıdır. Donunu çox gözəl səliqə ilə yamayıb. Gül kimi çöhrəsi, qar kimi ağ zərif dərisi var. Zavallı Çerri deyilənləri anlamadan qızarıb-bozarır, “bəli, cənab”, deyə cavab verirdi.

Anası ona öyrətmişdi ki, ruhani atanı, yaxud da xeyirxah cənabların sözləri başa düşmək çətin olduğuna görə həmişə “bəli, cənab”, deyə cavab vermək lazımdır. Centlmen Çerriyə söylədi ki, o, qonşuluqda yaşayır. Çerrinin işi inəyi sağmaq və uşağın qayğısına qalmaq olacaq. Çerri onunla razılaşıdı.

Yolda centlmen Çerri ilə o qədər mehriban danışdı ki, qız vaxtın necə ötüb-keçdiyini hiss etmədi.

Xeyli yol gedəndən sonra onlar bir xiyabana sarı buruldular. Xiyaban başdan-başa ağaclarla dolu idi. Cığıra sanki qeyri-adi günəş işığı düşmüşdü. Göz işlədikcə yalnız çiçəklər və çətir bağlanmış budaqlar görünürdü. Havadan doqquzdən kollarının və itburnu çiçəklərinin xoş ətri gəlirdi. Budaqlardan sallanan dəymiş alyanaq almalar adama “gəl-gəl” deyirdi.

Onlar gəzə-gəzə suyu büllur kimi şəffaf bir çayın kənarına gəlib çıxdılar. Çayı keçmək lazım idi. Artıq qaranlıq düşmüşdü. Çerri çayı keçə bilməyib ayaq saxladı. Centlmen Çerrinin belindən yapışmış o biri sahələ keçirdi. Çerrinin ayaqları da suya dəymədi.

Xiyabana çökmüş qaranlıq getdikcə qatılaşırdı. Adama elə gəlirdi ki, onlar bir azdan tərənin ətəyinə çatacaqlar. Centlmenin qolundan bərk-bərk yapışmış Çerri düşünürdü ki, belə alicənab kişinin dalınca dünyanın o başına da getmək olar.

Bir qədər də yol qət etdikdən sonra centlmen darvazaları açıb gözoxsayan bir bağa girdi və dedi:

– Budur, əzizim Çerri, mən burada yaşayıram.

Çerri gözlərinə inanmadı. Bağ cənnətə bənzəyirdi. Çerri ömründə belə gözəl bağ görməmişdi. Bağın hər tərəfi rəngarəng gül-çiçək idi. Ağacların dadlı meyvələr sallanmışdı. Budaqlara dolmuş quşlar şaqraq səslə cəh-cəh vururdu. Çerri heç vaxt belə gözəl və lətafətli melodiya eşitməmişdi.

Birdən nənəsinin haçansa haqqında söhbət açdığı tilsimlənməmiş yerlər yadına düşdü. Olmaya, bu bağ o yerlərdən biri idi? Ola bilməzdi, çünki centlmen boy-buxunundan kənd kilsəsinin keşişinə oxşayırdı. Həm də bağın o başından xırda bir oğlan uşağı “Ata, ata!” qışqıraraq centlmenə tərəf qaçdı.

Uşaq lap körpəydi. İki-üç yaşı ancaq olardı. Amma yerişindən, duruşundan uşağa oxşamırdı. Xırdacana gözləri alışıb yanır, hiyləgər baxışları adamın batininə sirayət edirdi.

– Eh, sənin baxışların kimi desən çaşdırı bilər! – Çerri dilləndi.

Lakin Çerri oğlanla söhbət etməyə imkan tapa bilmədi, çünki sümükləri çıxmış eybəcər bir qarı peyda olub oğlanın əlindən yapışdı və hədələyici sözlər donquldaya-donquldaya dartıb oğlanı evə apardı.

Otağa girməzdən əvvəl iyərənc qarı çevrilib zəhmli baxışlarla Çerrini təpədən dirnağacan süzdü.

Çerrinin bir az qorxub-çəkdiyini hiss edən centlmen izah etdi ki, qarı mərhum arvadının nənəsidir. Qarı qocalıb əldən düşməsinə baxmayaraq çox hikkəlidir. Sonra ev sahibi sözünə davam edib bildirdi ki, Çerri ev işlərinə öyrəşən kimi qarının ayağı bir də oraya dəyməyəcək.

Çerri bağı seyr edəndən sonra onu evə dəvət etdilər. Otaqlara tamaşa edən Çerrinin heyrətdən gözləri bərələ qaldı. İlahi, otaqlarda daha hansı güllər yox idi!

Otaqlara günəş düşməsə də, sanki hər şey günəş şüaları altında bərq vururdu.

Trudens nənə – qarının adı belə idi – bir göz qırpımında masanın üstünü mümkün olan hər cür ləziz təamla doldurdu və Çerri doyunca yedi. Sonra Çerrini yuxarıya, uşağın və onun çarpayısı qoyulmuş yataq otağına apardılar. Trudens Çerriyə məsləhət gördü ki, yata bilməsə də, gözlərini yumsun, yoxsa gözlərinə elə şeylər görünər ki, qorxudan aqlını itirə bilər. Gecələr oğlanla danışmaq olmaz. Dan yeri söküləndə Çerri yuxudan durub oğlanı bağdakı bulağın yanına aparıb yuyundurmalı, yarığanda gizlədilər.

miş büllur qutudakı məlhəmdən oğlanın gözlərinə çəkməli, özü isə heç bir vəchlə bu məlhəmdən istifadə etməməlidir.

Daha sonra Çerri inəyi haylayıb gətirməli, bir vedrə süd sağmalı, südün üzünü parça yığıb səhər yeməyi üçün oğlana verməli idi.

Hər şeyi bilmək həvəsi Çerrini dinc buraxmırdı. Bu həvəs Çerrinin içini qurd kimi gəmirsə də, o, bir dəfə də olsun oğlana sual verməyə cürət etməmişdi. Amma oğlan hər dəfə Çerrini hədələyib deyirdi:

– Eybi yoxdur, mən hər şeyi Trudens nənəyə söyləyəyəm.

Səhər tezdən Çerri əmrə müntəzir yuxudan oyanıb ayağa durdu. Oğlan Çerrini göz yaşı kimi dumduru çeşmənin yanına gətirdi. Çeşmənin saf suyu zərif mamır və sarmaşığı basmış qranit qayaların arasından axıb gəlirdi. Çerri oğlanı mafi-qayda ilə yuyundurub gözlərinə məlhəm sürdü. Ancaq inək heç yerdə gözə dəyməsə də, balaca oğlan inəyi mütləq haylayıb tapmağı Çerriden tələb etdi.

– Pru, pru, pru! – Çerri evlərində olduğu kimi inəyi səslədi.

Aman allah, ağacların dalından yaraşlıqlı bir inək çıxıb irəlilədi və onların yanında ayaq saxladı.

Çerrinin barmaqları inəyin yelininə toxunan kimi süd fişqırdı və çox keçməmiş vedrə südlə doldu. Çerri parçı südlə doldurdu və oğlan südü birnəfəsə başına çəkdi. İnək dayandığı yerdən asta-asta uzaqlaşandan sonra Çerri evə qayıtdı öyrənsin ki, sonra nə etməlidir.

Trudens qarı Çerrini doyunca yedirdəndən sonra izah etdi ki, mətbəx işlərini görmək lazımdır. Yəni ki, süd bişirilməli, nehrə çalxanmalı, boşqablar və parçalar qumla sürtülməlidir. Qarı sonra əlavə etdi ki, başqa işlərə Çerri burnunu soxmasın. Hara gəldi dürtülüb qapıları dartıb açmasın.

İkinci günün səhəri Çerri özünün adəti işlərini görərkən ev sahibi səsləyib onu bağa çağırırdı ki, alma, armud toplamağa, soğan və kəvər ləklərinin alağını etməyə kömək etsin.

Çerri, Trudens qarının nəzarətindən uzaqlaşmağa imkan düşdüyü üçün sevincindən atılıb-düşdü. Bir şey toxuyanda belə

Trudens qarının bir gözü millərdə, o biri isə Çerridə olurdu. Qarı arabir donquldanırdı:

– Mən elə belə də bilirdim ki, Robin Zennordan əlinə keçən gicbəsəri götürüb gələcək. Bu onların hər ikisi üçün əlverişlidir, çünki Robinin arvadını qara torpaq qoynuna çəkibdir.

Çerri bağda ev sahibi ilə çiyin-çiyinə işləyirdi. Növbəti ləkin alağını qurtaran kimi ağa razılıqla Çerrini busələlərə qərq edirdi.

Bir neçə gün ötüb keçdi. Trudens qarı Çerrini evin indiyəcən görmədiyi başqa hissələrinə apardı. Onlar uzun və qaranlıq bir dəhlizlə getdilər. Çerri başmaqlarını soyundu və onlar şüşə döşəməli bir otağa daxil oldular. Həm otağın döşəməsi, həm də divarlardakı taxçalar oturaq vəziyyətdə daşa döndərilmiş böyük və balaca adamlarla dolu idi. Bəzilərinin qolu kəsilmiş, bəzilərinin yalnız başı çiyinlərinin üstündə qalmış, bəzilərinə isə heç bir xətər yetirilməmişdi.

– Başımı kəssəniz də, burdan o yana getməyəcəyəm, – Çerri etirazını bildirdi.

Əvvəl-əvvəl Çerriyə elə gəldi ki, ev sahibindən başqa bütün sakinləri liliputlar olan yeraltı bir ölkəyə düşüb, ancaq sonra başa düşdü ki, cadugərlər diyarına gəlib çıxıb və bu adamlar cadugərlərin mərhəməti ucbatından daşa dönüblər.

Belə şeylər haqqında Zennorda çox əhvalatlar eşitmiş Çerri bilirdi ki, bu xırda xilqətlər istənilən anda dirilib onu həzmirabedən keçirə bilərlər. Qarı irişə-irişə Çerrini qabağa itələyib dedi ki, küncdə dayanmış tabuta oxşar altı ayaqlı balaca qutunu sürtməyə başlasın. Öz əksini qutuda görəne kimi sürtsün. Çerri qorxaq qızlardan deyildi. Qutunu sürtüb parıldatmağa girişdi. Bu vaxt qarı həm əlində nəşə toxuyur, həm də Çerriyə nəzarət edərək ucadan əmr edirdi:

– Üç, üç, üç! Bərk-bərk sil, cəld ol!

Çerri cidd-cəhdlə, var gücü ilə qutunu silərkən az qaldı ki, qutu yerə düşsün. Allah, sən özün saxla! Qutudan elə həzin, qü səli bir səs gəldi ki, sanki səs axirət dünyasından gəlirdi. Çerriyə elə gəldi ki, bu dəqiqə daşa dönmüş məxluqların hamısı dirilə-

cək. Bu fikirdən vahimələnən Çerri huşunu itirib şappıltı ilə yerə yıxıldı.

Səs-küyə sahibkar gəlib çıxdı. Çerrini qadağan olunmuş otağa gətirən qarıya sahibkarın bərk acığı tutdu. Trudensi evdən qovdu. Çerrini qolları üstünə alıb mətbəxə apardı və ürək damcılarını verib qızı özünə gətirdi.

Başına nə gəldiyindən bixəbər olan Çerri birçə şeyi yaxşı xatırlayırdı ki, malikanənin yasaq edilmiş hissəsində nəsə qorxunc hadisələr baş verir.

Trudens qarı malikanədən qovulandan sonra bütün ixtiyar Çerrinin əlinə keçdi. Sahibkar Çerri ilə elə mehriban, elə nəvazişlə rəftar edirdi ki, günlərin necə keçib il olduğunu qız hiss etmədi. Sahibkar bəzən uzun müddətə çıxıb gedir, qayıdanda isə vaxtının çoxunu malikanənin yasaq edilmiş hissəsində keçirirdi.

Sahibkarın daşa dönmüş adamlarla necə söhbət etdiyini Çerri öz qulaqları ilə eşitmişdi.

Çerrinin hər şeyi vardı, lakin o, xoşbəxt deyildi. Çerri bu malikanə və onun sakinləri haqqında hər şeyi öyrənmək istəyirdi. Çerri güman edirdi ki, oğlanın gözlərinə qəribəlik və parlaqlıq verən yəqin ki, məlhəmdir. Ona çox tez-tez elə gəlirdi ki, oğlan Çerrinin görmədiklərini görə bilir. Çerri çox istəyirdi ki, məlhəmi öz üzərində sınaqdan keçirsin. Bu istək Çerrinin qəlbinə hakim kəsilib səbir kasasını daşdırdı!

Odur ki, bir səhər oğlanı yuyundurub gözlərinə məlhəm çəkəndən və inəyi sağandan sonra Çerri oğlanı bağa gül dərməyə göndərüb barmağının ucu ilə azacıq məlhəm götürdü və gözünün üstünə qoydu. O dəqiqə gözü alışıb-yanmağa başladı!

Çerri alışan gözünü yuyub təmizləmək üçün qayanın dibindəki gölün kənarına qaçıb gəldi. Və birdən... Çerri gördü ki, gölün dibində saysız-hesabsız xırda məxluqlar gülüb-oynaşır. Onların əksəriyyəti qadınlardır. Sahibkar da onların arasındadır və xırdalaşub bapbalaca bir məxluq olub. Bir göz qırpımında hər şey Çerrinin gözləri önündə dəyişdi. Hara baxdısa gözüne sısqa xilqətlər göründü. Onlar yarpaqlarından almazlar sallanan güllərin

arasında gizlənmiş ağacların budaqlarında yellənir, su otlarının əmələ gətirdiyi talalarda qaçıb hoppanırdılar. Bütün günü sahibkar sudan çıxmadı. Axşam isə Çerrinin həmişə gördüyü qamətli centlmen qiyafəsində atını səyirdib evə gəldi. Atdan düşüb til-simlənmiş otağa girdi və tezliklə Çerrinin qulağına məftunedici musiqi sədaları gəldi.

Səhər tezdən sahibkar ova gedən adamlar kimi geyinib tazıları yanına saldı və çıxıb getdi. Gün batıb qaranlıq düşəndə evə qayıtdı və Çerrini saya salmadan öz otağına keçdi. Bu minvalla günlər bir-birini əvəz edirdi. Nəhayət Çerrinin səbri tükəndi. Qəsrdəki quyuya boylanıb sahibkarın cürbəcür qadınlarla nəgmə oxuduğunu gördü. Qadınlardan biri şahzadə kimi geyinmişdi və tabutun qapağını əlləri ilə döyəcəliyirdi.

Elə oldu ki, sahibkar sabahı gün meyvə dərmək üçün evdə qaldı. Çerri sahibkara kömək etməli oldu. Sahibkar adəti üzrə Çerrini öpüb oxşamaq istəyəndə Çerri onun sifətinə bir sillə çəkib dedi ki, qoy sahibkar suyun altında oynayıb-güldüyü özünə oxşar məxluqları qucaqlayıb öpsün.

Beləliklə sahibkar Çerrinin məlhəmdən istifadə etdiyini öyrəndi.

Qəlbini kədər sarmış sahibkar Çerriyə bildirdi ki, çıxıb evə getsin, çünki o heç kəsin onu güdməsinə razı ola bilməz. Trudens nənəni də evə dəvət etməli olacaq... Dan yeri sökülməmiş sahibkar Çerrini yanına çağırıb ona cürbəcür donlar və başqa şeylər verdi. Sonra qızın kəməmindən yapışıb, o biri əlinə fənər aldı və xahiş etdi ki, onun dalınca getsin.

Onlar uzun yollar aşıb, dağlardan keçib, xiyabanlardan və dar cığırlardan adlayıb axırda bir düzəngaha çıxdılar. Artıq hava işıqlaşmaq üzrə idi. Sahibkar Çerrini bağrına basıb öpdü və dedi ki, hər şeylə maraqlanıb özbaşınalıq etdiyi üçün cəzasını çəkməlidir. Amma buna baxmayaraq sahibkar vəd etdi ki, işdir, Çerri özünü yaxşı aparsa, onlar haçansa burada, Ledi Daunzda yenidən bir-birinə rast gələ bilərlər.

Bu sözləri deyib sahibkar yoxa çıxdı. Gün çıxıb günorta oldu. Ancaq binəva Çerri tək-tənha daş üstündə oturub qaldı. Ətrafın-

dakı cənnət-məkan bağdan əsər-ələmət qalmadı. Bağın yerində nəhəng bir bataqlıq əmələ gəldi. Dərdi sinəsində qövr edən Çerri uzun müddət beləcə oturub qaldı və nəhayət, evə getməyi qərara aldı.

Valideynləri Çerrini çoxdan ölmüş hesab edirdilər. Odur ki, onlar qızı görəndə elə bildilər ki, o, ruhdur. Çerri başına gəlmiş sərgüzəştləri söyləyəndə ona inanan olmadı. Biçarə Çerri hər şeyi olduğu kimi dönə-dönə nəql edəndən sonra hamı ona inandı.

Deyənlərə görə bu əhvalatdan sonra başına hava gəlmiş Çerri ömrünün son günlərinə kimi aylı gecələrdə Ledi Daunzda sahibkarı tapmaq umidi ilə gəzib-dolaşmış, amma sahibkara rast gəlmək bir də Çerriyə qismət olmayıbdır.

ÜÇ SƏFƏH

Səlli Moqqinzin böyük qızı Meri Ceyn boy-buxunlu, gözəl-göyçək bir qız idi. O, özündən kiçik iki bacısı kimi qulluqçuluq etmirdi, evdəcə oturub səliqə-sahman yaratmaq üçün anasına kömək edirdi. Deyənlərə görə Meri Ceyn çox təmizkar qız olmaqla bərabər, canını tənbellik azarı almış müasir kifir xanımlar kimi işdən qorxmur, canına qəsd edib səhərdən-axşamacan paltar yuyurdu. Əgər desəm ki, reklam edilən paltaryuyan maşınlar, yuyucu tozlar və sair bu kimi şeylər çox yaxşıdır, buna inanın. Amma onu da bilin ki, əlsiz iş getməz, hər şeyi paltaryuyan maşınlarla yuyub təmizləmək mümkün deyildir.

Nə başınızı ağrıdım, çox keçməmiş Meri Ceynin dərindən divanə olub yan-yörəsinə fırlanan iki-üç cavan peyda oldu. Amma Meri Ceynin xoşuna gəlib könlünü verdiyi Tom Çidli adlı gənc oldu. Tom Çidli cantıraq, kürən saçlı oğlan idi. O, bir qayda olaraq fermer Millerin ipə-sapa yatmayan dəlisov atlarını Bənq-həm yollarında səyirdə-səyirdə əhliləşdirirdi.

Bir gün Meri Ceyn adəti üzrə evdə yır-yığış edərkən nəsə qəfildən ağlına bir şey gəldi. Meri kətilin üstünə çöküb önlüyünü başına atdı. Sonra oturduğu yerdə irəli-geri əyilib-durmağa baş-

ladı. Qorxusundan hiçqırıb içini çəkən Merinin az qaldı ürəyi partlasın.

– Allah, sən mənim qızıma bir az ağıl ver, – deyə ana heyrətdən bərələ qalmış gözlərini Meriyə zillədi. – Ay qız, nə iş gör-sən, xəbər ver ki, biz də bilək. Axı sənə nə olub?

– Ah, ana can, – Meri cavab verdi, – sən allah mənə qınama, özümlə bacara bilmirəm! Axı, hərdən hamının başına məzəli fikirlər gələ bilər! Ana can, indi də mənim beynimə çox qərribə fikir gəlib. Bu necə oldu, daha heç nə deyə bilmərəm. Bircə onu bilirəm ki, bir də gördüm oturub öz-özümə fikirləşirəm:

– Fərz edək ki, mən Toma ərə getmişəm. Bizim balaca bir oğlumuz olub. Oğlumuz oynamaq üçün çıxıb həyətdə ora-bura qaçır və... və – ağılına gətir ki, o, quyuya yıxılıb boğulur. Vay, ana can, bütün bunları fikirləşdikcə az qalır ki, ürəyim sinəmi yarıb bayıra çıxsın.

– Gic-gic danışma, Meri Ceyn! – ana qızının sözünü kəsdi, – mən həmişə ən böyük səfəhlərdən eşitmişəm ki, gərək tanrıya tərək atıb naşükürlük eləməyəsən! Xudaya, mənə zinhara gətirən bu yelbeyin səfeh qızımın nə edim? Mən bilmək istərdim ki, sən mənasız “fərz edək”lərinlə nə demək istəyirsən! Lap tutaq ki, sən ərə getdin, balaca bir oğlun da oldu, quyuya yıxılması oldu!.. Allah eləməsin, allah eləməsin, doğrudan da günahsız körpə uşağın quyuya yıxılıb boğulmağı heç də yaxşı fikir deyil ha!..

Bu minvalla ana da o biri kətilin üstündə əyləşib qızı ilə mübahisəni davam etdirdi.

Elə bu dəm ata içəri girdi.

– Salam, – ata yanaşı oturub yerlərində qurcuxan ana-balaya diqqətlə baxandan sonra dilləndi, – salam, görəsən, mən öz evimdəyəm, yoxsa özgənin evində? Mən bilmək istəyirəm ki, bu nə hoqqadır çıxarırsınız? Olmaya pantomima göstərirsiniz? Yoxsa lal dili danışırırsınız?

– Ah, ana can, – Meri hiçqırıb içini çəkdi, – atama sən de. Belə şeyləri söyləməyə, axı, mənim üzüm gəlmir.

– Yaxşı, ay kişi, – ana sözə başladı, – mən hər şeyi sənə nəql edərdəm. Ancaq, sən allah, qızına acığın tutmasın. Əşşi, qızıdır də,

özü ilə bacara bilmir. Əzizim, özün bilirsən ki, hərdən hamının ağlına məzəli fikirlər gəlir. Bu gün də sənin qızının ağlına qəribə bir fikir gəlib. Belə ki, Meri həmişə olduğu kimi iş görərkən birdən öz-özünə fikirləşməyə başlayıb: “Tutaq ki, Meri Toma ərə gedib, onların balaca bir oğlu olub. Uşaq çıxıb həyətdə oynayırsa, tutaq ki, quyuya düşüb boğulub”.

– Çərənləmə, arvad, – ata əl-qolunu ölçdü, – elə uydurmalar söyləyirsən ki, bişmiş toyuğun da gülməyi gəlir. Ömrüm boyu ikiniz kimi səfeh xəyalpərvərə rast gəlməmişəm. Güman et ki, qız ərə gedib, bunu güman et, onu güman et... Bura bax, Tom heç qıza evlənməyi təklif edibmi? Əgər edibsə, bəs nə üçün toy etməyə heç tələsmir? Niyə Tom irəli durub bu haqda mənimlə bir kəlmə kəsmir? Bir dayan görüm, uşaq nə etmişdi? Quyuya düşüb boğulmuşdu? Bir işə bax ha, ümumiyyətlə günahsız balaca uşağın quyuya yıxılıb öl... öl... fikri adamı yamanca dilxor edir ha!

Belə-belə işlər, əzizlərim, bilirəm ki, dediklərim sizin ağlınıza batmayacaq. Atanın kətil çəkərək onların yanında oturub hönkür-hönkür ağladığını görməsəydim, heç mən də inanmazdım!

Bax, elə bu dəmdə Tomun özü qapıdan içəri girdi! Yan-yana əyləşib naləsi ərşə yüksələn üç nəfərin kədərli çöhrəsi Tomu çaşbaş saldı. O, iflic adamlar kimi gözlərini onlara zilləyib yerindəcə dondu. Handan-hana Tom dilə gəlib:

– Bütün bunlar nə deməkdir? Mən dəlixanaya gəlib çıxmışam, yoxsa dəli yığıncağına düşmüşəm? Bəlkə mən?..

– Aman, ana can, dərdimizi sən ona söylə, – Meri dilləndi, – atama söyləyə bilmədiyim kimi, Toma deməyə də üzüm gəlmir.

Bəli, ana əhvalatı olduğu kimi başdan-ayağa Toma da nəql etdi. Ananın sözü ağzından qurtarmamış Tom bomba kimi partladı:

– Ay canım, mən ömrümdə sizin üçünədən də böyük səfehə rast gəlmişəmsə, qoy bundan sonra yuxu üzünə həsrət qalım! Allah, allah! Sən bir işə bax ha! “Tutaq ki, biz evlənmışıq!” Əcəb işdir! Qız evində dambadurumdur, oğlan evinin xəbəri yoxdur! Meri, axı, mən heç toy gününü də sənənlə təyin etməmişəm. Bu, arxı hoppanmamış hop deməkdir! Sizə mənim sözüm budur: hərdəmxəyal qızla evlənib səfehlərlə qohum olmaqdan, mən öl-

nəcən subay qalmağı üstün tuturam. Çıxıb getməmişdən əvvəl onu da deyim ki, siz mənim gözlədiyimdən də artıq səfehsiniz. Tayınız-bərabəriniz yer üzünə hələ gəlməyib. Allaha and içirəm ki, bir də heç vaxt qapınıza ayaq basmayacağam.

Beləliklə, Tom qapını arxasınca çırpıb çıxdı. Yol uzunluğunu öz-özünə hey deyindir, başı ağrıyan ayı kimi donquldandı.

– Bunlara bir bax, başıboş səfehlər, – Tom yana-yana mızıldandı, – vallah, bu cür üç səfehli əli çıraqlı gəzsəm də, heç vaxt tapa bilmərəm. Belə səfehlərə nə Dəndə, nə də Beyrşeybdə rast gəlmək mümkündür. Meri ilə mənimki daha tutmaz. Aramızda nə olubsa, bir daş altda, bir daş da üstə, vəssalam!

Amma bir az keçəndən sonra Tomun hirsini yatıb başı ayazıdı. O, düşünüb-daşındı ki, dünyada o qədər səfeh var ki, saymaqla başa gəlməz. Bundan neçə gün sonra Tom bir məhəllədən keçəndə təsadüfən bir oğlanın aliminium tabağa qaynar su əndərdiyini gördü.

– Qaynar suyu o tabağa niyə tökürsən ki?! – Tom maraqlanıb soruşdu.

– Nə borcuna qalıb?! Dilinə yiyəlik edə bilmirsən? oğlan çıxmırdı, – təcrübə aparıram.

– O-o-o, belə de! Nədir o elə?

– E-e-eh, toyuqlara qaynar su verirəm görüm ki, onlar bişmiş yumurta doğa bilir, ya yox!

– Get özünü dola, gicini biri gic! – Tom özündən çıxdı, – ay aman, bu, Meridən də gicbəsərdir ki!

Sonra yoluna davam edən Tom gəlib bir saman tayasının yanına çıxdı. Tayaya doğru uzanan yolda bir kişi gördü. Kişi inəyin kəndirindən yapışmış saman tayasına tərəf dartırdı.

– Ay kişi, nə üçün inəyi belə inadla dartışıdır? – Tom soruşdu.

– Gözün kordur? – kişi özündən çıxdı, – məgər görmürsən niyə dartıram? Bu çər dəymiş inəyi tayanın yanına dartıram ki, bir az saman yesin də!

– Dayan, ay qanmaz! – Tom əsəbiləşdi, – adə, Meri sənə baxanda toya-bayrama getməlidir ki! Ay allahın gic bəndəsi,

inəyi güc-bəla tayanın yanına dartmaq əvəzinə, samanı qucaqlayıb inəyin qabağına tökə bilməzsənmi?

– Bıy, doğrudan ha, – kişi sevincək dilləndi, – bu heç ağılıma gəlməyib!

Bəli, Tom yenə yoluna davam edib özü-özünə danışmağa başladı:

– İşdir, mən əgər bu gün Meridən də böyük iki səfehə rast gəlməsəydim, allah mənə lənət etsin ki, heç üçüncü səfehə rast gəlmək fikri beynimə gəlməzdi.

Yorulub əldən düşmüş Tom qatı qaranlıq düşəndə Benqhəmə çatdı. Yatmağa yer olmadığı üçün o, başqa bir oğlanla bir çarpayıda yatmalı oldu. Səhər tezdən Tom gözlərini açanda o biri oğlanı döşəmənin üstündə gördü. Oğlan şalvarını əlində tərsinə tutub dodaqlarını gəmirə-gəmirə iki ayağını birdən şalvarın balaqlarına keçirtməyə çalışırdı, lakin bacarmırdı, şappıltı ilə döşəməyə yığılırdı.

Tom bir-iki dəqiqə tamaşa edəndən sonra oğlandan nə iş görmək istədiyini xəbər aldı.

– Məgər görmürsən ki, nə edirəm? – oğlan cin atına mindi, – bu zəhrimara qalmış şalvarın içinə girmək istəyirəm də!

– Bir dayan görüm, ay tanrının səfeh bəndəsi, – Tom əda ilə qımıldandı, – axı, şalvarı elə geyməzlər. Əvvəlcə şalvarı bir ayağına, sonra da o birisinə keçirt. Belə etsən, nə şalvar cırılar, nə də sən xərcə düşərsən.

– Pah atonnan, doğru sözə nə deyəsən! – oğlan sevindi. – Mən nə yaman səfeh oğlanam! Qardaş, sən deyən fikir heç mənim ağılıma gəlməyib!

– Görəcəkli günlərimiz varmış, ilahi, – Tom lovğalandı, – Meridən də ağılsız səfehlər varmış. Əgər indi gedib Meri ilə barışsam, allah başıma daş yağdırar. İşdir, qızın barışmağa meyli olsa, dediyim kimi də edəcəyəm, çünki ziyanlığın yarısından qayıtmaq özü də xeyirdir.

Bu minvalla Tom o saat dabanına tüpürüb götürüldü. Onlar barışıb evləndilər. Vaxt keçib vədə tamam olanda onların balaca bir oğlu dünyaya gəldi. Vaxt keçdikcə onların uşaqları artıb çoxaldı.

BATAQLIQ İŞİĞİ

Biri vardı, biri yoxdu, çox, çox qədim zamanlarda Ceykob adlı qoca bir çoban vardı. O, yaşadığı mahalda ən səriştəli, qoyun sürüsünün cikinə-bikinə bələd olan adam hesab edilirdi. Deyilənə görə Ceykobun qoca qoyun iti də özü kimi ağıllı imiş. Amma onların hər ikisi qocalıb əldən düşdüyünə görə fermer bu qərara gəlmişdi ki, soraqlaşıb onlara bir cüt köməkçi tapsın. Köməkçilərin biri kişi, biri də it olmalı idi. Qoca Ceykob isə öz itiyə təlim keçib onları öyrətməli idi.

“İşdir, əgər şeyirdlər öyrənməyə həvəs göstərsələr, qoca Ceykobla iti Tən onlara ürəkdən təlim keçər. Yox, əgər tərslik edib özlərini qanmazlığa qoysalar, onda Ceykob tezcə arayıb bir çarə tapar”, fermer düşündü.

Bir gün fermer o ətrafda özünün cavan qoyun itiyə ad çıxarmışdı, işdə çox diribaş olan bir oğlanın dalınca adam göndərdi.

– Cavandır yaxşı öyrənər, hafizəsi iti olar, – fermer qoca Ceykoba söylədi.

Belə iş üçün əlinə imkan düşdüyünə görə qürrələnən həmin gənc Fən adlı itini də götürüb fermaya gəldi ki, qoyun güdməkdə nəyə qadir olduğunu fermerə göstərsin. Fermaya çatan kimi gənc beş dəqiqənin içində iyirmi qoyunu dəstələyib bir yerə yığdı. Sonra iti Fənlə birlikdə öyünə-öyünə qayıdıb fermerin hüzurunda əmrə müntəzir dayandı. Fermerlə qoca Ceykob dayanıb gəncin bütün hərəkətlərinə göz qoyurdular. Tən onların yanında səssiz-səmirsiz yerə sinmişdi.

– İt hürüşü, çaxnaşma, fit səsləri içərisində ağız deyəni qulaq eşitmirdi, – fermer narazı halda dilləndi.

– O nə vurhavur idi salmışdın? Əzizim, qoyunların yersiz hay-küydən xoşu gəlmir. Qoyunların ağzını yığmaq bundan sonra sənin üçün çətin olacaq. Qoyunların yadından heç nə çıxmır ha!

Həm oğlan, həm də ki, Fən fermerin sözlərini bu qulağından alıb, o birindən ötürdülər. Onlara elə gəlirdi ki, qoyun otarmaqda hamıdan mahir idilər.

Sonra fermer dedi:

– Başına dönüm, qoca Ceykob, göstər bunlara məharətini.

Bəli, qoca Ceykob da başını qaldırıb sakitcə dedi:

– Sürü hayana dönsə də, həmişə sürünün ortasında küllənən bir axsaq qoyun var. Get o axsaq qoyunu sürünün ortasından çıxart gətir, Tən!

Ətrafa ürkə-ürkə baxan sürünün yanından Tən asta-asta, səssiz-küysüz keçib-getdi. Üzü Tənə doğru olan qoyunlar onun sürünün ətrafında dövrə vurduqdan sonra sakitcə çömbəlib oturduğunu gördülər. Onlara keşik çəkən Təni qoyunlar tanıyıb sakitləşdilər, yenidən başlarını aşağı salıb otları qırmağa başladılar. Bir az sonra qoca Tən quyruğunu bulaya-bulaya hiss olunmadan sürünün arasına girib, axsaq qoyunu tutub gətirdi. Qoyunların bundan heç xəbəri də olmadı.

Qoca Ceykob qatran qutusunu çıxararaq qoyunun yarasını silib təmizlədi. Tən yerə çömbəlib sahibinə tamaşa edirdi. Elə bu dəm fermer üzünü o gəncə və onun itinə tutub dedi:

– Hürkmüş sürünü yola gətirib sakitləşdirmək üçün sizə çoxlu vaxt lazımdır. Bala, necə edək ki, bunu öyrənəsiniz. Oğlaqlarla küçüklər həmişə dava salıb küşkü tuta bilirlər. Ancaq qoyunların belə şeydən zəhləsi gedir.

Hətta bu xəbərdarlıqdan sonra da gənc heç nəyi vecinə almayıb, qoca Ceykobu ölüvay adam hesab edir, fitlə Fənə get-gəl öyrətmir, tələsməklə işi olmayan Tənə ağızucu bir-iki söz deməklə kifayətlənir, qocalıb heydən düşdüyünə görə Tənin güllələnməkdən başqa çarəsi olmadığını götür-qoy edirdi. Sanki Fən də onun sarsaq cavan olduğunu duymuşdu. Məsələ burasındadır ki, o heç vaxt sürünü izləmir, qoyunların asta yerişinə haram qatmırdı.

Qoca Ceykob çox hövsələli adam idi. Bir gün fermer cavan oğlanla Fənə iş başında baxmaq üçün onların yanına gəldi. Sürünün birbaşa uçuruma doğru irəlilədiyini, oğlanın qaşqabağını salladığını, Fənin şikayət dolu səslə zingildəyə-zingildəyə sahibinin dabanlarını didişdirdiyini gördü. Tən qaça-qaça gəlib, sürünün başının üstünü təhlükə aldığını qoca Ceykoba bildirdi.

– Möhtərəm Ceykob, bu oğlan adam kimi söz qanmaq istəmir, – fermer əsəbi halda sözə başladı. – Bizim Tənə də çox pis münasibət bəsləyir. Bir bax, ora bax, Ceykob. Küçük fərli küçüyə oxşayır. Buna mən etiraz edə bilmərəm, amma mənə belə gəlir ki, onların hər ikisinə elm öyrətmək üçün şallaq lazım gələcək.

Qoca Ceykob əlini qaşının üstünə qoyub, sürünün yanında sakitcə şöngüyüb oturmuş Tənə, bədənini əsmə tutmuş mırılda-yan Fənə və gəncin qaşqabağına diqqətlə nəzər salıb, təmkinlə cavab verdi:

– Bu oğlanı kamil çoban etmək üçün çox vaxt lazım gəlməyəcək.

Bəli, qoyunlar quzulayan vaxt qoca Ceykobun sözləri sübuta yetdi. Fən böyüdükcə ağıllı, faydalı it oldu. Əgər oğlan Fəni sarsaq hərəkətləri ilə hirsləndirməsə, o, Tənin iş başında etdiyi hərəkətləri çoxdan götürərdi, hirslənib oğlanla süpürləşməzdə. Amma Fən keçə bilmirdi, çünki oğlan onun sahibi idi. Qar yağıb havalar soyuduqca Tən sahibinin göstərişlərini səylə yerinə yetirmək üçün dəridən-qabıqdan çıxırdı. Qoca Ceykob Təni küzə salmışdı ki, o, anasız qalmış yetim quzuları yalaya-yalaya nəfəsilə qızındırsın.

Əkiz quzuların anasının ölməsi qoca Ceykoba yamanca dərd olmuşdu. Ceykob həmişə öyünə-öyünə deyirdi ki, fermer neçə ildir bir dənə də qoyun itirmir. Amma bu ölmüş qoyunun həyatı fermer üçün daha qiymətli idi, çünki o, iki bala vermişdi. Əgər Tənin qayğısı olmasaydı, əkiz quzular da çoxdan ölərdi.

Qaş qaralıb şər qarışanda oğlanla Fən dəstədən yayınıb geridə qalmış qoyunların əl-ayağını yığışdırıb sürüyə qatır, evə qayıdırdı.

Göstərilmiş etibardan razı qalan oğlan təkəbbürlə içəri girib barmağını Tənə silkələdi. Qoca Ceykobun ona göz qoyduğunu görüb gülümsəməyə məcbur oldu.

– Fən ilə mən ağıla iyirmi bir qoyun salmışıq, ey, – oğlan qürurla dilləndi.

– Bəs balalamağa hazırlaşan o üç qoyun hanı? Gərək onlardan göz-qulaq olaydın, – qoca Ceykob qaşqabaqla cavab verdi. – Yəqin sürünü qovubsunuz, onlar da dala qalıblar.

– Eh, duman getdikcə qatılaşır, qar da ki, lap dizə çıxır, – oğlan donquldandı, – sazaq da iliyə işləyir.

– Mən heç nə bilmirəm. Gedin, canınız çıxsın, qoyunları tapın. Sən hələ də çobanların sirlərinə bələd olmamısan. Doğum sancısı keçirən bu heyvanı mən qoyub gedə bilmərəm. Belə işlərdə Tənin təcrübəsi var, sizə kömək edər. İmkan olsa, bir azdan mən də dalınızca gələrəm. Həqiqətən bu qoyunu sancı doğrayır.

Tən artıq göz-gözü görməyən qaranlıqda quzu küzlərinin hündəvərində əmrə müntəzir dayanmışdı, oğlan suyu süzülə-süzülə evdən çıxıb əsə-əsə yola düşdü. Fən gödək quyruğunu bulaya-bulaya mırıldanıb sahibini qarabaqara izləyirdi. Onlar evdən uzaqlaşdıqatı duman içərisində gözdən itəndə oğlan çəkməsinin burnu ilə Tənə bir təpik ilişdirdi. Tən də tənbəllik eləməyib ağzını ataraq oğlanın baldırının ətinə dişlərinin arasına salıb möhkəm-möhkəm sıxdı. Ayağı gömgöy göyərək qançır olsa da, həftələrlə qıçını çəksə də, Tənə vurduğu təpiyi qoca Ceykobun görmədiyi üçün oğlan allaha şükür elədi.

Məsəl var ki, buynuzsuz qoçun qisası buynuzlu qoçda qalmaz. Bəli, vaxt gəldi, o təpiyin əvəzini Təndən də betər çıxan bir nəfər tapıldı.

Bataqlıq İşığı gecələr gəlib quzu küzlərinin damında oturur, küzdən qalxan isti vurduqca xoşhallanır, qoca Ceykobun onun üçün axşamlar bayıra qoyduğu bir parç qoyun südünün ətrini çəkə-çəkə içib məst olurdu. Bataqlıq İşığın qoca Ceykobdan çox xoşu gəlirdi, çünki duman çöküb qar yağanda və gecələr sərt külək yalquzaq kimi ulayanda o, küzlərin damında canını qızdırıb rahatlanırdı. Hətta bir dəfə Fənin dama qaymaq qoyduğu da yadından çıxmamışdı. Nə qədər etsələr də, Fən bir də dama çıxmamış, hər dəfə körpə küçük kimi zingildəyə-zingildəyə küzün içinə təpilmişdi. Oğlan çox düşünüb-daşınsa da, buna bir səbəb tapa bilməmişdi.

Bu məsələdən qoca Ceykob da, Tən də xəbərdar idilər, lakin Ceykob ağzından söz qaçıran adam deyildi. Oğlan yanında olmasa, Fən gecələr bayıra çıxmağa həvəs göstərmirdi. Ancaq indi

sahibi və Tən yanında olduğuna görə olduqca uzun, çətin yol köçəndən sonra geri qayıdıb var səs ilə hürməyə başladı. Sonra atılıb birinci darvazanı keçərək küzə yaxınlaşdı. Oğlan da itin dalınca getdi, lakin Tən darvaza dirəyinin yanında yerə sinib tər pənmedi.

Bəli, oğlan Tənin kəlləsinə bir çomaq endirib, axsaya-axsaya dumanın içində görünməz oldu. Çox keçməmiş oğlan gördü ki, kimsə əlində fənərlə işarə edib onu çağırır. “Allaha çox şükür ki, qoca Ceykob nəhayət gəlib çıxdı”, oğlan fikirləşdi. Fikirləşib tutarlı cavab tapmadığına görə oğlan Təndən söz açmağa tələsmədi. Fən irəli atılıb hürməyə başladı. İşığı artıb-azalan fənər qatı duman və qar qalaqları arasında yırğalana-yırğalana uzaqlaşdı. Oğlan da fənərin dalınca getdi.

Fənər getdikcə uzaqlaşır, Fən irəli atılaraq hürürdü. Oğlan axsaya-axsaya Fənərin ardınca irəlilədikcə soyuqdan dişi-dişinə dəyir və Bataqlıq İşığı ilə heç cür ayaqlaşma bilmirdi. Nəhayət Bataqlıq İşığı onları gətirib, suyu dizə çatan, lehmə basıb sırsıra bağlamış çox gözəl bir bulağın içinə saldı. Sonra Fənər şaqraq səslə qəhqəhə çəkib bulaqdan uzaqlaşdı.

Fənər işığının ardınca yol gedərkən hava soyuq, gecə qaranlıq idisə, Fənər yoxa çıxandan sonra quru şaxta adamı qılınc kimi kəsməyə başladı. Oğlan suyu süzülə-süzülə, Fən quyruğunu bulaya-bulaya bulağın başından uzaqlaşdılar. Dağdan aşib, düzdən keçib, nəhayət fermerin malikanəsinə yaxınlaşdılar. İt bərkədən hürməyə başlayanda fermer bayıra çıxıb onları fənərlə işıqlandırdı.

– Yetim quzuları arvadın yanına aparırdım ki, onlara şüşədə süd versin. Ay əbləhlər, on ildir ki, siz ikiniz harda itib-batmısınız?

Oğlan hönkür-hönkür ağlayaraq cavab verdi:

– Ağ, vallah biz fermadan bir neçə mil aralanıb doğuş vaxtı yaxınlaşan üç qoyunu axtarırdıq.

– Doğuş vaxtı yaxınlaşan qoyunları? – fermer təəccüb içəri-sində xəbər aldı. – O üç qoyunu darvazanın yan-yörəsindən Tən tapıb gətirmişdi. Bu iş ona bir xaltaya başa gəlmişdi. Quzuların sağ-salamat dünyaya göz açmasına mənim itim vaxtında kömək

etdi. Qoca Ceykobun köməyi sayəsində quzular gümrahdılar. Onlar vaxtında dünyaya gəlmiş üç toppuş quzudurlar. Tən yaxşı bilirmiş ki, özgə itinə etibar etmək olmaz. İçəri keçin, özünüzü qoca Ceykoba təqdim edin. Qoy, o, necə lazımdır, dərsinizi versin. Bu sözləri deyən fermer köhnə paltoya bükülmüş yetim quzular qucağında, iti yanında və şölə saçan fənər əlində çıxıb getdi.

Oğlan (inadkar olsa da, ürəyi çox yumşaq idi) islanıb cücəyə dönmüş, soyuqdan donub tir-tir əsən Fənin başına sığal çəkib dedi:

– Gəl, ay gözümün işığı, gəl ki, yaxşıca kötəklənək, bəlkə canımız yenə qıza.

Sonra haradansa cingiltili gülüş səsi eşidildi və küzün damında bir fənər işıq saçdı. Qoca Ceykob əlində qırmanc qarşıya çıxdı, onları içəri apardı.

Fən quyruğunu qısıb Tənin arxa tərəfindəki divara qısıldı. Qoca Ceykob oğlana beş-on şallaq çəkib dayandı.

– Məncə Fənin aşının suyunu da Tən yaxşıca verib, – Ceykob dilləndi. – İndi isə durun, doyunca sıyıq yeyin ki, bəlkə sümük-lərinizin donu açıla.

Hə, əzizlərim, onu da deyim ki, Bataqlıq İşığı bu vaxt duman basmış damda oturub gülür, hey gülürdü. Dama qoyulan sıyıq kəsasını görəndə kimi Bataqlıq İşığın gülüş səsləri eşidilməz oldu.

LAYMİNSTER ƏJDAHASI

Ağacları budayan bağban əlcəklərini çıxardıb tərtemiz sildiği bağ qayçısının üstünə atdı. Xəzəl arasından təzəcə çırtlayan novruzgülü qönçələrilə dolu torpağın üstündə oturub nahar bükülmüş düyünçəsini açmağa başladı.

Bağban asta-asta qırmızı xalxal dəsmalını dizinin üstünə sərib sözə başladı:

– Belə nəql edirlər ki, çox qədim zamanlarda bax, bu göldə bədheybət bir əjdaha yaşayırmış. Adamlar ona qarınqulu adı qoymuşdular. Bu gölə indi də qarınqulu dəryaçası deyirlər. Bəli, bu qarınqulu əjdaha, məlumunuz olsun ki, hər axşam sahilə çıxıb şam yeməyi üçün bir şey ələ keçirməyə adət etmişdi. O, üzüb sahilə çıxan kimi bir göz qırpımında ya bir neçə atı, ya da bir-iki inəyi girinə keçirərdi. Əlinə keçənləri o saat da həzmi-rabedən keçirərdi. Zaman keçdikcə yeməklə xaşal qarını doymayan əjdaha bəndin üstündə pusquda durur, yaxınlıqdan ötüb keçənləri kama çəkib udurdu, elə bil qurbağa daş üstündəki çibinləri yalayıb yeyərdi. Getdikcə acgözləşib həyasızlaşan əjdaha gündüzlər də suyun üzünə qalxıb bədheybət sifətini lövbər salmış gəmilərin pəncərəsindən içəri soxur, göyörtədə bardaş qurub çay içən adamlara iştahla baxırdı. Bu zaman Arundeldə aləm bir-birinə dəyir, it yiyəsini tanıyırdı.

Buna görə də Arundelin o zamankı bələdiyyə rəisi əjdahanı öldürən adama mükafat boyun olmuşdu. İmanımı yandırıp pulun nə qədər olduğunu deyə bilmərəm, amma onu bilirəm ki, o mükafat böyük məbləğdə pul idi. Deyirlər ki, ilan vuran ala çatıdan

qorxar. Əzizlərim, xaşalqarın əjdaha camaatın gözünü elə qorxutmuşdu ki, sinəsinə döyüb irəli çıxan bir nəfər də tapılmadı.

İşi belə görən bələdiyyə rəisi mükafatın məbləğini iki qat artırdı. Bu dəfə Vik mahalından olan bir gənc bələdiyyə rəisinin hüzuruna gəlib əjdaha ilə vuruşmağa hazır olduğunu bildirdi. Düzdür, indi bəziləri deyirlər ki, o cavan oğlan Arundelli imiş, amma bu, yanlış fikirdir. Bilirsinizmi, o oğlanın adı Cim Pattok idi, özü də Vik mahalının yetirməsi idi. Ömrüm boyu Toddingtonda yaşadığıma görə, mənə belə gəlir ki, nə dediyimi yaxşı bilirəm. Bir də ki, mənim ulu nənəm Cudit bax orada, hündür qarağacların yanından yolun burulduğu yerdə yaşayırdı. Nənəm nəql edirdi ki, o, yeniyetmə qız olanda yaxınlıqda bir gənc yaşayırmış. O gənc Cuditin başına pərvanə kimi dolanırmış. Odur ki, axırda Cudit Cim Pattokun nəslindən olan o oğlana ərə gedib.

Bu məsələnin bizə dəxli yoxdur, bala, sözümün canı ondadır ki, həmin Cim Pattok bələdiyyə rəisinin yanına gəlib, düşünüb hazırladığı plandan ona söhbət açır. Bələdiyyə rəisi əmr edib göstəriş verir ki, Cimə nə lazımdırsa, versinlər. Xəsislik etməsinlər və Cimə sağ ol desinlər ki, o, camaatın canını əjdahadan qurtaracaq.

Beləliklə, Cim dəmirçinin yanına gedib ba-ax, bu bo-oyda nəhəng bir qazan düzəltməyi sifariş verir.

Sonra Cim dəyirmançının yanına gedib yekə bir kisə un tələb edir.

Daha sonra Cim odunçuların yanına gedib şəhər meydanının ortasında nəhəng bir ocaq çatmağı onlara tapşırır.

Bəli, bütün göstərişlərinə əməl ediləndən sonra Cim qolunu çırmayıb işə başlayır, o vaxtacan heç kəsin görmədiyi böyük, olduqca iri bir pudinq bişirir. Üzü bişib içi alaçıq qalan pudinq zindan kimi ağır idi. Əlbəttə, Cimin istədiyi də elə bu idi. Camaat yığışb pudinqi bərəyə qoyur, sonra kiminsə verdiyi atı bərəyə qoşub yüyəni Cimə verirlər ki, dartıb pudinqi apara bilsin. Qorxu-hürkünü unutmuş Cim şirə dönüb yola düşür və xaşalqarın əjdahanın hüzuruna təşrif gətirir.

Cimi müşayiət edən adamlar körpüyə çatıb dayandılar. Körpünü keçməyə heç kəs cürət etmədi, çünki kaftar xaşalqarın Bill Doisin daxmasından aşağıda suda səvərmişdi. Onun başı suyun dibində, boynu və bədəninin qalan hissəsi sahil bəndinin üstündə idi. Onun uzun quyruğu stansiyadan da o yana keçmişdi. O, arabir quyruğunu ilişdirib Batvort parkındakı ağacları köklü-köməclə qopardırdı.

Yüklü bərə gözüne dəyən kimi əjdaha şirin dilini işə salıb məlahətli səslə deyir:

– Ay səni xoş gördük, insan!

– Salam, əjdaha, – Cim cavab verir. – Gətirdiyin nədir elə, ay insan? – əjdaha havanı iyləyə-iyləyə xəbər alır.

– Əşşi, pudinqdir.

– Pudinq nədir? – əjdaha soruşur – o nə olan şeydir elə?

– Ye, dadına bax, bilərsən.

İkinci dəfə təklif etməyə ehtiyac qalmadı. Əjdaha bir göz qırpımında pudinqi atla birlikdə qarnına ötürüb ağız-burnunu yaladı. O, Cimi də süpürləyib dişinin altına qoymaq istədi, amma Cim keçən il tufanın vurub yıxdığı ağaclardan birinə ilişib havada sallana qaldı.

– Yamanca yeməli idi ha! – əjdaha dodaqlarını marçıldada-marçıldada donquldandı.

Cim soruşdu:

– İstəyirsən birini də gətirim?

– Etirazım yoxdur.

– Yaxşı, onda günorta sənə bir pudinq də gətirərəm.

Bu işin necə nəticələnəcəyi Cimə gün kimi aydın idi.

Bir az vaxt ötüb keçəndən sonra adamlar xaşal qarnı partlamaq dərəcəsinə çatmış əjdahanın göldə fir-fır fırlanaraq böyürməsinə, fəryad etməsinə eşitdilər. Partlamaya düşmüş əjdaha quyruğunu hikkə ilə hara çırpırdısa, oradan dam boyda daş-kəsək qopub havaya qalxır, ağaclar sınıb yığılırdı. Onu da sizə deyim ki, heç Cim Pattok da qorxan bala deyildi. Nahar vaxtı Cim bir-iki şüşə şərab nuş edib əjdahaya tamaşa etməyə getdi.

Cim gözünə sataşan kimi qoca qarınqulu var səsilə bağırdı:
– O pudinqdən mənə bir də gətirsən, özünü ölmüş bil, cavan oğlan!

– Niyə, əşşi, – Cim xəbər aldı. – De görüm, axı nə olub sənə?

– Nə olacaq, – əjdaha çığır-bağır saldı. – Qarnımda lap cəhənnəm ağrısı var. Sanki mədəmdən daş asılıb. Ayağa da qalxa bilmirəm. Deyəsən vəziyyətim lap fənadır.

– Görək qarınqululuq etməyəydin, – Cim dilləndi. – Canım, daha neynəmək olar, ürəyini sıxma, səni bu bələdan tez xilas etmək üçün mənim cibimdə bir neçə həb var.

– Həblər hanı?

– Budur ey, – deyər Cim arxasında hazır tutduğu balta ilə güclü zərbə endirib əjdahanın başını üzür!

Söhbətin bu yerində bağban çaydan bir qurtum alıb fikrə getdi.

– Elə bu? Bəs sonra?

– Sonrası yoxdur, ser. Amma siz o balaca doqqazdan keçib kilsənin həyətidəki qəbiristanına daxil olsanız, Cimin məzarını orada görərsiniz. Onun məzarı qəbiristanının sol küncündə kilsə divarının dibindədir.

Doğrudan da kilsə divarının dibində bir məzar var. O məzarın üstünü horşam daşından kəsilmiş bir konus bəzəyir. Amma o daşın üstünə heç bir yazı həkk olunmayıb. Yerli əhalinin bu məzarı qonaqlara qürurla göstərməsinə baxmayaraq bağban bizim qəhrəmana ad verib onun dünyaya göz açdığı yeri göstərən yeganə adam idi. İkinci belə bir adam heç vaxt mənə rast gəlməmişdi. Camaatın qalanı isə Cimi sadəcə olaraq “Əjdahanı öldürmüş oğlan” kimi tanıyırdı.

Bəli, orhəmlilər, arundellilərə bu cür ayama deyirlər:

Arundeldə iyli balıq yeyirlər,
Qab-qasıği görən nə vaxt yuyurlar?!

Arundellilər də onlara belə cavab verirlər:

Səhər-axşam kilsə zəngi çalırlar,
Orhəmlilər bəs ac necə qalırlar?!

HAYTER QULYABANILARI

Anamın xalalarından biri esseksli Hayter Cona ərə getmişdi. Hayter Con arabaçı idi. Esseksin yollarında isə arabalar çox az gözə dəyirdi. Bataqlıqlar kənarından, daş-kəsəkli yollardan ağır yükləri sağ-salamat mənzil başına çatdırmaq üçün iri yük atlarına böyük ehtiyac vardı. Bataqlığı hündür qamış basmış, ətrafda qobular əmələ gəlmişdi. Bataqlığın yanından keçən yolun kənarında yaranmış çala-çuxurlar ağzınacan lehmə ilə dolu idi. Əsas qorxu orasında idi ki, adamlar o çuxurlara yığılıb boğula bilərdilər. Buna görə də diqqətli, ehtiyatlı Conun hər həftə adamların yükünü sağ-salamat bazara daşdığı onları çox razı salırdı. Bu çuxurlar arasında qurquru bir yarğan vardı. Yarğanın daşlı-qumlu kənarları qızlar-quşu yuvası ilə dolu idi. Bu yarğanın kənarı ilə addımladıqca qızlarquşular pırıltı ilə uçuşurdu. Qızlarquşundan başqa özgə əcaib varlıqlar da qanad çalıb havaya qalxırdı. Onların bozumtul rəngi, yamyaşıl gözləri vardı. Amma heç kəs onlara yaxından tamaşa etmək üçün ayaq saxlamağa ürək eləməirdi.

Hayter qulyabanılarının məskəni olan yerin yaxınlığından ötüb keçəndə hamı ağzına su alıb dayanır, heç kəs onların adını çəkməyə cürət etməirdi. Qulyabanılardan söz salmaq heç də yaxşı iş hesab edilmirdi. Di gəl ki, Somerset camaatı qulyabanılardan harda gəldi söhbət açır, heç nədən qorxub çəkinmirdilər. Onu da sizə deyim ki, qulyabanıların somersetlilər sanki bir tayfanın törəmələri idilər.

Bəli, qulyabanılar bəzən insan qiyafəsində zühur edib adamların başına oyun gətirir, əksər hallarda isə balaca boylu, çəlimsiz məxluqlar kimi gözə görünürdülər. Gecə vaxtı suda bitmiş qamışların arası ilə yol gedəsi olsan, gərək özün-özünə ürək-dirək verəsən. Amma Hayter Con və onun Məq adlı madyanı qulyabanılardan qorxmurdular. Bir dəfə Con öz atı ilə bataqlığın dərin yerindən keçəndə qamışlara ilişib qalmış bir qulyabanı balasını dartıb çıxartdı. Sonra qulyabanılar pərvanə kimi onun başına fırlanır, bu yaşıl gözlü varlıqlar gecə vaxtı Məqi yol boyu müşayiət edərək onu yoldan çıxmağa qoymurdular.

Beləliklə anamın xalası qulyabanıların əri Condan muğayət olmasını bilir, həmişə onlara minnətdarlıq edirdi. Məlumunuz olsun ki, Hayter Conun gediş-gəlişinə göz qoyan başqa bir adam da var idi. O, Conun yaxşı adını batırmaq, onu ləkələyib tora salmaq üçün hey götür-qoy edirdi. O, hiyləgər, məkrli varlığın adı Bic Borley idi. Beynindən keçən qara fikirləri sirr saxlayıb qınına çəkilməmiş Borley bir dənə Hayter qulyabanısını tutmaq üçün illərlə məqam gözlədi. Nəhayət əlinə çox körpə bir qulyabanı balası keçdi. Qara fikirlərini həyata keçirmək üçün bala qulyabanıdan kar aşmayacağını görən Borley hirsələnib cin atına mindi, qulyabanı balasını tolazlayıb lilli suya atdı. Yaxşı deyiblər ki, sən saydığını say, gör fələk nə sayır. Öz atı ilə oradan keçib gedən Con qulyabanı balasını lilli sudan çıxardıb onu sağ-salamat elə bir yerə qoydu ki, ana qulyabanı öz balasını asanlıqla tapa bilsin.

Hayter qulyabanıları bu yaxşılığı heç vaxt unutmadılar. Con isə günü-gündən artıb-çoxalan səxavəti ilə dillər əzbəri oldu.

Camaatın ona etibarı artıb, etimadı çoxaldı. Arvadının nəsihətlərini Con həmişəlik sırğa edib qulaqlarından asdı. (O nəsihətləri mən də sizə deyəcəyəm. Çalışın ki, yadınızda saxlayasınız).

Söz veribsən,
Dur üstündə
Ağası ol –
innən belə.
Söz veribsən,
Sözdən qaçsan –
İtil burdan
cəhənnəmə.

Bəli, əzizlərim, bic Borley Conu gözdən salmaq üçün ağına gələn bütün kələklərə əl atsa da, heç bir iş görə bilmədi.

Bu minvalla bir May günü səhərdən-axşamacan leysan tökübsel suya qarışdı. Həmin günü yol gedən Con qurşağacan pəlçığa bulaşdı. Su Məqin qarnının altına çıxdı. Buna baxmayaraq Con öz atı ilə yolun dabanını qırıb bazara gəldi, mətahını xırıd elədi. Kəndin mülkədarına iki balaca çəllək brəndi alıb kəməmindən

asdı. Qalan pulları cibinə qoyub evə doğru yola düzəldi. Əlbəttə, Məq sağrılarının ləl-palçığa batmasaydı, Con madyanı səyirdib dördnalə çapardı. Amma nə etmək olardı, ehtiyatı əldən vermək olmazdı.

Ertəsi gün anamın xalası Cona dedi:

– Hava işıqlaşanda mən həyəətə çıxdım. Dərhal gözümə inəklə buzovun yan-yörəsində fir-fir fırlanan taxta bir neştər görüb evə qaçdım. Duz qabını qapıb ovcumu duzla doldurdum. Bayıra çıxıb duzu neştərin üstünə səpdim. Kaş, sən onun çıxardığı həşiri öz gözünlə görəydin!

Sonra nə qədər pusquda dayanıb gözləsəm də, çəmənlikdə heç nə gözümə dəymədi. Bir onu bilirəm ki, biç Borley yaxınlıqdan ötüb keçirdi. Yamanca nalayiq söyüşlər yağdırırdı. Özü də möhkəm axsayırdı. Axı, mən həmişə duz qabının içində yastı bir dəmir parçası saxlayırdım. Bəlkə duz qarışıq onu da atmışam! Con, bu saat mənə söz ver ki, bazardan gətirdiyin pullarla heç yana getməyəcək, brəndi çəlləklərini aparıb mülkədara verən kimi qayıdıb bir baş evə gələcəksən.

Bəli, Hayter Con arvadına bərk-bərk söz verdi. Amma işin tərsliyinə bax ki, mülkədarın malikanəsinə çatmağa yarım mil qalanda, kənd mehmanxanasının yaxınlığında Məqin nalı qopub düşdü. Atı kim pulsuz nallayar ki!

Odur ki, Con səsini başına atıb nalbəndi harayladı ki, gəlib atı nallasın. Atın yüyəmindən yapışıb nalbəndi gözləyən Con yağışdan islanıb cücəyə döndü. Amma nalbənd gəlib çıxmadı. Hamı böyük buxarının istisinə xumarlana-xumarlana yuxuya getmişdi. Odur ki, Hayter Con bir anlığa atı ağaca bağlayıb nalbəndi çağırmaq üçün mehmanxanaya girdi. Ocağın istisi canına dəyən kimi Con sustalıb mürgülədi. Bir müddət sonra kiminsə onu silkələdiyini hiss edib gözlərini açdı. Qarşısında boz xalatlı bapbalaca xidmətçi bir qadın gördü.

– Sənin işin də, şərəfli adın da əlindən getdi, Hayter Con.

İstinin və mürgünün xumarı gözlərindən dağılıb ağı başına gələndə Con hiss etdi ki, cibindəki pul da, brəndi çəlləkləri də yoxa çıxıbdır.

– Bəs sən indi nə edəcəksən? – xidmətçi qadın xəbər aldı.

– Necə yəni nə edəcəksən? Gedib hər şeyi mülkədara söyləyəcəyəm. Qəpiyinəcən brəndinin pulunu ona ödəməliyəm. Vədimə yamanca xilaf çıxmışam.

– Həm də hörmətdən düşmüşən, – qadın dilləndi.

– O eyb etməz, vədimə əməl etməmişəm, ey! – deyər Con yenidən küçəyə çıxdı.

Yağış başına döyə-döyə gəlib Məqin yanına çatdı. Yağan yağış Məqin palçığını tərtemiz yumuşdu. Məq sinəsinəcən selə batmışdı. Con Məqin cilovundan yapışib mülkədarın yanına getdi. Başına gələn qəza-qədəri ona danışib, başılovlı evə qayıtdı. Ürəyi ağzından çıxı-çıxa arvadını çağırır hər şeyi ona da söylədi.

Arvad ərinə təskinlik verdi:

– Ürəyinə salma, ay kişi, mülkədar mərhəmətli adamdır. Allah qoysa, ikimiz də işləyib çoxlu pul qazanarıq, mülkədarın borcunu mümkün qədər tez qaytararıq. Amma birdən başını qaldırır xəbər aldı:

– O xidmətçi qadının gözlərinin rəngi necə idi?

– Deyəsən yaşıla çalırdı. Özü də bapbalaca idi. Əynində də boz paltar vardı.

– Əzizim, qorxub eləmə, çox keçməz borcumuzu son qəpiyinəcən qaytararıq.

Beləliklə ərnlər arvad qollarını çırmayıb işə başladılar.

– Arvad cildən palaz toxuyub, sürətlə papaq düzəldirdi, sanki onun bir dəstə köməkçisi vardı.

Con isə küləşdən cürbəcür əşyalar, asılqanlar və təzə çıxan qamışlardan şəhər evlərinin döşəmələri üçün ayaqaltılar düzəldirdi. Sanki Məq yeldən qanad taxmışdı. Satılmalı şeyləri bir göz qırpımında bazara çatdırıb geri qayıdırdı. Çox keçməmiş kasıbların, sonra isə mülkədarın borcu son qəpiyinəcən ödənilirdi.

– Yeddicə günə bütün borclarınızı qaytardınız, – mülkədar təəccüblə dedi. – Kiminsə sizdən xoşu gəlir. Çıxıb gedin. Qoca madyanı da yolla əyri-üyrü sürüb aparın. Belə etsəniz, bic Borley sizi bir daha narahat edə bilməz. Hər halda bic Borley əlimə keçəcək. Allah kərimdir, əlbət ona da bir əncam çəkən tapılar.

Hə, Con yenidən öz atı Məqlə quş yuvalarının yanından ötüb keçəndə çox gözəl bir May gecəsi idi, onlar cikkildəyən quş səsinə bənzər səslər eşitdilər:

Ay Hayter Con, ay Hayter Con,
Torpaqdakı yuvaya bax,
Var-dövlətli olarsan,
Sən şah kimi bax sabah.

Con başını çevirib yuvaya baxdı, mülkədar üçün aldığı çəlləkləri brəndi ilə dolu gördü. Bic Borley axsaya-axsaya gəlmişdi ki, gizlətdiyi çəlləkləri götürüb aparsın. Sirri faş olduğu üçün Borley paxıllıqdan partlayıb, qəzəb içində inildədi. Sonra Conun bazarlıq edib yığdığı pulun kisəsini havada yelləyərək qışqırdı:

– Eh, bu pullar hamısı mənimdir ki!

Heç inanmağınız gələrmə ki, o dəqiqə bir dəstə qızlarquşu qanad çala-çala uçub gəldi, Borleyin gözlərini elə qamaşdırdı ki, o çaşıb yoldan çıxdı, ən dərin çalaya düşdü.

Belə-belə işlər, əzizlərim, Con öz atı ilə köməkləşib Borleyi çaladan çıxartmağa cəhd etdi. Borley üç dəfə lilli suya batıb çıxandan sonra onu dartıb palçıqdan çıxartdılar. Con pullarını Borleyin əlindən aldı, şad-xürrəm öz atı ilə evə qayıtdı.

Məlumunuz olsun ki, bic Borley axsaya-axsaya evinə sarı addımladıqca kimsə onu qarabaqara izləyib yamsılayır, qəhqəhə çəkib şaqraq səslə gülür, güldükcə sifətində yüzlərlə yaşıl göz alışıb-yanırdı.

MADYAN YUMURTASI

Çox-çox illər bundan əvvəl Lunnonlu iki cavan gəzə-gəzə Sasseksə gəlib çıxdı. Rəvayətə görə Lunnonluların hamısı bayquş kimi ağıllı imişlər. Cavanlar bir kəndin yaxınlığında qoltuğunda balqabaq tutub yolda var-gəl edən Sasseksli bir qocaya rast gəldilər. Lunnonlu cavanlar balqabaq nə olduğunu bilmirdilər, çünki onu heç vaxt görməmişdilər. Odur ki, cavanlardan biri o birinə dedi:

– Gəl soruşub öyrənək, görək qocanın qoltuğunda gəzdirdiyi nədir?

Qocaya yaxınlaşıb soruşdular:

– Sabahınız xeyir, cənab.

– Sabahınız xeyir, cavanlar, – qoca səmimi cavab verdi. – Baba, soruşmaq ayıb olmasın, qoltuğunuzda gəzdirdiyiniz nədir?

– Ayıb niyə olur ki, madyan yumurtasıdır! – qoca ciddi cavab verdi.

– Bıy, belə de! – sadələvh cavanlar inandılar. – Ömrümüzdə belə qəşəng yumurta görməmişik.

– Görmərsiniz də! – qoca dedi. – Bala, sizin gördüyünüz hər yanda dolu olan adi yumurtalardır. Amma bu yumurta cins yumurtadır. Ona görə belə böyükdür.

– Baba, o yumurtanı satarsınız mı?

– Bilirsiniz, – qoca tərəddüdlə dilləndi. – Satmağına, satarım, amma güman etmirəm ki, mən istəyən pulu verəsiniz. Bu yumurta cins madyanın yumurtası olduğuna görə mən onu bir qızıl funtdan bir qəpik də aşağı vermərəm.

Uzun-uzadı məsləhətdən sonra lünnonlu cavanlar qocaya bir qızıl funt verdilər. Beləliklə, qoca balqabağı onlara verib tövsiyə etdi:

– Yumurtanı ehtiyatla aparmaq yadınızdan çıxmasın ha! Səhv etmirəmsə, bir-iki günə yumurtadan bala çıxacaq.

– Baş üstə, baba, – cavanlar dedilər. – Ehtiyatlı olarıq.

Cavanlar madyan yumurtasını götürüb dağdan aşdılar, düzdən keçdilər və birdən balqabağı bərk-bərk tutmuş cavanın ayağı çalaya düşüb büdrədi. Balqabaq şappıltı ilə yerə dəydi. Elə bu dəm kolun arasından bir dovşan çıxıb sürətlə qaçmağa başladı. Təpə aşağı götürülən dovşan bir dəqiqənin içərisində ilim-ilim itdi. Cavanlar yəqin etdilər ki, madyan yumurtasından bala çıxıb. Təşvişə düşüb həyəcanlandılar, haray salıb təpənin ətəyində işləyən adamları köməyə çağırdılar:

– Ehey, kömək edin, dayçamızı tutun! Dayçamızı tutub saxlayın!

Amma qaçanı nə görən oldu, nə də onu tutan.

LLİN FƏN FƏÇ GÖLÜNDƏ YAŞAYAN QIZ

Məlumunuz olsun ki, cənubi Uelsin bomboz dağları arasında Llin Fən Fəç adlı bir göl vardır. Bu gölün ətrafında yerləşən təpələrdən xeyli aralıda Karmartenşir əyalətində, Llendesant yaxınlığındakı Blansod fermasında dul bir qadın yaşayırdı. O, Qronv adlı yeganə oğlu ilə yaşayırdı. İllər keçdikcə böyüyüb yaşa dolan oğlan vaxtaşırı mal-qaranı haylayıb otlamaq üçün gölün kənarındakı örüşə gətirirdi.

Bir dəfə Qronv gölün kənarında oturmuşdu. İneklər qalın otların dizə qədər qalxdığı örüşdə arxayın-arxayın otlayırdı. Qronv birdən göldən qəlboxşayan su şırıltısını eşidib heyrətləndi. Ətrafına göz gəzdirib gölün sahilində bardaş qurub oturdu. Birdən suda əks olunan şəklinə baxa-baxa uzun saçlarını darağan gənc bir qız gördü. Qız çox gözəl idi. Aya deyirdi, sən çıxma, mən çıxım, günə deyirdi, sən çıxma, mən çıxım. Ulu tanrı ikinci belə qənirsiz gözəl yaratmamışdı!

Qız birdən çevrilib gölün kənarında oturmuş, əlində bir parça arpa çörəyi və pendir olan, heyrət dolu baxışlarını ona zilləyən cavan oğlanı gördü. Dərhal göldən çıxıb oğlana sarı gəldi. Qronv özünü qabağa verib əli ilə qıza toxunmaq istədi, amma qız geri çəkilə-çəkilə bu sözləri dedi:

Çörəyin daşdır, oğlan,
Heç məni tutmaq olar?!

Sözünü tamamlayıb suya baş vurdu, bir daha görünməz oldu. Yazıq Qronv kədərləndi, çünki o, göldən peyda olmuş qıza ilk baxışdan vurulmuşdu.

Qronv evə qayıdıb gördüklərini anasına söylədi, qıza sahib olmaq üçün anasından məsləhət istədi. Dul qadın oğluna gələn dəfə göl qırağına gedərkən nal götürməyi, ya da cibinə bir az xəmir qoymağı məsləhət gördü. Qadının fikrincə, quruyub qaxsımış çörəkdə nəsə bir sehr ola bilərdi və qızın qaçıb uzaqlaşmasına səbəb də güman ki, elə bu idi.

Səhəri gün günəşin zərrin şəfəqləri Fən dağının zirvəsinə düşəndə, artıq Qronv nalı əlində tutub gölün kənarında dayanmışdı. İntizarla qızın gəlişini gözləyirdi. Dəqiqələr ötüb saata çevrilsə də, Qronv gözlərini sudan çəkə bilmirdi. Vaxt ötüb keçir, xəfif mehin yaratdığı xırda ləpələrdən, sularda oynayan günəş şəfəqlərindən başqa heç nə gözə dəymirdi. Gün günortadan əyiləndə evə getməyə hazırlaşan Qronv birdən günəş şüaları altında par-par parıldayan sulardan qızın peyda olduğunu görüb çox sevindi.

Qız əvvəlkindən də gözəl görünürdü. Qronv həvəslə çiy xəmiri irəli uzatdı, amma qız yaraşığı başını bulayıb dedi:

Bişməyibdir çörəyin,
Saxla olar gərəyin.

Bu dəfə, gölün dibinə cummazdan əvvəl qız elə işvəli təbəssümlə gülümsədi ki, yazıq Qronvun canına od düşdü. Bir az sonra evə doğru addımlayan Qronv qızın gülüşünü xatırlayıb təskinlik tapdı. Qəlbində ümid közərməyə başladı ki, gələn dəfə qız zühur edəndə onun töhfəsini rədd etməycək.

Qronv evə çatıb başına gələnləri anasına nəql elədi. Ana oğluna bu dəfə çörəyi azca qızartmağı məsləhət gördü. Beləliklə, səhəri gün dan yeri sökülməzdən çox-çox əvvəl əlində azca bişmiş çörək gölün lap qırağında var-gəl edəndə Qronv gözlərini sakit sulara dikmişdi.

Qoyunlarla keçilər Fən dağının sıldırım qayalıqlarında yem gəzir, inəklər isə daş parçalarının arasında veyl-veyl gəzərək yol axtarırdı. Arabir səmanı qara buludlar basır, yağış tökür, yenidən havanın qaş-qabağı açılır, günəş bəxtiyar-bəxtiyar gülümsəyir-

di. Amma Qronv ətrafında baş verən bu dəyişiklikləri hiss etmək iqtidarında deyildi, çünki o, məhəbbət dəryasında qərq olub hər şeyi unutmuşdu. Səhər öz yerini günortaya verdi, bir müddət sonra günəş dağların dalında gizləndi. Beləliklə, axşam düşüb şər qarışdı. Yağış damcılarının qaranlıqdan don geymiş göl sularında yaratdığı halələrdən və pıçıldaşan ləpələrdən başqa heç nə gözə dəymirdi ki, dəymirdi.

Qaranlıq qatılmağa başlayıb göz-gözü görməyəndə Qronv qəlbini sarmış kədər içərisində axırıncı dəfə gölə nəzər saldı, birdən suyun üzü ilə addımlayan bir neçə qarqara inək gördü. Bu qəribə heyvanların görünüşü Qronvun qəlbində göldə yaşayan gözəl qızı görmək ümidini artırdı. Bəli, çox keçməmiş qız yəni-dən peyda oldu. O, həmişəkindən də gözəl idi.

Qız Qronva yaxınlaşan kimi o, özünü gölün buz kimi soyuq suyuna atıb qızı qarşılamaq üçün əl-qol atdı. Qronv yarı-bişmiş çörəyi qıza uzatdı. Bu dəfə qız minnətdarlıqla Qronvun töhfəsini qəbul etdi, hətta sahilə çıxmaq üçün əlini Qronva verdi. Onun nitqi tamam tutuldu. Yanaqları pörtüb-allanmış Qronv başını aşağı dikib, gözlərini qızın ayaqlarına zilləmişdi. Elə bu dəm qızın sol ayağındakı səndəlin bağının qırıq olduğu Qronvun nəzərini cəlb etdi.

Keyli sonra Qronv cürətə gəldi, gözlərini qızın qonur gözlərinə zilləyib dedi:

– Göldə yaşayan əziz xanım, mən sizi elə çox sevirəm ki, bu sevgimi sözlə izhar etməyə çətinlik çəkirəm. Sizə yalvarıram ki, mənim arvadım olasınız.

Qronv qıza elə ürəkdən yalvarıb, ilan dili çıxartdı ki, axırda qız ona söz verdi ki, onun nişanlısı olacaq. Amma bir şərtlə: Qronv əl qaldırıb onu döyməsin.

İşdir, haçansa Qronv qıza yersiz üç şillə vursa, qız həmişəlik onu atıb gedəcəkdə. Qronv onunla razılaşdı, dedi ki, o heç vaxt qıza əl qaldırmaz. Belə yaramaz iş görməkdənsə, əlini kəsib atar.

Əlini ehmalca Qronvun əlindən çəkən qız ox kimi süzdü, gölə atılıb suya cumdu. Rəhmsizcəsinə ələ salındığını fikirləşən

Qronva elə gəlmiş ki, qız bir daha geri qayıtmayacaq. Qronvun qüssədən belə büküldü, özünü göldə boğub öldürmək qərarına gəlmiş. Qalxıb becid addımlarla gölə doğru meyillənən nəhəng qaya parçasının başına qalxdı. Elə özünü gölün dibinə atmaq istəyirdi ki, qulağına qışqırıq səsi gəlmiş:

– Dayan, igid oğlan, bura gəl!

Qronv çevrilib səs gələn tərəfə baxmış, ağsaçlı bir qoca gördü. Qoca kral qiyafəsində idi, yanında da iki gözəl qız var idi. Onların hər üçü göldən peyda olmuşdu. Qronv qayadan aşağı düşüb onlara yaxınlaşmış. Qoca müraciətlə Qronva dedi:

– Sən mənim qızlarımdan biri ilə evlənmək istəyirsən. Qoy sən deyən olsun. Sənin arzunun həyata keçməsinə mane olmayacağam, çünki qızımın da sənə meyl var. Amma əvvəlcə, evlənmək istədiyən qızı tanımalısan.

Qronvun qəlbinə yüngüllük çökdü. Heç o, göldə yaşayan sevgilisini tanımaya bilərdimi? Lakin Qronv Qocanın yanındakı iki qıza diqqətlə baxıb çaş-baş qaldı, çünki qızların hər ikisi sanki bir gülün iki ləçəyi idilər. Əgər Qronv fürsəti fəvriyyə verib barmağını səhv uzatsa, sevdiyi qızın üzünə ömürlük həsrət qalacaqdı.

Qronv fikirləşəndə ki, səhv edə bilər, bütün ümidləri alt-üst oldu, bu çətin imtahanı boyun qaçırmaq istədi. Lakin birdən qızlardan birinin sol ayağını yüngülcə tərptədiyini gördü. Qızın bu zərif hərəkəti Qronvun iti gözlərindən yayınmadı, o, qızların ayağına baxan kimi qırıq səndəl bağı nəzərlərini cəlb etdi. Sevincindən qışqıran Qronv dərhal sevgilisinin əlindən tutdu.

– Sevdiyən qızı düz tapmışsan, – inadkar qoca dilə gəlmiş. – Qızım üçün mehriban və sevimli ər ol. Mən də sizə cəhiz kimi saysız-hesabsız inək, qoyun, keçi, donuz və at verəcəyəm. Amma bunu yadında saxla: əgər sən qızıma üç dəfə yersiz şillə vursan, o həmişəlik mənim yanıma qayıdacaq.

Qronvun sevincinin həddi-hüdudu yox idi. Sevdiyi qız bərkəmə saymağa başladı və inəklər böyürə-böyürə göldən çıxdı. Qız saymaqda davam etdi, bir göz qırpmında göldən bir sürü qoyun mələşə-mələşə sahilə çıxdı. Bu minvalla qız bir sürü keçi, donuz, bir ilxı da at götürdü.

Qoca və ikinci qızı artıq qeyb olmuşdular. Qronv nişanlısının qoluna girib onu öz fermasına apardı. Bütün heyvanlar onların arxasınca axışıb gəldi.

Bir neçə gündən sonra Qronv qızla evləndi. Bir müddət sonra Midvey kəndindən təxminən bir mil aralıda yerləşən Esqer Lletdi adlı fermaya köçüb orada məskən saldılar. Bu fermada onlar bir neçə il şad-xürrəm yaşadılar. Gün keçdi, ay dolandı, onların üç qəşəng oğlu oldu. Kiçik oğlanın on yaşı tamam olanda Qronvla arvadı Nelferçi (göldə yaşayan qızın adı belə idi) qonşu kəndə xaç suyuna salmaqla ad qoydu mərasiminə dəvət etdilər. Onlar pay-piyada fermadan yola düşdülər. Hava olduqca isti, kənd isə uzaq idi. Tezliklə Nelferçin ayaqları ağrıdı, o şikayətlənib bildirdi ki, daha piyada gedə bilməyəcək.

– Piyada getməyə həvəsin yoxdursa, – Qronv dilləndi, – evə qayıdıb sənin üçün at gətirim.

Nelferç razılığını bildirib ərindən xahiş etdi ki, onun əlcəklərini də gətirsin. Qronv evə qayıdıb arvadının əlcəklərini və bir dənə də at gətirdi. Qət etdiyi uzun yol onu yorub əldən saldı, isti nəfəsini qaraltdı.

Qronv arvadına at belinə qalxmağa kömək etmək istəyəndə Nelferç gözlənilmədən dedi:

– Mən fikrimi dəyişmişəm. Ay kişi, gəl qayıdıb evə gedək.

Arvadından gözləmədiyi bu sözlər Qronvu azacıq hövsələdən çıxartdı, o, özünü ələ alıb aqlını başına toplayınca əlcəklərlə yüngülcə arvadını vurub dedi:

– Hə, Nelferç, gəl yolumuza davam edək.

Nelferç ata minib dərindən köks ötürdü: – Sən məni yersiz vurdun, bu birinci zərbədir. – Nelferç sözə başladı və ona ərə gedəndə qoyduğu şərti Qronvun yadına saldı.

Qronvun özünə acığı tutub dişi bağırsağını kəssə də, bu, ilk zərbə olduğuna görə o toxtayıb təskinlik tapdı. Qəti söz verib bildirdi ki, bir də heç vaxt arvadına əl qaldırmayacaq.

Bir neçə il sonra Qronvla arvadı bir toy məclisində iştirak edərkən Nelferç qəfildən elə yanıqlı-yanıqlı hıçqırmağa başladı

ki, qonaqların sevinci, qəhqəhəli gülüşləri dərhal yoxa çıxdı. Qonaqların hamısı çevrilib Nelferçə baxdı.

– Sənə nə olub, ay gözümün işığı? – Qronv nəzakətlə xəbər aldı.

– Ağlayıram ona görə ki, bu iki gənc əzab dolu bir həyata qədəm qoyurlar: axı onlar bir-birinin tayı deyillər.

Qonaqların hamısı təəccübləndi, bəzilərinin bu yersiz sözlərə qəzəbi tutdu. Bir neçə stəkan tünd pivə içmiş Qronv hikkəsindən qıpqırmızı oldu, arvadının çiyindən bərk-bərk yapışıb silkələdi.

Nelferç səsini kəsib gözlərindən yaş süzülə-süzülə ərinə baxdı.

– Eh, ay kişi, – o köks ötürdü – sən məni ikinci dəfə yersiz olaraq vurdun ha!

Bu hadisədən sonra Qronvun sayıqlığı birə min artdı. Arvadına olan məhəbbəti onu elə bəxtiyar etmişdi ki, bir yersiz şillə ilə Nelferç onu əbədi tərək edib getsəydi, heç şübhəsiz ki, Qronvun ürəyi partlayardı.

İllər ötüb keçdi, uşaqlar böyüyüb yaşa doldu, ağıllı-kamallı gənc oldular.

Günlərin birində iş elə gətirdi ki, Qronv arvadı ilə yas yerinə getdi. Dəfn mərasiminin qızgın yerində Nelferç elə ucadan qəhqəhə çəkib gülməyə başladı ki, yas sahibləri nifrət dolu baxışlarla Nelferçi başdan-ayağa süzdülər.

Biçarə Qronv dilə gəlib arvadının qulağına pıçıldadı:

– Sakit ol, arvad, yas sahiblərinin yanında bizi biabır etmə!

Nelferç ərinin sözlərinə əhəmiyyət verməyib daha da ucadan güldü. Başını itirib özünü unutmuş Qronv kobudluqla arvadının qolundan yapışıb onu məzarın yanından kənara itələdi. Qronv nə etdiyini dərhal dərk edib üzünü əlləri arasına aldı.

Nelferçin gülüş səsləri o saat kəsildi. O, ərinə tərəf çevrilib dedi:

– Mən gülürdüm, çünki adamlar bu dünyadan köçəndə canları əzab-əziyyətdən qurtarır. Çox təəssüflər olsun ki, sevgili ərim, sən artıq üçüncü dəfədir məni vurursan. Sənə məlumdur ki, artıq bizim nikahımız pozulmalıdır. Əlvida, Qronv, mən həmişəlik səni tərək edib getməliyəm.

Nelferç sözünü tamamlayıb Esqer Lletdi fermasına tərəf yola düşdü. Fermaya çatıb cehiz gətirdiyi heyvanları adbaad səsləməyə başladı. Əvvəlcə inəkləri çağırdı:

Ala-bula xallı inək
Xal-xal inək, çilli inək
Ay ağ inək, qoca inək, –
Xalı mənə bəlli inək.
Ay boz rəngli Qerincerim,
Saraylardan gələn buğa,
Ay balaca qara dana,
Nə var göydən asılmağa
Düş qabağa, haydı gedək,
Evimizin yolu gödək.

Heyvanların hamısı dərhal Nelferçin çağırışına tabe oldu. Hətta kəsilib anbar divarında qarmaqdan asılmış balaca qara dana da dirilib qarmaqdan qopub düşdü, dərisinə bürünüb inəklərə qoşuldu. Qoyunlar, keçilər, donuzlar, atlar səf-səf düzüləndən sonra heyvanların hamısı Nelferçin arxasınca yola düşdü. Onlar bir çox illər bundan əvvəl çıxdıqları gölə doğru üz tutdular.

Altı mil yol qət edəndən sonra gəlib gölə çatdılar. Onlar tərəddüd etmədən gölə doluşdular. Çox keçməmiş onlar sakit suların altında görünməz oldular. Sahildə qalan yeganə nişan gölə cumarkən bir atın arxasınca dartıb apardığı xışın torpaqda açdığı şırım idi. Deyilənlərə görə o şırım bu günəcən gölün sahilində qalır.

Arvadı gedəndən sonra həyat Qronv üçün öz mənasını itirdi. Sinəsi dərdəndən deşilən Qronv ümitsiz halda arvadını axtara-axtara gəlib gölün yanına çıxdı, onu tapmaq ümidilə özünü gölə atıb suda görünməz oldu.

Qronvun cəsədini gördüm deyən olmadı. İtkin düşmüş atalarını yenidən görmək ümidilə üç qardaş kol sahilində günlərlə keşikdə durub gözlərini göldən ayırmadılar. Qardaşların valideynlərinə olan sədaqəti nəhayət öz bəhrəsini verdi. Bir neçə

həftədən sonra Nelferç sudan çıxdı. Sonra o, gölün hamar səthi ilə asta-asta böyük oğlu Rivallona yaxınlaşdı.

Nelferç oğlundan xahiş etdi ki, kədərlənməsin. Axı, bundan sonra onlar yer üzündə yaşayıb insanların dər-d-qəmini yüngül-ləşdirməli olacaqdılar. Bunu deyib Nelferç böyük oğluna insan-ları xəstəliklərdən müalicə edib sağaltmaq üçün çoxlu məsləhət verdi. Məsləhətə böyük ehtiyacları olsa, oğlanlarının görüşünə gələcəyinə söz verdi. Sonra Nelferç suya baş vurub gözdən itdi.

Sonralar bir neçə dəfə Nelferç oğlanları ilə göl sahilində görüşdü. Hətta bir dəfə Nelferç onlarla evə sarı addımlayıb bu günəcən “həkimlər dərəsi” adı ilə tanınan al-yaşıla bürünmüş yerə kimi gəlib dərman bitkilərini oğlanlarına tanıtdırdı.

Analarının məsləhətlərini yerinə yetirən qardaşlar o mahalda ən bacarıqlı həkim kimi ad-san qazandılar. Qardaşlar Midveydə xəstəxana açıb köməyə ehtiyacı olanları müalicə etməyə başladılar. Müalicə haqqını vermək imkanı olmayan kimsəsiz yoxsul-ları qardaşlar pulsuz-parasız müalicə edirdilər. O vaxtdan bəri Midvey həkimlərinin şöhrəti ölkənin hər yerinə yayılıb. Bu gün də onları ehtiramla yad edirlər.

YUMURTA QABIĞINDA BIŞƏN ŞORBA

Treveqlis mahalında, Llanidlos yaxınlığında yerləşən Mont-qomeri qraflığında bir çoban daxması var. Daxmanın adı Tut-i-Kumrusdur. Bunun mənası Ədavət Evi deməkdir. Sizə bu daxmanın adı ilə bağlı bir rəvayət danışacağıq.

Bir zamanlar o evdə ər-arvad yaşayırdı. Onların əkiz uşaqları olmuşdu. Ərlə arvad əkizlərə gözlərinin yağını yedirtməyə hazır idilər.

Bir dəfə qonşu qadın arvadı səsləyib yanına çağırırdı. Arvad əkizləri evdə tək qoyub getdi. Qonşunun yanına gedib qayıtmaq çox vaxt almasa da, beşiyi bir dəqiqə belə nəzarətsiz qoyub getmək qorxulu idi. Axı ev kənddən çox aralıda yerləşirdi və deyilənlərə görə qulyabanılar bu yerlərdə olmazın oyunlar çıxarıb, şuluq salırdılar.

Arvad tələsə-tələsə gedirdi, yarı canı əkizlərin yanında qalmışdı. Geri qayıdanda yolda bir neçə qoca “mavi köynəklər” adlı qulyabanıya rast gəldi. Günün günorta çağı qulyabanıların gəzib-dolaşdığını, ora-bura vurnuxduğunu görən arvadın ürəyi qopdu! Evə girib əkizləri yerində görəndən sonra arvadın ürəyi yerinə gəlib sakitləşdi.

Günlər ötüb keçir, ancaq əkizlər böyümürdü. Ərlə arvad bu işə məəttəl qalmışdı. Əkizlər cırdan kimi balaca qalmışdılar. Ər hirsənib özündən çıxır, deyirdi ki, əkizlər onunku deyil. Arvad hikkə ilə xəbər alırdı ki, əkizlər onunku deyilsə, bəs kimindir. Bu minvalla ərlə arvad arasına ixtilaf düşmüş və o ətrafın camaatı bu evi ədavət evi adlandırmağa başlamışdı.

Bir axşam arvad dərdinə çarə tapmaq üçün Qur Kifaridin yanına məsləhətə getməyi qərara aldı. Arvada elə gəldi ki, müdrik Qur Kifarid fikirləşib onun dərdinə əlac tapar. Sizə onu da söyləyim ki, o vaxtlar vələmir və arpa zəmilərini biçməyə hazırlanırdılar. Odur ki, Qur Kifarid bir az fikrə gedib sonra qadına dedi:

– Sən biçinçilərə xörək bişirəndə yumurtaların başını dəlib qazana tök, onların qabığına şorba bişir. Sonra otaqdan çıxıb qapını ört və özünü elə göstər ki, zəmidəki biçinçilərə yemək aparırsan, amma qapının dalında dayanıb qulaq as, gör əkizlər nə danışirlar. Əgər onlar uşaq ağı kəsməyən şeylər desələr, dərhal otağa girib əkizlərin yaxasından yapış və hər ikisini suya tolazla. Allaha şükür, Llin Ebir çayı düz pəncərənin altından axır ki! İşdir, əgər qeyri-adi heç nə eşitməsən, əkizlərə toxunma.

Biçin vaxtı gəlib çatanda qadın müdrik qocanın dediyinə əməl etdi. Otaqdan çıxıb qapını dalınca örtən kimi qulağına səs gəldi. Bir körpə o birinə belə deyirdi:

– Qoza dönüb oldu palıd,
Çıxdı cücə yumurtadan.
Qabığına şorba bişdi,
Heç doymadı bircə adam.

Bu sözləri eşidən ana qaçıb otağa girdi, cəld əkizləri qamarlayıb tərəddüd etmədən Llin gölünə tulladı. Birdən haradansa peyda olan yarıçılpaq qulyabanılar gölə atılıb cırdan boylu körpələrini sudan çıxartdılar və geri baxmadan dabanlarına tüpürüb aradan çıxdılar.

Qadın evə qayıdıb öz ciyərparalarını beşikdə sağ-salamat görəndə sevincinin həddi-hüdudu olmadı. Qulyabanılar bir daha cürət edib qadına kələk gələ bilmədilər. O vaxtdan bəri ər ilə arvad arasında bir də narazılıq olmadı.

PANTANNAS ƏFSANƏSİ

Mertur Tidfil mahalında böyük bir çala var. Bəziləri bu çalanı ruhlar məskəni, bəziləri isə əfsanələr çalası adlandırırlar. Bir ər bundan əvvəl bu çalaya yaxın bir yerdə Pantannas ferması yurd salmışdı. O vaxt fermerin ölümlərindən bir neçəsində ruhlar yerləşmişdilər. Hoqqabaz, səs-küylü ruhlar dəstəsindən fermerin zəhləsi gedirdi. Odur ki, fermer ruhlardan canını qurtarmaq üçün uzun müddət çarə arayıb-axtardı.

Nəhayət qoca bir cadugər qarı fermerə söylədi ki, ruhlardan yaxa qurtarmaq olduqca asan bir məsələdir. Əgər fermer bir günün içində fermada sağılan südün hamısını ona versə, ruhlardan can qurtarmağın yolunu ona öyrədər. Fermer dərhal cadugər qarı ilə razılaşdı. Qarı fermerə məsləhət verdi ki, ruhlar dövrə vurub rəqs etdikləri ölümlərin hamısını kətanla şumlasın. Ruhlar onların əyləndiyi çəmənliyin altı üstünə çevrildiyini görəndə o saat kəsib inciyəcək və bir daha geri qayıdıb fermeri narahat etməyəcəklər.

Fermer cadugər qarının sözlərinə əməl etdi və ruhlar yoxa çıxdılar. Bundan sonra fermerin ölümlərində bir dənə də olsun ruh gözə dəymədi. Həmişə çəmənlikdən ruhların ərşə yüksələn xoş musiqi sədaları eşidilməz oldu. Pantannas fermasının bütün ölümlərində qulaqbatırıcı sükut hökm sürməyə başladı.

Amma bir axşam Pantannas fermi çöldən evə qayıdarkən, yolda əynində qırmızı paltosu olan insan qiyafəsinə girmiş bir

xırda varlığa rast gəldi. Fermer irəliləyib xırda adama lap yaxınlaşanda o, qılıncını sıyırıb ucunu fermerin sinəsinə doğru tuşladı və bu sözləri dedi:

– İntiqam vaxtı yaxınlaşır.

Fermer gülümsəməyə çalışdı, amma xırda adamın qəzəb dolu soyuq baxışları fermerin canına vic–vicə saldı.

Bir neçə gün sonra fermerin ailəsi istirahət etməyə hazırlaşarkən, dəhşətli bir gurultu qopub evin divarlarını silkələdi, fermerin ailəsi vahiməyə düşdü. Onlar ucadan danışan bir kəsin bu sözləri dediyini eşitdi:

– İntiqam vaxtı yaxınlaşır.

Səhəri gün zəmilərdən biçilmiş taxıl anbarlara daşınmaq üçün hazır olanda, bağlanmış dərzələr gözlənilmədən od tutub yandı. Nə bir sünbül, nə də bir dənə küləş ələ gəldi. Taxılı odlamaq ruhlardan başqa heç kəsin işi deyildi.

Asanlıqla güman etmək olurdu ki, fermer cadugər qarının sözlərinə qulaq asıb tutduğu işdən peşman olub bu hadisə ilə əlaqədar ürəyində çox təəssüfləndi. Çünki fermer ruhların qəzəbinə düçar olmuşdu.

Taxıl od tutub yanandan bir gün sonra fermer ruhların tutduğu işi gözdən keçirirdi. Bir neçə gün bundan qabaq rastına çıxmış çırtdan yenidən onun qarşısında peyda olub hədələyici baxışlarla qılıncını fermerin köksünə tuşlayıb dedi:

– Bu, intiqamın başlanğıcıdır.

Fermerin bənizi avazıyıb ağappaq oldu. Ayaq üstə quruyub qalmış fermer handan–hana cırtdanı səsləyib geri qayıtmasını xahiş etdi. Xırda adam fermerin yanına qayıtmağa həvəs göstərmədi, lakin bir az düşünüb–daşındıqdan sonra könülsüz–könülsüz fermerin yanına gəlib amiranə səslə nə istədiyini xəbər aldı. Fermer dərdinə ondan imdad istədi və dedi ki, o, böyük məmnuniyyətlə örüşləri yenidən dincə qoyacaq və ot göyərəndən sonra ruhlara imkan verəcək ki, istədikləri qədər göy çəmənliklərdə əylənsinlər, ancaq hirsələrini onun başına tökməsinlər.

– Elə şey yoxdur, – cırtan cavab verdi, – kral artıq öz sözünü deyib. O, ömrünün son gününəcən səndən qisas alacaq. Heç allahın da kralı bu sözündən döndərməyə gücü çatmaz. Mən bilərəm ki, əlahəzrət kral tüpürdüyünü yalayan deyil.

Bu sözləri eşidən fermer hönkürtü ilə ağılamağa başladı. Bir müddət sonra ürəyinə insaf düşən cırtan söylədi ki, bu məsələ barəsində şahənşahla söhbət edib üç gündən sonra qürub çağı bu yerə gələr və nəticəsini fermerə bildirər.

Fermer and-aman edib söz verdi ki, üç gündən sonra onu gözləyəcək. Təyin olunmuş vaxt tamam olanda cırtan gəlib fermerin onu gözlədiyini gördü. Cırtan fermeri görəndə kimi dedi ki, şahənşah onun xahişini ciddi şəkildə götür-qoy etmiş, lakin kralın qərarını dəyişmək mümkün olmamışdı. Odur ki, fermerin ailəsindən qisas almaq qərarı qüvvədə qalır. Fermerin peşmançılıq hissi keçirib səhvini etiraf etməsi nəzərə alındığı üçün qisas nə fermerin, nə də uşaqlarının sağ vaxtına təsadüf etməyəcəkdi.

Bu xəbəri eşidən fermer xeyli sakitləşib təskinlik tapdı. Ruhlar yenidən fermerin ölüşlərinə ayaq açıb öylənməyə başladılar. Onların qəlbəyatan şirin nəğmələri fermerin ətrafında gecələrin sükutunu tez-tez pozurdu.

* * *

Bir əsr ötüb keçdi. Cırtanın hədə dolu qarğışı fermerin ailəsinin başına düşməsə də, hamı bu bədbəxtliyin bir vaxt baş verəcəyinə əmin idi.

Ancaq cırtanın, “İntiqam vaxtı gəlir” sözlərini eşitməyə o qədər adət etmişdilər ki, artıq hamı heç nə baş verməyəcəyinə inanmağa başlamışdı.

Yüz ildən sonra, Pantannas fermasının vəliəhdi qonşu fermerin qızı ilə evlənməyi qərara aldı. Qız Pen Kreyq Daf fermasında yaşayırdı. Toy bir-iki həftədən sonra olmalı idi. Hər iki tərəfin valideynləri razılığa gəlmişdilər. Milad bayramı başlanmışdı. Qız gələcək hər evinə ayaq açıb tez-tez ora baş çəkirdi. Qızın gəlişi münasibətilə oğlan evi təmtəraqlı qonaqlıqlar təşkil edirdi.

Bəxtəvər sevgililər sobanın başında bardaş qurub vaxtlarını xoş keçirmək üçün bir-birinə məzəli əhvalatlar söyləyirdilər. Elə bu vaxt Taff çayının mənəbindən ərşə yüksələn qorxunc bir səs iki gənci vahiməyə saldı. Evin aşağısından axıb gedən çayın yatağından bu sözlər eşidildi:

– İntiqam vaxtı gəlib!

Fermanı lal sükut bürüdü. Sonra hamı evdən bayıra axışib ətrafı dinlədi. Səs ikinci dəfə eşidilmədi. Eşidilən yalnız qaya parçalarına çırpılan suyun coşub-daşan gurultusu idi. Dayanıb bir az gözləyəndən sonra, onlar kükrəyən suların səs-küyü arasından açıq-aydın seçilən və daşlara dəyib əks-səda verən hədələyici səsi yenidən eşitdilər:

– İntiqam vaxtı gəlib!

Bu hədəni heç kəs yozub bir yana çıxara bilmədi. Bəxtəvər sevgililər bərk qorxuya düşdülər. Qorxudan onların nitqi tutuldu. Çox keçməmiş onlar kor-peşman evə qayıtdılar. Yenicə otağa girmişdilər ki, bütün bina məhvərindən silkələndi. Sevgililər həyəcan içində bir-birinə sarıldılar. Elə bu dəm pəncərənin yanındakı masanın üstündə balacaboy bir qadın peyda oldu.

– Ay eybəcər məxluq, sən nə istəyirsən? – evdəkilərdən biri xəbər aldı.

– Ay dili zəhər adam, mənim səninlə heç bir işim yoxdur, – balacaboy qadın dedi. – Məni buraya göndəriblər ki, bu ailənin başına nələr gələcəyindən əgah olum. Sənə mən bunu deyə bilərəm: qız ürəyi limana yan ala bilməyən sahilə qalmış gəmi kimidir.

Losmanı yoxa çıxmış gəmi heç vaxt limana yan ala bilməz.

Sözü ağzından qurtaran kimi balacaboy qadın qeyb oldu. Qadının necə qeyb olduğundan heç kimin xəbəri olmadı.

Qadın zühur edəndən sonra çayın yatağından yüksələn səs xırp kəssə də, qadın yox olan kimi yenidən eşidilməyə başladı.

– İntiqam vaxtı gəlib çatıb!

Uzun müddət bu səs ara vermədi. Sevgililərin canını qorxu aldı və onlar bir-birilə danışmaq iqtidarında olmadılar. Hər ikisinin çöhrəsini kədər bürüdü. Nəhayət ayrılmaq məqamı gəlib

çatdı. Vəliəhd Rayderk sevgilisi Qverfili Pen Kreyq Dafa, evlərinə ötürmək üçün yola çıxdı. Bu yol Rayderk üçün gedər-gəlməz yol oldu. O, bir daha geri qayıtmadı.

Bədbəxt gəncin evə qayıtmadığını gören valideynlər yasa batıb qəm dəryasında qərğ oldular. Gümanları gələn bütün yerləri ələk-vələk etsələr də, oğlandan heç bir nişanə tapa bilmədilər. İxtiyar qoca Qverfil əli yerdən-göydən üzülmüş valideynlərə söylədi ki, yəqin oğlanı mələklər şirnikdirib təpəlikdəki Raven Rifən ruhlarının mağaralarından birinə aparıb.

* * *

Vaxt ildırım sürətilə ötüb keçir, həftələr aylara, aylarsa illərə dönürdü. Vaxt gəlib vədə tamam olanda Rayderkin atası da, anası da ömürlərini başa vurub dünyadan köçdülər. Pantannas fermanlarında həyat əvvəlki kimi davam edirdi. Amma qərinələr ötdükcə fermanın sakinləri də bir-birini əvəz edirdi. Odur ki, Rayderkin yoxa çıxması ilə bağlı rəvayətlər tədricən yaddaşlardan silinirdi. Bütün bunlara baxmayaraq Rayderkin yolunu hələ də gözləyən və onu görmək ümidini itirməyən bir nəfər vardı. O qadın hər səhər yola çıxıb təpəliyə sarı yeyin addımlarla gedir, sevgilisini görmək ümidi ilə gözlərində yaş gilələnə-gilələnə dörd tərəfi diqqətlə nəzərdən keçirirdi. Qadının dərdinə şərik çıxan yollar da qara geymişdi.

Qadın gözləri tor gətirənəcən yollara baxa-baxa qalır, göz yaşlarını sel kimi axıdaraq istəklisinin yolunda qəlbini şam kimi gilə-gilə əridirdi. Nəhayət qadının gözləri tutulub dünya işığına həsrət qaldı, ancaq yenə də nursuz gözlərini yollara dikməkdə davam etdi. Nə faydası, oğlan gəlmədi ki, gəlmədi.

Gününü görüb, dövrənini sürmüş qarı ölüm yatağına düşdü. Çox keçməmiş dəhşətli ölüm qarının bütün ümidlərinə son qoydu. Qarının çəlimsiz, quru cəsədi qədim Fən kilsəsinin həyətindəki məzarlıqda qara torpağa basdırıldı.

Quş qanadlı illər keçib tüstü kimi yoxa çıxdı. Rayderki xatırlayan sağ adam qalmadı. Amma onun qəfildən yoxa çıxması ilə

bağlı əfsanələr ağızdan-ağıza keçərək yaşamaqda davam edirdi. Bəli, Rayderk yoxa çıxandan sonra ruhlar bir də o yerlərdə peyda olmadı. O gecədən sonra ruhların lətif musiqi sədaları birdəfəlik kəsilib eşidilməz oldu.

Bilirsinizmi, bir gün Rayderk qayıdıb gəldi. Həqiqətən, onu pərilər yoldan çıxarıb mağaralarına aparıbmış. Bax əhvalat bu cür baş verib, Rayderk Pen Kreyq Dafdan evə qayıdarkən Raven Riftdəki mağaradan musiqi səsləri eşidib. Dayanıb ki, qulaq assın. Bir an sonra musiqi sədaları getdikcə uzaqlaşıb. Musiqini yaxşı eşitsin deyə Rayderk irəli addımlayıb mağaraya girib. Bir iki saat qulaq asandan sonra Rayderkə elə gəlib ki, musiqi səsləri kəsildi. Odur ki, sürətlə geriyyə tərəf addımlayıb mağaranın ağızına gəlib.

Rayderk mağaradan çıxanda günəş buludsuz səmada millənib zərrin şəfəqlərini torpağa səpələyirmiş. Getdikcə Raven Riftdən uzaqlaşan Rayderk qədim Fən kilsəsi yerləşən sahəyə yaxınlaşdı. Kilsəni yerində görməyib heyrətindən mat qaldı! Rayderki fikirlər ağuşuna aldı. Görəsən, o, bu yerlərdə nə qədər olmayıb ki, kilsə yerində yoxdur?

Bir an sonra Rayderk özünü ələ alıb cəld addımlarla Pantanasa tələsdi. O, evlərinin qapısını açıb birbaşa içəri keçdi. Otağın içərisi ona olduqca qəribə göründü, çünki o gedəndə otağı belə qoyub getməmişdi. Sobanın yanında bardaş qurub oturan qoca kişi da ona tanış gəlmədi. Qoca anlaşılmaz baxışlarla Rayderki süzüb xəbər aldı:

– Sən kimsən ki, belə cürətlə mənim evimə girmisən?

Rayderk dərhal cavab verməyib susdu. İndi-indi ona agah olmağa başladı ki, həyatında nəşə izaha ehtiyacı olan böyük dəyişikliklər baş verib. Nəhayət Rayderk iradəsini toplayıb astadan cavab verdi:

– Mən Rayderkəm.

– Rayderk? – qoca təəccübləndi, – hansı Rayderk, bala? Mən səni tanımıram. Burada Rayderk adlı adam yaşamır. Ömrümdə Rayderk adlı tanışım olmayıb. Rayderk adını mən bir zamanlar

babamdan eşitmişəm. Rəhmətlik babam bu yerlərdən altmış-yetmiş il bundan əvvəl lapdan yoxa çıxmış Rayderk haqqında hərdən söhbət salardı.

Rayderk çul kimi kətilin üstünə düşdü və hönkür-hönkür ağlamağa başladı.

Qüssəyə batmış Rayderkin acınacaqlı vəziyyəti qocanın qəl-bini muma döndərdi. O, Rayderki sakitləşdirmək üçün ayağa durdu. Nurani qoca əlini Rayderkin çiyinə qoyan kimi, pərvərdigara, nə olsa yaxşıdır, göz yaşları tökən varlıq xırdalanıb bir ovuc toza döndü!

TAFFİ AP SİON VƏ SEHRLİ DAİRƏ

Biri vardı, biri yoxdu, çox qədim zamanlarda pərilərin yığışib gecə səhərəcən nəğmələr oxuduğu, rəqs etdiyi çoxlu yaşıl çəmənələr var idi.

Pərilər yaşıl dairələrin içərisinə toplaşib əylənərdilər. Bu vaxt bir kəs bura ayaq bassa, hər şeyi unudub illərlə orada qalar, onların musiqisinə qulaq asarmış. Belə yaşıl dairələrə Karmartensir əyalətində Penkader yaxınlığındakı dərədə də rast gəlmək olur.

Keçmiş zamanlarda pinəçi oğlu Taffi Ap Sion adlı bir oğlan qoyunlarını tez-tez o dərədə otarırmış. Bir yay axşamı Taffi qoyunları haylayıb obaya qaytarmağa hazırlaşdı ki, qəfildən yaxınlıqdakı daşın üstündə bardaş qurub oturmuş balaca bir kişi gördü. Onun əynində mamırdan şalvar, qoltuğunda isə skripka var idi.

Bundan balaca bəni-insan məxluqunu təsəvvür etmək mümkün deyildi. Onun paltosu tozağacının yarpaqlarından tikilmişdi. Başında qaratikan gülündən dəbilqə var idi. Ayaqlarını bəcək qanadlarından tikilmiş ayaqqabılara pərçim etmişdi. Balaca kişi barmaqlarını skripkanın üstündə gəzdirdi, musiqi sədaları Taffinin tükələrini ürpəşdirdi.

– Axşamın xeyir olsun, bala, axşamın xeyir olsun, – cırıtdan dilləndi.

Taffi cavab verdi:

– Aqibətiniz xeyir.

Sonra cırtıdan sözüne davam edib dedi:

– Sən rəqsi çox xoşlayırsan, Taffi, əgər bir az gözləsən, Uelsdəki ən mötəbər rəqqasələri görəcəksən. Mən özüm də onların sazəndəsiyəm.

– Bəs onda arfan hanı? – Taffi xəbər aldı. – Yaxşı görək, axı Uelslilər arfasız qol qaldırıb süzə bilməzlər.

– Bıy, canım–gözüm, – cırtıdan cuşa gəldi. – Mən oyun havalarını skripkada daha yaxşı çalırım.

– O, əlindəki sim çəkilmiş taxta qaşığı skripka adlandırırısan? – Taffi gözünü çəkmədi, çünki ömründə belə musiqi aləti görməmişdi.

Bəli, çox keçməmiş Taffi gecənin qara qanadları arasından çıxıb onların dayandığı yerə tərəf yüzlərlə gözəl balaca pərilərin irəlilədiyini gördü. Dağın bütün guşələrindən pərilər axışib gəlirdi. Bəzilərinin paltarları ağ, bəzilərininki mavi, bəzilərininki isə çəhrayı idi. Bəziləri də əllərində məşəl əvəzinə işıldaquş tutmuşdu. Pərilər barmaqlarının ucunda elə asta yeriyirdilər ki, ayaqları altında nə bir yarpaq, nə də bir çiçək əzilmirdi. Onlar Taffinin yanından ötüb keçəndə ədəblə baş əyib təzim edir, Taffi isə əvəzində papağını çıxarıb pərilərə baş əyirdi.

Bu dəm balaca çalğıcı kamanını skripkanın simlərinə vurdu. Onun tellərindən elə ecazkar təranələr axıb töküldü ki, Taffi hey-rətdən donub qaldı. Füsunkar təranələr altında pərilər bölük-bölük mahnı oxumağa, rəqs etməyə başladılar. Nəğmələri beləydi:

Oxuyuruq bütün gecə,
Əl-qol atıb oynayırıq.
O yerdə ay bədrələnir –
Biz həmişə bəxtiyarıq!

Kədər, qəm də bizdən uzaq –
Hamımız şən bəxtəvərik.
Oxuyuruq, oynayırıq –
Biz həmişə bəxtəvərik!

Taffinin əvvəllər gördüyü rəqslərin heç birini indikilərlə müqayisə etmək olmazdı. Musiqi Taffinin sümüyünə düşmüşdü. Şən

musiqi sədaları altında dingildəyən Taffi rəqsə qoşulmağa ürək eləmir, fikirləşirdi ki, gecə vaxtı dağın döşündə yad məxluqların dəstəsinə qoşulub şeytanın skripka təranələri altında qol qaldırıb sındıra-sındıra oynamaq, çox güman ki, tanrıya xoş gəlməzdi.

Nəhayət, sehrlı musiqidən imtina edə bilməyən Taffi atılıb-düşən pərilərin dəstəsinə qoşuldu.

– Bax, belə ha! – Taffi sevincindən papağını göyə atıb uca-dan qışqırdı. – Çal, ay qoca şeytan, çal görüm!

Taffi sözünü yenicə deyib qurtarmışdı ki, gözlərinin qabağında bütün varlıqların vücudu dəyişməyə başladı. Çalğının başındakı qaratıkan gülündən olan papaq görünmədi, əvəzində bir cüt buruq keçi buynuzu püskürüb çıxdı. Çalğının sifəti kömür kimi qapqara oldu. Yarpaq paltosunun altından uzun bir quyruq çıxıb yerə sallandı. Qanad başmaqlara pərçim etdiyi ayaqlarının yerində haça dırnaqlar peyda oldu. Taffinin ürəyi tıp-tıp döyünməyə başladı. Bütün varlığına hakim kəsilmiş qorxu qışclarına dəli gücü verdi.

Pərilər də cürbəcürə vücutlara çevrildi. Bəziləri keçi, bəziləri it, bəziləri pişik, bəziləri isə tülkü qiyafəsinə girdi. Heç yerdə belə qəribə dəstəyə rast gəlməzdin. Meydan getdikcə qızıqırdı, rəqqasələr elə çilğınqla rəqs edib dövrə vururdular ki, biçərə Taffi artıq gözləri önündə kimin kim olduğunu ayırd etməyə çətinlik çəkirdi.

Pərilər onun başına elə sürətlə fırlanırdılar ki, sanki onlar alovdan yoğrulmuş təkərlər idilər.

Taffi hələ də rəqs edirdi. İstəsə də dayanmaq iqtidarında deyildi, çünki şeytanın skripkasından yüksələn sehrlı səslər onun ixtiyarını əlindən almışdı. Odur ki, başından keçi buynuzları çıxmış o vücut tez-tez çaldıqca Taffi istəməsə də, fırfıra kimi fırlanırdı.

Bəli, bir qədər də rəqs edəndən sonra birdən Taffiyə elə gəldi ki, təsadüfən sehrlı dairədən kənara bir neçə addım atıbdır. Bununla da hər şeyə son qoyuldu.

Artıq Taffinin gözləri öyrəşmiş tanış mənzərələr tamamilə dəyişib tanınmaz olanda onu təəccüb bürüdü. Bu yolları, evləri Taffi ömründə görməmişdi. Atasının uçuq-sökük daxmasının

yerində möhtəşəm bir daş bina yüksəlirdi. Taffi yaxınlıqdakı hər qarışına bələd olduğu keçəl dağın əvəzində əkin üçün yararlı sahələr görüb təəccüb qaldı.

– Aha, – Taffi fikirləşdi. – Yəqin məni çaşdırmaq üçün bu da pərilərin təzə kələyidir. Vallah, heç on dəqiqə olmaz ki, o dairənin içərisinə qədəm basmışam. Madam ki, belədir bəs onda necə olub ki, cinlər atam üçün təzə bir mülk tikiblər! Eh, kaş gördüklərim çin olaydı. Hər halda gedib evə baxmaq pis olmaz.

Beləliklə Taffi tanıdığı cıdırı tutub yola düzəldi, qəfildən ayağı möhkəm taxta çəpərə ilişdi. Gözlərini ovuşdurub barmaqları ilə çəpəri yoxladı. Boynunu qaşayıb əlini yenidən çəpərə sürtdü. Barmağına tikan batdı, ucadan deyilməyə başladı:

– Hım! Əşşi, bu heç sehrbaz çəpərinə oxşamır ki! Elə tikanların zorbalığından da bilinir ki, çəpər köhnə çəpərdir.

Bu minvalla Taffi çəpərdən aşıb həyəətə girdi.

– İşə bir bax ha! – deyib sual dolu baxışlarla ətrafına göz gəzdirdi. – Burada dünyaya göz açsam da, bu həyətdə mənə tanış gələn heç nə yoxdur.

Yekəpər bir it qəzəblə hürə-hürə irəli atılarda Taffinin matıqutu qurudu.

– Bu nə deməkdir? İtil cəhənnəmə, idbar heyvan. Məgər bilmirsən ki, bu həyətin sahibi mənəm?

Taffinin sözlərinə məhəl qoymayıb it daha da bərkdən hürməyə başladı.

– Ola bilsin ki, – Taffi mızıldandı, – yolumu azıb tanımadığım bir qonşunun həyətinə veyillənirəm. Ay canım, bu belə ola bilməz axı! Bax, bu da Kareqhir daşındır ki!

Taffi ayaq saxlayıb indiyəcən Pennader dağının cənubunda qalan məşhur daşa nəzər saldı. Taffi dayanıb nəhəng daşı diqqətlə gözdən keçirəndə arxadan ayaq səsləri eşidib geri çevrildi, itin niyə hürdüyünü ayırd etmək üçün gələn ev sahibini gördü. Zavallı Taffinin nimdaş vücudu Uels fermerinin ürəyinə rəhm saldı. Onun Taffiyə yazığı gəldi.

Fermer xəbər aldı:

– Sən kimsən, ay kasıb kişi?

– Bir zamanlar kim olduğumu bilirdim, amma indi kimliyimi deyə bilmərəm. Mən indiyəcən bu yerlərdə yaşayan pinəçinin oğluyam. Bir balaca dəyişsəm də, o qaya parçasını çox yaxşı tanıyıram.

– Zavallı, – fermer dilləndi, – sənin aqlın deyəsən başında deyil. Bu mülkü mənim ulu babam tikib, babam da təmir edibdir. Binanın təzə inşa edilmiş hissəsi ki var, onu da mən öz pulumla üç il qabaq tikdirmişəm. Cavan oğlan, sən ya səhv edirsən, ya da yolu azıbsan. Eybi yoxdur, içəri keç. Qonağım ol, toqqanın altını bərkidib özünə gəl.

Taffi inana bilmirdi ki, uzun müddət yatıb yuxuya qalıb yolunu azıbdır. Ətrafına göz gəzdirib qaya parçasını gördü, dedi:

– Axı, mən heç bir saat olmaz ki, o qayanın başında qırğı yuvasını eşib alt-üst edirdim.

Bir az sonra Taffi başına gələnləri ev sahibinə söylədi.

– Aha, ev sahibi dilləndi, – indi mənə hər şey aydındır, demək sən pərilərlə bir yerdə olmusan. Bala, de görüm sənin atan kim olub?

– Qlenridli Sion Evan Krid, – Taffi cavab verdi.

– Belə bir adam haqqında heç vaxt eşitməmişəm, – deyə ev sahibi başını buladı, – məsələ burasındadır ki, mən heç Qlenrid adlı yeri də tanımıram. Amma sən qəm yemə, bir az yeməkdən nuş elə, sonra gedək Penkaderli Kətti Şonun yanına. Bizə yenə o, kömək edə bilər.

Ev sahibi Taffiyə tapşırırdı ki, onun arxasınca gəlsin. Xeyli sonra ev sahibi arxadan gələn ayaq səslərinin getdikcə zəiflədiyini hiss edib geri çevrildi, biçarə gəncin əriyib bir çimdik qar-qara külə döndüyünü görəndə qorxudan canına vicvicə düşdü. Gördüyü bu mənzərənin dəhşəti fermeri vahiməyə salsada, o özünü ələ alıb qoca Kəttini görmək üçün dərhal yola düzəldi. Çünki fermer Penkaderdə yaşayan cadugər qarının bacarığına heç vaxt şəkk etmirdi. Fermer qarının daxmasına girdi. Qarı çörçöpdən qaladığı ocağa yaxın oturub sümüklərini qızdırırdı.

– Xoş gördük, necəsən, Kətti Şon?

– Əşşi, – qarı dilləndi, – necə olacağam, lap dəf kimi, ay fermer, özüm də oturub fikirləşirəm ki, görəsən mənim neçə yaşım olar.

– Hə, qarı nənə, sən lap nuh əyyamından qalmısan. Madam ki, yaşının neçə olduğunu unutmusan, izin ver səndən bir şey soruşum. De görüm Qlenridli Sion Krid haqqında yadında qalan bir şey varmı? Ümumiyyətlə, sən belə bir adam tanıyırdınmı?

– Dayan, dayan, Qlenridli Sion deyirsən? Bəli bir zamanlar qoca babam Evan Şenkinin dediklərini dumanlı şəkildə xatırlayıram. Babam nəql edirdi ki, bir səhər Sionun oğlu yoxa çıxmış, onu bir daha gördüm deyən olmamışdı. Rəvayətə görə onu pərilər aparmışdı. Onun atasının daxması da haradasa sənin mülkünün yan-yörəsində idi.

Fermer xəbər aldı:

– Keçmiş zamanlarda pərilər çox olurdu?

– Eh, nə qədər desən. Bax, o tərənin üstündə pəriləri çox tez-tez görmüşlər. Hətta onları bu yaxınlarda Pənt Şon Şenkində bir həyətdən çırpışdırdıqları yumurta qabığına bişmiş yulaf sıyığı yeyən görüblər.

– Pərvədigara, sən özün kömək ol! – fermer səsini qaldırdı. – İndi yadıma düşür ki, onları mən özüm də görmüşəm. Amma indi pərilər Sionun oğlunun vaxtındakı kimi çox deyillər.

Sonra fermer şahidi olduğu kədərli hadisəni yerli-yataqlı qarıya söyləyib ürəyini boşaltdı.

LLİN BALA GÖLÜNÜN DİBİNƏ GÖMÜLMÜŞ ŞƏHƏR

Aqıl qocaların dediyinə görə bir zamanlar Llin Bala gölünün sahilində möhtəşəm bir şəhər varmış. İndi bu şəhər qədimdən qalma sarayların su basmış qəbiristanına çevrilmişdir. Gölün dibinə gömülmüş bu şəhər bir daha hava və işıq üzü görməsə də, göl öz dibində bu şəhəri əbədi olaraq canlı şahid kimi hişf edib saxlayıbdır. Hətta indinin özündə belə çox nadir hallarda olsa da, bəzən gözlərini zilləyib gölün dibinə diqqətlə baxan adam zümrüd suların qoynunda təkçə göz qamaşdıran novşəkili torpaq qalaqlarını və həzin-həzin ləpələnən dəniz çiçəyi topalarını yox,

sükuta qərq olmuş bu şəhərin enli küçələrini, çox qiymətli, möhtəşəm binalarını və saraylarını görə bilər. Amma onu da deməliyəm ki, bu şəhər heç də həmişə sakit olmur. Hər dənbir bu şəhərdən də saat və zəng səsləri gah uzaqdan, gah da yaxından eşidilir. Bu səslər elə həzin, məlahətli olur ki, sanki insanları ibadətə çağırır. Bəzən də səslər qələbə sevinci dadmış insan səslərini andırır. Bilirsinizmi, zəng səslərini yalnız musiqi qabiliyyəti olan adamlar eşidə bilər. Bu səslər gün batıb qaş qaralan vaxt, bir də gecələr daha çox eşidilir.

Bəzi yaşlı qayıqçılar söyləyirlər ki, sakit aylı gecələrdə onlar su pərilərinin zəng səslərini saydığını eşidiblər.

– Bir, iki, üç, beş.

Bir iki, üç, beş.

Su pərisi bacardıqca sürətlə sayırdı.

Gölün dibindəki bu şəhərdən gələn səslər qədimdə olub-keçənləri unutmamaq üçün çalınan həyəcan təbilidir. Məsələ burasındadır ki, qədim zamanlarda şəhərdəki saraylardan birində Teqid adlı Uels şahzadəsi öz arvadı Seridven ilə birlikdə yaşayırdı. Teqid çox rəhmsiz və qəzəbli bir adam idi. Onun haqqında deyirdilər: “Kimi istəsə öldürə bilər, kimi istəsə bağışlaya bilər”. Teqidin hakimiyyəti, hökmü və müstəqilliyi bu qədər idi.

Bir gün şahzadə bağda gəzib yay səhərinin xoş mehindən zövq alarkən qulağına bir səs gəldi: – Qisas günü gəlib çıxacaq.

Demək olar ki, o dəqiqə ikinci bir səs xəbər aldı: – Nə vaxt gəlib çıxacaq?

Sonra Teqid birinci səsin verdiyi cavabı da eşitdi:

– Üçüncü nəsil ömür sürməyə başlayanda.

Bu sözlərə gülən Teqid nifrətlə hədəni özündən uzaqlaşdırıb bir daha bu haqda düşünmək istəmədi.

Bir neçə il sonra Teqidin üç oğlu oldu.

Oğlanlar Teqiddən də qansız olmağa başladılar. Teqid bir dəfə bağda gəzərkən həmin səslərin eyni sözləri təkrar etdiyini yenə eşitdi:

– Qisas günü gəlib çıxacaq.

– Nə vaxt gəlib çıxacaq?

– Üçüncü nəsil ömür sürməyə başlayanda.

Teqid yenə də hədəni özünə yaxın buraxmadı.

Quş qanadlı illər ötüb keçdi. Teqidin böyük oğlunun ilk uşağı dünyaya göz açdı. Oğlan uşağının doğulduğu gün sarayın divarları da sevindi, çünki kralla kraliçanın oğlu olmuşdu. Qonşuluqdakı təpələrin ətəyində yaşayan yoxsul arfa çalanın dalınca adam göndərdilər ki, gəlib o gecə məclisi və rəqs edənləri musiqi ilə əyləndirsin. Gəlib saraya yetişən arfa çalan saysız-hesabsız qonaq görüb təəccübündən əli üzündə qaldı. Qonaqların arasında nəcəbətli lordlar, şahzadələr və şahzadə xanımlar var idi. O, heç zaman belə cah-calal və büsat görməmişdi. O, arfasını çalmağa başlayanda rəqs edən alicənab ağalar və xanımlar çox əla görkəmə düşürdülər. Şənlik mərasiminə şərab xüsusi gözəllik verir, gümüş şamdanlar və qızıl qədəhlər də rəqsə başlayıb şənliyin ahənginə uyğun cingildəyirdi. Qəddar şahzadə və onun başının əxlaqsız dəstəsi üçün arfa çalmaq ona daxilən əzab verirdi.

Gecə yarısına az qalmış rəqs mərasimi ara verəndə arfa çalanı tək buraxdılar və birdən onun qulağına pıçıltı ilə avazla deyilən nəğməyə bənzər bir səs gəldi:

– Qisas günü gələcək, qisas günü gələcək!

Arfa çalan dərhal ətrafına göz gəzdirib başı üstə qanad çalan xırdaca bir quş gördü. Quş onun başı üstündə dövrə vurub arfa çalana işarə etdi ki, onun dalınca gəlsin. Quşun arxasınca düşən arfa çalan onu gözdən qaçırmamağa çalışsa da, onlar saraydan kənara çıxan kimi arfa çalan geri qayıtmaq istədi. Amma quş arfa çalandan əl çəkməyib onu arxasınca getməyə dəvət etdi və şikayət dolu qüssəli səslə bu sözləri zümzümə etdi:

– Qisas günü gələcək, qisas günü gələcək.

Əgər quşu izləməsə, bir şey baş verəcəyindən qorxub çəkinən qoca arfa çalan quşu izləyə-izləyə bataqlıqlar üstündən aşıb, cəngəlliklərdən keçdi. Bütün bu vaxtı arfa çalanın qənşərində qanad çalan quş onu təhlükəsiz cığırlardan keçirtdi. Arfa çalan

bir anlığa ayaq saxlayan kimi quş daha dərin kədərə bələnmiş bir səslə eyni sözləri yanıqlı–yanıqlı zümzümə edirdi:

– Qisas günü gələcək, qisas günü gələcək!

Onlar xeyli yol gedəndən sonra saraydan aralıdakı təpənin başına gəlib çatdılar. Qoca arfa çalan yorulub taqətdən düşdüyü üçün cürətlənib dincini almaqdan ötrü ayaq saxladı. Quşun xəbər-daredici səsi bir daha eşidilmədi. Qulaqlarını şəkləyib ətrafı dinşədi. Yaxınlıqdan şırıltı ilə axıb gedən çay səşindən başqa heç nə eşitmədi. Arfasını sarayda qoyub çıxdığını əfəllik hesab edib öz-özünü məzəmmət etdi.

Elə bu vaxt ay qara bir buludun arxasında gizləndi. Aləmə qatı qaranlıq çöküb göz-gözü görmədi. Çox keçməmiş həm qaranlıq, həm də yorğunluq onu üstələdi. Uzanıb dan yeri qızaranacan şirin-şirin yatdı.

Səhər tezdən arfa çalan yuxudan oyanıb ətrafına nəzər saldı və az qaldı ki, gözlərinə inanmasın. Məsələ burasındadır ki, o, başını döndərüb saraya doğru baxanda saraydan əsər-əlamət görmədi. Sarayın yerində iri, sakit bir göl əmələ gəlmişdi. Arfa çalan gölə baxanda suyun üstündə üzən bir əşya diqqətini cəlb etdi. Gölün sahilinə yaxınlaşıb suyun səthində öz arfasını gördü. Arfa gölün sakit suyu ilə üzə-üzə ona tərəf irəliləyirdi.

BATAQLIQ MƏLƏKLƏRİ

Mələk adı çəkdiniz? Canım-gözüm, köhnə bataqlıq mələklərlə doludur. Onları günortadan-gün əyiləndən sonra, yəni saat dördə, səkkizdə, on ikidə görmək ən münasib vaxtdır. Soruşursunuz ki, mən heç mələk görmüşəmmi? Əlbəttə, görmüşəm. İşıdır, siz də mənim qədər dövrən sürüb, gün görsəniz, həftədə beş gecə brakonyerlik edib balıq ovuna çıxsanız, şübhə etmirəm ki, mələk görmək sizə də qismət olar. Vaxt var idi mən balıqların yeməli vaxtında çayda cəmləmiş çanaq balığı ovlayırdım. Bir qayda olaraq çanaq balıqları Litlport Çeyrə çathaçatda başı göylərə çatan lənətə gəlmiş o göyrüş ağacının hündəvərinə toplaşır. Çox-çox illər bundan əvvəl çayın lap kənarında bir ev var idi. İndi o evdən əsər-əlamət qalmayıb. Bir axşam çaya tilov atıb saatlarla gözləsəm də, bircə dənə də olsun balıq tuta bilmədim. Şey-şüyümü yığışdırıb evə getmək istəyəndə sınıq-salxaq qayığım ləngər vurmağa başladı. Təəccübləndim ki, görəsən nə olub. Çox keçməmiş iki əl qayığın böyründən möhkəm-möhkəm yapışdı, özümü yıxılmaqdan güclə saxladım. Qorxudan nitqim tutulmuşdu. Qayığın içində təzəcə oturmuşdum ki, yaraşlıq gənc bir qadının dırmaşılıb qayığa qalxdığını gördüm. Onun düz topuğuna çatan uzun saçları var idi. Əndamına yayılmış bu saçlar onu yalnız soyuqdan qoruya bilərdi. Siz düşünən qədər də ağciyər deyildim, amma məndən bir az yuxarıda bir gəncin balıq tutduğunu bildiyimçün az-maz narahat olmağa başladım, çünki o oğlanın gəlib məni qayıqda gözəl, cavan bir qadınla görəcəyi fikri heç xoşuma gəlmirdi. Odur ki, qadından xəbər aldım:

– Nə istəyirsiniz, gözəl xanım?

Qadın başını buladı. Onun saçlarından su damcılarını ətrafa sıçradı. Bir-iki damcı düz gözümlün içinə düşdü. Gözlərim sulsansa da, qadının dərisinin mərmər kimi ağ olduğu nəzərimdən yayınmadı. Yenidən sual verdim:

– Axı, sizə nə lazımdır?

Amma sözümlü qurtarmamış qadın qayıqdan atılıb çaya düşdü, qolları arasında tutduğu bir çağa ilə yenidən qayığa qayıtdı. Mən qadının balıq tutmaqda pərgar olduğunu söyləyib əlavə etdim ki, bütün gecəni burda lövbər salmışam. Çaya tilov atsam da, heç nə tuta bilməmişəm.

Bəli, qadın bir müddət qayıqda oturub çağaya qulluq etdi. Sonra bəxtimin korluğundan şikayətlənib bildirəndə ki, evə qayıdıb yatmaq istəyirəm, qadın əlini çaya salıb sudan bir neçə çanaq balığı çıxartdı. Bir an sonra qayıq elə şiddətlə ləngər vurmağa başladı ki, oturduğum yerdən arxası üstə yerə yığıldım. Peysərim qayığın dibindəki taxtaya şappıltı ilə elə dəydi ki, dərhal huşumu itirib özümdən getdim. Bayaq dediyim oğlanın gəlib məni ayıldincaya qədər dünyadan xəbərim olmadı. Oğlan məni oyada-oyada bu sözləri dedi:

– Ay səni lənətə gələsən, bütün gecəni çayda keçirsəm də, bir dənə də balıq tuta bilməmişəm, amma sən çaydan bu qədər balıq tutmusan; əldən-dildən düşüb yatmışan.

Onu da deyim ki, qayığın dibinə baxanda lap təəccüb qaldım. Vallah, bu qədər balığı mən heç bir həftəyə də tuta bilməzdim. Toru sudan dartıb çıxardanda onun da balıqla dolu olduğunu gördüm.

– Belədir də, – dilləndim, – bu gecə bəxtim gətirib. Həm də köməkçim var idi. Amma mənə elə gəlir ki, o, çoxdan yığışib evə gedibdir.

– Elə mənim də evə getmək vaxtıdır, – oğlan dedi, – yəqin ki, kaftar arvadınla çayda bir dənə də balıq qoymamısınız.

Səhəri gün məhəlləmizdə yaşayan ixtiyar qoca Bob Hyutonu görməyə getdim. Yalan olmasın, yaşı çoxdan yüzü haqlayıbdır. Çox ağır eşitdiyinə görə ağızını onun qulağına söykəyib qışqırdım:

– Bob baba, sən heç axşamlar o lənətə gəlmiş göyrüş ağacının yan-yörəsində balıq tutmusanmı?

– Altmış ildən çoxdur ki, balıq tutmuram, – o cavab verdi, – çünki bir axşam mən orada balıq tutarkən, allaha and içirəm ki, o vaxt sərxoş-zad deyildim, sudan bir arvad atılıb çıxdı, dırmaşıb mənim qayığımın içinə düşdü. Həmin anda mən qayıqla sahildən təxminən dörd yard aralanmışdım. Qorxudan qıçlarıma necə güc gəldisə, təkan verib bir sıçrayışla sahilə düşdüm, bir nəfəsə evə sarı qaçdım. Bilirsiniz, keçmiş bir əhvalatın ucundan-qulağından eşitmişdim ki, çox illər bundan əvvəl o göyrüş ağacının yaxınlığındakı evdə yaşayan kişinin qızı qulluqçuluq etdiyi Kembric şəhərindən evlərinə körpə uşaqla qayıdıbdır. Qızını uşaqla görəndə ata qəzəbindən əsib-coşaraq onların hər ikisini tutub çaya atmışdı. Əlbəttə, bu dediklərim mən dünyaya göz açmazdan çox-çox əvvəl olubdur. Odur ki, bu hadisənin həqiqət olub-olmadığını deyə bilmərəm. Amma dünya görmüş ixtiyar qocalar and-aman edirlər ki, bu, olmuş əhvalatdır. Buna görə də çayın o hissəsi çanaq balığı ilə doludur. Bu səbəbdən də qaranlıq düşəndən sonra heç kəs orda balıq tutmağa cürət eləmir. Əgər siz həqiqətən qoca Cek Meykronun başına gələnləri öyrənib-bilmək istəyirsinizsə, gedin ondan soruşun. İşdir, o sizə bir şey deməsə, onun başına gələnləri mən bircə-bircə sizə söyləyəyəm.

Bəli, Cek cavanlıqda Villo Rou fermasında qulluqçu bir qıza vurulub onun nazı ilə oynayırdı. Bir axşam qulluqçu qızın xanımı və ağası evə çox gec qayıdası idilər. Odur ki, qulluqçu qız Cekki vadar etdi ki, fermaya gəlib ona qulaq yoldaşı olsun. Cek bu təklifi məmnuniyyətlə qəbul etdi. O bilirdi ki, ləzzətli şam yeməyi ilə qarnını doydurub, evdə saxlanan pivə və viskidən nuş etməyə imkanı olacaq. Sözsüz ki, sevgilisi onu qonaq edəcəkdə. Hə, Cek yeyib içəndən, qızla dilxoşluq edəndən sonra gecə saat birə qalmış öz evlərinə yollandı. Əgər kimsə Bob Smitin qayığını minib çayın o biri sahilində saxlamasaydı, çox güman ki, Cekin başına heç bir hadisə də gəlməzdi. Belə ki, Bob öz qayığına minmək istəyəndə gözləyirdi ki, o biri sahildən gələn bir adam sürüb qayığı onun yanına gətirsin. Onu da deyim ki, həmişə təkrar olunan bu hərəkətlər Bobun canını boğazına yığmışdı. Lazım olanda

qayığı yerində tapsın deyə Bob hər axşam qayığın başına yoğun bir kəndir keçirdib, o biri ucunu əlində tutaraq evə gəlir, kəndiri yataq otağının pəncərəsindən aşırıb yatdığı çarpayının qıçına sarıyır. Sonra tüfəngini doldurub pusquda dayanır.

Bəli, Cek o məlun göyrüş ağacının yanına çatana kimi sahil boyunca addımladı. Bu yerin ruhlarla dolu olduğunu bilirdi. Odur ki, bədənini sarmış vahiməni özündən uzaqlaşdırmaqdan ötrü fit çalmağa başladı. Yenicə ağacın yanından keçmək istəyirdi ki, suyun şırıltısını eşidib dayandı. Başını döndərüb körpə uşağını bağrına basıb sahilə çıxan bir qadın gördü. Cekin qorxudan ödü ağzına gəldi, dabanına tüpürüb sahil boyunca götürüldü. Qəfil-dən Bobun qayığına bağladığı kəndir Cekin xirtdəyinə keçib onu saxladı. Çarpayının qıçına sarınmış kəndirin verdiyi güclü təkan qoca Bobu yuxudan ayıltı. O, sıçrayıb çarpayından dik atıldı, pəncərədən patronları havaya boşaltdı. Anı olaraq baş verən bu hadisələrə tab gətirməyən Cek üzü üstə tirtap düşüb huşunu itirdi, səhərəcən dünyadan xəbərsiz uzanıb orada qaldı. Səhər-səhər sahil boyunca gəzib-dolaşan bir cavan Ceki tapıb evinə apardı. Ceki çarpayuya uzatdılar, o, bir neçə həftə yorğan-döşəkdən qalxa bilmədi. Dizinə qüvvət gəlib ayağa durduqdan sonra Cek istəklisinin yanına gedib bildirdi ki, bir də heç vaxt şər qarışandan sonra qızın yanında qalmayacaq, çünki, o ruhla bir də üz-üzə gəlmək istəmirdi.

Bax, qoca Bobun mənə nəql etdiyi əhvalat belədir. O vaxtdan bəri mən də oraya balıq tutmağa getməmişəm.

O biri yay Kembric kolleclərinin birindən iki oğlan bizim kəndə gəlib çıxdı. Məndən çoxlu balıq tutmaq üçün ən münasib yeri xəbər aldılar. Onlar axşamlar yelkəni aşağı salıb qayığın üstünə çadır çəkir, göyertədə yatırdılar. Demişdim ki, qayıqlarını lənətə gəlmiş göyrüş ağacının yaxınlığında saxlasınlar. Əvvəlinci bir neçə axşam onlar bütün günü əldən-ayaqdan get-sələr də, balıq tuta bilmədilər. Axşamlar yanımıza gəlib pivə-xanada bizimlə söhbətə qoşuldular.

Bir gecə öz qayıqlarında uzanıb yenicə yuxuya getmişdilər ki, qayıq ləngər vurdu, ara verməyən su şırıltısı onları yuxudan

oyatdı. Oğlanlardan biri başını çadırdan çıxardıb ətrafa boylandı. Ona elə gəldi ki, bir dəstə yük boşaldan kiçik gəmi ötüb keçir, amma heç nə görə bilməyib yerinə uzandı. Çox keçməmiş qayığın şiddətli ləngəri ikisini də yuxudan durmağa məcbur etdi. Paltarlarını geyinib çadırdan çıxdılar. Alatoranda çaya çökmüş dumanın arasından bir qadın çıxdı. O, tamam çılpaq idi, ayaqlarını qayığın kürəklərinə keçirdib suda avar çəkirdi. Oğlanlardan biri sürünə-sürünə qadına yaxınlaşıb irəli əyildi ki, onun belindən yapışıb yuxarı qaldırsın. Qadını qaldırmaq üçün bütün gücünü toplamaq istədi. Amma heç nədən yapışdığını görüb müvazinətini itirdi, kəllə-mayallaq suya yıxıldı. Yoldaşını xilas etmək üçün qayıqdakı oğlan cəld suya kəndir atdı. Suya yıxılan oğlan isə xeyli sonra bizə nəql etdi ki, o, yıxılan kimi qadın onun ayaqlarından yapışıb üzməyə imkan verməmişdi, onu suyun altına dartmağa cəhd etmişdi.

Belə-belə işlər, oğlanların hər ikisi bütün gecəni oturub qadının yenə sudan çıxmasını gözlədilər. Amma qadın bir daha sahilə çıxmadı ki, çıxmadı. Odur ki, oğlanlar qayığı sahilə çəkдилər, Kembricə qayıdana kimi qayıq orada qaldı. Onlar gedəndən iki həftə sonra kənd pivəxanasının sahibinə bir qəzet göndərdilər. O, qəzeti bizimçün ucadan oxumağa başladı, çünki çoxumuz qəzet oxuya bilmirdik. Qəzetdə yazılmışdı ki, Brandon Krik yaxınlığındakı Aus çayında su pərisini görənlər olub. Belə ki, iki cavan oğlan qayığın lap kənarında dayanıb saçını darayan su pərisinə saatlarla tamaşa ediblər. Guya su pərisi oğlanlardan birinin boyunluğundan yapışıb onu suya salıbdır. Yoldaşı olmasaymış, oğlanı özü ilə suyun altına aparacaqmış.

Bu xəbər aləmə yayıldı və sonra su pərisini yenidən görmək ümidilə sahilə nə qədər adam yığışdığını bir təsəvvürünüzə gətirin!

Yaranmış qarmaqarışlıqdan istifadə edib düz bircə ay heç birimiz içdiyimiz pivənin pulunu ödəmədik. Girəvə idi keçmişdi əlimizə də! Xeyli sonra bu məsələyə camaatın marağı azalıb ara soyumağa başlayanda bu yerlərə haradansa bir oğlan gəlib çıxdı, bildirdi ki, qəzetdə çap olunmuş yazının müəlliflərindən biri də odur. Adamlarla söhbət əsnasında dedi ki, gün-

düzlər yatacaq, sudan peyda olan qadını görmək üçün gecələr keşik çəkəcəkdir.

O oğlanın kalan pulu vardı. Onu da deyim ki, pulunun qədrini bilən oğlan idi. Qaranlıq düşəndən sonra o, bizə birçə-birçə haqq verib özü ilə çaya aparırdı. Bir saat müddətində ona həyan olmaq üçün beş şilling pul verirdi. Səhərəcən onunla qayıqda oturan axırncı adamı bir qayda olaraq özü ilə pivəxanaya şam yeməyinə aparırdı. Sonra oğlan qayığa bir səbət yemək qoyurdu. Soyuqdan qorunmaq üçün həmişə qayıqda bir şüşə likör olurdu. Oğlanda xoşa gəlməyən yeganə cəhət onun bir az pinti olması idi. Pivəxana sahibinin arvadı donquldandı ki, oğlan gündüzlər pivə içməyə gələndə o, bir iri qazan su asmağa məcbur olurdu, çünki üst-başını tamam – kamal yudurtmasa, yatmağa getmirdi. Hamımız fikirləşirdik ki, bu, suya, oduna israfçılıqdır. Pivəxana sahibi oğlanın lazımlı işlə məşğul olduğunu bilsə də, o bezib tənqə gəlmişdi. Hər səhər tər-təmiz geyinmək istəyən oğlanın pal-paltarını yumaqla əlavə iş görəndən qarı deyib kişinin beynini qurd kimi deşirdi. Bir dəfə oğlan kişiyə deyəndə ki, biz hamımız qanmaz əbləhlərlik, kişi lap cin atına mindi. Amma biz ağzımıza su alıb durduq, çünki onun başı xarab olmadığını, hər gün ondan pul çəkdiyimizi nəzərə alıb dediklərinə əhəmiyyət vermədik.

Bir gün oğlan gözləməkdən cana doyduğunu söyləyib həftənin sonunda Londona qayıtmaq niyyətində olduğunu bildirdi. Dedi ki, əgər həqiqətən su pərisi varsa, üç gecə keçməmiş o zühur edəcək. Cümə günü oğlanla birgə keşik çəkmək mənim növbəmə düşdü. Dedim ki, həmin günü su pərisinin peyda olması üçün çox yaxşı imkan var, çünki o gecə yarıdan keçəndən sonra ay şəklini dəyişəcəkdir. Məsələ burasındadır ki, ay şəklini dəyişəndə o qadın gecə həmişə sudan çıxır. Bu xəbərdən xoşhal olan oğlan bildirdi ki, cümə axşamı doyunca yatıb gözünün acısını alacaq, çünki o gecə oyaq qalmağın xeyri yox idi. Porki Porterin mənə acığı tutdu, çünki cümə axşamı ləzzətli şam etmək onun növbəsi idi. Mənsə Porkiyə bildirdim ki, o, şam üçün əlini cibinə salmalı olmayacaq, çünki mən ona da, arvadına da iş tapmışdım.

Bəli, cümə günü gəldi. Gün batıb qaş qaraldı. Oğlan Porkini şam yeməyinə apardı. Onlar şam edib qurtarandan sonra deyib-güldüyümüz pivəxanaya təşrif gətirdilər. Bir az sonra pivəxananın sahibi oğlana yaxınlaşıb çaya getməzdən əvvəl haqq-hesabı çürütməsini ondan xahiş etdi. Axı, ay şəklini dəyişən vaxt su pərisi həmişə peyda olurdu. Nə baş verəcəyini nə bilmək olardı! Ona görə də sahibkar haqq-hesabı bu başdan almaq istəyirdi. Bu, oğlanı heç də qorxutmadı. O, haqq-hesabı qızılla ödəyib bir funt sterlinq də artıq verdi, əmin olaq ki, o gedəndən sonra biz pivə puluna möhtac olmayacağıq. Çox keçməmiş oğlana bildirdim ki, Porki vahiməyə düşdüyünə görə onunla qayıqda getmək istəmir. Özüm getmək istəyirəm dedim. Bu təhlükəli səfər üçün qabaqcadan ikiqat haqq verməsini tələb etdim.

– İgid oğlan, – o dilləndi, – əgər bu gecə o cavan qızı görə bilsək, sənə beş funt sterlinq pul verəcəyəm.

– Bilirsən nə var, qardaş, ola bilsin ki, sənə heç nə olmayacaq. Bəlkə mənim yolum gedər-gəlməz oldu. Ona görə də yaxşı olar ki, biz yola düşməzdən əvvəl mənə iki funt sterlinq yarım pul verəsən, qalanının eybi yoxdur. Axı, mənim evdə qoca bir qarım var. İşlər pis getsə, qoy ürəyim sakit olsun ki, bir müddət başını gırləmək üçün qarının əlində, qəpik-quruşu var.

Oğlan bu mahalda hamının tülkü kimi qorxaq olduğunu söyləyəndən sonra istədiyim pulu mənə verdi. Pivəxana sahibindən xahiş etdim ki, pulu bizim qarıya çatdırsın. Daha sonra oğlan sözünə davam edərək söylədi ki, çox yerlər gəzib – dolanıb, amma heç vaxt bizim kimi sərçə ürəkli, qorxacaq adamlar görməyibdir. Oğlanın bu sözləri kefimizə soğan doğradı. İçdiyimiz pivənin ilişib boğazımızda qaldığını görəndən oğlan təəccüb içərisində dedi ki, böyük qrafinlərdə pivə gətirsin ki, hamı xətri istəyən qədər içə bilsin. Amma, qardaş, hər birimiz vitrində konfet görüb ağzı sulanan pulsuz uşaq görkəmi alsaq da, şər qarışınca bir qurtum da pivə içə bilmədik.

Biz pivəxanadan çıxan kimi hamı bir-bir oğlanın əlini sıxıb yaxşı yol arzuladıqca onun ayağını da basdalayırdı. Belə ki, aşağı

düşüb qayığa minmək vaxtı gələndə oğlan yanını basan ördəklər kimi axsayırdı. Avar çəkə-çəkə mən oğlanı lənətə gəlmiş göyrüş ağacının həndəvərinə apardım. Qayığı sahilə çəkib lövbər atdım. Balıq tutmağım xoşuna gəlmədiyi üçün gözlərimi yumub mürğülədim. Amma onun uca səslə söyüşlər yağdırdığını eşidib gözlərimi açdım. Oğlan səbəti açıb yemək əvəzinə çoxlu kərpici, viski şüşəsini ağzınacan su ilə dolu görəndə özündən çıxmışdı.

Mən oğlandan səsini kəsib kirməyi xahiş etdim, bildirdim ki, bu bataqlıqlarda camaata qaranlıq qalan o qədər hadisələr baş verir ki. Axı, bu gecə yarı olanda ay şəklini dəyişərkən nə cür hadisə desən gözləmək olardı. Azca sonra oğlanın arxadan müəmmalı xışıltı eşidib yerində qurcuxduğunu, yan-yörəsinə boyladığını görüb xahiş etdim ki, sakitcə yerində otursun, çünki bu səs-küy küləyin qamışlıqda yaratdığı xışıltı idi. Bilirsiniz, istəmədim ki, oğlan bu səs-küyü arxamızca düşüb o biri sahilə uzanan, xısnlaşmış gülməkdən özlərini güclə saxlayan cavanların etdiyini başa düşsün.

Xeyli sonra xudmani Aus kilsəsinin saati on ikini vuranda oğlanın qulağına pıçıldadım:

– Hə, dostum, ya indi, ya da heç vaxt.

O qorxudan tir-tir əsirdi, qayığı da əsdirirdi. Yenə də onun qulağına pıçıltı ilə dedim:

– Su pərisi bura gəlir ha.

Oğlanın görə bilmədiyini mən görürdüm. Suda yaranmış ləpələr düz qayığa tərəf irəliləyirdi.

Qorxu içərisində onun qulağına pıçıldadım:

– Qayıqdan möhkəm yapış, su pərisi buradadır.

Pərvərdigara, sudan bir cüt əl çıxıb qayığın qırağından yapışanda oğlanın gözləri kəlləsinə çıxdı. Saçları çiyinə tökülmüş bir qadın yarıyacaq sudan çıxandan sonra oğlan vəhşi səslə qışqırdı, huşunu itirib özündən getdi. O daha dərin yuxuya getsin deyər çənəsinin altına bir saz yumruq da mən ilişdirdim. Ölüm yuxusuna getdiyinə əmin olduqdan sonra qadına dedim ki, hələ qayığa minməyib gözləsin. Axı oğlan özünə gəlincə gərək Porki

arvadına geyinmək üçün bir şey gətirəydi. Qayıqdan düşüb sahilə qaçdım ki, Porkiyə xəbər verim paltarları mümkün qədər tez gətirsin. Sonra yerə uzanıb başımı əllərimin arasına aldım, uğunub getdim. Sahildəki oğlanlar da qarınlarını tutub qəhqəhə çəkдилər. Xeyli sonra Porki yanımıza qayıdıb bildirdi ki, suyun altı ilə otuz yard üzmüş xanım-xatını tənğnəfəs olub, bir-iki dəqiqə də möhlət istədiyi üçün bir azca da gözləməli olduq.

Çox keçməmiş imdad diləyən zarıltı səsi oğlanın ayılıb özünə gəldiyini xəbər verdi. Porki qayıdıb təkbaşına qayığa tərəf getdi. Qalanlarımız sahilə yerə sinib qayığa göz qoymağa başladıq. Porkinin şivən qoparıb oğlandan gecənin bu vaxtı özgənin arvadı ilə çayın ortasında nə iş gördüyünü xəbər aldığını eşitdik. Sonra Porki hirsli-hirsli söylədi ki, bataqlıqlar diyarında belə işlə məşğul olan kişinin xilas olmaq üçün bircə yolu vardır. O da çayın ortasında küşgü tutub vuruşmaq idi. Porki əl-qol ata-ata paltarlarını soyunmağa başlayanda oğlan zarıya-zarıya bildirdi ki, o, üzmək bacarmır.

– Hımm, bacarmırsan, – Porki dodaqlarını gəmirərək çımxırdı, – onda sən ən gicbəsər əbləhsən ki! Sən ki, üzməyi bacarmırsan, de görüm, axı, sənə başqa kişinin arvadı ilə çayın ortasında nə itin azıb? Bura bax, çaya ya özün hoppanmalısan, ya da mən itələyib səni çaya salacağam, çünki sənə başqa çıxış yolun yoxdur.

Bunu deyib Porki oğlanı itələyib suya saldı. Biz hamımız ayağa qalxdıq. Porki oğlandan yapışub onu suyun üzündə saxladı, bir az sonra onu əlindən buraxdı. Oğlan suyun dibinə gömüldü. Porki dartıb oğlanı yenidən suyun üzünə çıxardanda yazıq mənim qoca pişiyimin oynatdığı suya düşmüş siçana oxşayırdı. Bir az vaxt keçəndən sonra biz oğlanı sahilə qoyub pivəxanaya qayıtdıq. İcə bilmədiyimiz axşamdan qalmış pivəni sümürməyə başladıq. Bayaq boğazımızdan getməyən pivə indi yağ kimi gəldirdi.

Zavallı oğlan sürünə-sürünə gəlib pivəxanaya çatanda bizi görmədi. Amma biz onun qarını döyməsinə tamaşa etdik. Pivəxana sahibinin oğlanın çantasını sürüyərək gətirdiyini də gördük.

– İndi yola düşsən, səhər qatarına çatarsan. Eybi yoxdur, Londona çatanda evdə yuyunarsan. Bu saat yuyuna bilməyəcəksən, çünki qara qazanda su qızdırılmayıb. Bilirsənmi, cavan oğlan, indiyəcən Bataqlıqlar diyarında gecə vaxtı özge kişinin arvadı ilə bir qayıqda tutulanın sağ-salamat geri qayıtdığını gören olmayıb, – pivəxana sahibi dedi.

Belə-belə işlər, o vaxtdan bəri qamışlıqlar arası ilə yüz yard yol qət etdikdən sonra suyun altı ilə otuz yard üzən çılpaq su pərisi haqqında Londondan bizə nə bir məktub, nə də bir qəzet göndərilmədi. Mən isə iki funt sterlinq yarımı Porkinin arvadı ilə qardaş malı kimi yarı böldüm. Londonlu oğlanın başına açdığımız kələkdə barmağı olanların hamısı Porkinin arvadının öz rolunu məharətlə oynadığını razılıqla qeyd etdilər.

TOM TİT TOT

Biri vardı, biri yoxdu, qədim zamanlarda bizim bu gözəl dünyamızda yaşayan bir qadın vardı. Bir dəfə o, beş dənə piroq bişirdi. Piroqları sobadan çıxaranda qadının əli üzündə qaldı, çünki piroqların üstü qızarıb qazmağa dönmüşdü. Piroqlara diş batırmaq mümkün deyildi. Odur ki, qızını səsləyib dedi:

– Qızım, piroqları, bax, o taxçanın üstünə qoy! Qoy bir azca orda qalsın, bəlkə yenidən özləri gəldi.

Qadın demək istəyirdi ki, bəlkə piroqların qabığı yumşaldı.

Beləliklə qız piroqları taxçanın üstünə düzə-düzə fikirləşdi:

– Ay allah! Əgər piroqlar yenidən gələcəksə, nə üçün mən bunları indi yeməyim.

Bəli, qız yeməyə girişib onları bircə-bircə aşırandan sonra dodaqlarını marçıldıtdı.

Qaş qaralıb şam yeməyinin vaxtı çatanda qadın qızına dedi:

– Bala, get piroqlardan birini gətir. Məncə onlar artıq gəliblər.

Qız dabanı üstündə fırlanıb mətbəxə getdi, lakin taxçanın üstündə bomboş qablardan başqa heç nə görmədi. Buna görə də geri qayıdıb anasına dedi:

– Hələ gəlməyiblər.
– Heç biri gəlməyib?
– Heç biri.
– Gəlsələr də, gəlməsələr də – səbri tükənmiş ana dilə gəlmişdi,
– fərqi yoxdur, onsuz da onların biri ilə şam edəcəyəm.
– Necə yəni şam edəcəksən! Axı, onlar hələ gəlməyiblər.
– Cəhənnəmə gəlsinlər! – qadın çımxırdı, – yeri, piroqların ən yaxşısını bura gətir.
– Ana can, axı, piroqların nə yaxşısı, nə də pisi var, – qız dil-ləndi, – mən piroqların hamısını yemişəm. Onlar yenidən gəlməsələr, mən hardan sənə piroq gətirim.
Əlacı hər şeydən kəsilmiş qadın cəhrəni qapının yanına qo-yub ip əyirdi. Qadın ipi əyirdikcə dodaqaltı züm-zümə etməyə başladı:

Qızım bu gün beş dənə piroq aşırıb,
Qızım bu gün beş dənə piroq aşırıb.

Elə bu anda kral küçədən keçirdi. O, qadının zümzüməsini eşitsə də, sözlərini başa düşməyib ayaq saxladı, qadına yaxınlaşmış xəbər aldı:

– Oxuduğun mahnı kimin haqqındadır, möhtərəm ana?

Qızının əməllərini kralın hüsurunda etiraf etməyə xəcalət çəkən ana nəğməsinin sözlərini dəyişərək belə oxudu:

Mənim qızım beş yumaq sapı bircə günə əyirir,
Mənim qızım beş yumaq sapı bircə günə əyirir.

– Pərvədigara! – kral sevinc içərisində ucadan dedi, – mən ömrümdə belə sap əyirən görməmişəm!

Kral sonra üzünü qadına tutub dedi:

– Bura bax, mən özümə çoxdandır ki, həyat yoldaşı gəzirəm. İndi sən qızınla evlənmək niyyətindəyəm. Bilirsən nə var, – kral sözünə davam etdi, – ilin on bir ayını sən qızın ürəyi istəyən ləziz nemətlərdən dadacaq, qəlbinə yatan paltarları geyəcək, kimlərlə istəsə oturub-duracaq. Amma ilin sonuncu ayında

hər gün beş yumaq sap əyirəcək. İşdir, əgər əyirməsə, mən sənin qızını edam edəcəyəm.

– Çox yaxşı, – ana sevinclə razılaşıdı. Qızının təmtəraqlı toy günü ananın gözünün qabağına gəldi. “Beş yumaq sapı əyirməyə gəldikdə, – ana düşündü, – vaxtı gələndə buna da bir çarə qılırıq. Allah kərimdir, bəlkə o vaxtacı sapı əyirmək kralın yadından çıxdı!”

Bəli, kral toy edib qızla evləndi. Düz on bir ay gənc kraliça ürəyi istəyəni yeyib – geydi, hər şeyi unudub dünyanın kefini çəkdi.

Vaxt ötüb vədə yaxınlaşanda gündə beş yumaq sapı əyirmək fikri qızı narahat etməyə başladı. “Allah, görəsən, bu məsələ kralın yadından çıxıb ya yox” – o fikirləşdi.

Kral da nədənsə bu məsələdən söhbət salıb kəlmə kəsmirdi. Sap məsələsinin kralın yadından çıxması qızın ağına yaman batmışdı. Amma kral on birinci ayın axırınıcı günü qızı aparıb o vaxtacı görmədiyi bir otağa saldı. Otaqda cəhrədən və bir kətildən başqa heç nə gözə dəymirdi.

– Hə, əzizim, sabah səni bu otağa salıb ağzını qıfıllayacağam. Otaqda bir az yemək, beş yumaq da kətan lifi olacaq. Axşamacan o lifləri əyirib qurtarmasan, başını bədənindən ayıracağam!

Kral bu sözləri deyib öz işinin dalınca getdi. Yazıq qız qorxusundan öfkəyə dönmüşdü. İş burasında idi ki, qız ömrü boyu tənbellik mərəzinə tutulub əlini ağdan-qaraya vurmamışdı. Heç sap əyirmək də əlindən gəlmirdi. “Sabah mənim halım necə olacaq?” o fikirləşdi, “Gecə mənə kömək etmək üçün kim gələcək ki!” Naçar qalmış qız kətlin üstündə oturub hıçqırdı. İlahi, adam necə acı-acı ağlayarmış!

Elə bu dəm gözlənilmədən qapının asta-asta döyüldüyünü eşitdi. Bir göz qırpımında qız ayağa qalxıb qapını açdı.

Sizcə o nə görsə yaxşıdır? Qızın qarşısında uzun quyruqlu bapbalaca, çəlimsiz bir qara şeytan dayanmışdı. Şeytan maraqlı içərisində qızı süzüb xəbər aldı:

– Nə üçün gözünün qorasını sıxırsan?

– Sənə nə var?
– Elə-belə. Hər halda nə üçün ağladığımı mənə desən, pis olmaz.
– Desəm də, deməsəm də heç bir xeyri olmayacaq.
– Bilmək olmaz, – şeytan qımışaraq uzun quyruğunu tovladı.
– Madam ki, belədir, – kraliça köks ötürdü, – dərdimi sənə söyləməkdən mənə bir xeyir gəlməsə də, yəqin ki, ziyan da dəyməz.

Beləliklə qız ayağa qalxıb piroqdan tutmuş sap məsələsinə-cən hər şeyi bircə-bircə şeytana söyləyərək ürəyini boşaltdı.

– Bu, mənim əlimdə su içmək kimi bir şeydir, – bapbalaca qara şeytan dilə gəldi, – mən hər səhər sənin pəncərəyə yaxınlaşıb kətan lifini götürər, axşam beş yumaq sap gətirərəm.

– Əmək haqqın nə olacaq? – qız soruşdu.

Qaraca şeytan gözlərini qıyıb bic-bic qıza baxdı, sonra cavab verdi:

– Hər axşam səndən üç dəfə adımın nə olduğunu soruşacağam. On ikinci ay başa çatınca adımı tapa bilməsən, mənim olacaqsan!

Bir ay içində şeytanın adını tapacağına şübhə etməyən kraliça fikrə gedib cavab verdi:

– Çox yaxşı, razıyam.

– Çox gözəl, çox da pakizə! – deyər şeytan məmnun halda uzun quyruğunu fırlatdı.

Ertəsi gün səhər tezdən kral öz arvadını götürüb o otağa apardı. Artıq otağa bir günlük yemək və kətan lifi qoyulmuşdu. Kral üzünü arvadına tutub dedi:

– Bu da səninçün kətan lifi, arvad, axşama kimi beş yumaq sap əyirməsən, başın bədənindən ayrılacaq ha.

Bir an içində kral dönüb otaqdan çıxdı, qapını kilidlədi. O yenicə getmişdi ki, otağın pəncərəsi döyüldü. Kraliça cəld atılıb pəncərəni taybatay açdı. Bapbalaca qara şeytanı pəncərənin qarşısında oturan gördü.

– Liflər hanı? – şeytan xəbər aldı.

– Budur ey, – deyib kraliça lifləri şeytana verdi.

Bəli, axşamçağı pəncərə yenidən döyüldü. Kraliça o dəqiqə ayağa qalxıb pəncərəni açdı. Əlbəttə, gələn bapbalaca qara şeytan idi. O, qucağında beş yumaq sap gətirmişdi.

– Bu da sənin beş yumaq sapın, – deyər şeytan yumaqları qıza verdi, – İndi de görüm mənim adım nədir?

– Yəqin ki, Billdir, elə deyilmi?

– Elə şey yoxdur, tapa bilmədin.

– Onda Nəddir, elə deyilmi?

– Xeyr, Ned deyil.

– Bəlkə, Markdır?

– Xeyr, xeyr, Mark da deyil – şeytan cavab verib quyruğunu yellədirək uçub getdi.

Beləliklə kral axşam otağa gələndə beş yumaq sapın hazır olduğunu gördü.

– Belə çıxır ki, bu axşam sənin boynunu vurmaq lazım gələcək, mənim əzizim, – kral əda ilə dedi, – səhər tezdən sənə yenə yemək və kətan lifi gətirəcəklər.

Sonra kral çıxıb getdi.

Hər gün qıza kətan lifi və yemək gətiriləndən sonra, bapbalaca qara şeytan bir qayda olaraq səhər-axşam qızın yanında zühur edirdi. Kraliça bütün günü fikrə gedirdi ki, axşam şeytan gələndə onun adını yoza bilsin. Amma şeytanın adını yozmaq kraliçaya müəssər olmurdu ki, olmurdu. On ikinci ay sona yaxınlaşdıqca qaraca şeytan sevinc qarışıq hikkə ilə kraliçaya nəzər salır, qız hər dəfə onun adını yoza bilməyəndə quyruğunu daha tez-tez yellədir.

Nəhayət, on ikinci ayın qurtarmasına bircə gün qaldı.

Hər axşam olduğu kimi şeytan yenə beş yumaq sap qoltuğunda gəldi, kraliçadan xəbər aldı:

– De görüm, adımı tapa bilmisən, ya yox?

– Nikodim deyil ki?

– Yox, tapmadın.

– Səml də deyil?

– Xeyr, xeyr.

– Onda, bəlkə Mefusalemdir?

– Yox, yox, heç o da deyil – şeytan bağırdı, gözləri ocaqda qızaran kömür kimi alışıb – yandı, – Bura bax, ay qadın, ayın qurtarmasına bircə gün qalıb ha! Tapa bilməsən, sabah axşam mənim olacaqsan!

Bu minvalla qaraca şeytan sözlərini tamamlayıb yoxa çıxdı.

Kraliçanın canına vəlvələ düşdü. Elə bu dəmdə qız kralın ayaq səslərini eşitdi. Kral otağa daxil olub beş yumaq sapı hazır görüb dedi:

– Hə, əzizim, mənə belə gəlir ki, sabah axşama kimi sən yenə də beş yumaq sap əyirəcəksən. Mən də səni edam etməyəcəyəm. Gəl birlikdə əyləşib şam edək.

Beləliklə həm şam yeməyi, həm də kral üçün ikinci bir kətil gətirdilər. Hər ikisi əyləşib şam etməyə başladılar. Kral bir-iki tikə çeynəyib udandan sonra yeməkdən əlini çəkib gülməyə başladı.

– Sənə nə olub? – kraliça xəbər aldı.

– Qulaq as, deyim, – kral dilləndi, – bu gün ova çıxmışdım. Gəzə-gəzə gəlib meşədə heç vaxt görmədiyim bir yerə çıxdım. Orda bərbad vəziyyətə düşmüş əhəng dolu bir çala vardı. Birdən o çaladan qulağıma vızıltı səsi gəldi. O dəqiqə hoppanıb atdan yerə düşdüm, çalanın qırağına ayaq basıb aşağı boylandım. Çalada kimi görsəm yaxşıdır, arvad? Çox gülməli, məzəli bapbalaca qara bir şeytan gözümə dəydi. Səncə, şeytan o çalada nə etsə yaxşıdır? Çər dəymiş çalanın dibində oturub bapbalaca bir cəhrə ilə sap əyirirdi. Sapı ildırım sürətilə əyirdikcə quyruğunu fırladır, öz-özünə zümzümə edirdi:

Nimmi nimmi not,
Adım – Tom Tit Tot.

Bu sözləri eşidən kimi kraliçanın qəlbi fərəhlə doldu, amma sevincini güclə boğub heç nə demədi. Səhəri gün qaraca şeytan kətan lifini aparmağa gələndə kraliçanı tənəli baxışlarla süzdü. Qaranlıq düşüb şər qarışanda kraliça pəncərənin döyüldüyünü eşitdi. O, pəncərəni açan kimi bapbalaca qapqara məxluc özünü

içəri soxdu. İlahi, şeytan elə şaqqanaq çəkirdi ki, ağzı qulağının dibinə çatırdı! Quyruğunu elə sürətlə fırladı ki, gözlə izləmək mümkün deyildi.

– Bir de görüm, axı mənim adım nədir? – şeytan beş yumaq sapı qıza uzadaraq xəbər aldı.

– Solomondurmu? – qız qorxaq səslə elə soruşdu ki, sanki qəlbini vahimə basmışdı.

– Yox, tapmadın! – şeytan sevincək səsinə başına atıb qıza yaxınlaşdı.

– Bəs, Zebedey də deyil?

– Əlbəttə ki, yox! Tapa bilmədin! – deyən şeytan qəhqəhə çəkib quyruğunu ildırım sürətilə fırlatdı.

– Yaxşı – yaxşı fikirləş, qadın! – o, əlini əlinə sürərək xəbərdarlıq etdi, – bir də səhv etsən, sən mənimsən ha!

Sözünü tamama yetirən şeytan qapqara cılız pəncəsini qıza tərəf uzatdı.

Başını qaldırıb gözlərini şeytana zilləyən qız geriyə bir-iki addım atıb ürəkdən güldü. Sonra barmağını şeytana tuşlayaraq avazla dedi:

Nimmi nimmi not,
Adın – Tom Tit Tot.

Hə, əzizlərim, şeytan bu sözləri eşidən kimi vızıltı ilə pəncərədən çıxıb qaranlıqda yoxa çıxdı. Bir də o yerlərə gəlib qızın gözünə görünmədi.

QAMIŞ PAPAQ

Lap qədim zamanlarda varlı bir kişi yaşayırdı. Onun üç qızı vardı. Günlərin birində kişini fikir götürdü. İstədi ki, öyrənsin qızları onu çox istəyir, ya yox. Odur ki, böyük qızından soruşur:

– Məni çoxmu istəyirsən, qızım?

– Əlbəttə, ata, – o, cavab verir. – Mən səni həyatım qədər sevirəm.

– Çox yaxşı, – ata deyir.
Sonra ortancıl qızından soruşur:
– Bəs sən necə, məni çoxmu istəyirsən, qızım?
– Əlbəttə, – o cavab verir. – Mən səni dünyada hamıdan çox sevirəm.

– Çox yaxşı, – ata deyir.
Axırda üçüncü qızından soruşur:
– Sən necə, atanı çoxmu istəyirsən, qızım?
– Əlbəttə, təzə ət duz istəyən kimi mən də səni sevirəm – o cavab verir.

Bu sözü eşidən ata bərk əsəbiləşdi.
– Yox, sən məni istəmirsən, – dedi. – Günü bu gündən evimdə qalmayacaqsan.

Beləliklə, ata qapını qızın üzünə çırpıb onu evindən qovdu.
Hə, qız da üz tutub düz aşdı, dərə keçdi, axır ki, gəlib bir bataqlığa çıxdı. Oralardan xeyli qamış yığıdı, özünə papaqlı bir paltar hördü. Hördü ki, onu başdan ayağa əyninə keçirsin, altdakı təzə paltarını görənlər olmasın. Sonra yenə yola düzəldi, az getdi, üz getdi, dərə-təpə düz getdi, axır gəlib bir evə çatdı. Qapını döyüb:

– Sizə qulluqçu lazım deyil ki? – soruşdu.
Evin sahibi.
– Yox, istəmirik, – deyər cavab verdi.
Qız dedi:
– Mənim daha gedəsi yerim yoxdur. – Pul-zad istəmirəm, Nə iş desəniz görərəm.

– Yaxşı, – dedilər, – əgər küpələri yumaq, qazanları təmizləmək istəyirsənsə, qal.

Hə, qız da beləcə burada qaldı. Küpələri yudu, qazanları təmizlədi, bütün çirkli işlərin qulpundan yapışdı. Bu evdə öz adını açıb heç kimə söyləmədi. Odur ki, onu “Qamış papaq” deyər çağırıdılar.

Günlərin birində qonşulardan birinin evində rəqs gecəsi olardı. Qulluqçulara da ora getməyə izin vermişdilər ki, əsil-nəcabətli cavanlara tamaşa eləsinlər. Amma Qamış papaq dedi ki, yorulub tamam əldən düşüb, ora gedə bilməyəcək. Odur ki, evdə qaldı. Di gəl hamı çıxıb gedəndən sonra qamış paltarını

çıxartdı, özünə bəzək-düzək verib rəqsə getdi. Burada heç kəs onun kimi belə qəşəng geyinib-kecinməmişdi.

Hə, ev sahibinin – aşpazın oğlu da burada idi. O, qızı görən kimi bir könüldən min könülə ona vuruldu. Bütün rəqsləri onunla oynadı.

Rəqs gecəsi qurtarmamış Qamış papaq aradan çıxıb evə gəl-di. O birisi qulluqçular geri qayıdanda isə qamış paltarını geyinib özünü yuxuluğa vurmuşdu.

Hə, səhərisi gün qulluqçular üzünü ona tutub dedilər, – Heç bilirsən orda kim var idi, Qamış papaq?

– Kimiydi ki? – o soruşur.

– Ən gözəl bir xanımydı. Heç bilirsən necə bəzənib-düzən-mişdi. Ev sahibimizin oğlu gözünü heç ondan çəkmirdi.

– Nə yaxşı, kaş mən də onu görə biləydim, – Qamış papaq deyir.

– Hə, bu axşam yenə rəqs olacaq, ola bilsin ki, o da gələ.

Amma elə ki, axşam oldu, Qamış papaq dedi ki, bəs çox yorulub onlarla gedə bilməyəcək. Amma qulluqçular gedən kimi o, qamışdan hördüyü paltarını çıxartdı. Özünə bəzək-düzək verib yenə rəqsə getdi.

Ev sahibi – aşpazın oğlu nəzərləri ilə qızı axtarıb tapdı. Bütün rəqsləri onunla oynadı, gözlərini ondan çəkmədi. Amma rəqs gecəsi qurtarmamış Qamış papaq aradan çıxıb evə gəl-di.

O birisi qulluqçular geri dönəndə o, qamış paltarını geyinib özünü yuxuluğa vurdu.

Səhərisi gün qulluqçular təzədən ona dedilər:

– Hə, Qamış papaq, gərək sən də gələydin, o xanımi görəydin. O yenə elə bəzənib-düzənmişdi ki, sahibimizin oğlu gözünü heç ondan çəkmirdi.

– Nə yaxşı, – o deyir. – Kaş mən də onu görə biləydim.

– Hə, – onlar söyləyir, – bu axşam da rəqs olacaq. Bizimlə gedə bilərsən. Yəqin ki, o da orada olacaq.

Axşam düşdü. Qamış papaq dedi ki, yorulub tamam əldən düşüb gedə bilməyəcək, evdə qalacaq. Amma elə ki, onlar çıxıb getdi, qamışdan hördüyü paltarını çıxartdı, özünə bəzək-düzək verib rəqsə getdi.

Ev sahibi – aşpazın oğlu qızı görəndə çiçəyi çırtladı. Bütün rəqsləri onunla oynadı. Gözünü ondan çəkmədi. Bu dəfə də, o, oğlana nə adını, nə də haradan gəldiyini dedi. Odur ki, oğlan qıza bir üzük bağışladı və dedi ki, bir daha onu görməsə, ürəyi partlayacaq.

Hə, bu dəfə də o, rəqs qurtarmamış aradan çıxıb evə gəldi. Qulluqçular geri dönəndə o, qamış paltarını geyinib yenə özünü yuxuluğa vurmuşdu.

Səhəri gün yenə deyirlər:

– Eh, Qamış papaq, bax dünən də gəlib çıxmadın. Daha o xanımlı görə bilməyəcəksən. Ona görə ki, daha rəqs gecəsi olmayacaq.

– Neyləmək olar. Amma mən onu elə görmək istəyirdim ki?! – qız deyir.

Ev sahibi – aşpazın oğlu yer qalmadı ki, gedib onu soraqlamasın. Amma hara getmişdisə, kimdən soruşmuşdusa, qızı gördüm deyən olmamışdı. Onun üçün yamanca darıxmışdı. Get-gedə halı pisləşdi, yatağa düşdü.

– Ona yeməyə duru bir şey bişir, – ev sahibi aşpaza deyir. – Gör nə hala düşüb, qızın məhəbbəti gör onu nə günə salıb.

Ev sahibi – aşpaz yemək bişirməyə hazırlaşır ki, Qamış papaq içəri girdi.

– Bişirdiyin nədir? – o soruşdu.

– Sıyıq, – aşpaz cavab verir. – Bəlkə özünə gəldi. Görmürsənmi yazıq nə günə düşüb.

– İcazə ver, mən hazırlayım, – Qamış papaq deyir.

Hə, aşpaz əvvəlcə razılaşmadı, amma sonra nə fikirləşdisə, razılıq verdi və Qamış papaq başladı sıyıq bişirməyə. Elə ki, sıyıq hazır oldu, aşpaz gəlib yeməyi aparmamış barmağındakı üzüyü çıxarıb xəlvəti onun içinə atdı.

Xəstə oğlan sıyığı yeyib qurtaranda qabın dibində üzük gördü.

– Aşpazı, anamı çağırın – deyə qışqırdı.

Bir az keçmiş anası gəlib çıxdı.

O soruşdu:

– Bu sıyığı kim bişirib?

– Mən, – o, qorxudan cavab verir.

Oğlan anasını süzüb:

– Yox, sən bişirməmişən, – deyir. – Düzünü de, kim bişirib?

– Qamış papaq! – ana cavab verir.

– Onu yanıma göndərin, – oğlan əmr edir.

– Sıyığı sən mənə hazırlamısan? – qızdan soruşur.

Qız cavab verir:

– Hə, mən.

Oğlan soruşur:

– Bəs bu üzüyü kimdən almısan?

– Kim verib ondan – qız deyir.

– Elə isə sən kimsən? – oğlan soruşur.

– İndi özün görərsən, – deyə qız qamışdan hördüyü paltarını çıxartdı. Gözəl-göyçək paltarında onun qabağında dayandı.

Hə, ev sahibinin – aşpazın oğlu tezliklə sağaldı. Az vaxta onların toyu olmalıydı. Bu elə bir toy olmalıydı ki! Vilayətdə nə qədər yaxın, uzaq adam varıydı, hamısı toya dəvət olunmuşdu.

Qamış papağın atasını da toya çağırmışdılar. Amma qız heç kimə kimliyini açıb söyləməmişdi. Amma toya lap az qalmış o, ev sahibi – aşpazın yanına gəlib deyir:

– Yeməyə ət xörəyi hazırlayarsan, amma heç birinə duz vurmazsan.

– Yaxşı düşməz, ətin onda nə dadı olar, – aşpaz deyir.

– Heç nə olmaz, – qız cavab verir.

– Yaxşı, siz deyən olsun, – aşpaz razılaşıır.

Hə, toy günü gəlib çatdı. Bəylə gəlinin kəbinini kəsdilər. Sonra camaat yemək masasının başına keçdi.

Elə ki, ətin tamına baxdılar, gördülər ki, yeyiləsi deyil, yemədilər. Amma Qamış papağın atası əvvəlcə bir tikə götürdü, sonra o birisini və başladı gözünün yaşını sel kimi axıtmağa.

– Sizə nə olub?! – ev sahibi – aşpazın oğlu soruşdu.

– Eh, – o cavab verir. – Mənim bir qızım vardı. Bir gün ondan soruşdum ki, sən məni nə qədər istəyirsən, o da cavab verdi ki: “Təzə ət duz istəyən kimi”. Mən də onu evimdən qovdum, elə fikirləşdim ki, məni sevmir. Bax, indi görürəm ki, o məni hamıdan çox istəyirmiş. Eh, yəqin ki, indi o heç salamat da deyil.

– Y-o-x, a-ta, o, burdadır, – deyə Qamış papaq özünü atasının üstünə atır. Onun boynuna sarılır.

Hə, bundan sonra onlar beləcə şən – bəxtəvər yaşadılar.

HEÇ NƏDƏN QORXMAYAN MERİ

Biri vardı, biri yoxdu, bir fermada Meri adlı bir qız yaşayırdı. Bir dəfə fermer dostları ilə oturub yeyib-içirdi. Onların içkiləri qurtarır. Fermer ayağa qalxıb deyir:

– Narahat olmayın, indi Meri zirzəmiyə düşər və bizə bir şüşə də likör gətirər.

Çox qaranlıq gecə olduğu üçün fermerin dostları deyir:

– Əlbəttə, Meri belə zülmət gecədə bayıra tək çıxsın, qorxusundan ödü ağzına gələr.

– Elə şey yoxdur. Meri nə ölüdən, nə də diridən qorxur, – fermer etiraz edir.

Beləliklə Meri zirzəmiyə enib bir şüşə likör gətirir.

Nəql edirlər ki, Merinin belə cəsəətli olması fermerin dostlarını çox təccübləndirir. Amma fermer sözünə davam edərək deyir:

– Əziz dostlar, təccüblü heç nə yoxdur. Meri gündüz də, gecə də hara istəsə gedə bilər, çünki o, nə ölüdən, nə də diridən qorxur.

Fermer dostlarına bir qızıl camdan mərc gəlməyi təklif edib bildirir ki, onlar elə bir şey düşünüb deyər bilməzlər ki, Meri onu edə bilməsin. Dostlarından biri fermerin mərci ilə razılaşıb gələn həftənin bu günü görüşməli olacaqlarını ona söyləyir və deyir ki, Merinin edəcəyi işi də həmin gün müəyyən edəcək. Bundan sonra o, qoca keşişin yanına gedir və kilsənin açarını ondan alır. Sonra özünü qoca qəbirqazanın yanına verib ona da pul təklif edib razı salır ki, kilsəyə daxil olsun, ölüxanada gizlənilib, qorxmaz Meri gələndə onu qorxutsun. Vədə tamam olub onlar bir yerə yığılıqdan sonra fermerin dostu deyir:

– Sənin Merin bax bu işi edə bilməz – o, gecəyarı tək-tənha kilsəyə daxil olub ölüxanaya girməz və bir kəllə sümüyü gətirməz!

Bunu eşidən Merinin tükü də tərپənmedi. O, ayağa durub səs-siz-səmirsiz kilsəyə tərəf yollandı. Çatan kimi itələyib ölüxananın qapısını açdı və yerdən bəni-insanın kəllə sümüyünü götürdü.

Elə bu vaxt qoca qəbirqazan qapının dalından boğuc səsle dilləndi:

– Qoy o qalsın, axı o mənim anamın kəllə sümüyüdür.

Meri əlindəki kəllə sümüyünü yerə atıb başqasını götürdü. Qoca qəbirqazanın boğuc səsi yenidən eşidildi:

– Amandır, qoy o da qalsın, o da atamınkıdır axı!

Meri o kəllə sümüyünü də yerə atıb başqa birisini götürdü. Əhvalı pərişan olduğu üçün:

– İstəyir atan olsun, istəyir anan, ya bacın, ya da qardaşın, mən kəllə sümüyü aparmalıyam, bildinmi, bu mənim axır sözumdür – deyə Meri kəllə sümüyü əlində ayağa durub bayıra çıxdı və ölüxananın qapısını qıfılladı. Meri evə çatıb kəllə sümüyünü masanın üstünə qoyaraq:

– Bu da sizinçün kəllə sümüyü, ser, – dedi və qayıdıb getmək istəyirdi ki, mərc gəlmiş adam dik atılıb soruşdu:

– Qulağına heç bir səs gəlmədi, Meri?

– Gəldi, gəldi! Hansı səfeh ruhsa məni səsləyib “ona dəymə, o mənim atamın kəllə sümüyüdür, ona da toxunma, o da anamın kəllə sümüyüdür”, dedi. Mən də onun sözünü ağzında qoyub qısaca bildirdim ki, ata, ana, qardaş, ya bacı olsun, mənimçün heç bir fərqi yoxdur. Mənə kəllə sümüyü lazımdır. Mən birini götürdüm, qapını kilidləyib çıxıb gəlmək istəyəndə hansısa qoca ruhun dəlicəsinə çığır-bağır saldığını eşitdim.

Mərci uduzmuş adam çox pərt oldu, çünki o bilirdi ki, ölüxananın qıfıllanmış qapısı arxasında qara-qışqırıq qoparan yalnız qalmış qoca qəbirqazan idi. Bu, doğrudan da belə idi. Dostlar qoca məzarçını açıb buraxmaqçün kilsəyə gələndə onun üzü üstə düşən cəsədini gördülər. Qorxudan onun ürəyi partlamışdı. Merinin ağası ixtiyar sahibi oldu və mərcdən udduğu qızıl camı Meriyə bağışladı.

Bu əhvalatdan xeyli sonra Saffolkun aşağısında güzəranı xoş keçən bir mülkədar vardı. Anası onunla qalırdı. Ömrünün qürub

vaxtı idi. Ay keçdi, il dolandı, bir gün qarı vəfat etdi və onu dəfn etdilər. Amma qarı əbədiyyət evində qərar tutub dincələ bilmir, oğlunun malikanəsinə gedib gəlməkdə davam edirdi. Qarı bir qayda olaraq “nahar vaxtı” zühur edirdi. Bəzən qarının kölgəsi tamam, bəzən də yarımçıq şəkildə gözə görünürdü. Amma əlləri harada olsaydı, oradan da çəngəl və bıçağın götürüldüyünü və havada əyri-üyrü xətlər cızdığını görmək olurdu. Bu hadisə nö-kər-naibi o qədər qorxuya salmışdı ki, hamı baş götürüb qaçma-ğa başlamışdı və mülkədar qəm dəryasında batmışdı. Bir dəfə mülkədara üç kənd aralıda yaşayan və heç nədən qorxmayan qız haqqında söhbət açdılar. Mülkədar atını səyirdib o kəndə gəldi və başına gələn əhvalatı ətraflı şəkildə qıza söylədi və qızdan xahiş etdi ki, mümkünsə onun evində qulluqçu işləsin. Qız ona bildirdi ki, ruhları saya salmır və qulluqçu işləməyə razıdır, bir şərtlə ki, məvacibi bir az artıq olsun.

Razılaşdılar və qız mülkədarla çıxıb getdi. Qızın gördüyü ilk iş süfrə başında qarının ruhu üçün həmişə sahmanla saxladığı yer oldu. Qız bir qayda olaraq çəngəl və bıçağı bir-birinin üstünə xaç şəklində qoymamağa həmişə diqqət yetirirdi. Qız qarının ruhuna tərəvəzi və başqa şeyləri elə ötürürdü ki, elə bilirdin ki, ruh canlı bir adamdır. Və həmişə müraciətlə “İstiot, madam”, ya da “Duz lazımdırımı, xanım” deyərdi. Qızın xoş rəftarı qoca ruhu məmnun edər, amma ondan səs-səmir eşidilməzdi. Mülkədar bəzi hüquq məsələlərilə əlaqədar Londona gedənəcən hadisələr bu şəkildə davam edirdi.

Mülkədar Londona gedən günün səhəri Meri dizləri üstə çöküb qonaq otağındakı buxarını silib təmizləyirdi ki, nazik bir şeyin qapıdan içəri keçdiyini gördü. Azacıq aralı qalmış qapı tayıbatay açıldı və aydın oldu ki, gələn qarının ruhudur. İçəri girmiş ruh dikəlib ilk dəfə olaraq dil açdı və soruşdu:

– Sən məndən qorxursanmı, Meri?

– Xeyr, xanım, səndən qorxmaq üçün heç bir səbəb yoxdur, çünki sən ölüsən, mənse diri.

Qızın cavabı qoca ruhu tamam çaşbaş saldı, lakin o, yenə də soruşdu:

– Meri, sən mənimlə zirzəmiyə gedərsənmi? Getsən, lampa götürməməlisən. Sənin yoluna mən özüm işıq salacağam.

Beləliklə onlar zirzəmiyə gedən pillələrlə aşağı düşdülər. Qoca ruh köhnə fənər kimi işıq saçırdı. Onlar zirzəmiyə çatan kimi ruh bir neçə dağınıq kərpicə işarə edib dedi:

– O kərpicləri yığışdır.

Qız ruhun sözlərinə əməl etdi və gördü ki, kərpiclərin altında iki kisə qızıl var.

Ruh sözünə davam etdi:

– Meri, o böyük kisə sənin ağanın, balaca kisə isə qoy sənin olsun. Çünki sən cəsur qızsan və buna layıqsən.

Bunu deyib qoca ruh qeyb oldu və bir də heç vaxt gözə görünmədi. Meri çox çətinliklə zülmət qaranlıqda yolu tapıb zirzəmidən çıxdı. Üç gündən sonra mülkədar qayıdıb gəldi və dedi:

– Sabahın xeyir, Meri, mən gedəndən bəri anamı heç görmüsənmi?

– Bəli, ağa, görmüşəm. Zirzəmiyə getməyə qorxmursansa, gəlin mənimlə gedək və mən sizə bir şey göstərim.

Mülkədar güldü, sonra dedi ki, Meri olan yerdə o heç nədən qorxmur.

Onlar şam yandırıb zirzəmiyə endilər. Meri kərpicləri aralayıb dedi:

– Burada iki kisə qızıl var. Böyük kisə mənim, balaca sizin.

– Aman allah! – mülkədar heyrətləndi.

Ona elə gəldi ki, anası böyük kisəni ona verib. (Doğrudan da belə idi). Amma mülkədar nə edə bilərdi!

Amma qorxmaz qız sonralar həmişə çəngəllə bıçağı xaç şəklində bir-birinin üstünə qoyardı ki, ruh Merinin nə etdiyini oğluna söyləməsin. Bir müddət sonra mülkədar hər şeyi götür-qoy etdi və cəsur Meri ilə evlənib hər iki qızıl kisəsinə sahib oldu. Və o həmişə içib sərxoş olduqdan sonra Meri üçün dürlü-dürlü şeylərdən söhbət açardı. Bizə belə gəlir ki, Meri qoca ruha kələk gəldiyi üçün buna layiq idi.

SEHRBAZIN DƏFNİ

Lankaşir mahalında çox az yer tapılar ki, orada sehrbaz olmasın. Penvortam meşəsinin qırağı ilə uzanan şose yolunun yaxınlığındakı Kasl dağının ətəyində xırda bir ferma yerləşir. Fermanın yanından uzanan çəmənlik böyük çaya gedib çıxır. Eşitmişəm ki, əlli-altmış il bundan əvvəl bir gecə həmin fermadan iki adam çıxıb Lonqton kəndinə evlərinə gedirlərmiş. Onlardan biri mal həkimi imiş və fermada çox iş olduğuna görə ləngiyib gecə yarısına qalıblarmış.

Gecə yarısı olmasına baxmayaraq çox aydın bir gecə idi, bədirələnmiş ay sükuta qərq olmuş çölə-düzə işıq saçırdı. Süd kimi aydın gecənin qoynuna elə lal sükut çökmüşdü ki, sanki xəfif meh da yuxuya gedib susmuşdu. Küləkdən əsər-ələmət yox idi, nə bir yarpaq xışıldayır, nə də bir ot tərpnəirdi. Dağın belinə qurşaq kimi dolanmış çala-çuxur araba yolu ilə sürətlə aşağı düşən iki nəfərin addım səsləri dağı-dərəni bürümüş ölüm sükutunu pozurdu.

Yolçular yaxınlıqda köhnə qəbiristanın yanından keçirdilər. Qəbiristanın yanındakı döngədən səyyahlar keçərdi. Qəbiristanın mamır basmış alçaq hasar divarlarından köhnə dəbli baş daşları nəzərə çarpırdı. Onlar elə şax dayanmışdı ki, elə bil torpağa gömülmüş neçə-neçə həyatın keşikçiləri idi. Əbədiyyət yuxusuna getmişlərə yarpaqların həzin pıçılıtsı, əsən küləyin xəfif xışılıtsı kədərli layla çalırdı.

O, iki nəfər qəbiristanın küncündəki darvazanı açan kimi kilsənin zəngi çalındı. Gecənin yarısı idi.

– Saat on ikidir ki! – yaşlı adam dilləndi.

– Neynək, olsun, – uca boylu, gənc dedi. – Günümüzün biri də ötüb keçir. Hamıya danışmasam, bağrım çatlar. Bizi görməsələr

çox yaxşı olar. Ay can, ay can, vaxtımız yamanca daralıb. Adam, elə baxırsan ki, elə bil saatın on ikini vurması sənin vecinə deyil. Rəngin də dəyişməyib. Sən allah, kəc-kəc baxma mənə.

Yaşlı kişi əllərini ovuşdura-ovuşdura gülümsədi, sonra ciddi görkəm alıb dedi:

– Yavaş danış, Robin, lap pıçıltı ilə danış. Heç danışmasan, lap yaxşı olar! Vallah uşaqsan ki, uşaq! Amma özünü hamıdan ağıllı hesab edirsən. Heç ağılına da gəlmir ki, divarların da qulağı var. Axı, nə üçün ana quşlar dura-dura balaları civildəşir?

Onlar söhbət edə-edə darvazadan uzaqlaşıb səki ilə irəlilədilər. Gəlib sıx yarpaqların ay işığının qabağını kəsdiyi qaranlıq bir yerə çıxdılar. Sürətlə addımlayıb gözətçi budkasına çatanda gözlənilmədən gurultulu zəng səsləri sükutu pozdu. Hər iki yolçu yerə mıxlanıb qulaqlarını şəkildilər.

– Əşşi, bu elə-belə zəngdir, – Adam dedi. – Görəsən, gecənin bu vaxtı kim oyaqdır? Axı, gərək zəng çalınmaydı. Mən bu işə məəttəl qalmışam.

– Hay-küy salma! – Robin pıçıldadı. – Səsini ud və yerindən qımıldanma! Qoy görək, zəngi çalan kimdir.

Nə qədər ki, zəng çalınırdı, onların hər ikisi nəfəsini içəri çəkib sakitcə dayandı və sonra Adam dedi: – Zəngi çalan sən yaşda olar, tap görüm o kimdir?

– İndicə biz oradan keçəndə zəng qülləsindən işıq gəlmirdi. İndi isə gəlir. Bax, bax! Eh, kaş indi çarpayımnda uzanıb yuxu bişirəydim və belə şeylər görməyəydim!

Adam dedi:

– Vallah düz deyirsən. Amma qoca Cemminin heç tükü də tər-pən-mir. Axı, niyə tər-pənsin ki, ey! Zalım oğlu bütün ömrünü ölü-lərin arasında keçirib, uf da deməyib. O, ölü-lərin nəyindən qorxa-caq ki! Deyilənə görə, imkan düşəndə o, ruhlarla zarafat da eləyir. Yaxşı, məzarda qorxulu nə var ki! Amma xorttamış ölü-lər isə başqa məsələ! Bilirsən nə var, nə qədər ki, gec deyil, gəl buradan rədd olub uzaqlaşaq. Qardaş, sabah bu haqda laqqırtı vurarıq da!

Onlar söhbəti yarımcıq qoyub gözətçi budkasına yaxınlaşdılar. Budkaya çatmağa bir neçə addım qalanda darvazalar səssiz-

səmirsiz taybatay açıldı. Cırıltılı zəng səsi eşidildi. Hər ikisi təlaş içərisində geri çəkildi. Başında qırmızımtıl papağı olan qara geyimli, bəstə boylu bir məxluq səkinin üstü ilə addımlaya-addımlaya çox lətif səslə bir neçə anlaşılmaz sözü təkrar edirdi.

– Amanın günüdür, gəl qaçaq, dostum! – qorxudan nəfəsi kəsilən Adam qışqırdı. – Allah eşqinə, qaçaq canımızı qurtaraq! O gördüyün ruhdur, ruh! Amma onu da bilirəm ki, onları sancmasan, işlərinə qarışmasan, sənə heç vaxt toxunmazlar.

Onlar qaçmağa imkan olmadığını görüb kürəklərini yoğun bir ağacın gövdəsinə söykədilər. Gözlərini zilləyib ay işığında yüngül yerislə var-gəl edən zərif varlığa tamaşa etdilər. Oxuyan olduqca incə xilqət idi, lakin onun oxuduğu mahnının ağırlığını nə Adam, nə də Robin dərk edə bilirdi. Ancaq kədərli misralardan ruhun ölü duası oxuduğu aydın olurdu. İki yoldaş daş kimi sakit dayanmışdı. Bir az sonra o incə xilqət səsinə kəsib ətrafına boylandı. Elə bil ki, kimi isə gözləyirdi. Sonra yenidən qüssəli-qüssəli zümzümə etdi. Yavaş-yavaş oxuyan səslər artıb çoxaldı. Yolun ortasında dayanmış ruh səsinə kəsdi və yalnız duanın nəqəratını oxudu. Çox keçməmiş hər iki dost bir dəstə süvarinin darvazadan içəri girdiyini gördü. Bir qrup bir-birinə oxşayan varlıq cərgəylə iki-iki addımlayırdı. Onların arxasınca papaqlarını əllərində tutmuş başqaları gəlirdi. Qoşa-qoşa addımlayan xilqətlərin ciyində kiçik bir tabut var idi. Tabutun qapağı azca aralı qalmışdı və içindəki cəsəd görünürdü. Arxada yenə də iki-iki irəliləyən balaca adamlar nəzərə çarpırdı. Hamı yas içində qəmli-qəmli oxuyurdu. Məqam gələndə hamı səsinə kəsir və tək-cə birinin avazı eşidilirdi. Axırncı iki varlıq həyəətə daxil olan kimi, darvazalar açıldığı kimi, səssiz-səmirsiz də bağlandı.

Tabut aparanlar yolçuların yanından keçəndə Adam əyilib baxdı, ay işığında tabutun içində xırda bir meyit gördü.

– Robin, əzizim, – o, titrək səslə dedi. – Tabutdakı meyit elə bil ki, sənəin şəklidir.

Qorxudan nəfəsini içəri çəkən Robin tabutu aparanlara tərəf əyilib meyitin doğrudan da ona oxşadığını gördü. Fərq orasında idi ki, cəsədin çöhrəsi sapsarı idi.

Yaslı dəstə ötüb keçən kimi Robin danışmaq istədi, amma dili söz tutmadı. Bilirsinizmi, ruhların gözlənilməz gəlişi və meyi-tin xarici görkəmi onu çox qorxutmuş, əsəblərini sarsıtmışdı. Dəhşətdən gözləri bərələ qalmış Robin yoldaşının çiyinə toxunub qırıq səslə dilləndi:

– Tabutdakı, həqiqətən mən idim, Adam! Bu, mənimçün xəbərdarlıqdır! Görünür, öləcəyəm!

Adam ona ürək-dirək verdi:

– Şübhəsiz ki, Robin, gördüyümüz çox dəhşətli mənzərə idi. Amma qorxma! Mən belə şeylər çox görmüşəm. Bu mərasim bu gecə sona yetəcək. İstər sənə xəbərdarlıq olsun, istərsə də yox. Sənə heç bir xətər toxunmayacaq. Qorxaq olma!

Qərribə müğənnilərin kədər dolu avazı və dəfn zamanı çalınan zəng sədaları hələ də eşidilirdi. Qorxudan canlarına vicvicə düşmüş iki yoldaş dayanıb baxışları ilə süvari dəstəsini müşayiət edirdi.

– Yəqin ki, bu, xəbərdarlıqdır, – Robin yenidən dilləndi. – Kaş, haçan öləcəyimi onlardan xəbər alaydım! Bəlkə də deyərdilər, hə!

– Mənə elə gəlir ki, deməzdilər. – Eşitmişəm ki, onlar çox nadir halda danışirlər. Danışanda da aləmi qatırlar bir-birinə!

– Qatıb eləmirlər. Görürsən ki, məni öldürüblər, – Robin ümidini itirmiş halda əlavə etdi. – İndi də məni dəfn edirlər, elə deyilmi? Bu saat gedib xəbər alacağam. Gəl gedək. Əgər qorxursansa çıx get evə!

– Nədən qorxacağam. Qorxub eləmirəm. Əgər onları istintaq etmək istəyirsənsə, dayanıb axırını gözləyəyəm.

Söhbəti qurtarıb iki yoldaş matəm dəstəsinin arxasınca yollandılar. Köhnə qəbiristanının həyətinə girmək üzrə olan dəstəyə çatdılar. Darvazalar laybalay açıldı. Robin yaxınlaşıb cənazəni aparanlardan titrək səslə soruşdu:

– Deyərsinizmi, yaşamaq üçün mənim nə qədər ömrüm qalıb?

Robinin sualına cavab verən olmadı. Qabaqda gedən sısqqa daha dərin hüznə nəqəratı təkrar etməyə başladı. Xırdacana varlığın dəstənin başçısı olduğunu güman edən Robin əlini uzadıb onun çiyinə toxunan kimi süvarilər dəstəsi bir göz qırpı-

mında qeyb oldu. Darvazalar şappıltı ilə örtüldü. Hər yerə zil qararıqlıq çökdü. Külək hüznü vıyıltı ilə kilsənin və məzarlıqdakı baş daşılarının dövrəsində şivən qopardı. Yarpaqlara yağış damcıları çiləndi, göy gurultusu dağ-daşı lərzəyə saldı, şimşək çaxdı, hər yanda əyri-üyrü işıq zolaqları görünüb yox oldu.

– Axı, mən sənə dedim ki, onlarla işin olmasın, – Adam dilləndi. – Yaxşı qurtarmışıq!

– Nə olub, ey? Səni bilmirəm, amma mən özümü çox yaxşı hiss edirəm. Tərpən evə gedək, – Robin saymazıyana cavab verdi. – Bu haqda camaata heç nə demə, ha! Desən, arvadlar qorxu-ya düşəcək.

İki yoldaş budkanın yanındakı darvazaya yenicə çatmışdı ki, güclü tufan qopdu. Sinələrini tufana sipər edib çox çətinliklə irəliləyə-irəliləyə kənd yoluna çıxdılar.

Robinin daxilində təbəddülat yaranmışdı. Həmişə kənd şənliliklərinin yuxarı başında əyləşib deyib-gülən Robin ciddişib qaraqabaq olmuşdu. İş gününün sonunda veyl-veyl gəzib-dolaşır, adamların gözüne görünməyə qorxurdu. Axşamlar Adamgile gedir, onun cinlər haqqında söhbətinə qulaq asıb vaxtını keçirirdi.

Qəribə olsa da deməliyəm ki, o əhvalatdan heç bircə ay keçməmiş Robin tayadan yıxıldı və yorğan-döşəyə düşdü. Tez-tez halı qarışanda o qorxunc gecə gördüklərini sayıqlamağa başladı və uzun sürən ağır xəstəlikdən sonra gözlərini yumub dünyadan köçdü. Məzarçı qoca Cemmi təzə bir qəbir də qazmalı oldu. Bir müddət bundan əvvəl sehrbaz dəfninin şahidi olmuş iki yoldaşın dayandığı səki ilə Robinin cənazəsini apararların arasında saçlarına qar yağmış Adam da var idi.

NƏNSİ QARI VƏ GÜMÜŞ TÖHFƏ

Nənsi qarı mətbəx sobasının başına yığışib mürgü döyən bir bölük adama dedi:

– Siz necə? Cinlərə inanırsınızmı? Balam, mənəciyəz şəkk etmirəm. Düzdür, heç vaxt onları görməmişəm, ancaq varlığına şübhəm yoxdur.

– Maraqlıdır, amma ağla batan deyil, – ocağa yaxın əyləşmiş qız dilləndi.

Nənsi qarı kinayəli nəzərlərlə qıza baxıb sözüne davam etdi:

– Dediym kimi, cin adlı məxluq görməmişəm, amma onlardan birini südlə xilas etmişəm. Diqqətlə qulaq asın, əhvalat belə baş verib. Bir gün qürub çağı fermada inəyi sağanda qəfildən bir xırda sərnici yerdən sıçrayıb özünü daşa çırpdı. İnanın ki, qorxudan ödüm ağzıma gəldi. Diqqətlə baxıb qarşımda bir parça gümüş gördüm. Çox götür–qoy etdim, amma gümüşün haradan düşdüyünü ayırd edə bilmədim. Aşağı əyilib təəccüblə gözlərimi gümüşə zillədim. Əlimi uzadıb gümüş parçasını götürdüm. Gümüş parpar parıldayır, ay kimi şölə saçırdı; özü də quş kimi yüngül idi, nədən düzəldildiyini söyləmək asan iş deyildi. Sərnici şəklində olan gümüş parçasını daşın üstünə qoymaq istəyirdim ki, altı penslik gümüş pul da gördüm. Dərhal bu qənaətə gəldim ki, yenə süd lazımdır. Gecikmədən sərnici südlə doldurub torpağın üstünə qoydum. Aman allah, sərnici yenicə daşın üstünə qoymuşdum ki, yerindən sıçrayıb gözdən itdi. Fikirləşdim ki, yəqin məni qara basır, ancaq o dəqiqə atamın sözləri yadıma düşdü. O, dönə–dənə deyirdi ki, cinlər adama pul verəndə götürmək, heç kəsə bir kəlmə də deməmək lazımdır. Mən belə də etdim. Allaha and içirəm ki, söz qarnımı deşsə də, bu məsələni sirr kimi udub saxladım. Amma sizə deməliyəm ki, hər axşam bir qayda olaraq sağın vaxtı xırda sərnici və altı penslik gümüş pulu daşın üstündə gördüm və sərnici cəld götürüb südlə doldururdum. Pulun qəlp olmadığını yoxlamaq üçün onu mismarla yoxlayırdım. Günlər ötüb keçirdi və nəhayət bir dəfə ağıma gəldi ki, ürəyimdə qubara dönmüş, dilimin ucunda düyünlənib qalmış bu sirri bircə adama açıb söyləşəm, heç də dünya dağılmaz. Beləliklə, nişanlım Rocer fermaya gələn kimi ağzı yırtıqlıq edib sinəmi dələn sirri açıb ona söylədim. Hə, əzizlərim, atam haqlı imiş. Atalar çox düz deyiblər ki, aşiq gördüyünü çağırar. Bəli, o gündən sonra nə sərnici, nə də altı penslik gümüş pul daş üstündə görünmədi. O vaxtdan bu günəcən onların üzünə həsrət qalmışam. Axıncı dəfə daş üstündən pul götürdüyüm vaxtdan bəri düz qırx il keçib.

BAŞSIZ QADIN

Lonqbric adlı kəndin qurtaracağında Ağ Kəlin ocağı başında kürəyini istiyə verib xoşhallanan Qabriel Fişer mətbəxdə səs-səsə verib oxuyan qulluqçularla xudahafizləşəndə saat on ikiyə az qalırdı.

Qabriel küçəyə çıxdı və ayın işığına qərq olmuş yolla getməyə başladı. Troti adlı iti də yanında idi. Qabriel cəsərlə Tikanlı Təpəyə doğru addımladı. O, tək-tənha hələ çox yol keçib getməli idi. Olduqca aydın və ayazlı bir gecə idi, amma haradansa balaca bir bulud topası gəlib ay işığının qabağını kəsdi. Aləmə zülmət çökdü. O, səliqə-sahmandan uzaq olan kənd daxmalarının arası ilə sürətlə yeriyirdi. Dən bağlamış torpaq ayaqları altında şaqıldayırdı.

Tələsə-tələsə getdiyindən tez-tez ayağı büdrəyən Qabriel eşitdiyi axırncı mahnının bir-iki bəndini dodaqaltı zümzümə edir və arabir qoca Şaflerin söylədiyi çox məzəli əhvalatı yadına salıb gülümsəyirdi.

Qoca Şaflerin nəfəsinin yalanla gedib-gəldiyini hamı bilirdi. Yəqin ki, o, bu dəfə də ağzına gələnə özündən uydurub danışmışdı.

Qabriel yolun ən hündür yerinə çatıb ayaq saxladı. Göz gəzdirib Çinning vadisinə sarı baxdı. Yarpaqları yalayıb keçən xəfif mehın pıçılıtsı, zəif dalğaların qumlu sahillə görüşdüyü vaxt çıxartdığı ecazkar səsləri andırırdı. Nəzərə çarpan kəndli daxmalarının sırsıra bağlamış daşları ayın şəfəqlərini əks edirdi. Camaat isə çoxdan yuxuya getmişdi. Adamın canına vic-vicə salan sükut içərisində hər şey sirli-soraqlı görünürdü; heç nədən qorxmadığını döndə-döndə təkrar edib özünə ürək-dirək verən Qabriel həzin-həzin pıçıldeşən budaqların kölgəsinə çatanda vahimələndi və ürəyindən keçdi ki, kaş, yanında bir adam olaydı. Tələş dolu hissələr qəlbinə sardı; keçən gün tənha sağsağanla rastlaşdığı səhnə birdən yadına düşdü. Gənclik eşqilə çırpınan qəlbinə qurd kimi didib-parçalayan bir neçə qorxulu əhvalat beynində dolanmağa başladı. Bu dumanlı fikirləri qovub özündən uzaqlaş-

dırmağa çalışsan Qabrielin qəlbində belə bir güclü arzu baş qaldırdı ki, kaş, Kempl Endə tez çataydı.

– Belə fikirləşdikcə gözümə cin-şeytan görünür – o dedi.

Çox keçməmişdi ki, ələmi tükürpərdici qışqırıq səsi bürüdü, səs bir neçə dəfə təkrar oldu.

– Sakit ol, Qabriel, ağciyər olma, – o, ucadan dilləndi. – Nə olub axı?!

Qışqırıq səsləri kəsilib eşidilməz oldu və Qabriel yoluna davam etdi, amma bataqlığın kənarına çatıb qarşısında uzanıb gedən sahənin zil qaranlığına gözünü dikdi və ona elə gəldi ki, bir qədər aralıda nəyinsə tərpendiyini gördü. Dayanıb bir anlığa ətrafı dinlədi, özünə ürək-dirək verib asta-asta addımlamağa başladı. Gözünə görünənlə arasındakı məsafə qısaldıqca ürəyi həyəcandan daha da şiddətlə döyünməyə başladı. Sanki, it də bunu hiss etmişdi. Odur ki, sahibinin arxasınca şübhə dolu hürkək addımlarla sürünürdü.

– Gözümə görünən, qadındır, vəssalam, – Qabriel dilləndi. – Bəlkə, kiminsə halı xarəbdır, qadın köməyə tələsir, hə! Gəl, Troti, gəl gedək.

Beləliklə, Qabriel addımlarını yeyinlətdi. İt də sahibindən geri qalmaq istəmədi.

Nəhayət o, uzaqdan gördüyü adama xeyli yaxınlaşdı. Elə bu vaxt it dəlicəsinə zingildəyərək üzü aşağı götürüldü. Qabriel yaxınlaşıb gördü ki, onun əynində uzun nazik papaqlı plaş və başında qadın şlyapası var. Onun ayaq səslərinə qadının əhəmiyyət verməməsi Qabrieli heyrətə saldı və o, səsini başına atıb:

– Görürəm ki, qadınsan! De görüm, gecənin bu vaxtı çöldə nə itin azıb?

– Çox gözəl, deyərəm, – qadın şirin səslə cavab verdi. Qabriel ömründə belə məlahətli səs eşitməmişdi. Amma qadın danışarkən üzünü Qabriele tərəf çevirmədi.

– Evinizdə bədbəxtlik baş verməyib ki? – Qabriel söhbəti uzatmaq üçün yenidən xəbər aldı. Sualına cavab almayıb nə edəcəyini bilmədi. Araya çökmüş sükutdan istifadə edən qadın yaxınlaşıb Qabriellə çiyin-çiyinə addımladı. Görəsən, qadın ge-

cənin bu vaxtında çöllərə düşmüş işsiz-gücsüz, avara sərsəri idimi? Nəyə görə tanınmamaq üçün üz-gözünü örtmüşdü? “Əgər belə olsaydı, – Qabriel fikirləşdi – qadın onunla çiyin-çiyinə addımlayardımı?”

Bayaq eşitdiyi səs, əlbəttə, kübar xanımlara məxsus səs idi. Yaxşı, tutaq ki, qadın yüksək təbəqədəndi. Onda bəs nə üçün əynində nimdaş pləş və şlyapa var idi. İri bazar zənbili onun nəyinə lazım idi?

Bu mülahizələri ildırım sürətilə beynində saf-çürük edən Qabrieli qadının paltarı daha çox özünə cəlb etdi. Yenidən qadına müraciət etmək qərarına gəldi.

– Məgər, dilinizi pışık aparıb, xanım? Mədəni bir adama da cavab verə bilmirsiniz!

Yenə də qadından cavab ala bilməyən Qabriel, sanki, qadının əlindəki ağzı örtülü səbətin içindən zəif gülüş səsi eşidib diksindi.

Qadın səssiz-səmirsiz səbəti ona tərəf uzatdı. Qabriel səbətin qulpundan yapışan kimi, əlinə çox yaxın bir səs dedi:

– Mən şübhə etmirəm ki, siz çox mehriban adamsınız. – Və o saat həmin yerdən saqraq gülüş səsi gəldi.

– Pərvədigara! Bu nə işdir mən düşdüm?! – Qabriel dilə gəldi və qorxudan səbət əlindən yerə düşdü. Bu vəziyyət uzun çəkmədi, çünki səbətin ağzındakı süfrə sürüşdü və gözləri bərələ qalmış bir adam başı torpağa düşüb diyirləndi.

– Ay allah, bu başsız ruhdur ki! – Qabriel qışqırdı və kəlləni götürmək üçün dönüb aşağı əyilən qadının şlyapasının boş olduğunu gördü.

Dayandıqları təpənin üstündən ağzı aşağı Qabriel qaçdı, nə qaçdı. Az qaçdı, çox dayandı, çox qaçdı, az dayandı və birdən arxada donmuş torpağa dəyib şappıldayan ayaq səsləri eşitdi. Yenicə gördüyü mənzərədən qorxu içində tir-tir əsən Qabriel yel qanadlı ceyran kimi şütüyüb təpəni aşdı. Ayaq səsləri getdikcə zəiflədi. Amma Qabriel Çeyli döngəsinə burulan kimi başsız ruhun atdığı idbar görkəmli kəllə fit çala-çala qabağa keçib onun qarşısında diyirlənməyə başladı.

Qabriel bir-iki saniyə çaşbaş qalıb nə edəcəyini bilmədi, çünki başsız qadın arxada, qorxunc kəllə isə qabaqda idi. Qabrielin hərəkətə gəlməsi uzun çəkmədi. Cəsarətini toplayıb qabağa addımladı ki, qarşısında diyirlənən kəllənin yanından sürətlə ötüb keçsin. Yenicə kəllənin yanına çatmışdı ki, o iyrənc varlıq iblisənə gülüşlə yolunu dəyişib Qabrielin qarşısına keçdi. O gülüşü sonralar da unuda bilməyən Qabriel gözlənilməz və instinktiv bir sıçrayışla kəllənin üstündən hoppandı. O, hoppanan kimi, kəllə də yerdən tullanıb Qabrielin baldırını dişlədi. Kəllənin dişləri zərblə bir-birinə dəyib qorxunc səslə şaqıldadı. Qabriel cəld tərپənib canını qurtardı. Xeyli aralandıqdan sonra dayanıb qadının uzaqdan eşidilən ayaq tappılıtlarına və geridə qalmış kəllənin atılıb-düşdükcə yerdən qopan şappıltı səslərinə qulaq asdı.

Qabriel sürətlə uzaqlaşdıqca səslər get-gedə zəiflədi. Təpə tərəfdəki ayıdöşəyi kollarının arasında itib-batmış bulağın döngəyəcən burula-burula axıb gələn suyu üstündən keçəndən sonra Qabrielin ürəyini lərzəyə salan səslər tamam kəsildi. Buna baxmayaraq Qabriel nəfəsini dərmək üçün bir an belə dayanmadı. Qaçıb evinə çatdı və özünü güclə yorğanın altına saldı. Qorxudan tir-tir əsən Troti yerə sinib daxmanın qapısı ağzında görünməz olmuşdu. Qabrielel görünən kimi dal ayaqları üstündə oğrun-oğrun yuxarı çıxıb özünü çarpayının altına soxdu.

– Sənə həmişə demişəm ki, gecələr gəzməyə çıxan cinlərdən özünü gözlə, – Qabriel başına gəlmiş macəranı söyləyib qurtarandan sonra arvadı dedi. – Ancaq bil ki, sənin başına gətirilmiş oyunu yalnız və yalnız başı çiyinlərinin üstündə olan adam çıxara bilər.

LANKAŞİR CADUGƏRLƏRİ

Nadir şəhərlər, əzəmətli dağlar, sıx meşələr, yamyaşıl örüşlər, gözəl çaylarla üzük qaşı kimi əhatə olunmuş Lankaşir olduqca məşhur və gözoxsayan diyardır. Bir vaxtlar Lankaşir qəribə oyunlu cadugərləri ilə də məşhur olmuşdur.

Çox-çox illər bundan əvvəl Vudhil dağının ətəklərində Kutbert adlı bir qadın yaşayırdı. Qadının iki gözəl qızı var idi. Qızlar pul qazanmaq üçün səhərdən-axşama kimi ip əyirib toxuyur, amma kasıblıqdan yaxa qurtara bilmirdilər.

Bir dəfə Kutbert kol-kosa ilişib qalmış yunu yığmaq üçün təpəlikdə gəzib-dolaşarkən yaxınlıqdakı pöhrəlikdən dovşana bənzər bir heyvan çıxıb qaçmağa başladı, bir an sonra ov tulasına çevrildi və çox keçməmiş kişi qiyafəsinə girdi; qadın qorxusundan əsim-əsim əssə də, durduğu yerdən tərpnə bilmədi. Kişi yaxınlaşıb qadının ovcuna bir pul kisəsi basdı, sabah da bu yerə gəlməsini qadına tapşırıb dərhal qeyb oldu. Qoca Kutbert qorxu, təlaş içərisində evə qayıtdı. O, evə çatana kimi pul kisəsini açmağa cürət etmədi. Evdə açıb gördü ki, pul kisəsinin içində on dənə qızıl sikkə var. Beləliklə, Kutbert qızlarını yanına çağırıb başına gələni onlara söylədi.

Qızlar çox şad oldular. Sevindilər ki, pulları var. Düşündülər ki, çoxdandır həsrətində olduqları mal ətini, pudinqi alar və doyunca yeyərlər. Qızlar Kutbertə məsləhət gördülər ki, kişinin sözündən çıxmasın və yenə də oraya getsin. Kutbert belə də etdi.

Kutbert əvvəl-əvvəl torpaqdan bir ağac çıxdığını, ona tərəf hərəkət etdiyini gördü. Qəribə olsa da, həmin ağac çoxalıb Kutbertin dörd yanında qalın meşəyə çevrildi. Qadın azıb meşədə qalacağından xoflananda, qəfildən gözünə bir bina dəydi və musiqi sədaları eşitdi. İnana bilmədi; sonra cürətlənib binaya sarı addımladı. Görəndə ki, bina şah sarayına oxşayır və masaların üstü hər cür naz-nemətlə doludur, ürəyi yerinə gəldi, yaxınlaşıb ortalıqda şən-şən süzən bir dəstə qadına tamaşa eləməyə başladı. Rəqs sona yetəndən sonra Kutbert də başqa qonaqlar kimi süfrə başına dəvət olundu. O, əvvəlcə tərəddüd etdi, amma ac olduğu üçün yeməkdən imtina edə bilmədi. Yeməkdən sonra Kutberti qəbul etmiş malikanə sahibəsi əlindəki sehrli çubuğu ilə döşəməni döyəcəyib cürbəcür canlı varlıqlar – pişiklər, meymunlar, ayılar və s. yaratdı, qəndqıranla masanın üstünü taq-qıldadaraq ömr etdi ki, oynasınlar.

Malikanə sahibəsi işini qurtarıb Kutberti kənara çəkdi, şənliyin xoşuna gəlib-gəlmədiyini xəbər aldı. Kutbert hər şeyin əla olduğunu söyləyib, kimlərin arasına düşdüyünü bilmək istədi.

Ev sahibəsi Kutbertə dedi ki, o, Uelsin Penmur dağından olan cadugərdir, qalan arvadlar isə həmyerliləridir. Sonra qadın Kutberti dilə tutub bildirdi ki, onunla bacılıq olsa, həmişə ləl-cəvahirat içərisində xoşbəxt yaşayar.

Qadının yağlı dilindən yaxa qurtara bilməyən Kutbert razılaşdı və cadugərlər dərhal onun sinəsinə məlhəm sürtüb bir-iki dua oxudular. Sonra qalan məlhəmi və qutuda köstəbəyə bənzər balaca bir şeyi Kutbertə verib dedilər ki, qutudakı onun dividir. Bir azdan cadugərlər Kutberti də götürüb yel qanadlı kareyaya doluşdular və uçub səmaya qalxdılar. Çox keçməmiş Kutberti gətirib qapısının ağzına qoydular və küləyin istiqamətində yollarına davam etdilər.

Bu minvalla, sehrbazlar cəmiyyətinə məlhəmin və şeytanın gücü ilə daxil olan Kutbert cadugərliyə başladı. Kutbertin şeytanı damağı çağ olanda deyib-gülür, özünü müxtəlif varlıqlara çevirir və cürbəcür hoqqalardan çıxırdı.

Bir neçə vaxt bundan əvvəl Lankasterin meri Kutberti soyuq qış günündə onun çəpərini sındıraraq ocaq qalamaqda təqsirkar bilib kətləmişdi. İntiqam üçün münasib məqam gəzən Kutbert bir gün meri dostları ilə yeyib-içən gördü. İmkandan istifadə edib merin ovcuna bir məktub basdı və yoxa çıxdı. Mer naməni oxuyub qurtaran kimi, dostlarına bildirdi ki, cıdır çıxmalıdır. Odur ki, qonşu otağa keçib lüm-lüt soyundu. Sonra qamçı götürüb küçəyə qaçdı və yanlarını qırmanclayaraq çıxır-bağır saldı:

– Çəkilin! Gəlirəm! Mən qalib gələcəyəm! Qələbə mənim olacaq!

Camaata elə gəldi ki, mer dəli olub. Qaçdılar ki, onu tutub saxlasınlar, amma mer şəhərin o başına qaça-qaça yanlarını qamçılayıb qançır etdi. Ağlı başına gələndə qorxusundan matıqutu qurudu və bütün günahların şeytanda olduğuna and içdi, çünki bütün vaxtı özünü at belində hiss etmiş, özünə çəkdiyi qamçılardan xəbəri olmamışdı.

Günlər keçdikcə cadugərlik sənətinə daha dərindən yiyələ-nən Kutbert, bu peşənin sirlərini qızlarına da öyrətməyi qərara aldı. Qızlar analarının başçılığı altında fəaliyyət göstərməyə razılıq verəndən sonra, Kutbert onların kamil sehrbaz olmaları üçün əlindən gələni əsirgəmədi.

Qızlardan birinin adı Mərqeri, o birininki Sisili idi. Ay keçdi, il dolandı və bir gün evin kiçik qızı Sisili evlərindən bir mil aralı yaşayan kişinin oğluna vuruldu. Oğlan hədd-buluğa çatmış, çinar boylu bir gənc idi və qızların dərindən ölən vaxtı idi. Sisili için- için məhəbbət alovunda qovrulur və necə olursa olsun, oğlanın ağuşuna atılmaq istəyirdi. Oğlanın ov etməkdən xoşu gəlirdi. Bundan xəbərdar olan Sisili tez-tez özünü dovşan cildinə salıb oynaqlayar və evlərinə tərəf götürülərdi, çünki oğlanın yolu onlar tərəfdən keçəndə həmişə Kutbertgilə baş çəkib hal-əhval tutardı. Şəhvət dolu bu ehtiras elə o vaxtdan da Sisilinin qəlbinə hakim kəsilmişdi.

Bir dəfə bu ehtiras Sisiliyə çox baha başa gəldi. Cadunun gücü ilə oğlanı əyləndirən Sisilini ov tularından biri lapdan qamarlamış və sıxıb budunu göyərtdmişdi. Yaxşı ki, Sisili qaçıb canını qurtara bilmişdi. Xoşbəxtlikdən, yuvası yaxın imiş, yoxsa Sisilinin məhəbbəti həmişəlik nakam qala bilərdi.

Dovşanın binanın içinə soxulduğunu güman edən oğlan otağa girdi və Sisilini ağrıdan üz-gözünü turşudub kürəyini ovuşduran gördü. Oğlan çəşmə qalıb geri qayıtdı və Sisili ehtiyatlı tərpnəib oyunbazlığından birdəfəlik əl çəkdi.

Vaxt gəlib vədə tamam olanda oğlan çox gözəl, nəcib bir qızla evlənmək istədi, ancaq Sisili həmin qızı cadunun köməyi ilə meşəyə apardı və qızın gözlərinə əbədi yuxu bəxş etdi. Sonra özünü gəlin cildinə salıb muradına çatdı. İşlərin belə çox davam edə bilməyəcəyini yaxşı bilən Sisili oğlanı da dərindən dərindən yuxulara qər qəttdi; sevgilisini gətirib oğlanın qolları arasına saldı. Aşıqlə məşuq oyanıb gözlərini açanda onlara elə gəldi ki, həmişə bir yataqda qol-boyun olublar.

YORKŞİR VƏ LINKOLNŞİR NAĞİLLARI

HELLEN POT QULYABANISI

Keçən payız havalar soyumamışdan qabaq mən imkandan istifadə edib qamış basmış Yorkşir ovlaqlarına səfərə çıxdım. Tozlu-torpaqlı sahələrdən uzaqlaşıb safhavadan doyunca ciyərlərimə çəkdim. Uzun müddət gözəl Varfedeyli gəzib-dolaşdıqdan sonra ilk gecəni Voltonda keçirdim. Strid çayının sahilini gözə-gözə gəlib elə bir yerə çatdım ki, orada çay qayaların arasındakı ensiz yarıqdan axıb keçirdi. Bu yerdə çayın üstündən hoppanıb keçmək olardı. Uzanıb dincəlməyi qərara aldım. Bir an sonra mürgülədim.

Haçan durub veyl-veyl avaralandığımı güclə yadıma gəlir, ancaq Silverdeylə gedib çıxdığımı dəqiq xatırlayıram. İnqlburqun qala divarları yanında pendir-çörək yeməyim də yaddaşıma həkk olunub.

Ayağa qalxıb irəliyə addımladım. Elə bu vaxt yaylaqda yurd salmış çobanın illər görüb qərinələr yola salmış Yorkşir gədiyində qoyunları saydığımı eşitdim: “Bir, iki, bizimki, üç, dörd, qapını ört...”

Arnkliyə doğru getməyə başlayanda kiminsə sürətlə arxamca gəldiyini birdən hiss etdim. Ürəyimə damdı ki, mənə çatmaq istəyir. Axşamdan xeyli keçmişdi. Mavi səmada sayrışan ulduzlar yeri-göyü işıqlandırdığı üçün arxamca irəliləyən qaraltının insan bənzədiyini seçə bildim.

Amma onun çox qəribə yerişi vardı. İlan kimi əyri-üyrü, ördək kimi yanlarını basa-basa yeri yirdi. Nəhayət, o gəlib mənə yaxınlaşdı.

– Axşamın xeyir, ay dost, – dedim. – Ovlaqda yolunu azmış bir qəribəm. Arnkliyin yolunu mənə göstərə bilərsənmi?

– Gəl mənimlə gedək, – cavab gəldi. O, əlini yelləyərək barmağı ilə qabağı göstərdi.

– Yaman qaranlıq gecədir, ha! – dedim.

– Aşağıda bundan da qaranlıqdır, – o sanki öz-özünə mızıldandı – Qaranlıqdır, daha da qaranlıqdır.

– Görəsən, ay üzünü bizə göstərməyəcək, dostum?

Müsaibim cavab vermədi. Ayağını çəkə-çəkə onun arxasınca getməyi mənə işarə etdi. Özünü qərribə aparması məni çaşbaş saldı. Elə bil tikan üstündə oturmuşdum. Onun davranışında və zahiri görkəmində fəvqəltəbii nəşə var idi.

Çox getmişdim bilmirəm, az getmişdim bilmirəm. Bircə onu bilirəm ki, qulağıma su səsi gəldi. Çox güman ki, bu səs daşların arası ilə şırıltı ilə axan kiçik bir çayın səsi idi. Mənə elə gəldi ki, bələdçim çaya çatan kimi qeyb oldu. Mən onu səslədim, amma cavab gəlmədi. Nəfəsimi udub qulaq asdım. Axar suyun şırıltısından başqa heç nə eşitmədim; bir də çox-çox uzaqlardan bayquş ulartısı eşidilirdi.

Fikirləşdim ki, axın boyu irəliləsəm, gedib çaya çıxacağam, çay isə aparıb məni insan məskəninə çıxaracaq. Fikirlərin ağuşundan ayrılmamış ayağım sürüşkən bir daşa ilişdi. Büdrəyib suyun içinə yığıldım. Balaca çayın sahilləri qalxıb ərşə yüksəldi. Başımı qaldırıb yuxarı baxdım. Çayın sağ sahilində ətəyini naznazı çiçəkləri bürümüş yalçın qaya görünürdü. Qayanın başında əyri-üyrü biçimli bir insan dayanmışdı. Bu, mənim qərribə yol yoldaşımın fiquru idi. O, qayanı keçi kimi hoppana-hoppana düşüb, düz birbaşa üstümə gəldi. Qollarını yana açıb bir göz qırpımında məni qolları arasına aldı və ayaqlarım yerdən üzüldü. Necə hey-rətlənmişdimsə, dartınıb inad göstərmək yadımdan çıxmışdı. Məni bərk-bərk qucaqlamış məxluq on-on beş addım atmışdı ki, qulağıma sanki nəhəng bir qazana tökülən su səsi gəldi. Çevrilib qarşımda dibsiz-bucaqsız qara bir çala gördüm. Əcaib məxluqun aşağı əyilərək mənimlə birlikdə çalaya atılmaq istədiyini hiss etdim. Dartınıb sağ qolumu çıxartdım və qanadlarını uçurumun üzərinə gərmiş üvəz ağacının budağından yapışdım.

Həmin anda gözlərim önündə fənər yandırıldı. Zəif, sarımtıl işıq dilləri məni aparmaq istəyənin sifətini işıqlandırdı. Əlində şam tutan cavan bir qadın idi. Olduqca gözəl çöhrəsi vardı, ancaq gözləri elə kədərli idi ki, sözlə təsvir etmək çətindir. Fənərin işığı qara qazanın açıq ağzını da işıqlandırdı. Qazanın ağzı görünən kimi belimə dolanmış qollar boşaldı və qəribə məxluqun kəllə-mayallaq olub dibsiz uçuruma düşdüyünü gördüm. O, uçuruma vızılı ilə düşən daş kimi yox, suya baş vuran adam kimi düşdü. Beləliklə, mən fənər işığında onun qanı qaçmış ağ sifətini və dəhşətdən bərələ qalmış gözlərini yaxşıcana görə bildim.

Fikirlərimi cəmləşdirib özümü tarazlayan kimi ağıma gələn ilk şey, sahil boyunca qaçıb məni uda biləcək qorxunc quyudan mümkün qədər uzaqlaşmaq oldu. Sonra mən ətrafı axtarıb əlində işıq tutan qadını tapmaq fikrinə düşdüm. Xeyli aralıda fənər gözümlə deydi, ancaq fənərin sahibini qaranlıqda seçə bilmədim.

Ucadan qadını səslədim. Qadın fənər tutmuş əlini yuxarı qaldırdı və arxasınca getmək üçün əli ilə mənə işarə etdi. Qaçıb qadına çatmaq istədim. Mən sürətini artırıdığca, işıq da sürətlə uzaqlaşdı. Mən ayaq saxlayan kimi, qadın da dayanırdı. Mən addım atmağa başlayanda qadın da hərəkətə gəlir və həmişə eyni məsafəni aramızda saxlayırdı. Biz iki milə yaxın yol gəlmişdik ki, birdən fənər söndü və həmin anda mən qarşımda xırda bir kənd evi gördüm.

Vaxt itirmədən evi dövrəyə almış məhləyə daxil olub qapını tələsik döydüm. Uzun, arıq bir kəndli qapını açıb təəccüblə üzümə baxdı.

– İcazə verin, bir az sizdə rahatlanıb dincimi alım. Sonra Arnklifə gedən yolu mənə göstərərsiniz, çıxıb gedərəm, yaxşımı? – xəbər aldım. – Yolu azmışam. Başıma gələn sərgüzəşt isə əsəblərimi yerindən oynadıb.

– Gəl, gəl içəri, bəyəndiyin yerdə əyləş, – dedi və qəlyanının külü tökülmüş küncə işarə etdi. Sonra qapını örtüb cəftəsini keçirdi və gedib əks tərəfdəki küncdə olan sınıq-salxaq stulda əyləşdi. Dalğın nəzərlərlə mənə baxdı və bir söz demədən qəlyan-

nını tüstülətməkdə davam etdi. Düz on dəqiqə qəlyanın tüstüsünü sümürəndən sonra, kəndli var gücü ilə qışqırdı.

– Ay qız, qonağa bir stəkan pivə gətir.

– Kişi, vaxtım yoxdur, axı – cavab mətbəxdən gəldi.

Başımı döndərüb çiynimin ucundan çəpəki nəzərlərlə mətbəxi gözdən keçirdim. Mətbəxdə masaüstü lampanın işığında yamaq salan bir qadın gördüm.

– Bu axşam Arnklifə getməyə də vaxtın yoxdur? – Qəlyanını asta-asta dodaqlarının arasından çıxaran kişi xəbər aldı.

– Yolu göstərin, özüm gedərəm, – mən cavab verdim. – Bilirsiniz, orada məni gözləyən bir dostum var.

– Hım! Belə de!

Qəlyanını təzədən on dəqiqə tüstülədən kişi xəbər aldı: – Bu yerlərə necə gəlib çıxmısan?

– İndi hər şeyi danışaram, – dedim və başıma gələni nəql etməyə başladım. Yolda rast gəldiyim qəribə yol yoldaşından söz salan kimi kişi sözümlü ağzımda qoyub: – Qulyabanının işidir, arvad! – zövcəsinə müraciətlə dilləndi. – Yenə o məlun camaatın başına kəndir salıb oynatmağa başlayıb. Lənətə gəlmiş, adam azdırmaqdan zövq alır də! Kədər dolu solğun bənizli qadının sifətinə düşən işıqdan kişinin qorxub qolları boşaldığını söyləyəndə: – Kifayətdir, Peqqidir, Peqqi! – kişi səsini başına atıb yenə arvadına müraciət etdi. – Əlində fənər gəzdirən Peqqidən başqa heç kim ola bilməz, arvad!

– Peqqi çox yaxşı qızıdır, – qadın mətbəxdən cavab verdi.

– Qulyabanı ilə Peqqinin nə əlaqəsi var? – soruşdum. – Elə danışırınsız ki, sanki onlar sizin yaxın tanışlarıdır.

Yorkşirli qoca cavab verməyib uzun-uzadı fisıldadı və mürgü döyən gözlərini ocağa dikdi. Xeyli sonra dodaqlarına təbəssüm qonan qoca dilləndi: – Ay səni, qulyabanı elə bilib ki, səni süpür-ləyən kimi özü ilə uçurumun dibinə aparacaq. Mən belə hesab edirəm ki, Peqqini görəndə qulyabanı qorxub özünü itirib!

– Kaş, siz, – dedim, – onların hər ikisi haqqında hər şeyi mənə söyləyəydiniz.

– Söyləyəcəyəm, cavan oğlan, səbirli ol. Bu axşam Arnklifə getməli olsan da, söyləyəcəyəm. Arvad, bizimçün işıq yandır, – arvadını səs-ləyən qoca döyüb qəlyanının külünü tökdü və ayağa durub taxçadan bir şam düşürtdü.

Xeyirxah qadın şamı alışırdı. Qoca şamı götürüb papağını başına qoydu və mənə dedi:

– Hə, vaxtın varsa, arxamca gəl.

Durub onu izləməyə başladım. Qoca küçə ilə Arnklifə doğru irəlilədikcə aşağıdakı əhvalatı mənə söylədi.

Bir neçə yüz il bundan əvvəl Ketlvel yaxınlığındakı daxmada cavan bir qız yaşayırdı. Qəribə bir kişi qızın qonşuluğunda məs-kən saldı. O, qızın xoşuna gəldi və çox keçməmiş evləndilər. Onlar indi mənim bələdçimin yaşadığı kiçik fermada qərar tutub dövran sürməyə başladılar. Ər-arvad kimi bir il yaşamamış, polis-lər bir axşam evə doluşub kişini tutub apardılar. Sən demə, kişinin Boltonda arvad-uşağı var imiş. Polislərdən yaxasını qurtarmaq üçün kişi dartınıb onların əlindən çıxıb, quş kimi süzərək bataq-lığın üstündən keçib. Deyilənə görə, bir də heç vaxt ələ keç-məyib. Bəziləri fərz edirdi ki, o, aradan çıxıb Amerikaya gedib. Başqaları güman edirdi ki, kişi qara qazanlardan birinin içinə yıxılıb həlak olub. Kişinin zavallı ikinci arvadı Peqqi dərd ürə-yini deşə-deşə çöllərə düşüb, bütün gecəni kişini axtarıb. Səhər tezdən Peqqinin meyitini tapıblar. Rəvayətə görə, – bələdçim alçaq səslə əlavə etdi, – Peqqi hələ də kişini axtarır. Guya, kişi əlinə düşən kimi qulağından yapışıb allahın hüzuruna aparacaq ki, onu xoşbəxtlikdən məhrum etdiyi və ölümünə səbəb olduğu üçün allah kişini məhkum etsin. Bax, elə buna görə də qulyabanı Peqqidən qorxub qaçıb. Hə, ay Yorkşir ovlaqlarında veyl-veyl gəzib-dolaşan səyyah, gözün açıq olsun. Çalış ki, bir də Hellen Pot qulyabanısına tuş gəlməyəsən.

BİR ŞÜŞƏ AĞIL

Bir zamanlar bu yerlərdə yaşayıb dövran sürən ağılsız bir cavan vardı. O, özünə bir şüşə ağıl almaq istəyirdi, çünki səfehliyinin ucbatından başına cürbəcür oyunlar gələr və adamlar onu ələ salıb lağa qoyardılar. Bir dəfə adamlardan biri ona dedi ki, dağın başında məskən salmış müdrik qadın dağ otlarından elə dərman düzəldir ki, içən kimi adam ağıl dəryasına çevrilir və hətta, gələcəkdən xəbər verə bilər. Ağılsız cavan bu xəbəri anasına söyləyib, bir şüşə ağıl almaqdan ötrü dağa qalxıb qadını axtarmaq üçün anasından icazə istədi.

– İcazə verirəm, – anası cavab verdi. – Sənin ağıla ehtiyacın var. Allah eləməmiş, düşüb ölsəm, sənin kimi bir səfehdən heç kəs muğayat olmayacaq. Hərənin öz dərdi var. Körpə uşağa baxmaq, sənin qayğına qalmaqdan asandır. O qadının yanında özünü yaxşı apar, onunla xoş danış, qılığına gir, oğlum. Aqıl adamlar qüsurları tez görür və bir az da barışmaz olurlar ha!

Beləliklə ağılsız gənc anası ilə halallaşib yola düşdü. Təpələrdən aşdı, düzlərdən keçdi və gəlib müdrik qadının yanına çatdı. Ocaq başında əyləşmiş qadın bir böyük qazanda nəsə qarışdırırdı.

– Axşamınız xeyir, möhtərəm xanım! Çox gözəl gecədir, elə deyilmi?

– Aha – qadın qazanı qarışdırmaqda davam etdi.

– Çox güman ki, yağış yağacaq – ağılsız gənc ayağının birini götürüb o birini qoydu.

– Ola bilər ki, yağacaq.

– Ola bilər heç yağmasın, – oğlan dedi və boynunu qaşayıb, papağını əlləşdirdi.

– O da mümkündür.

– Çox gözəl, havanın necə olacağına heç bir etirazım yoxdur, amma imkan verin, qazanda qaynayan şeylərə baxım.

– Çox pakizə, bax.

– Vay-vay! Qazandakı məhlul artıq hazırdır, – səfeh cavan dedi. – Mən elə hesab edirəm ki, sövdələşmək vaxtıdır. Deyin görüm, sizdə heç satlıq ağıl varmı?

– O baxır adamına, – qadın cavab verdi. – Əgər sənə şah ağılı, əsgər ağılı, ya da müəllim ağılı lazımdırsa, işin düzəlməyəcək, çünki onlardan məndə olmur.

– Yox, yox, mənə sadə ağıl, yəni hamıda olan ağıldan lazımdır.

– Aydınadır, – müdrik qadın dedi. – Eləsini düzəldərəm, amma sən də kömək etməlisən.

– O necə köməkdir ki, hörmətli xanım?

– Elə-belə, – gözlərini qazana zilləmiş qadın cavab verdi. – Sənin üçün dünyada ən əziz bir məxluqun ürəyini mənə gətir-sən, bir şüşə ağılın yerini sənə deyərəm.

– Axı, – səfeh cavan başını qaşıya-qaşıya xəbər aldı. – Mən bunu necə edim?

– Məndən niyə soruşursan, cavan oğlan! Ömrünün sonuna-cən səfeh qalmaq istəmirsənsə, düşün özün tap! Elə ki, gətirdin, sənə bir tapmaca verəcəyəm yozasan. Əgər yozsan, biləcəyəm ki, mən istəyəni gətirmisən. Mən bəzi başqa şeylərin də şahidi olmalıyam, di get! Qoy xuda sənə kömək olsun.

Bəli, müdrik qadın iri qazanı götürüb dib otağa apardı.

Ağılsız cavan isə bir başa anasının yanına qayıtdı və müdrik qadının sözlərini ona nəql etdi.

– Mənə elə gəlir ki, donuzumuzu kəsməliyəm, – ağılsız cavan dilləndi, – çünki hər şeydən çox mənim xoşuma yağlı donuz budu gəlir.

– Elə isə kəs, oğlum. Bir şüşə ağıl alıb özünü idarə edə bil-sən, donuz sənə qurbandır.

Ağılsız gənc donuzu kəsdı. Səhəri gün müdrik qadının dax-masına getdi və onu nəhəng bir kitab oxuyan gördü.

– Axşamınız xeyir, xanım! – o dilləndi. – Mənimçün ən əziz olan məxluqun ürəyini sizin hüzurunuza gətirmişəm. Kağıza büküb gətirdiyim ürək masanızın üstündədir.

– Görürəm, görürəm, – qadın deyib çeşməyinin altından zəndlə ağılsız cavana baxdı. – Onda de görüm, o nədir ki, ayaq-ları yoxdur, ancaq qaçır?

Səfeh cavan boynunun ardını qaşıya-qaşıya fikrə getdi, lakin tapmacanı yoza bilmədi.

– Çıx, öz yolunla get, – qadın dedi. – Mən istəyəni gətirməyibsən. Bu gün sənə ağıl tapa bilmərəm.

Müdrük qadın kitabını şappılı ilə örtüb kürəyini oğlana çevirdi.

Bu minvalla ağılsız gənc evə qayıtdı ki, əhvalatı anasına söyləsin. Gəlib yenicə həyətlərinə çatmışdı ki, bir nəfər evdən çıxıb anasının can verdiyini xəbər verdi. O, otağa girən kimi anası ona nəzər salıb güclə gülümsədi. Elə bil, qadın demək istəyirdi ki, daha oğlundan sarı nigarançılığı yoxdur, çünki o, özünə ağıl almışdı və özünü dolandıra biləcəkdə. Sonra ana gözlərini yumub ömrünü oğluna bağışladı. Ağılsız gənc oturub dərin fikirlərə qərq oldu və fikirləşdikcə halı xarab oldu. Anasının əzab-əziyyətə qatlaşaraq nazı ilə oynadığını, dərslərinə kömək etdiyini, növbənöv xörelklər bişirdiyini, paltarlarını yuduğunu və onun səfehliyinə mətanətlə dözdüyünü yadına saldı. Bu dəm dərin kədər içərisində hönkürtü ilə ağlamağa başladı.

– Ah, ana, ana! – o dedi. – Bundan sonra mənim qayğıma kim qalacaq? Gərək məni yetim qoyub getməyəydin. Axı, mən səni hər şeydən çox istəyirdim, əziz ana!

Axırıncı kəlmələri deyəndə müdrük qadının sözləri ağılsız cavanın yadına düşdü.

– Belə-belə işlər! – o dedi. – Görəsən, anamın ürəyini çıxarıb müdrük qadına aparımmı? Pis olmaz, hə?

Ağılsız gənc bıçağını çıxarıb barmağını tiyəyə sürtdü.

– Xeyr, xeyr! Mən bunu edə bilmərəm. Xudaya, bəs nə edim? Necə edim ki, bir şüşə ağılı əldə edim? Axı, bu dünyada tənha qalmışam!

Ağılsız cavan dərin fikrə gedib dağı arana, aranı isə dağa apardı. Səhər tezdən gedib bir iri kisə borc aldı. Evə gəlib anasını kisəyə salıb çiyinə götürdü və müdrük qadının komasına tərəf yollandı.

– Axşamınız xeyir, xanım, – ağılsız gənc dedi. – Ümid edirəm ki, bu dəfə istədiyiniz şeyi gətirmişəm.

Ağılsız cavan çiyindəki kisəni şappılı ilə qapının kandarına saldı.

– Ola bilər, – müdrik qadın dilləndi. – Yoz görüm, o nədir ki, sarıdır, narındır, ancaq qızıl deyil?

Cavan başını qaşıyaraq fikrə getdi, lakin yenə də cavab tapa bilmədi.

– İstədiyimi gətirməmişən, cavan oğlan! Sən mənim düşün-
düyümdən də gicbəsərsən! Heç vaxt sənin kimi ağıldankəm
görməmişəm! – qadın dedi və qapını onun üzünə çırpdı.

– Bəs mən başıma haranın daşını töküm! – ağılsız gənc dedi
və qüssə içərisində yol kənarında oturdu.

– Ümidim gələni iki şeyin, ikisini də, itirmişəm. Bir şüşə ağıl
almaq üçün daha heç nə tapmağa gümanım gəlmir!

Bəli, göz yaşları axıb ağzına dolanacan ağılsız gənc doyunca
gözünün qorasını sıxdı.

Elə bu dəm yaxınlıqda yaşayan qız gəlib çıxdı. Qız oğlana
baxıb soruşdu:

– Sənə nə olub, ay səfeh!

– Nə olacaq, donuzumu öldürmüşəm, anamı da itirmişəm.
Məndən də yekə səfeh yoxdur.

– Çox pis, – qız dedi. – bəs sənin qulluğunda kim duracaq?

– Bilirsən, bir şüşə ağıl ala bilsən, özüm başımı dolandıraram.

– Hansı ağıl şüşəsindən danışırısan?

Qız çönüb ağılsız gəncin yanında oturdu. Gənc başına gəlmiş
sərgüzəşti necə vardı qıza söylədi.

– Belə-belə işlər, – qız dedi. – Sənin qulluğunda mən özüm
də dura bilərəm.

– Bacararsanmı?

– Eh, əlbəttə bacararam. Deyilənə görə, ağılsız adamdan
yaxşı ər çıxır. Əclaflıq etməsən, sənə ərə gedərəm.

– Yemək bişirə bilirsən?

– Bilirəm.

– Paltar yuyub yamamağı bacarırsan?

– Bacarıram.

– Onda səndən yaxşı arvad çıxar. Bircə de görüm, müdrik
qadınla məsələni necə həll edim?

– Bir az gözlə, – qız cavab verdi. – Məni alandan sonra bir şey fikirləşib taparıq.

– Düz deyirsən, – ağılsız gənc dedi və çıxıb getdi. Bir müddətdən sonra o, qızla evləndi. Qız onun ev-əşiyini sil-süpür edib sahmana sald və çox ləzzətli xörəklər bişirməyə başladı.

Bir axşam ağılsız gənc qıza dedi:

– Güzəl qız, mənə elə gəlir ki, dünyada mənimçün hər şeydən əziz sən sən.

– Belə ürəkaçan sözlər eşitmək mənə xoşdur, bəs sonrası?

– Gəlsənə səni öldürüb ürəyini müdrik qadına aparım ki, mənə bir şüşə ağıl versin.

– Allah eləməsin! Elə şey etmə! – qız təşvişlə dedi. – Məni öldürməyə ürəyin gəlməz! Bura bax, sən, ananın ürəyini çıxartmamışdın, elədimmi?

– Bəli, elədir. Çıxardıb aparsaydım, ağılla dolu şüşəni çoxdan əldə etmiş olardım.

– Elə şey yoxdur. Bilirsən nə var, sal məni kisəyə, diri-diri apar ki, tapmacaları yozmaqda sənə kömək edə bilim.

– Əlindən gələirmi? – səfeh cavan tərəddüdlə xəbər aldı. – Mənə elə gəlir ki, tapmaca yozmaq arvad işi deyil.

Canım-gözüm, indi baxarıq, qadın işidir ya yox. Birinci tapmacanı söylə görüm.

– O nədir ki, ayağı yoxdur, qaçır?

– Eh, sudur da!

– Doğrudan ha!

– Bəs, o nədir ki, sarıdır, parıldayır, ancaq qızıl deyil?

– Bəh-bəh-bəh, günəşdir də!

– Əla qadası, əla! Dur, bu saat gedək müdrik qadının yanına.

Onlar gəlib qadının daxmasına çatanda o, qarının ağzında oturub küləşdən zənbil toxuyurdu.

– Axşamınız xeyir, xanım.

– Xoş gördük, ay səfeh.

– Mən belə hesab edirəm ki, xanım, bu dəfə sizin istədiyinizi gətirməkdə səhv etməmişəm. Amma ürəyini kəsib çıxartmamışam. Bilirsiniz, bu çox əzablı işdir.

Müdrük qadın çeşməyini silib təmizlədi və onların hər ikisinə diqqətlə baxdı.

– Deyə bilərsinizmi, o nədir ki, səhər dörd ayaqlı, günorta iki, axşam üç ayaqlı olur?

Ağılsız cavan yenə də boynunu qaşıya-qaşıya fikrə getdi, lakin cavab tapa bilmədi.

Qız onun qulağına pıçıldadı: “Uşaqdır”.

– Yəqin ki, – Səfeh gənc sonra cavab verdi. – O, uşaqdır, hə, xanım?

Müdrük qadın başı ilə təsdiq edib: – Düzdür. – dedi. – Artıq sən bir şüşə ağıl əldə etmişən, səfeh.

– Hanı? Hardadır? – səfeh cavan ətrafına göz gəzdirib ciblərini axtardı.

– Arvadının başındadır. Səfehlər üçün ən gözəl müalicə ağıllı arvad almaqdır. O da sənin qismətinə çıxıbdır; qoy, allah özü həmişə sizin köməyinizə gəlsin!

Bu sözlərdən sonra müdrük qadın ayağa durdu, ehtiramla xeyir-dua verib otağına girdi.

Beləliklə, onlar birlikdə evə qayıtdılar. Yeyib-içib xoş güzəran keçirdilər və səfeh cavan bir də ağıl almaq xülyasına düşmədi, çünki arvadının ağılı hər ikisinə bəs idi.

QRASSINQTON CİNİ

Bilirsiniz, – Billi dedi. – Qrassinqtonda zəngli saatın səsi çıxan kimi durub geyindim. Dilimə şərab vurduğumdan vaxtın necə ötdüyündən xəbərim olmamışdı. Yox, sərxoş deyildim, aqlım başımda idi. Yerimdən durub yola düşəndə saat on birə az qalırdı. Çox gözəl bir gecə idi. Ay hər tərəfi nura boyamış, ulduzlar sayrışırdı. Onu da deyim ki, heç vaxt Rilston Fell düzünü görməmişdim. İndi isə, gördüyünüz kimi, dəyirman yolundakı döngəyə çatanda nəyinsə sürətlə yanımdan ötüb keçdiyini hiss etdim.

Aralıda zəncir cingiltisi eşitdim. Lakin heç nə görə bilmədim. Fikirləşdim ki, çox qərribə işdir. Sonra sakitcə dayanıb ətra-

fa göz gözdirdim. Dəyirman yolunun hər iki tərəfində ucalan daş divarlardan başqa bir şey gözümə dəymədi.

Çox keçməmiş zəncir cingiltisini yenidən eşitdim. Mən ayaq saxlayıb sakit dayananda cingilti də kəsilirdi. Birdən ağıma gəldi ki, bu, cin əməlidir. Cinlər haqqında çox şey eşitdiyimə görə addımlarımı yeyinlədib körpüyə tərəf irəlilədim. Deyilənə görə, Qrassinqton cini su üstündən keçməkdən bərk qorxurdu. Amma mən körpünün ortasına çatanda cingilti səsi yenidən gəldi. İlahi, deyəsən, cin də suyu keçmişdi. Bəlkə də suyun başına fırlanıb gəlmişdi.

Əvvəlcə bərk qorxdum. Sonra cürətlənib fikirləşdim ki, gələsənə, bir dönüb arxamca düşən məxluqa baxım. Beləliklə, geri döndüm, Linton sahilinə tərəf getməyə başladım. Zəncir səsini eşitdim, amma bir şey görə bilmədim ki, bilmədim. Birdən səs xırp kəsildi.

Bəli, istiqamətimi dəyişib evə qayıtdım. Yenicə ayağımı kandara qoymaq istəyirdim ki, zəncir cingiltisi yanımdan ötüb Holin Hausa tərəf uzaqlaşdığını eşitdim. Səsi izləməyə başladım. Ay buludların arasından çıxıb aləmi işıqlandırmışdı, gözümə bir quyruq göründü.

– Ay səni, qoca kaftar, – fikirləşdim. – Axır ki, səni görə bildim. İndi evə gedə bilərəm. Evin qapısına çatanda astananın ağzında qoyuna bənzər yekə bir şeyin uzandığını gördüm. Onun üstü yunla örtülü idi.

– Ayağa dur, – əmr etdim. – Bir tərpen də!

Ancaq o, yerindən tərpenmədi ki, tərpenmədi. Cəsarətimi toplayıb onu vurmaq üçün çubuğu yuxarı qaldırdım. O, gözünü qaldırıb üzümə baxdı. Pərvərdigara, necə gözlər olarmış! Gözlərindən od tökülürdü! Gözləri nəlbəki boyda idi. Girdə topa bənzəyirdi. O, gözlərini çevirdikcə içində iri həlqələr oynayırdı. Rəngbərəng idi. Qırmızı, mavi, ağ həlqələr getdikcə kiçilib nöqtəyə döndü.

O, qorxulu gülüşlə dişlərini ağartsa da, daha ondan qorxmurdum. Odur ki, yenə təkrar etdim:

– Dur ayağa, sürüş burdan!

Arvad səsimi eşidib qapını açdı. Qapıdakı varlıq ayağa durub çıxıb getdi. Görünür, arvaddan çox qorxurmuş! Əhvalatı arvada söylədim. Arvad dedi ki, o, cin imiş. O vaxtdan bəri cin gözümə görünməyib. Söylədiyim həqiqətə şübhə etməyə bilərsiniz.

ŞIPTON ANA

Qədim zamanlarda Neyesburq, Ursula Sauzeylin məskəni olubdur. O, iri gövdəli, başı yekə və çirkin sifətli yəndəmsiz qız olsa da, həddindən artıq ağıllı-kamallı idi. On altıncı əsrdə yaşayıb dövrən sürmüş Ursula əvvəlcədən xəbər verildiyi kimi 1561-ci ilin müəyyən gün və saatında ömrünü başa vurmuşdu.

Böyüyüb ərəşəyə çatmış Ursula York yaxınlığında yaşayan Tobi Şiptona ərə getmiş və həyatının son illərini Nid çayının sahillərində yerləşən cansıxıcı mağarada keçirmişdi. İndi pöhrəliklər arasında itib görünməz olan bu yer Şipton ananın mağarası kimi məşhurlaşmış.

Camaatın gözüne görünməməyə çalışsa da, qabiliyyətli cadugər olduğuna görə hamı ona hörmət edirmiş. Onun sərgüzəştlərindən birini sizə söyləmək istəyirik.

Eşidəndə ki, kardinal Volsey York məmləkətinə səfər edəcək, Şipton ana aləmə car çəkib bildirmişdi ki, Volsey heç vaxt belə iş görməz. Bunu eşidən kardinal hirsələnib özündən çıxmış və dərhal Saffolklı hersoqu, lord Persini və lord Darsini maskalandıraraq onun evinə göndərmişdi. Yorkda yaşayan Besli ağa adlı bir nəfər onları Şipton ananın hüzuruna gətirmişdi. Onlar evə yaxınlaşıb qapını döydülər.

– Buyur içəri, Besli ağa, qoy möhtərəm lordlar da içəri gəlsinlər. – Şipton ana dilləndi.

Hamı təəccübləndi, çünki o, qonaqlarını görməmişdi. Bəs qonaqların kim olduğunu haradan öyrənə bilmişdi? Onlar içəri girib Şipton ananı buxarının qabağında əyləşən gördülər. Şipton ana adbaad qonaqlarına xoşgəldin edib piroq və pivə gətirdi. Qonaqpərvərlik göstərib onları əyləndirdi.

– Eh, – Saffolklu hersoq dilləndi. – Bilsən ki, sənın yanına nəyə gəlmişik, bizi belə hörmətlə qarşılamazdın. Axı, demisən ki, kardinala Yorku görmək heç vaxt qismət olmayacaq.

– Yox, yox! Elə deməmişəm. Mən demişəm ki, kardinal Yorku görə bilər, amma ora ayaq basa bilməz.

– Bil və agah ol! – hersoq sözüne davam etdi. – Kardinal Yorka gələn kimi səni oda atıb yandıracaqlar.

– Baxarıq necə yandırarlar, – Şipton ana cavab verdi və yaylığını başından açıb ocağa atdı. Qəribə görünsə də, yaylıq alıxmadı. Sonra o, yaylığını sakitcə odun üstündən götürüb başına bağladı.

– Bununla nə demək istəyirsən? – hersoq təkidlə xəbər aldı.

– Yaylıq yansaydı, məni də yandırmaq olardı.

Bu əhvalatdan çox keçməmiş kardinal Volsey Yorkdan səkkiz mil uzaqda yerləşən Kavuda səfər etdi. York şəhərinin uzaqlardan nəzəri cəlb edən qala divarlarını kardinala göstərdilər. O dedi:

– Sizə söz verirəm ki, York şəhərinin qapılarından mən içəri qədəm qoyan kimi Şipton ana bir cadugər kimi tonqalda yandırılacaq.

Düzü, kardinal arzusuna çata bilmədi, çünki elə həmin axşam kral VIII Henrinin əmri ilə həbs edilib Laysester qalasına salındı və çox keçməmiş orada da cəhənnəmə vasil oldu. Şipton ananın söylədikləri həqiqətə çevrildi.

CIRTDAN

O kanallar çəkilməmişdən, o çay məcrasını dəyişməmişdən çox-çox əvvəllər bu bataqlıqlar sürətlə artıb – çoxalan su siçanları ilə dolu idi.

Onu da deyim ki, bu bataqlıqlar saysız-hesabsız pərilərin, ruhların da məskəniydi. Bu yerlərdə ruhların qayıbanə səsi səhər açılanacan bir-birinə qarışar, inilti, zarıltı, qışqırıq səsləri qaranlıq gecələrin sükutunu pozardı. Pərilər suda bitmiş topa-topa otların üstündə atılıb-düşər, ifritələr suya batmış qol-budağı minib

səyirdər, özlərini ilan şəklinə salıb bəhsə durardılar. Bir sözlə, axşamlar qərribə məxluqlarla dolu olan bu yerdən keçən adamın əti ürpəşirdi.

Bu yerlərdən qorxub çəkinən adamlar əllərində dini kitablar tutmasalar, axşamlar bu yerlərdən yollarını salmağa ürək eləmir-dilər. Əcaib-qəraib varlıqlar haqqında söhbətimiz qalsın son-raya. Onu da deyim ki, siz də bataqlığa qaranlıqda gəlsəniz, qor-xudan dizləriniz əsər, diliniz tutulub, nitqiniz kəsilər.

Bataqlığı bürümüş qara qızdırma epidemiyası ilahi varlıqlar arasında da yayılıb onları taqətdən salmışdı. Müalicə üçün hərə bir şeydən istifadə edirdi. Qızdırmadan uçuurmağı kəsmək üçün tiryək çəkib nəşələnlər də vardı.

Cavan olduğum vaxtlarda hamımız qara qızdırmaya tutulmuş-duq. Xəstə qadınlar ocaq kənarında uzanır, kişilərsə həyət-baca-da başlarını gırləyirdi. Qızdırıb titrətmə uşaqlar üçün adi hala çevrilmişdi. Yaxşı ki indi o mərəzin kökü kəsilib. Belə nəql edir-lər ki, bu xəstəliyin səbəbkarı cırtıdan boylu sısqa bir məxluq imiş. Babal yuduğuma görə tanrı özü məni bağışlasın. Burası da sizə məlumdur ki, çirkab dolu bataqlıqlar həmişə qızdırma xəstəliyinə səbəb olubdur. Amma bəzilərinin dediyinə görə bataqlıqda məs-kən salmış cırtıdan suyu bulandırır və üfunət iyini ətrafa yayır. Bataqlıqdakı qoca məxluqlar da qollarını çırpayıb ona kömək edirmiş. Bəs necə, yaxşı iş deyildi ki, əllərdən gəlməsin.

Zaman keçdikcə bataqlığın suyu quruyub yerində horra kimi palçıq qaldı. Dağlardan sürünüb gələn çən-duman bataqlığın üstünə örtük çəkib qızdırmanın axırına çıxdı. Baş verən dəyişiklik bataqlıqdakı məxluqların xoşuna gəlmədi. Qazıntı işləri aparmaq üçün dənizlər aşır bu yerlərə danimarkalıların təşrif gətirməsi hər şeyə son qoydu. Amma yerli camaat onların üzünə xoş bax-mır, ərzaqla təmin etmək istəmirdi. Danimarkalılarla xoş kəlmə kəsilib onları evinə dəvət edən, qalmaq üçün yer vermək arzusun-da olan bir nəfər belə tapılmadı. Camaat arasında şayiə gəzirdi ki, bataqlığın altını-üstünə çevirib biçərə məxluqların gününü qara edəcəklər. Cırtıdanın da kürkünə birə düşmüşdü ki, günü göy əskiyə büküləcək.

Bildiyiniz kimi, cırtdan bataqlıqda gömgöy suların dərinliyində məskən salıb dövrən sürür, axşamlar duman çəkiləndə sudan bayıra çıxırdı. Şər qarışanda sudan çıxan cırtdan çox çəlimsiz ixtiyar qocalar kimi aram-aram var-gəl edirdi. Yanlarını basa-basa gəzən cırtdanın pambıq kimi ağ saçları, həddindən artıq uzun çal saqqalı bir-birinə qarışıb pırtlaşmışdı. Əynində bozuntul xalatı vardı. Sıx dumanın arasından güclə görünən cırtdan, axar su şırıltısına, külək viyılıtısına bənzər səslə yeriyyir, cüllüt civiltisini andıran səslə zümzümə edirdi.

Cırtdanın sir-sifəti pərilərin üz-gözü kimi qorxunc deyildi. Gözlərindən ifritələr kimi qəzəb yağmırdı. Çöhrəsi də meyit kimi sapsarı deyildi. Bütün bunlara baxmayaraq, onun burulğan kimi içəri girib ciyilti gülüşlə soba başında əyləşdiyini görəndə adamı vahimə basır, əsmə tuturdu. Yuxarı başa keçən cırtdan çiyini üstündən yanakı baxıb pıçıldadı:

– Cırtdana sığınacaq verin!

Təsəvvür edin ki, qoca cırtdan heç kəsi incitməzdi. Əksinə hərdən bir xoş xasiyyət olardı. İl yağmurlu keçib bataqlıqlarda suyun səviyyəsi artar, sel gəlib qapıların ağzına çatanda ay doğan kimi ata-analar uşaqları ilə evlərindən çıxıb çölə qaçar, üzlerini bataqlığa sarı tutub qorxa-qorxa, əsə-əsə cırtdan məxluqu səsləyərdilər:

– Adsız cırtdan, amandır, gəl.

Çıx sulardan, köməyə gəl.

Bir-birindən tutmuş camaat ayaq üstə əsib-titrəyəndə cırtdanın bataqlığı səs-küylə keçdiyini görəndə kimi təskinlik tapıb deyərdilər:

– Bu cırtdanın səs-küyüdür.

Səhəri gün bataqlığın suyu azalar, qapılardan göl çəkilərdi. Hamı bilərdi ki, bu, cırtdanın işidir.

Üç yaşlı uşaq boyda olduğuna görə onu cırtdan adlandırmışdılar. Özünün adı yox idi.

Dediyim kimi, cırtdan bataqlıqda məskən salmışdı. Bataqlığı qazıb tökən danimarkalılar ilahi məxluqları yurd-yuvalarından

didərgin salmışdı. Yurdsuz qalmış cırtanın şərəfinə söz qoşmuşdular:

Adsız cırtan, axsaq cırtan
Aksaq cırtan, qıçın dardan –
Su dolunca həşir salmaz,
Heç bir kəslə işi olmaz.

Bəli, qardaş, bataqlıqlar qupquru olmuşdu. Su qazılmış iri arxlarla axıb getmişdi. Sulu bataqlıq quruyub cadar-cadar olmuşdu. Bataqlığın qara günləri başlanmışdı. Yazıq cırtan bataqlıqdan perik düşməyəydi, bəs neyləyəydi? Əlac yox idi.

Danimarkalıların qazdığı arxlar getdikcə uzanır, su dəydikcə torpaq yuyulub gedir, arxlar daha da dərinləşirdi. Bataqlığın durğun suyu bu arxlarla axa-axa gəlib çaya tökülürdü. Belə getsə, qara bataqlıq çəmənərə çevrilə bilərdi.

Hamı narahat olmağa başlamışdı. Axşamlar meyxanalarda, gediş-gəliş gur olan yerlərdə, həyətlərdə, mətbəxlərdə qəribə əhvalatlar danışirdilər. Düz sözə nə deyəsən! Od olmasa, tüstü çıxmaz. Qocalar narazı-narazı başlarını yırğalayır, cavanlar dizlərinə güc verirdi. Kimi fikrə gedib susur, kimi fikir söyləyirdi:

– Cırtan hirsənərsə, bu yerləri bədbəxtlik basacaq. Allah, sənə min şükür! Camaat xısnlaşdı ki, danimarkalılar yoxa çıxıblar, tamamilə qeyb olublar! Onların izi-tozu heç harda gözə dəymirdi! Amma bataqlıq məxluqları çox gözəl bilirdi ki, məhkəmə işinə baxan ruqlar müqəssirləri qulaqlayıb gətirməyincə, haray salıb əyalətə xəbər yaymayınca heç kəs onları görə bilməyəcəkdi.

Bir axşam cırtan danimarkalılarından birini gətirib suyu tamam qurumamış bataqlığa salıb boğdu.

Bataqlıq məxluqları bunu görüb dönə-dönə təkrar etdi:

– Hə, cırtan cin atına minməyə başlayır.

Sonra cırtan danimarkalıları birbəbir gətirib bataqlıqların suyunu qurutmaq üçün qul kimi işlətsə də, heç bir xeyri olmadı.

Tezliklə yaxınlıqda yaşayan adamlar başa düşdülər ki, cırtanın hamıya qəzəbi tutub.

Çünkü cırtıdan növbə ilə hər şeyi saraldıb-soldururdu; inəklər sozalmış, donuzların iştahı küsmüş, dayçalar taqətdən düşüb yabıya dönmüşdü. Uşaqlar arasında xəstəlik yayılmış, qoyun-quzu qırılmağa başlamışdı. Ehtiyat ərzaq öz-özünə alışıb yanır, təzəcə sağılmış süd dərhal turşuyub qıçqırırdı.

Küləş damlar axıb tökülür, divarlar uçub dağılır, bir sözlə hər şey tar-mar olurdu.

Əvvəl-əvvəl yaxınlıqda yaşayanların ağına heç cür batmırdı ki, qoca cırtıdan adamların başına müsibətlər gətirə bilər. Onlara elə gəlirdi ki, bu bəlaları törədən su pəriləri, ifritələrdi. Odur ki, cavanlar dombagöz cadugəri daşqalaq edib bazardan qovmuş, cingöz Səllini ölümləri ovsunlayıb qəbirdən çıxartdığına görə daşa basmışdılar. Onu kilsənin həyətindən tutub ata mindirmiş, Səlli qorxusundan ölümcül vəziyyətə düşənəcən atı qovmuşdular. Cadugərlərin çıxartdığı hoqqalardan xilas olmaq üçün cavanlar haylayıb onları ölkədən uzaqlaşdırdılar, amma yenə də heç bir faydası olmadı. Çünki hirsənib özündən çıxmış cırtıdan quraqlığa bais idi. Odur ki, camaat mat-məəttəl qalmışdı. Analarının qucağında haldan düşüb ilnan körpələrin gül üzü gülmür, eynləri açılmırdı. Atalar dalğın-dalğın papiros tüstülədir, analar üzünün rəngi qaçmış, sustalmış məsum körpələrin başı üstündə – acı-acı göz yaşı töküdü. Sanki şaxta tər gülləri vurub xəzana döndərmişdi. Ürəkləri qəm yükünə tab gətirməyən adamların qarnı ac idi. Məhsul qıtlığı, xəstəlik onların amanını qırmışdı. Əgər bir tədbir görülməsə, yaxınlıqda yaşayanların hamısı ölümə məhkum idi.

Nəhayət, kimsə təklif etdi ki, bataqlıqlarda su peyda olan kimi camaat cırtıdanı haraylasın. Təzə ay səmada görünəndə hamı cırtıdana yalvarıb dil töksün ki, bəlkə onun ürəyinə rəhm gələ, quraqlığa son qoyub tilsimi sındıra. Adamlara məlum idi ki, cırtıdan insafa gəlib onları əfv etsə, şər qüvvələrin tilsimini də sındıra bilər.

Beləliklə, camaat təzə ay çıxanda köndələn arxın başında görüşməyi qərara aldılar. Gələnlərin hərəsi Con Rəttunun məh-

ləsindən adama bir vedrə su gətirməli idi. Gələnlərin arasında kimi desən görmək olardı; Tom Həç, Vilyam, qozbel Fred, Hel-qeytli Hrok, Əmim Ted Bədləy, körpələrini qucağına almış qadınlar da adamların arasında idi.

Üç-üç, dörd-dörd gələn adamlar cüzi külək səsindən belə qorxub diksinir, cüllüt civiltisi eşidən kimi qulaqlarını şəkləyib səksəkəyə düşürdülər. Amma buna ehtiyac yox idi, çünki suyu qurumuş bataqlıqda bir ins-cins qalmamışdı.

Əvvəlcə dediyim kimi, hər adamın əlində bir vedrə su var idi. Qaranlıq düşənə kimi adamlar bir yerə yığışb pıçıldışır, ümid içində vurnuxa-vurnuxa ətrafa nəzər salıb axar su şırıltısını, külək burulğanının viyılıtısını eşitmək arzusu ilə gözləyirdilər.

Nəhayət, axşam oldu, qaranlıq düşdü. Adamların hamısı arxın başına yığışb gözlərini təzə çaya zillədi, çox qəribə uca səsle haray saldılar:

Adsız cırtan, adsız cırtan
Bax bu da su – bizi qırdın.

Bəli, adamlar vedrələrdəki suyu şarıltı ilə arxa əndərdilər.

Bir-birindən yapışıb qorxu içində lal-dinməz dayandılar. Nəfəslərini udub cırtanın onlara cavab verib-vermədiyini eşitmək istədilər. Amma qulaqbatırıcı sakitlik ətrafa hakim kəsilmişdi. Bir müddət sonra gözləməkdən bezikən adamlar çıxıb getmək istəyirdi ki, birdən güclü külək burulğanı başlayıb onların başına dövrə vurmağa başladı. Sağa-sola cövlan edən burulğan anasını görmüş körpə kimi kövrək səsle ağlayaraq hamının ürəyini parçaladı. Sonra burulğan hıçqıra-hıçqıra içini çəkib yavaş-yavaş sakitləşdi, bir qədərdən sonra yenə güclənib kədər dolu səsle inilti qopardı.

Analar dərhal şivən qopardıb sanki öz balalarını oxşayıb ağlamağa başladı, cırtanı rəhmli olmağa və tilsimi sındırmağa səsleyib xahiş etdilər ki, körpələrə sağalib boy atmağa imkan versin. Biçarə günahsız körpələr də analarının yanıqlı naləsini eşidib ürək parçalayan səsle ağlayıb-sızlayaraq onların köksünə

sığındılar. Körpələrin bu halına acıyan analar onları nəvazişlə tumarlayıb buz kimi soyuq öpüslərə qərq etdilər.

Keyli müddət sonra hamı toxtayıb sakitləşdi. Araya dərin sü-
kut çökdü. Adamlar birdən ayaqlarını isladan axar suyun şır-şır
səsini eşitdilər. Həyətlərdə itlər zingildədi. Bir az sonra çayın
içindən zəif uğultu eşidildi. Tanış cüllüt civiltisi əks-səda verdi.
Civilti bir neçə dəfə təkrar olundu. Camaat əmin oldu ki, bu,
cırtanın səsidir. Qoca cırtanın mehriban və təəssüf dolu uğul-
tusundan aydın oldu ki, o, tilsimi sındıracaq, bəlanı camaatdan
uzaqlaşdıracaq. İnsan sevincinin hüdudu olmazmış!! Onlar şad-
lıqdan göz yaşı axıdır, bir dəstə məktəbli uşaq kimi atılıb-düşürdü.
Qəlbən yüngüllük tapan adamlar evə qayıdanda heç kəs ruhlar,
cadugərlər haqqında düşünmürdü. Yalnız analar ölmüş körpə-
lərinin qanı qaçmış soyuq dodaqlarını, toppuş xırda əllərini,
gözlərində donub qalmış anlaşılmaz ifadəni yada salıb xiffət
edirdilər. İtirilmiş övlad kədəri anaları sarsıtmışdı. Bütün bunlara
baxmayaraq o axşam insanların nə dərəcədə sevindiğini təsvir
etməkdə söz tapmağa çətinlik çəkirəm! İnsanı riqqətə gətirən
mənzərə yaranmışdı! Bataqlıq kənarında çal-çağır idi. Ümitsiz
xəstə uşaqlar dirçəlib gözünü açmış, mal-qara cana gəlmiş, donuz
potalarının iştahı açılmışdı. Cırtan tilsimi sındırmışdı! Camaat
yaxşı məvacib almağa başlamışdı.

Amma hər dəfə təzə ay göydə görünən axşam camaat axışib
arxın qırağına gəlir, hərə arxa bir vedrə su əndərib ucadan səs-
ləyirdi:

Su gətirdik, adsız cırtan,
İndi qurtar bizi dardan.

O saat mehriban, zərif cüllüt civiltisi çox məmnun halda əks-
səda verirdi. Dediklərimdə bir qətrə də şübhə yoxdur ki, camaata
qoşulub arxın başına getməyən adam dərhal xəstələnib yorğan-
döşəyə düşürdü, çünki cırtan hirsələnib o adamı məkirləyirdi.
Bir də təzə ay göydə yenidən peyda olunca, həmin adam gedib
cırtanın əl-ayağına düşüb yalvarınca vəziyyəti pis olurdu.

Körpələrin halı xarablaşan kimi hamı bilirdi ki, cırtdanın işidir.

İndi o vaxtdan çox illər keçib. Camaat cırtdanı çoxdan unudubdur. Amma onu da deyim ki, cırtdanı öz gözümlə görmüşəm. Allah haqqı düz sözümdür! Saçı-saqqalı ağappaq cırtdan həmişə dumanda zühur edib yanlarını basa-basa cüllüt kimi səs salardı. Cırtdan üçün vedrə ilə su apararlardan biri də mən özüm olmuşam. Eh, əzizlərim, o vaxtdan bəri illər ötüb, qərinələr dolanıb. Artıq ömrümün ixtiyar çağıdır. Əlimdəki əsa da sözümə baxmaq istəmir. Əsə-əsə güclə gəzirəm. Elə güman edirəm ki, həyatın inkişafı qarşısında aciz qalan cırtdan qorxudan bu yerlərdən qaçıb uzaqlaşmışdır. İndi onun yerini heç kəs bilmir. Amma cavan vaxtında olduğu kimi yenə də adamlardan bəxti üz döndərüb dara düşən kimi onlar köhnə xatirələri yada salıb deyirlər:

– Axırınıcı dəfə təzə ay çıxanda arxın başına getmişdinmi? Yox? Odur də! Yəqin yenə cırtdan hirslənib özündən çıxıb!

OYUQ

Səmuəl Satklif Hebden Heydə, təxminən Nyubriçdən yarım kilometr qərbdə yaşayırdı. Hebden Hey Uaythil adlı çınqıllı dərədən başlayan və Hebden çayının sahillərindən gedib çıxan bir yer idi. Səmuəlin evi indi də başqa evlərdən asanlıqla seçilir. Onun evinin rəngi ağappaqdır, qapısının ağzında hündür küknar ağacı var. Küknar ağacı Tommi Rokinin evinə sarı baş alıb gedən dar cığırın başlanğıcında bitib. Bəli, söyləyəcəyim bu nağılı da mən hamının Səmmi çağırdığı Səmuəldən eşitmişəm. Qulaq asın, nağıla başlayıram.

Qardaşım Tom çox nadir hallarda dilinə içki vurardı. Bir dəfə o, cıdır meydanına getmiş, çoxlu pivə içmişdi. Təxminən saat on birin yarısında meydandan küçəyə çıxan Tomun ağı başında deyildi və hansı tərəfə getdiyini bilmirdi. Amma qərribə olsa da, düz yolun ortası ilə gedirdi. Elə bu dəm kiminsə həmin yolla ona tərəf irəlilədiyini gördü.

– İndi mən, – Tom fikirləşdi, – kənara çəkilməsəm, onunla kəllə-kəlləyə gələcəyəm və o vurub məni aşıracaq.

Ay doğmuşdu, lakin arabir buludların dalında gizlənir və adamın əyri-üyrü kölgəsi yerə düşürdü. Tom onunla toqquşmaq üçün səndirləyə-səndirləyə kənara çəkildi, lakin onun kölgəsi gözüne dəydi. Toma elə gəldi ki, kölgə adamın özüdür və onu haçan yıxdığını ağına gətirə bilmədi. Beləliklə, Tom oğlanın üstündən addımlayıb kölgəsindən uzaqlaşmaq istədi. Bunu gören adam şappıltı ilə qardaşımıla baş-başa dəydi.

– Ay səni, yaramaz əclaf! – o dedi və qardaşımın qulağından yapışib var gücü ilə dartdı.

– Söyüş etmə, təqsir səndədir, – Tom dilləndi. – Sənin kimi dik dayanan möhkəm kölgə görməmişəm. Belə də iş olar?

O adam Toma bir kəllə də ilişdirib yerə yıxdı. Gücünü toplayıb ayağa qalxan qardaşım yolu əlinə alıb getməyə başladı və öz-özünə mızıldandı:

– Qələt eləyib səhv etmərəm ki, bu axşam bir də kölgələrlə üz-üzə gəlim.

Çox keçməmiş Tomun gözüne başqa bir oğlan göründü. Yoldan çıxıb kənara çəkildi. Səmtini dəyişib bir darvazanın yanında ayaq saxladı ki, gələn adama keçib getmək üçün yol versin. Tom hələ də sərxoş idi, çünki pivənin təsiri dağılmamışdı. Hara gedəcəyini düşünüb tapa bilməyən Tom tarlada xeyli gəzib dolaşdı. Ay buludların arxasında gizləndi. Qatı qaranlıq çökdü və göz-gözü görmədi.

– Ay da batdı, – Tom yenə donquldandı. – Cəhənnəmə batsın! Çox elə mənə lazımdır ay! Bu saat yıxılıb burada yatacağam.

Bir an sonra Tom torpağın üstünə uzandı. Yuxu onu apardı. Çox keçməmiş soyuqdan titrəyə-titrəyə oyandı. Üstünə qırov düşüb onu islatmışdı, dişləri bir-birinə dəyib saqqıldayırdı. Tom gözlərini açıb ətrafa nəzər saldı. Sizcə nə görsə yaxşıdır? Hə, başının üstündə qarğa kimi qaramtıl qorxunc bir vücut dayanmışdı. O vücadun qıçları qarmaq kimi əyri idi və qolları yana açılmışdı, barmaqlarındakı caynaqlar Tomun diqqətindən yayın-

madı. Vücudun sifəti insan sifətinə bənzəmirdi, çox pırtlaşq saçları və uzun sivri buynuzları var idi. Qəzəbli gözlərini Tomun üzünə zilləmişdi.

Eh, sizə elə gəlməsin ki, mələyəklər göydən enib Tomun hüzuruna pişvaza gəlmişdilər. Qətiyyəyən yox! Tom buna layiq oğlan deyildi.

Birdən Tomun ağına gəldi ki, vücut onun ruhunu alıb axirət dünyasına aparmaq istəyir. Odur ki, sakitcə uzanıb səsini çıxartmadı. Özünü yatmış kimi qələmə verməyə çalışan Tom fikirləşirdi ki, əgər yuxuya gedə bilsə, vücut ədəbsizlik edib onu oyatmaz və onu heç yerə aparmaz. Onunla kəllə-kəlləyə gəlməsinə baxmayaraq günahından keçər.

Beləliklə, Tom gözlərini bərk-bərk yumub sakitcə uzanmış vəziyyətdə qaldı. Elə o dəm vücudun barmaqlarının cibində gəzdiyini və cibinin hansı küncünəsə düşüb qalmış iki penslik xırda pulu axtardığını hiss etdi. Qəfildən yerindən dik atılan Tom vücuda tərəf çevrilib bağırdı:

– Ay səfil sərsəri! Ay oğru əclaf! Ay dombagöz cibgir! Aparırsan, cəhənnəmə, götür ruhumu apar! Mənim qəpik-quruşumda sənə nə işin var, ay dələduz?

Tom yersiz hərəkət edib vaxtında vücudun üstünə düşmüşdü, O, Tomun boğazından yapışib qəzəblə silkələdi. Vücut hirsindən tir-tir əsirdi, səsini çıxartmırdı. Nədənsə ağzına su alıb dayanmışdı. Tom üzünü ona tərəf çevirəndə vücudun quru taxta kimi dayanıb sağa-sola ləngərlədiyini və məchul bir nöqtəyə baxdığını gördü.

Vaxtsız danışdığı üçün daha özünü yuxulu göstərməyin əhəmiyyəti olmadığını anlayan Tom fikrə getdi:

– İndi mən nə etməliyəm? Bu necə vücutdur? Əl vurursan, barıt çəlləyi kimi partlayır! Danışmaq da istəmir! Heç eybi yoxdur, indi səni dindirərəm!

Tom gözlərini bərəldib vücuda baxdı və soruşdu:

– Təzə bir şey varmı?

Sirli-soraqlı vücut cavab vermədən susub durdu. Tom yəni-dən sözə başladı:

– Çox güman ki, sən uzaq yollar keçib buraya gəlibsən. İstəyirsən pay-piyada, istəyirsən uça-uça, ya da qatarla gəl. Fərqi yoxdur, uzun səfər yorucu olur. Yorulub əldən düşdüyünü çox gözəl başa düşürəm. Dağlar aşıb, düzlər keçib mənim yanıma gəlmək sənin tərəfindən lütfkarlıqdır. Hələ onu demirəm arvadım evdən çıxıb yarımca mil dalımca cıdır meydanına gələndə nə qədər donquldanır. Ola bilsin ki, sən mənim yanıma gəlmək üçün beş min mil məsafə qət etmisən. Bu, əsil alicənablıqdır. Səni inandırırım ki, mənim yerlilərimin heç biri bunu etməz! Amma onu da deyim ki, bizim camaat bir balaca çənədən sazdır. Çərənləməyə başlayanda qurtarmaq bilmirlər. Vay onların çənəsinin altına düşənin halına! Ancaq, əzizim, mən onlar kimi mərifətsiz deyiləm. Heç olmaq da istəmirəm! Yamanca istidir, ha! Bircə dəqiqə gözlə, qaçım sənə bir parç ev pivəsi gətirim.

Tom sözünü sona yetirib çevikliklə ayağa qalxdı, sincab kimi sürətlə irəliləyib evə çatdı və qapını itələdi. Arvadı Sara Ənn qapını açdı. Tom evə gec qayıtdığı üçün arvad hind xoruzu kimi hikkəsindən qıpqırmızı qızardı, ağzını açıb gözünü yummaq istəyirdi ki, əri onu qabaqladı:

– Sara Ənn, gözümün işığı! Qaç bir parç pivə gətir. Tez aparıb vücuda ver. O, sənin pivəni gözləyir.

Toma elə gəlirdi ki, arvadını vücudun yanına göndərsə, vücud o dünyaya Tomun əvəzinə arvadını aparardı və onun canı ölümün pəncəsindən qurtarardı. Amma Sara Ənn sən deyən arvadlardan deyildi. O, cəld yerindən sıçrayıb Tomun təpəsinə elə bir qapaz ilişdirdi ki, onun gözləri önündə sarımtıl ləkələr oynamağa başladı. Qapazın səsi qıqcırmış pivə şüşəsinin ağzından çıxan tıxacın səsinə bənzədi. Daşdan səs çıxdı, Tomdan yox!

Bəli, əzizlərim, səhər tezdən qardaşım Tom gecə azıb qaldığı yerə getdi və... qərribə vücudun hələ də orada dayandığını gördü. Üfüqdən boylanmış günəş aləmi nura qərqr etmişdi. Deyin görüm, Tom nə görsə yaxşıdır? Sən demə o qərribə vücud oyuq imiş.

ŞİMAL-ŞƏRQİ İNGİLTƏRƏ NAGİLLƏRİ

İNƏK CİLDİNƏ GİRMİŞ QULYABANI

Keçən əsrdə Rayvensvortun qərbində, Bləkbərn – Fellin ətəklərində Hedli adlanan yerin yaxınlığından Tənfildə gedən yolda inək qulyabanının kələkləri camaatı lap bezdirmişdi. İnək qulyabanı çox da qəddar deyildi, amma olduqca fəndgir və dəcəl idi. O, heç kəsin başına olmazın oyunlar açmazdı, adamları qorxutmaq isə canına sarı yağ kimi yayılandı. Bir kimsəyə rast gələn kimi hoqqabazlıq edər, qorxub özünü itirmiş adama baxar və şaqqanaq çəkib gülərdi.

Mərdimazar qulyabanı Fell yaxınlığındakı fermada işləyən yeniyetmə qızların qənimi kəsilmişdi. Bəzən namərd qulyabanı pəncərə qabağında qızların istəklilərini səsi ilə yamsılayardı, qızlar da yorğan-döşəkdən dik atılıb pəncərəyə tərəf qaçardı. Bəzən də qızlar evdən çıxan kimi küpələri vurub yıxar, anbarın qapısını açıb pişikləri qaymaq yeməyə çağırır, toxunan corabların ilməsini qaçırdar, qızların cəhrəsini sındırdarı.

Qulyabanı tez-tez sağıcının sevimli inəyinin cildinə girər və qızı məcbur edərdi ki, arxasınca düşüb qovsun, onu tutsun. Qız onu tutub sağmağa başlayanda, təpik atar və çox bərkdən şikayət dolu səslə elə böyürərdi ki, elə bil qəlbinə şeytan girmişdi. Sonra vurub vedrəni böyrü üstə yıxar, kəndirdən çox ustalıqla çıxar, böyürə-böyürə aradan çıxanda qız başa düşərdi ki, onu ələ salıb başına oyun açan, inək cildinə girmiş qulyabanı imiş. Bu hoqqa qulyabanının ən çox xoşladığı kələk idi və çox güman ki, adını da elə bu əməlinə görə qoymuşdular. İnək cildinə girmiş qulyabanı haqqında yayılmış rəvayətlərdən biri belə olubdur.

Biri vardı, biri yoxdu, Qudi Bleyk adlı qoca bir qarı vardı. Qarı bapbalaca daxmada yaşayıb qonum-qonşuya iş görməklə özünə çörək pulu qazanardı. Gördüyü işə görə bir evdə səhər yeməyi yeyər, o birində nahar eləyər, birtəhər başını gırləyər. Qarı həmişə elə şən və qıvraq gəzib – dolanardı ki, elə bil heç nəyə ehtiyacı yox idi.

Bir yay axşamı Qudi böyük bir yol ilə evinə gedirdi. Adəti üzrə gülümsəyən qarı birdən yolun kənarındakı çalada bir iri qara küpə gördü.

– Allah, sən kömək ol! – Qudi həyəcanla dilləndi. – Nə mənim malımdır! Əfsus ki, içində bişirməyə heç nəyim yoxdur. Görəsən, onu çalaya kim atıb?

Küpənin sahibini görmək ümidilə qarı dörd yana göz gəzdirdi, amma heç kəsi görmədi.

– Bəlkə küpənin dibi deşilib – Qudi fikirləşdi, – elə ona görə də onu atıblar. Nə olsun, küpədə gül əkib pəncərəmə qoyaram. Yerinə düşər. Götürüb evə aparım.

Qudi küpəni götürdü, qapağını qaldırıb içinə baxdı.

– İlahi! – qarı heyrətlə qışqırdı. – Küpə qızıl pullarla doludur ki! Qismətimdir, allah yetirib! Bəxtim gətirib!

Doğrudan da küpə ağzınacan qızıl pulla dolu idi. Əvvəlcə Qudi heyrətdən yerində quruyub qaldı, sonra özünü ələ alıb dedi:

– Məgər mən də varlanmışam? Bəli, bəli! Çox dövlətli bir adam olmuşam!

Bu sözləri bir neçə dəfə təkrar edən Qudi fikirləşməyə başladı ki, tapdığı xəzinəni evə necə aparsın. Küpəni əlinə alıb aparmağa onun gücü çatmazdı. Odur ki, Qudi yaylığını küpəyə sarıyıb onu əl arabası kimi arxasınca sürməyi qərara aldı.

– Tezliklə qaranlıq düşəcək, – Qudi öz-özünə fikirləşdi – Lap yaxşı. Qonşular evə gətirdiyimi görməzlər və mən də arxayınca götür-qoy eləyəyəm, görüm, bu dəfinəni neyləyəyəm. Bəlkə, bir böyük ev alıb buxarı kənarında bardaş qurub, kraliça kimi çaydan içib, əlimi ağdan-qaraya vurmayım. Ya da ki, qazıb küpəni bağda basdırım, yalnız bir neçə qızıl götürüb buxarının

üstündəki çini çaynikə atım hə! Bəlkə... Eh, Qudi, Qudi! Xoş-bəxtlik sel kimi axıb gəlib!

Bu dəm qarı hiss etdi ki, küpəni sürütləmək onu əldən salıb. Nəfəsini dərmək üçün ayaq saxladı və başını döndərdi ki, var-dövlətinə baxsın. Baxdı! Qızıl dolu küpənin yerində bir parça gümüş gördü. Qarı diqqətlə gümüş parçasına baxdı, gözlərini ovuşdurub bir də baxdı və nəhayət dilləndi:

– İşə bir bax! Mən də elə bilirdim ki, qızıl dolu küpə tapmışam. Yəqin yuxu görmüşəm. Bu da pis deyil! Gümüşün baş ağrısı da az olar. Onu gizlətmək asan, oğurlamaq isə çox çətin-dir. Qızıllara görə məni öldürə bilərlər, gümüşə görə isə...

Qarı yoluna davam etdi və fikirləşməyə başladı ki, gümüşü neynəsin. Az getdi, çox getdi, nəhayət yorulub əldən düşdü. Dincəlib toxdamaq üçün dayandı və baxdı görsün ki, xəzinəsi yerindədir, ya yox. Gümüşün yerində bir böyük dəmir parçası vardı.

– İşə bax ha! – Qudi ucadan dilləndi, – mən də elə bilirdim ki, tapdığım gümüşdür. Yəqin gümüşü yuxuda görmüşəm. Canım, bu da qənimətdir! Bəxtim yamanca gətirib! Heç dəmir də pis deyil. Köhnə dəmir parçasına bir neçə pens pul ala bilərəm. Pulu olmaq qızıldan da, gümüşdən də yaxşıdır. Qızıl-gümüşüm olsaydı, qorxudan gözümü də yuma bilməzdim ki, məni soyacaqlar. Penslər isə əsl mənim malımdır. Dəmirin əvəzində çoxlu pul qazanıb elə varlı olacağam ki...

Az getdi, üz getdi, dərə-təpə düz getdi və fikirləşməyə başladı ki, qazanacağı pulları necə xərcləsin. Yorulub taqətdən düşəndə dayandı ki, dincini alsın və sərvətinin yerində olub-olmadığına baxsın. Baxanda dəmirin yerində böyük bir daş gördü.

– İşə bax ha! – Qudi ucadan dedi və gülümsədi. – Mən elə bilmişəm ki, tapdığım dəmir parçasıdır. Çox güman ki, dəmir parçasını yuxuda görmüşəm. Bu daşı tapmaqda bəxtim yamanca gətirib! Çoxdandır belə bir daş gəzirdim ki, doqqazımın taxtalarına dayaq qoyum. Bax, bu çox yaxşı oldu! Adamın bəxti gətirəndə nə yaxşı olur!

Qarı bu sözləri deyib tələsik yola düşdü. Təpəni aşıb evə gəldi görsün ki, daş doqqaza necə dayaq olacaq. Evə çatıb doq-

qazın qıfılını açdı və döndü ki, daşa sarıdığı yaylığını açıb götürsün. Bəli, daş əsl daş idi. Hava hələ işıqlı olduğundan daşın yerdə düşüb qaldığı aydınca görünürdü. Yaylığını açmaqdan ötrü Qudi daşın üzərinə əyildi.

– Oy, oy! Ağlınıza nə gəldi! Daş qəfildən yerindən sıçradı, zingildəməyə başladı və bir göz qırpımında ot topası boyda oldu. Sonra onun dörd dənə uzun, kök ayaqları, uzun qulaqları və quyruğu çıxdı və o, dəcəl, kələkbaz oğlanlar kimi hoppana-hoppana zingildəyə-zingildəyə, ulaya-ulaya və qəhqəhə çəkə-çəkə qaçıb uzaqlaşdı.

O, gözdən itincə Qudi onun arxasınca baxa-baxa qaldı və sonra özü də gülməyə başladı.

– Gör bəxtim necə gətirib! – Qudi – gülümsündü. – Bu dünyada məndən bəxtəvəri tapılmaz. İşə bir bax, mən öz gözlərimlə inək cildinə girmiş qulyabanını görmüşəm. Səhərdən başıma açmadığı oyun qalmayıb. Bu bəxtəvərlik deyil, bəs nədir?!

Bəli, Qudi Bleyk daxmacığına girdi, bütün gecəni başına gənlənləri yadına salıb doyunca güldü.

SEHRLİ MƏLHƏM

Biri vardı, biri yoxdu, keçmiş zamanlarda Nerviton kəndində bir kəndli və onun arvadı vardı. Kəndlinin övladı yox idi, bu da onlar üçün böyük dərd olmuşdu. Yay gəlib istilər düşəndə kəndli tənha təpəlikdə torf çıxaranda tez-tez boylanıb vadini gözdən keçirər, çayda çimən uşaqların suya baş vurmasına tamaşa edər, ürəyindən keçərdi ki, kaş uşaqlardan biri onun olaydı. Uzun qış gecələrində kəndli, soba yanında əyləşib çoban çomağı düzəldər, öz-özünə fikirləşərdi:

– Ah, gərək bizim də balaca bir oğlumuz olaydı ki, biz də onu ocaq başında oynadaydıq. Mən ona da çomaq düzəldərdim. Havalər xoş olanda özümlə təpəyə aparar, sarışın cüllütlərin yuvasını göstərər, ona xallı balıqları tutmağı öyrədərdim.

Arvad da kəndlinin yanında oturub toxuyur, fikirləşirdi:

– Oğlumuz olsaydı, yurdumuzun dürlü-dürlü nağıllarını ona danışar, nəğmələrimizi onun üçün zümzümə edərdim.

Çox təəssüf ki, onların uşağı yox idi. Kəndli ilə arvadı hər gecə qüssə içərisində lampanı söndürər, qəmli-qəmli yerlərinə uzanıb küləyin səsinə qulaq asardılar.

Bir axşam kəndli çomağı düzəldib arvadı isə toxumağı başa vurub, şam eləyəndən sonra, lampanı söndürmək istəyirdilər ki, qapı döyüldü. Gecənin bu vaxtı qonaqların nə niyyətlə gəldiyini öyrənmək üçün kəndli yerindən qalxıb qapıya tərəf getdi. Qapını açıb qonaqları içəri dəvət etdi.

Üç nəfər – bir kişi, bir qadın, bir də balaca oğlan uşağı – içəri girdi. Onlar adi adamlar kimi geyinmişdilər, amma kişi şah kimi yaraşlıq idi, qadında da gözəl şahzadə görkəmi vardı, oğlan isə vəliəhdə oxşayırdı. Şah, ya da dilənçi olsalar da, kəndli ilə arvadı gələnləri səmimi qarşıladılar.

– Şam edəcəksinizmi, ay qonaq? – Qarı soruşdu.

– Yox, çox sağ olun, – kişi cavab verdi. – Gəlmişik ki, bizə başqa bir yaxşılıq edəsiniz.

– Əlimizdən gəlsə niyə etmirik ki!?

– Arvadımla bu axşam uzun yollar keçib gəlmişik, amma yolumuzun çoxu hələ qalır. Biz bir müddət ölkəmizi tərk etməliyik. Eşitmişik ki, uşağınız yoxdur, ona görə də sizdən xahiş etmək istəyirik ki, okeanın o tayından qayıdıb gələncən oğlumuzun qayğısına qalasanız. Haqqınızı artıqlaması ilə ödəyəcəyik. Hə, nə deyirsiniz?

– Ser, bu işi həvəslə görürük, – kəndli cavab verdi. – Pula isə heç bir ehtiyacımız yoxdur. Bu balaca oğlanı tumarlayıb, əzizləmək bizim üçün ən yaxşı haqq olar.

– Oğlum yaxşı uşaqdır. O, sözüünüzə baxar, sizə minnətdar olar və birçə şərtə əməl etsəniz, böyüyüb igid oğlan olar. Siz hər axşam bu məlhəmi onun gözlərinə sürtün. Bilin və agah olun, bu məlhəmdən özünüz istifadə etsəniz, sizə xətər toxuna bilər.

Kişi pencəyinin qoltuq cibindən qərribə naxışları olan məlhəm qabını çıxarıb kəndliyə verdi. Sonra onlar uşağın üzündən-gözündən öpüb küçəyə çıxdı, zülmət gecənin ağuşuna atıldılar.

O axşam oğlan, kəndlinin həmişə səliqə-sahmanla saxladığı çardaqda yatdı, səhər tezdən durub təzə atası ilə gəzməyə getdi.

Həmin gündən kəndli ilə arvadı yeni həyata qədəm basdılar. Oğlan hər gün qəyyum atası ilə təpəliyə gedərdi. Kəndli ona qoyun-quzuya göz olmağı öyrədərdi. Onlar su qamışlarından çubuq və sax-sax düzəldər, təpəyə dırmaşıb böyürtkən, qaragilə yığardılar.

Oğlan toyuqların hara çıxmasına, qaranquşların eyvanda qurduğu yuvalarına tamaşa edər, yağmurlu qaranlıq gecələrdə atası ilə min cür oyun oynayırdı. Anası isə o yerlərin bütün lordları, şahzadələri və nəhənglərilə bağlı olan rəvayətlərdən söz açar, Şimal ölkəsinin lətif nəğmələrini zümzümə edərdi. Çox zaman qadının səsi evin damında əks-səda verərdi.

Kəndli də uşağı dizinin üstündə atıb-tutar, mahnı oxuyardı:

Oyna, oyna, ay bala
Quzu bala, bəy bala.
Oyna, məni sevindir
Hər şey, hər şey sənindir.

Kişinin tapşırıqına əməl edən kəndli hər axşam oğlanın göz-lərinə qəribə ətri olan məlhəmi sürtürdü. Bir neçə gecə idi ki, arvad yatandan sonra kəndli məlhəm qabını götürüb baxırdı. Məlhəm qabının sehrlili olmasına kəndli şübhə etmirdi, çünki məlhəm azalmaq bilmirdi. Onda nə güc vardısa oğlanı nə xəstələnməyə, nə bikef olmağa qoymurdu. Bir neçə dəfə kəndli əlini uzadıb məlhəmdən bir dırnaq gözünə çəkmək istəmiş, lakin hər dəfə qonağın xəbərdarlığını yadına salıb əlini geri çəkmişdi.

Necə oldusa kəndli, bir axşam bərk şirniklənilib dayana bilmədi. Arvadla uşaq çoxdan yatmışdılar. Kəndli mətbəxdə oturub sabah geyəcəyi ayaqqabısını yağlayırdı.

– Əşşi, – kəndli dedi. – Bir dırnaq məlhəm mənə xətər toxundurmaz.

Əfsus ki, kəndli evinə gəlmiş qonağın qəlbi qara cinlərin həmişəyaşar padşahı olduğunu bilmirdi. Bilsəydi, məlhəmə əlini vurmazdı. Odur ki, maraqlı kəndlinin ixtiyarını əlindən aldı, o,

əlini uzadıb məlhəmdən azca götürdü və gözünün birinə sürtdü. Heç nə olmadı. Kəndlinin əhvalı dəyişmədi.

– Yəqin ki, – kəndli öz-özünə fikirləşdi, – bu məlhəm oğlanın görmə qabiliyyətini qoruyub saxlamaq üçündür. Bəlkə də uşağın gözləri zəif görür.

Beləliklə, kəndli yerinə girib ayıq yatdı. Səhəri gün də heç nə hiss etmədi. Hamısı tezdən durub Lonqhorsley kəndinə beş mil yolu pay-piyada getdilər. Kənddə bir böyük bazar var idi. Bazarda bütün yerlər dolu idi. İynə atsan, yerə düşməzdi. Bazar satlıq heyvanlarla – köhlən atlar, inək-camış, qoyun-quzu, it-pişiklə dolmuşdu. Piştaxtaların üstündə yağ, pendir, çörək, piroq, gül-çiçək, xalçalar və cürbəcür geyimlər var idi. Kəndli ilə arvadı bunları əvvəllər də görmüşdü, amma oğlan gördüklərinə heyran qalmışdı.

Birdən kəndli, üstünə yağ, pendir düzülmüş piştaxtanın arxasında uşağı onlara gətirmiş qərib adamı gördü.

Ora bax, arvad, ora bax! Oğlumuzun atası oradadır ki!

– Haradadır?

– Yağ piştaxtasının yanında.

– Axı mən onu görə bilmirəm.

– Necə yəni görmürəm. Arvadı da yanındadır.

Boş-boş danışma, ay kişi. Yəqin yuxu görübsən. Gəlsənə gedib güləşə tamaşa edək.

– Xeyr, arvad! Yuxu-zad görməmişəm. Mən onları yenə də görürəm. Onlar camaatın yağ-pendirini oğurlayır ki!

– Mənciyəz onları görə bilmirəm.

– Amma mən görürəm. İndi mən onların yanına gedərəm. Bu sözləri deyib, kəndli özündən başqa heç kəsin gözünə görünməyən cinlər padşahı dayanmış yerə doğru irəlilədi, onlara çatıb dedi:

– Ser, əl saxlayın! Nə üçün oğurluq edirsiniz? Tündməcəz cinlər padşahı dərhal çevrilib:

– Hansı gözünlə məni görürsən? – deyə xəbər aldı.

Bu gözümlə – kəndli fikirləşmədən məlhəm çəkdiyi gözünü göstərdi.

Cinlər padşahı dərindən nəfəs alıb kəndlinin gözünə üfürdü. O, gözünün işığı itirdi, cinlər padşahı ilə arvadı yoxa çıxdı.

– Ay arvad! – kəndli geri qayıdıb səsini başına atdı. – Arvad, bir gözüm görmür. Bəs, uşaq hanı?

Onlar axşamacan hər yeri ələk-vələk etdilər, amma oğlanı tapa bilmədilər. Oğlan birdəfəlik yoxa çıxıb geri qayıtmadı. Biçarə kəndlinin sağ gözü həmişəlik tutulub dünya işığına həsrət qaldı.

NƏHƏNG DREQLİN HOQNİ

Biri var idi, biri yox idi, qədim zamanlarda bir kişi var idi. Onun da üç oğlu var idi. Amma uşaqları saxlamaq üçün kişinin heç vaxt kifayət qədər pulu olmurdu.

Buna görə də ailənin böyük oğlu ərşəyə çatıb görəndə ki, evdə yeməyə heç nə yoxdur, atasının yanına gəlib dedi:

– Atacan, mənə minmək üçün bir at, ova çıxmaq üçün bir tula, quş quşlamaq üçün bir şahin ver. Çarığımın bağını bərkidib yolun ucunu əlimə alım, öz xoşbəxtliyimi axtarmağa gedim.

Ata oğlunun bütün xahişlərini yerinə yetirdi, böyük oğul evdən çıxıb yola düşdü. Bu minvalla böyük oğul dağlar aşıb, dərələr keçdi, bir axşam gəlib zülmət çökmüş, sakit-sakit uyuyan bir meşəyə yetişdi. Meşəyə girib irəlilədi, tezliklə lap xəlvət bir guşəyə çatdı. Fikirləşdi ki, meşədən çıxmaq üçün bir cığır tapar. Amma meşədə heç bir cığıra rast gəlmədi. Kol-kos arasında xeyli ora-bura vurnuxandan sonra oğlan başa düşdü ki, yolu azıb.

Əlacı kəsilmiş oğlan atını ağaca bağlayıb yatmaq üçün özünə yarpaqlardan yer düzəltməyə başladı. Bir az sonra xeyli aralıda oğlanın gözünə sayrışan işıq dilləri göründü. Oğlan atın belinə qalxıb işıq gələn səmtə sürdü.

Bir qədər yol gedəndən sonra gəlib bir talaya çıxdı. Burada möhtəşəm bir saray göylərə ucalırdı. Sarayın bütün pəncərələrindən işıq görünə də, giriş qapısı bağlı idi.

Oğlan yaxınlaşıb qapını döydü. Qapını açan olmadı. İş belə görünən oğlan ov tütəyini dodaqlarına sıxıb ucadan çaldı. O ümid edirdi ki, tütək səsini saraydakılar eşidər.

Elə bu dəm qapı birdən öz-özünə açıldı. Təəccübdən oğlanın əli üzündə qaldı. Saraya girib otaqları gəzdikcə ürəyi çırpındı. Bütün otaqlardakı buxarılarda guruhagurla yanan ocaqlar göz qamaşdırırdı. Böyük salonda isə masa açılmışdı. Masanın üstündə ağız sulandıran hər cür təam vardı. Amma adama elə gəlirdi ki, bu böyüklükdə sarayda bir nəfər də bəni-insan yoxdur.

Uzun səyahətdən sonra oğlan yorulub əldən-dildən düşmüşdü. Odur ki, atını dartıb iri at tövləsindəki burdağa bağladı.

İtlə şahini özü ilə götürüb saraya qayıtdı. Böyük salondakı masanın arxasına keçib doyunca şam etdi. Sonra durub buxarının qırağında uzandı ki, islanmış üst-başını qurutsun.

Artıq gec idi. Yataq otaqlarından birində gözlərinin acısını almaq üçün ayağa durub getmək istəyəndə divar saati gecə yarısını vurdu. O dəqiqə qapılar taybatay açıldı, dəhşətli görkəmi olan çinar boylu nəhəng Dreqlin Hoqni salona daxil oldu. Onun pırtlaşıq saçı, uzun saqqalı var idi. Cod tüklü qaşlarının altındakı gözlərindən tutqun işıq saçırdı. Əlində yonulmamış dəyənəyə bənzər bir şey tutmuşdu. Çağırılmamış qonağı görən nəhəng sanki heç təəccüblənmədi də, o addımlayıb salonu keçdi, çömbəlib buxarının kənarında oğlanla üz-üzə oturdu. Dirsəyini dizinin üstünə qoyub əlini çənəsinin altına dayaq verdi, gözlərini qonağa zillədi.

– De görüm sənin atın şillaq atır? – Nəhayət nəhəng kobud, qulaqbatırıcı səslə xəbər aldı.

Oğlan cavab verdi:

– Eh, şillaq atır da sözdür! Heç onu minmək mümkün deyil! Burası da bir həqiqətdir ki, ata oğluna xam at vermişdi.

– Mən atları əhliləşdirə bilərəm, – nəhəng dilləndi, – sənə də atını əhliləşdirməyə kömək edəyəm. Bax, bunu götür, öz atının üstünə tulla.

Bunu deyib nəhəng başından uzun cod bir tük çəkib oğlana verdi.

O, elə hədələyici tərzdə danışdı ki, oğlan onun sözündən çıxmağa cürət etmədi. Odur ki, ayağa qalxıb tövləyə getdi, tükü atın üstünə tulladı. Sonra geri qayıdıb yenə də buxarının başında oturdu. Oğlan təzəcə oturmuşdu ki, nəhəng yenidən xəbər aldı:

– De görüm sənin tazın adamı qapırmı?

– Qapır da sözdür?!

Həqiqətən də oğlanın iti çox bədxasiyyət idi, sahibindən başqa heç kəs onu tumarlamağa cəsərət etmirdi.

– Mən dünyanın ən vəhşi itlərini ram etməyi bacarıram, – nəhəng dedi. – Bunu götür, at itin üstünə.

O, başından başqa bir tük çəkib oğlana verdi. Oğlan da həmin dəqiqə tükü itin üstünə atdı.

Bir an sonra nəhəng oğlana üçüncü sualı verdi:

– De görüm, sənin şahinin dimdikləyirmi?

Oğlan gülümsünüb cavab verdi:

– Elə dimdikləyir ki! O, səmaya qalxmıyınca mən onu gözü bağlı saxlamağa məcbur oluram. Əşşi, bu zalım quş dimdiyinin altına düşəni ağına-bozuna baxmadan dimdikləyir.

– Bir daha dimdikləməz, – nəhəng əsəbi halda deyindi. – Al bunu da şahinin üstünə at.

Bəli, nəhəng üçüncü dəfə başından tük çəkib oğlana verdi.

Oğlan o dəqiqə tükü şahinin üstünə tulladı.

Elə bu dəm Nəhəng bir göz qırpımında dik atılıb əlindəki yonulmamış dəyəneyi elə zərblə oğlanın kəlləsinə ilişdirdi ki, binəva oğlan o dəqiqə huşunu itirib tir-tap oldu. O saat it də, şahin də ölü kimi sahiblərinin yanında çul düşdülər. At isə tövlədə quruyub heykələ döndü. At burdaqda elə hərəkətsiz dayanmışdı ki, sanki daşdan düzəldilmişdi.

Sən demə, nəhəng xam heyvanları bax belə ram etməyi bacarırmış. Aylar ötüb il dolandı, bir gün ortancıl qardaş atasının yanına gedib böyük qardaşı kimi xahiş etdi:

– Atacan, mənə at, şahin və it ver. Həm də öz səadətimi axtarmaqdan ötrü dünyanı gəzib dolaşmağa mənə rüsxət ver.

Ata ortancıl oğlunun sözünə axıradək qulaq asıb onun da xahişinə əməl etdi.

Bəli, oğlan yolu əlinə alıb dağdan aşdı, dərədən keçdi, axşam tərəfi böyük qardaşı kimi yuxuya getmiş qaranlıq meşəyə çatdı. Meşəyə girib yolu itirdi. O da böyük qardaşı kimi uzaqda işıq dilləri görüb saraya yaxınlaşdı. İçəri girib şam edəndən sonra

ocağın başında bardaş qurdu. Bir sözlə, oğlan böyük qardaşının hərəkətini təkrar etdi. Sonra nəhəng içəri girdi, ona da üç sual verdi. Bu oğlan da böyük qardaşı kimi cavab verdi. Nəhəng ortancıl qardaşa da üç tük verib onları atın, quşun və itin üstünə atmağı əmr etdi, onu da böyük qardaşı kimi vurub öldürdü.

Vaxt ötüb keçdi, kiçik qardaş böyük qardaşlarını gözləyə-gözləyə qaldı və nəhayət səbri tükəndi. O da atasından at, it və şahin istəyib bildirdi ki, qardaşlarını axtarmağa getmək istəyir. Biçarə qoca ömrünün ixtiyar çağında tək qalmaqdan qorxsə da, kiçik oğlunun xahişinə əməl etdi.

Kiçik qardaş yolun dabanını qırıb axşam mürgü döyən qaranlıq meşəyə çatıb saraya getdi. Kiçik qardaş çox dərrakəli oğlan idi, gördükləri ürəyinə yatmadı. Nə bomboş saray, nə üstü dolu masa, nə də sarayın ağası nəhəng Dreqlin Hoqni oğlanın xoşuna gəlmədi. Odur ki, oğlan ehtiyatlı olmaq qərarına gəldi.

Hə, nəhəng atının təpik atıb-atmadığını oğlandan xəbər alanda o çox qısa cavab verdi:

– Bəli.

Amma nəhəng öz tükünü oğlana verib əmr edəndə ki, tükü atının üstünə atsın, oğlan durub tövləyə yollandı, amma tükü atın üstünə tullamadı. Tükü ovcunun içində bərk-bərk tutub saraya qayıtdı. Nəhəng ondan bir anlığa gözünü çəkən kimi imkandan istifadə edib tükü ocağa atdı. Tük ilan kimi fısıldaya-fısıldaya alışıb yandı.

Nəhəng şübhə ilə xəbər aldı:

– Fısıldayan nədir elə?

Oğlan halını pozmadan cavab verdi:

– Eh, yarpaqlardan axıb tökülən şəh damlalarının səsidir.

Nəhəng ona inandı. Sonra oğlana daha iki tük verib itlə şahinin üstünə tullamasını əmr etdi. Amma oğlan fürsət tapıb onları da oda atdı. Tüklər fısıltı salsə da, Nəhəng daha fikir vermədi. O fikirləşdi ki, qonaq artıq onun ixtiyarındadır. Odur ki, nəhəng dik atılıb əlindəki dəyənəklə oğlana hücum etdi. Amma oğlan da sayıq dayanmışdı. Buna görə də nəhəngin yerindən dikəlməsi ilə oğlanın birdən fit çalması bir oldu.

Fit səsi eşidilən kimi oğlanın vəfalı atı tövlədən bayıra atıldı. İt oyanıb sahibinin hüzurunda əmrə müntəzir dayandı. Oğlanın çiyinə qonmuş şahin qanadlarını şappıldadıb cikkildədi. Bir göz qırpımında onların üçü də nəhəngin üstünə atıldı. At nəhəngi təpikləməyə, it dişdəm-dişdəm etməyə, şahin dimdikləyib əndamını deşik-deşik etməyə başladı. Çox keçməmiş nəhəng canını onlara tapşırıb gözlərini yumdu.

Nəhəngin artıq öldüyünü görən oğlan onun əlindən dəyənəyi çıxardıb götürdü, sarayı gəzməyə getdi. Gəzə-gəzə gəlib göz-gözü görməyən bir zirzəmiyə çıxdı, böyük qardaşlarını orada tapdı. Daş kimi soyuq qardaşlar yanaşı uzanmışdılar. Kiçik qardaş nəhəngin dəyənəyini onlara toxunduran kimi qardaşları cana gəlib dik atıldılar. Onların heç birinə xəter toxunmamışdı. Hər ikisi sağ-salamat idi.

Sonra kiçik qardaş başqa bir zirzəmiyə düşüb orada iki at, iki şahin, iki dənə də it gördü. Onlar da öz sahibləri kimi hərəkətsiz uzanıb qalmışdı. Oğlan dəyənəyi onlara toxunduran kimi onlar da dirildilər. İşi belə görən oğlan qardaşlarını səslədi. Hər üçü birlikdə başqa zirzəmiləri gəzib qalaq-qalaq qızıl-gümüş tapdılar. Tapdıqları qızıl-gümüş qardaşlara yüz il də kifayət edərdi.

Bu minvalla qardaşlar nəhəngi torpağa basdırıb onun sarayına köçdülər. Qardaşlardan ikisi evlərinə gedib qoca atalarını da gətirdilər. Onlar sarayda xoşbəxt ömür sürməyə başladılar. Belə nəql edirlər ki, qardaşlar bu günəcən sarayda yaşayıb kef çəkirlər.

QARAQABAQ PATRİK VƏ QARĞALAR HÖKMDARI KROMAXI

Konnaxt hökmdarı çox mərhəmətli bir padşahdı. Onun üç ədəbsiz oğlu vardı. Bir dəfə oğlanları padşahın başına olmazın müsibətlər gətirdi.

Məlumatınız olsun ki, o dəhşətli fəlakət, qardaşlar çox təhlükəli bir adam olan qarğalar hökmdarı Kromaxiyə sataşdığı üçün baş vermişdi.

Kromaxi köhnə cadugər imiş. Meşənin ətəyində şah sarayının yaxınlığında darısqal bir daxmada yaşayırdı.

Kromaxinin daxmasının yanında ağacların başında qarğalar yuva salmışdı. Əslində onlar qarğa yox, öz hökmdarları Kromaxiyə canla-başla qulluq göstərən əcinnələr idi.

Bəli, bir gün bekar qalıb heç bir məşğuliyyət tapa bilməyən üç qardaş Diklan, Darmid və Dati qərəzsiz – filansız, sadəcə olaraq əylənmək üçün qoca Kromaxiyə sataşmağı qərara aldılar. Beləliklə qardaşlar bir daş parçası götürüb Kromaxinin bacasına saldılar. Az qaldı ki, tüstü cadugəri boğub öldürsün.

Bərk hirsələnmiş Kromaxi şahın sarayınacan qardaşların dalınca qaçdı, sarayın qapısı ağızında atalarının yanında qardaşlara qarşı töküüb, lənət elədi. Dedi ki, böyük qardaş oğru olacaq və ömrü boyu qanunların təqibindən yaxa qurtara bilməyəcək, ortancıl qardaş qatil olub öləncən bıçağı əlindən yerə qoymayacaq, kiçik qardaş isə dilənçiyə çevrilib həyatının son gününədək sədəqə yığacaq. Bu sözləri eşidən yazıq padşahın ürəyi partlamaq dərəcəsinə çatdı.

Qoça Kromaxi avara-sərgərdan oğullar böyütmüş padşaha da lənətlər yağdırıb bildirdi ki, padşah hər üç oğlunun amansız taleyin caynaqlarında bircə-bircə çapaladığını görəncə kimi yaşayacaq.

Kədər və qüssədən ikiqat olmuş zavallı padşah dərhal yorğan-döşəyə düşdü. Bəli, padşah yorğan-döşəyə düşən kimi dörd qara qarğa onun yataq otağına soxulub çarpayısının başlarına qonaraq bərk səslə qarılmağa başladı: “Qarr! Qarr! Qarr!”

Günlər ötüb keçir, amma qarğalar zəhlətökən qarılıtlarını nə gündüz kəsirdi, nə də gecə.

Qarıltı səslərindən nəinki təkcə padşahın səhhəti pozulmuş, beyni dumanlanmışdı, həm də saray əhlinin hamısı, sarayın yan-yörəsində yaşayanlar belə bezib zinhara gəlmişdilər. Padşah öz krallığında yaşayan bütün aqilləri və alimləri çağıraraq saraya yığmışdı ki, bu bələdan yaxa qurtarmaq üçün məsləhət versinlər. Amma heç bir xeyri olmamışdı.

Nəhayət, padşahın və rəiyyətinin xəstəliyi haqqında gəzən səfeh xəbərlər Doneqol dağlarına gedib yetişdi, qaraqabaq Pat-

rikin qulağına dəydi. Qəlbini qüسسə sarmış Patrik daxmasınının qapısını bağlayıb qırmızı boğçasını çiyinə atdı, Konnaxt krallığına tərəf üz tutdu.

Yoxsul Patrik sarayda özünü təqdim edib padşahın yataq otağına aparılmasını xahiş edəndə az qaldı ki, nökr-naiblər itləri onun üstünə qısqırtınsınlar. Amma səs-küyü eşidən Məlikə nə baş verdiyini soruşdu. Belə ki, dərddən ürəyi deşilən Məlikə hər bir şeyi sınaqdan keçirməyə hazır idi.

Odur ki, dedi:

– Madam ki, aqillərin və alimlərin heç biri bizə kömək əlini uzada bilmədi, bu qaraqabaq yoxsuldən da hər halda bizə pislik dəyməz; onu içəri aparın. Nə olar, olar!?

Bu minvalla qaraqabaq Patrik bir az sonra özünü filosofların, müdrək məsləhətçilərin və həkimlərin üzük qaşı kimi mühasirəyə aldığı yataq otağında gördü.

Qaraqabaq Patrik irəli yeridi. Hamıya təzim edib görülmüş işlərin mahiyyəti haqda ona məlumat verilməsini ədəblə xahiş etdi.

Sonra Patrik padşahın çarpayısının başlarına qonmuş qarğalara nəzər saldı, tələb etdi ki, üç qardaş padşahın hüzuruna çağırılsın.

O, böyük qardaşın adını xəbər aldı.

– Mənim adım Diklandır.

– Kromaxi sənə nə qarğış edib?

– O dedi ki, oğru olacağam, ömrümün sonunacan qanunlar məni təqib edəcəkdir.

Qaraqabaq Patrik qorxudan tir-tir əsən Məlikəyə tərəf çevrilib dedi:

– Bu saat Diklanı ən yaxşı hüquq məktəbinə göndərin. Qoy oxuyub hakim olsun. Onda heç bir hüquqsünas onunla mübahisə etməyə girişə bilməz!

Söz Patrikin ağzından çıxmamış çarpayının sol qıçının üstünə qonmuş qarğa tükürpərdici səslə qarıldadı, qanad çalib açıq pəncərədən çıxdı. Qarğanın vahiməli səsindən hamı donub qaldı.

Elə bu vaxt qaraqabaq Patrik ortancıl qardaşa üzünü tutdu:

– Sənin adın nədir?

– Darmid.
– Sənə nə qarğış ediblər?
– Mən də qatil olub ölənəcən bıçağı əlimdən yerə qoymaya-
cağam.

Qaraqabaq Patrik ürəyi köksündə intizarla çırpınan Məlikəyə doğru dönüb dedi:

– Dərhal Darmidi ən mükəmməl tibb məktəbinə göndərin.
Qoy oxuyub həkim olsun!

Onda onun əlində tutacağı bıçaq qatil bıçağı olmaz.

Bu dəmdə çarpayının sağ qıçı üstünə qonmuş qarğa damar-
larda qanı donduran müdhiş bir səslə qarılıdaysa–qarıldaysa qanad-
larını açıb pəncərədən bayıra uçdu. Sonra qaraqabaq Patrik kiçik
qardaşa müraciət etdi:

– Bəs sənın adın nədir, oğlan?

– Dati.

– Kromaxi səni necə qarğıyıb?

– Mən dilənçi olub ömrümün axırına kimi sədəqə ilə dolana-
cağam.

Qaraqabaq Patrik həyəcandan boğazında tıxac yaranmış
Məlikəyə sarı çevrilib:

– Qiymətli vaxtı itirmədən bu gənci universitetə göndərin,
– dedi – Qoy oxuyub şair olsun. Əsərlərinə görə ona nə versələr,
əmək haqqı kimi özünə götürər!

Çarpayının sol tərəfinə qonmuş o biri yaramaz qarğa qulaq-
batırıcı səslə qarılıdadı, uçub pəncərədən çıxdı.

Yavaş–yavaş padşahın qəlbini bürüyən sevinc hissi onu yor-
ğan–döşəkdən qaldırdı.

Elə həmin dəqiqə dördüncü qarğa ürək parçalayan bir qarılıt
ilə havaya qalxıb pəncərədən bayıra uçdu. Çox güman ki, bu qar-
ğanın dəhşətli qarılıtı Konnaxt krallığının hər tərəfində eşidildi.

Sevincindən uçmağa qanadı olmayan padşahın və arvadının
təklif etdikləri ənamlardan qaraqabaq Patrik cidd–cəhdlə imtina
etdi. O həm də padşahla birlikdə bütün aqillərin, alimlərin və filo-
sofların təklif etdikləri baş məsləhətçi vəzifəsindən də imtina

etdi. Qaraqabaq Patrik onlara söylədi ki, o, sadə yoxsul bir dağlıdır, sarayda məşhur alimlər arasında yaşamağa adət etməyibdir. O yalnız Doneqoldakı daxmasında yaşayıb dağın ətəyindəki sahədə kartof becərəndə özünü xoşbəxt hesab edir.

Beləliklə, qaraqabaq Patrik qırmızı boğçasını çiyninə aşırıb geri, evinə qayıtdı.

Qədim zamanlarda deyərmişlər: üç şeydən özünü gözlə; at dırnağından, kəl buynuzundan, bir də ingilis gülüşündən.

KRAL, KEŞİŞ VƏ QAZ HAQQINDA NAĞİL

Qədim zamanlarda İrlandiyada yaşamış O‘Tul adlı kral haqqında bir şey eşitmisinizmi? Ömrünün ixtiyar çağında kral O‘Tulun qismətinə çıxmış gözlənilməz səadət barəsində nə deyə bilərsiniz? Bilmirsinizsə, qulağınız məndə olsun, nəql eləyim. Deyilənə görə, kral O‘Tul cavan olanda bütün İrlandiyada ondan cəsarətli ikinci bir gənc tapmaq mümkün deyildi. Kralın ən sevimli işi ovçuluq idi. Dan yeri söküləndən şər qarışana kimi kral atını mahmızlaya-mahmızlaya ovlaqları ələk-vələk edər, itlərini qısqırdardı.

Kral qocalıb beli bükülənəcən həyatı çox firavan və şən keçdi. Qocalıb haldan düşmüş kral daha nə yayda, nə də qışda günlərini ovda keçirə bilirdi. Günlər ötüb keçdi, elə bir an gəlib çıxdı ki, biçərə qoca kral əsasına söykənə-söykənə bağda gəzməkdən başqa heç nə edə bilmədi. Madam ki, nə sevinc, nə əyləncə yoxdur, – o fikirləşdi, – demək həyat sona çatıb.

Kral özünə təsəlli verib əylənmək üçün bir qaz saxlamağa başladı. İstəyirsiniz inanın, istəyirsiniz yox, amma onu deməliyəm ki, qaz biçərə qoca kralın mehriban dostuna, qulaq həyanına çevrildi.

Bir müddət onlar ikilikdə yaxşıca əyləndilər. Nə gülürsünüz? Burada gülməli nə var ki!? Haraya uçub getməsindən asılı olmayaraq kral onu səsləyən kimi qaz geri qayıdır, kralın ürəyi istəyən qədər yanlarını basa-basa onun arxasınca gəzirdi.

Cümə günləri – axı siz bilirsiniz ki, müqəddəs dini qanunlara görə allahpərəst xristianlar həmin günü ət yeməkdən imtina edirlər, – onu deyirdim axı, cümə günləri qaz üzə-üzə gölə baş vurur, öz sahibinə nahar üçün yaraşılıq, yağlı alabalıq gətirərdi.

Bəs necə, bu xeyirxah məxluq yazıq qoca kralın yeganə sevinci, təsəllisi idi. Amma çox təəssüflər olsun ki, bu fani dünyada əbədi heç nə yoxdur! Elə bir gün gəldi ki, kralın qazı da qocalıb taqətdən düşdü. Qanadlarında güc qalmadı. Kralın ayaqları kimi qazın da ayaqları sözünə baxmadı. Zavallı quşcuğaz sahibini nəşələndirmək üçün çox çalışsa da, bacarmadı. Yəqin ki, taleyin hökmündən qaçıb qurtarmaq mümkün deyil!

Kral O‘Tul xiffət etməyə başladı. Günlərin bir günü qocalar, yəni qoca kralla qocalmış qaz göl sahilində oturub qəm deryasında qerq olmuşdular. Kral qazı dizinin üstündə oturub yazıq-yazıq ona baxırdı. Gözlərində yaş gilələnmişdi:

– Eh, belə mənasız, gərəksiz ömür sürməkdənsə, yıxılıb ölmək, ya da bu göldə boğulmaq daha yaxşıdır, – deyə kral fikirləşdi.

O, qazı əlindən buraxdı. Qaz taytıya-taytıya yaxınlığındakı qamışlığa girdi ki, bəlkə əlinə bir şey keçə. Kral isə oturduğu yerdən qımıldanmadan elə hey özünün kədərli həyatı haqqında düşünürdü.

Kral birdən başını qaldırıb qarşısında yaraşılıq ciddi görkəmli naməlum bir oğlan uşağı gördü.

– Hər vaxtın xeyir, kral O‘Tul – gənc dilləndi.

Kral təəccüblə xəbər aldı:

– Bu necə işdir, adımı hardan bilirsən?!

– Bunun əhəmiyyəti yoxdur. Mən hələ bəzi şeyləri də bilirəm. Cürət edib sizdən soruşa bilərəmmi, mehriban kral O‘Tul? Sizin qazınızın əhvalı necədir?

Axı, qaz bu vaxt qamışlıqda ova çıxdığına görə onu görmək mümkün deyildi.

Kral soruşdu:

– Demək qazımdan da xəbərin var?

– Mən qazınız haqqında hər şeyi bilirəm. Amma hardan bilirəm bu vacib deyil, – oğlan gülümsündü.

– Onda bəs sən kimsən?!
– Vicdanlı bir adam.
– Yaşamaq üçün hardan qazanc əldə edirsən? – kral maraqlandı.
– Köhnə şeyləri təzələyirəm.
– Demək onda sən qalayçısan?
– Yox əşşi, tapa bilmədin! İşdir əgər sənin qoca qazını yenidən cavanlaşdırsam, mənə nə ad verərsən?

– Yenidən cavan!? – Dönə-dönə soruşan kralın qırışmış üzgözü sevincdən işıqlandı. Bundan yaxşı nə ola bilərdi ki? – Əlbəttə yenidən cavan, – oğlan başı ilə təsdiq etdi.

Kral O‘Tul fit çaldı. O dəqiqə qoca qaz qamışlıqdan çıxıb yanlarını basa-basa bükülüb yumağa dönmüş sahibinə yaxınlaşdı.

Sözümün canı budur ki, qoca qaz krala çox sədaqətli idi.

Oğlan qazı başdan-ayağa süzüb dilləndi:

– Əgər ürəyindən keçirsə, söz verirəm ki, qazı cavanlaşdıraram.

– Ulu Tanrıya and içirəm! – rıqqətə gəlmiş kral da bir dəri, bir sümük qalmış qoca qazı başdan-ayağa süzüb cavab verdi.
– Əgər sən qazı cavan etsən, mən səni öz krallığımda ən kamallı gənc hesab edərəm.

– İşə bax a! Sən də söz danışdın da! – oğlan gülümsünərək bic-bic dedi. – Axı, sən demədin ki, bu işin əvəzində mənə nə verəcəksən?

– XətrİN nə istəsə! – kral sevinərək cavab verdi. – Bu çox ədalətli iş olar.

– Bura bax, mən qazı cavanlaşdırdığım gün qazın uçub getdiyi bütün torpaqlarını mənə verərsənmi?

– Verərəm!

– Cıgallıq eləməzsən ki?

– Vallah eləmərəm!

Belə olan halətdə oğlan qoca qazı səsləyib yanına çağırırdı. Sonra oğlan aşağı əyilib qazı qolları üstünə götürdü. Qanadlarını dartıb düzəltdi. Havaya atmazdan əvvəl qazın qanadlarının altından üfürdü ki, qaz asanlıqla uça bilsin. Bəli, – allaha and içirəm ki, mənə inanasınız! – qoca qaz havaya qalxıb qartal kimi süz-

məyə başladı. Qaz səmada dövrə vura-vura hərdən ox kimi başı aşağı millənir, hərdən də qaranquş kimi yüngülcə qanadlarını çalıb yüksəklərə pərvaz edirdi.

Səmada yorulmadan qanad çalıb torağay kimi dövrə vuran qoca qaza baxdıqca kralın kefi kökəlirdi. O özünü unudub heyrət içərisində ağzını açıb tamaşa edir, nəşələnirdi. Hə, bəs necə, qaz göydə iri bir dövrə vurub gözdən itdi. Bir an sonra yenidən peyda oldu. Və nəhayət aşağı enib sahibinin ayağının yanına qondu. Kral qazın başını, qanadlarını sıgallayıb əmin oldu ki, qaz doğrudan da cavanlaşıb, əvvəlkindən də sağlam olub.

– Ay can, ay can, bundan yaxşı qaz hələ dünyaya gəlməyib!
– kral tərifə başladı.

– Bəs mənə deməyə sözün yoxdur! – oğlan kraldan xəbər aldı.

– Necə yəni yoxdur! Sən İrlandiya torpağına ayaq basmış oğlanların hamısından ağıllısan, – hələ də heyran-heyran qazdan göz çəkməyən kral cavab verdi.

– Daha nə demək istəyirsən?

– Demək istəyirəm ki, ömrüm boyu sənə minnətdar olacağam.

– Sözünün üstündə durub bir az əvvəl qazın uçub getdiyi torpaqlarını mənə verəcəksənmi?

– Əlbəttə, verəcəyəm, – kral dedi, – həmişə səni öz torpağında salamlamağa şadam. Bir qarış torpağım qalsa da, sən həmişə əziz qonağım olacaqsan.

– Görürəm ki, vicdanlı, mehriban qocasan, – Oğlan dedi. – Bəxtin onda gətirdi ki, sözündən qaçmadın, yoxsa sən qazın səma üzünə həmişəlik həsrət qalacaqdı!

– Ay cavan, axı, sən kimsən? – kral ikinci dəfə gəncdən xəbər aldı.

– Mən müqəddəs keşiş Kevinəm, – cavab gəldi.

– Ay allah! Sən işə bir bax! – kral heyrət içərisində güc-bəla ilə diz çökdü, çünki qoca sümükləri sözünə baxmaq istəmirdi. – Belə çıxır ki, səhərdən bəri mən burada dünyanın ən müqəddəs məxluqu ilə söhbət edirəm?

– Belə çıxır də, – keşiş Kevin şəstlə cavab verdi. – Mən də səhərdən fikirləşirəm ki, söhbət etdiyim sadə, kasıb bir oğlandı!

– Qiyafəmi dəyişmişəm, – keşiş dedi, – buna görə də sən məni tanıya bilmədin. Özüm də gəlmişdim ki, səni sınayam. Bu səhər əmin oldum ki, sən vicdanlı, xeyirxah kralсан, çünki mənim timsalımda adi bir qalayçıya verdiyin vədə xilaf çıxmadın. Buna görə də mən səni mükafatlandırırım, qoy sənın qazın cavan qalsın!

İstəyirsiniz inanın, istəyirsiniz yox, söylədiyim bu əhvalat həqiqətən qoca kral O‘Tulun başına gəlib.

Qədim zamanlarda belə deyərmişlər:

Tula ovu dərhal yaxaladığı kimi ömrümüzün payızı da yaxamızdan çox erkən yapışır.

TOMAS KONNOLİ VƏ SEHRBAZ

Paho, indi ki, söhbət sehrbazlardan düşdü, onda qulaq asın. Bir gün mən mister Kassidgildə işimi qurtarıb evə qayıdırdım. Gün batmış, şər qarışmışdı. İş yerimə yaxın olsun deyər bir-iki mil aralıda Biddi Makvir adlı mədəni bir dul qadının evində kirayənişin qalırdım.

Noyabrın ilk həftəsi olardı. İns-cins gözə dəyməyən yolla tək-tənha irəliləyirdim. Yolun kənarları ağaclıq idi. Baş-başa verib saçaqlarını düz yolun ortasına sərmışdi. Odur ki, yol qaranlıq idi. Evə getmək üçün Dodderə tökülən kiçik çayın üstündəki ensiz körpüdən keçməli idim. O vaxt səki olmadığına görə yolun düz ortası ilə gedirdim.

Bəli, mister Harri, heç son zamanlaracan bizim yolların kənarında piyadalar üçün səki olmayıb.

Hə, onu deyirdim axı, yolun ortası ilə gəzə-gəzə gəlib körpüyə çatdım. Körpünün başında bir tala yer uçub tökülmüş, deşik əmələ gəlmişdi. Köhnə dəbdə inşa edilmiş körpünün başlangıcındakı deşiyə çalınmış yoğun ağac parçası bir müddətdən sonra aşağı düşmüşdü. Sudan qalxan ağ duman kimi buxar buğlana-buğlana oradan çıxırdı.

Sözümün canı var, mister Harri, dediyim kimi, bu körpüdən tez-tez keçirdim. Nədənsə, o axşam hər şey mənə çox qəribə

göründü. Sanki bu yeri ilk dəfə yuxuda görürdüm. Körpüyə yaxınlaşanda az qala qorxudan ürəyim ağzıma gəldi. Elə bil içimdə soyuq külək əsirdi.

– Muşa Tomas, – öz-özümə mızıldandım. – Bu sənsən, ya yox? Əgər sənsənsə, bəs onda nə olub? Özünü ələ al, ağciyər olma! Qorxan gözə çöp düşər!

Toxtayıb cəsarətimi topladım, addımlamağa başladım. Körpünün başına çatanda, allah, sən özün bizə kömək ol! Nə görsəm yaxşıdır? Körpünün küncündə bir qarı dizlərinə dirsəklənib oturmuşdu. Başını yerə dikmiş qarının üz-gözündən dərin kədər yağırdı.

Qarıya çox yazığım gəldi. Zəif bir qarıdan qorxduğuma görə özümü məzəmmət etdim. Yaxınlaşıb ona dedim:

– Burda sizə soyuq olar, qarı nənə.

Qəmli qarı sözümlə saya salmayıb mənə fikir vermədi. Sanki mən ağzımı açıb bir kəlmə də kəsməmişdim. Qarı oturaq vəziyyətdə əyilib düzəlirdi. Elə bil qüssədən ürəyi bu saat partlayacaqdı.

Yenə də qarıya müraciət etdim:

– Ay qarı nənə, olmasın kədər, olmaya sizə bir bədbəxtlik üz verib?

Qarının çiyinə toxunmaq istədim, lakin nəsə mənə mane oldu. Əyilib diqqətlə qarının üzünə baxdım. O, artıq qoca qarı deyildi. Nəzərimi cəlb edən ilk şey, mister Harri, onun hörükləri oldu. Çiyindən aşağı sallanan hörüklər yerlə sürünürdü. Allaha and olsun, ilahələrə layiq hörüklər idi!

Nə cavan qızlarda, nə də yaşlı qadınlarda heç vaxt bu cür hörüklər görməmişdim. Hörüklər elə sıx, elə yoğun idi ki, heç qızlarda beləsi olmur. Hörüklərin rəngi isə təsvirə gəlməzdir! Əvvəlcə gözlərimi qıyıb baxdım və mənə elə gəldi ki, gümüşü rəngdir. Ancaq qarıya yaxınlaşanda gördüm ki, hörüklər, yalan desəm ağzım əyilsin, al-qırmızı rəngdədir. Özləri də ipək kimi par-par parıldayırdı. Əllərini başına söykəmiş qarının saçları çiyinə tökülmüşdü. Vallah, qarı Meri Maqdalenin küpəyə girmiş ruhuna oxşayırdı. Sonra diqqətlə baxanda qarının altına sərdiyi bozumtul plaşın və əynindəki yaşıl xalataın ömrümdə görmədi-

yim qeyri-adi parçadan tikildiyini hiss etdim. Tez qarının yanından bir addım geri çəkilib:

– Ey ulu tanrı, sən bizi qadadan-bələdan uzaq et! – dedim və xaç çevirməyə başladım.

Baş ağrısı olmasın, mister Harri, sözümlə yenicə qurtarmışdım ki, o, üzünü mənə çevirdi. Xudaya dünyada hələ çirkin sifətlər varmış! Belə eybəcərini görməmişdim! Hərzə-hərzə danışdığımıza görə, xuda məni əfv eləsin!

Qarının hinduşka yumurtası kimi çil-çil sifəti meyit rəngində idi. Bir cüt yaddaş çiçəyinə bənzər ala gözləri ağlamaqdan qıpqırmızı olmuşdu. Belə bir ayaz gecədə qarının üzümə zillənmiş ay kimi soyuq baxışları canıma vic-vicə saldı. Mən düşən vəziyyətə allah heç kəsi salmasın! Qorxudan alnımdan soyuq tər sel kimi süzülürdü.

Qarı dirsəklərini yerə qoyub dikəldi. Fikirləşdim ki, axırım çatıb. Qarı Dublindəki işıq dirəklərinə oxşayırdı. Başını döndərüb gözlərini üzümə zillədi. Gözlərindəki güclü parıltı məni vahiməyə saldı və tüklərim qabardı. Sonra qarı aram-aram addımlayıb körpünün başlanğıcındakı böyük deşiyə çatdı, özünü deşiyə atıb çaya düşdü və suya cumub yoxa çıxdı. Bundan sonra qarının kim olması məni şübhəyə saldı. Keçirdiyim qorxudan sarsılıb haldan düşməyimə baxmayaraq ayaqlarımı birtəhər sürükləyib oradan uzaqlaşdım. Evə necə gəlib çıxdığımı bircə göydəki allah bilir. Bircə o yadımdadır ki, qarının ağzında büdrədim və başım zərblə qarıya dəydi. Huşumu itirib döşəmənin üstünə tir-tap uzandım. Bu vəziyyətdə bir saata yaxın qaldım. Özümə gəlib gözlərimi açanda missis Makvir başımın üstündə dayanıb iri bir dolçadan boğazıma punş töküdü. Məni ölümün pəncəsindən qurtarmaq üçün missis Makvir təlaş içində bir vedrə soyuq suyu üstümə əndərmişdi. Su yan-yörəmdə göllənmişdi.

– Bıy, cənab Konnoli, olmasın azar, sizə nə olub? – missis Makvir həyəcanla xəbər aldı, – mənim kimi kimsəsiz bir qadını da belə qorxudarlarmı?

– Mən haqq dünyadayam, yoxsa nahaq?

– Muşa, əzizim! Sən burda, mənim mətbəximdəsən!

– Vay, vay, allah eşqinə! – dedim. – Bəs mən elə bilirdim ki, məhşər ayağında qır qazanının üstündəyəm. Amma buna baxmayaraq yamanca üşüyürdüm. Heç canım qızmaq bilmirdi.

– Mənə inanın, mister Konnoli, bayaqdan burdasınız. Amma deyin görüm, başınıza nə iş gəlib? Bəlkə sizi hal aparıb, yoxsa sizi qara basıb?

– Eh, boş şeydir! – cavab verdim. – Fikir verməyin! Özümə gəlib bir az dirçələndən sonra gördüyüm sehrbazdan missis Makvirə söhbət açdım.

– Onun doğrudan da sehrbaz olduğunu hardan bildin, Tomas? – qadın soruşdu.

– Allah haqqı, onu lap yaxından görmüşəm.

– Mister Harri, onu da deyim ki, gördüyümün sehrbaz olduğunu sübut edən başqa bir əhvalat da həmin axşam baş vermişdi.

Mister O'Neylz adlı birisi, bilməmiş olmasan, qonşuluğa qonaq gəlibmiş. Tiron qraflığındakı əsil-nəcabətli İrland ailəsinin qonağı imiş. Həmin axşam sehrbazın evin başına fir-fir fırlandığını görənlər olub. Səhər durub qonağı yatağında ölmüş tapıblar.

Bəs buna sözünüz nədir, mister Harri? Yaxşı deyin görüm, o vaxt rast gəldiyim sehrbaz deyilmişsə, lütfən söyləyin, bəs onda nə imiş?

MERİ HOQAN VƏ RUH

Dünyada bir vaxtlar rast gəlmiş bəzi-bəzi adamlar var ki, üz-də özlərini dinsiz göstərib heç nəyə inanmadıqlarını söyləyir, amma daxilən xurafata bağlı olub allahın hüzurunda səcdə qılırlar.

Bizim qəhrəman Feyli Muni belə adamlardan biri idi. Feyli (əgər sizlərdən onu tanıyan varsa) avara-avara veyllənir, özünü arsızlığa vurub heç nəyin fikrini çəkmir, burdan batıb ordan çıxırdı. Gündə azı bir xalvar yalan, cəfəng şeylər söyləyirdi. Ona qulaq asanlara özünü elə göstərirdi ki, guya nə pərilərə, nə ruhlara, nə

də cinlərin varlığına inanır. Hərdən qəti etiraz edib gopa basırdı ki, hamının sitayiş etdiyi insan ruhunun varlığı da onda şübhə doğurur.

Amma bəzi adamlar Feylinin ruhlar haqqında çuğul söhbətinə qulaq asanda bir-birinə bic-bic baxıb göz vururdular. Məsələ burasında idi ki, Feylinin cürətsiz, ağciyər olduğunu görüb duyanlar olmuşdu. Belə ki, Feyli qaranlıq düşəndən sonra Ahnamo yolundan keçməyə ürək etmirdi, çünki bir dəfə qaranlıqda qədim Tinner qəbiristanlığının yanı ilə atını səyirdən Billi ev pivəsindən doyunca vurub havalanmışdı. Odur ki, atı qamçılıyırdı. Quş kimi səkən at dördnala irəli şığıyırdı. Feyli addımbaşı boynunu döndərrib sol çiyinin üstündən ürkək nəzərlərlə geriye baxırdı.

Bəli, bir axşam qonşular Larri Reylinin meyxanasına yığışib bala-bala vurur və söhbət edirdilər. Feyli də məclisdəkilərin arasında idi. Həmişəki kimi pərilər haqqında cəfəng şeylər uydurub hədyan sözlər söyləyən Feyli and-aman edib hamını inandırmağa çalışırdı ki, yer üzündə ilahi varlıqlar yaşaya bilməz. Dindar adamlar haqqında Feylinin küfr danışması məclisdə olanların bəzisini xəcil etdi. Onlar hirslənib dil-dodaqlarını gəmirirdilər. Çiyinlərinə uzun mavi rəngli plaş atmış Meri Hoqan adlı qoca bir qadın buxarı dibində səssiz-səmirsiz bardaş qurub qəlyanını tüstülədirdi. Səbri tükənmiş Meri Hoqan ətrafında gedən söhbətə müdaxilə etmək məqsədilə qəlyanını ağızından götürdü, çırpıb külünü yerə tökdü. Sonra o, ocaqdakı közün üstünə bir parça tüpürüb gözlərini Feylinin üzünə zillədi.

– Bura bax, ay kafir, deyirsən ki, ruha-zada inanmırsan, elə-dirmi? – qadın soruşdu.

Bəli, Feylinin boğazı qurudu, udquna-udquna qaldı. Səsi batdı.

– Yaxşı, bəs niyə susursan? Ay bala, ulu babanın, ulu nənənin etiqad etdiyi ruhların varlığını şübhə altına almaq sənə kimi bir cavana heç yaraşmır. Uzun sözün qıtası “çörək götürüb inanasan” deyiblər. Mən sənənin nənən yerində olaram, oğul. Ruhların varlığına şəkk eləmə! Mən onlardan birini öz gözlərimlə görmüşəm! İndi sən inanmırsan, heç inanma! Camaata söyləyərəm.

Məclis əhlinin hamısını heyrət götürdü. Qarıya qulaq asmaq üçün hamı buxarının başına toplaşdı. Feyli gülümsəməyə çalışsa da, bir şey alınmadı, çünki ona fikir verən olmadı.

– Yaxşı yadımdadır, – qarı söhbətə başladı, – mən namuslu bir kişiyə ərə getmişdim. O, artıq bu dünyadan köçüb. Allah onun gor evini nurla doldursun. İlk körpəmiz dünyaya gəlməmişdən azacıq əvvəl (o vaxtdan çoxlu illər keçib) xudmani bağçamızda əyləşib ip əyirirdim. Hərdən başımı qaldırıb dəstə ilə uçuşan bal arılarına tamaşa edirdim. Təxminən iyunun ortalarında günəşli bir gün idi. Bal arıları vızıldaşaraq güldən-gülə qonur, quşlar kol-kosun arasında eşələnib pöhrəlikdə civildəşir, qanad çalan xal-xal kəpənəklər çiçəklərlə öpüşürdü. Bir sözlə, hər yan gözəl idi və xoş ətir hər yeri bürümüşdü. Özümü elə bəxtiyar hiss edirdim ki, harada olduğumu da unutmuşdum.

Birdən bağın küncündəki qaymaq çiçəklərin arasından qulağma səs gəldi: tıq, tıq, tıq, taq. Sanki pinəçi başmağa dabanaltı vururdu. “Xudaya, sən özün kömək ol”, öz-özümə mızıldandım. “Görəsən, o nə ola bilər?”

Maraq mənə güc gəldi. Ərişi yerə atıb ayağa durdum. Sinəsinə qaymaqçiçəyi ləklərinin yanına getdim. Gördüyümə inanmağım gəlmədi. Mənim tuşumda qaymaq çiçəklərin düz ortasında təzə doğulmuş uşaq boyda bir qoca oturmuşdu. Başında dudkeş papağı, ağızında tüstülənən dəmi vardı. Nimdaş bozumtul paltosunun iri mis düymələri, başmaqlarının üstündəki enli gümüşü toqqalar nəzəri cəlb edirdi. Başmaqları ayağına çox yekə idi. Qoca vur-hay bircə balaca başmağa daban vururdu. Ruh olduğunu başa düşüb o dəqiqə gözlərimi ona zillədim. Cəsarətli olduğum üçün cılız qocaya dedim:

– Allah işini avand eləsin, xeyirxah qoca! Belə bir qoca başını qaldırıb tərəddüdlə üzümə baxdı. Bir göz qırpımında atılıb onu süpürlədim. Möhkəm-möhkəm yapışıb ondan pulunun yerini xəbər aldım:

– Nə pul? – qoca dedi. – Pul hardandır məndə! Mənim kimi balaca bir xilqətdə pul nə gəzir?

– Bəsdir, səsini kəs, – dedim. – Adamların başına az oyunlar açırsan? Hamı bilir ki, sənin kimi ruhlar ləl-cavahirat içində üzürlər.

Dərhal cibimdə gəzdirdiyim bıçağı çıxardıb sir-sifətimə qəddar görkəm verdim. Belə görkəmə düşmək o zamanlar mənim üçün heç də asan iş deyildi, çünki mən sakit təbiətli, deyib-gülən bir gözəl qız idim. Elə indi də pis deyiləm ha! Nə başınızı ağrıdım, barmağımı silkələyə-silkələyə hədələyib ona dedim ki, pul kisəsini mənə verməsə, ya da bir küpə qızıl yeri göstərməsə, burnunu bıçaqla sifətindən sıyırıb atacağam. Bu sözləri eşidən qoca qorxusundan elə sapsarı saraldı ki, ürəyimdə bu zavallı məxluqa yazığım gəldi.

– Bura bax, – qoca dilləndi. – Dur mənimlə gəzə-gəzə gedək. Pulumu saxladığım yeri sənə göstərim.

Razılışıb getdim. Qocadan bərk-bərk yapışıb onu əlimdən buraxmadım. Bütün yolu gözümü ona zilləmişdim. Birdən arxadan vızıltı səsi eşitdim.

– Qoyma! Getdi! – qoca haray saldı. – Odur, bax, sənin arılarının küsüb gedirlər. Ay aman, necə bir yerə cəm olublarsa, alov dillərini xatırladırlar.

Səfeh kimi başımı döndərüb geri boylandım. Heç nə görməyib üzümü yenə ruha tərəf çevirdim. Ruh nə gəzirdi! Onu tutan əlim bomboş idi. Nəzərlərim ondan yayınıb başım qarışan kimi ruh hiss olunmadan sürüşüb barmaqlarımın arasından çıxmışdı. Sanki ruh tüstüdən yağrulmuşdu. Bəli, əzizlərim, ruh o gedən gedib bir də mənim bağıma qədəm basmadı.

TEYQ O'KEYN VƏ CƏSƏD

Biri vardı, biri yoxdu, bir zamanlar Leytrim mahalında yaşayan həddi-buluğa çatmış bir oğlan vardı. O, çox çevik, güclü oğlan idi. Oğlanın atası varlı-hallı fermer idi. Çoxlu pulu olan fermer oğlundan heç nə əsirgəmirdi. Yeganə oğlunu fermer həddindən artıq çox istəyir, uşağa könlü istəyəni etməyə icazə

verirdi. Bu səbəbdən idi ki, oğlan boy-buxuna dolduqca işdən çox idmana meyl edirdi.

O, küçələri veyl-veyl gəzir, nadir hallarda gecəni evlərində keçirirdi. Çınar kimi boy atıb gözəlləşən oğlan bir baxışla qızların qəlbinə od salırdı. Qızlar bir könüldən min könülə ona vurulurdu. Yaraşığı oğlana kənddə busə verib dərdindən dəli olmayan qız tapmaq olmazdı. Kənddəki hər qız istəyirdi ki, oğlan ondan başqa heç kəsə baxmasın. Məhz buna görə də kimsə oğlanın şənini bu misraları qoşmuşdu:

Veyllənən əbləhə bax, əbləhə
Öpüşməyi peşə edib özünə.
Gündüz yatar, gəzər gecə kirpitək
Bircə çimir yuxu getməz gözünə.

Zaman keçdikcə azğınlaşan oğlan ipə-sapa yatmadı. Eşqi topuğuna vurub busə təşnəsi ilə çöllərə düşən oğlan bir daha ata evində görünmədi.

Qaynar qanını soyudub sakitləşmək üçün bir axşam çöldə-düzdə gəzib-dolaşan oğlanın qulağına səda gəldi. Qarşısındakı yolda ayaq səsləri eşidildi. “Bilmirəm, gecənin bu vaxtı küçədə gəzib-dolaşan kimdir”, oğlan öz-özünə deyindi. Dayanıb qulaq asdı. Bir-birilə danışan çoxlu adam səsi eşitdi.

Çox çalışdı, ancaq adamların söhbətindən bir şey qana bilmədi.

– Eh, gidi dünya! – oğlan dedi. – Canıma bərk qorxu düşüb. Danışmaları qətiyyənlə ingilis danışığına oxşamır! Heç fransızlara da bənzəmirlər!

O, bir neçə yard irəli gedib ay işığında bir dəstə cırtıdan boylu adamın ona tərəf gəldiyini gördü. Onlar özləri ilə böyük, ağır bir şey gətirirdilər.

– Ah, qatillər! – O, astadan pıçıldadı. – Mən inanmıram ki, onlar yaxşı adam olsun!

Adamların sürətlə ona tərəf gəldiyini hiss edən oğlanın başının tükləri qabardı, qorxudan bütün əzaları gizildədi.

Yenidən diqqətlə adamlara baxdı və ona məlum oldu ki, gələn dəstədə iyirmiyə yaxın cırıdan boylu kişi var. Özü də hamısı bir ölçüdə, bir biçimdə! Onların bəzisinin saçları çal idi və çox qoca görünürdü. Oğlan dəstədəki adamları yenidən nəzərdən keçirdi. Dəstə gəlib tamam yaxınlaşmayınca gətirdikləri ağır şeyin nə olduğunu ayırd edə bilmədi. Xırdaboy kişilər oğlanın başına yığışib halay çəkдилər. Çiyinlərindəki ağır şeyi yola tulla-dılar. Yerdəkinin meyit olduğu dərhal oğlana aşkar oldu. Qorxu-sundan buza döənən oğlanı soyuq ölüm təri basdı. Qanı damarlarında dondu. Azacıq sonra saç-saqqalı ağarmış xırdaboy qoca oğlana yaxınlaşib:

Sənə rast gəldiyimizə sevinmirsən, Teyq O'Keyn? – dedi.

Biçarə Teyq ağzını açıb bir söz də deyə bilmədi. Bütün dünyanı ona bağışlasan da cavab verməyə heyi yox idi.

– Teyq O'Keyn, – ağbaş liliput yenidən səsləndi. – Sən bizə vaxtında rast gəlməmişən?

Teyq cavab verməyib susdu.

– Teyq O'Keyn, – kişi üçüncü dəfə xəbər aldı. – Vaxtında sənə rast gəlməyimizə sevinirsənmi?

Teyq ağzına su alıb dayanmışdı, çünki cavab verməyə ürək etmirdi. Ona görə də dilini dişləyib durmuşdu.

Xırdaboy ağbaş qoca yoldaşlarına tərəf döndü. Kişinin xırda parlaq gözlərindən sevinc yağırdı.

– Belə-belə işlər, – o dilləndi, – Teyq O'Keynin deməyə sözü yoxdur. Demək, onunla ürəyimiz istəyən kimi rəftar edə bilərik. Teyq, a Teyq, sən pis həyat keçirirsən. Bilirsənmi, biz səndən qul kimi istifadə edə bilərik. Sən bizimlə bacarmazsan! Buna görə də bizimlə mubahisə etməyin faydası yoxdur. Meyiti yerdən götür görüm!

Qorxusundan ödünü udan Teyq yalnız bircə bu kəlməni deyə bildi: “Bacarmaram” və inadla sözünün üstündə durdu.

– Mən sizə dedim axı, Teyq O'Keyn meyiti götürməz, – məkrə dillənən qocanın dodaqları azca yana qaçdı. Rişxəndlə irişən qocanın dodaqları sının quru budaq kimi xırçıldadı. Bir az

sonra qoca, sınıq-salxaq zəng səsi kimi cırıldaya-cırıldaya sözü-nə davam etdi:

– Ha, ha, Teyq O'Keyn cəsədi yerdən qaldırmayacaq! Ney-nək, məcbur edərsiniz, qaldırar.

Qoca sözünü qurtaran kimi xırdaboy adamlar Teyqi üzük qaşı kimi araya alıb qəhqəhə ilə söhbət etməyə başladılar.

Teyq qaçıb onlardan canını qurtarmaq istədi, amma balaca-boy məxluqlar arxasınca götürüldülər. Onlardan biri arxadan badalaq atıb Teyqi üzünü üstə torpağa sərdi. Teyq özünü yığışdırıb ayağa qalxanacan ruhlardan başının üstünü alıb əl-ayağından yapışdılar. Teyqi ağzı üstə yerə möhkəm-möhkəm sıxdılar ki, tər-pənə bilməsin. Sonra ruhlardan beş-altısı cəsədi yerdən qaldırıb Teyqin belinə uzatdılar. Cəsədin sinəsini Teyqin kürəyinə yapışdırıb qollarını boynuna doladılar. İşlərini qurtarıb kənara çəkildilər ki, Teyq ayağa qalxa bilsin. Qeyzindən kükrəyib ağzı köpüklənə-köpüklənə söyüş yağdıran Teyq ayağa durub fikirləşdi ki, silkələnsə cəsəd belindən düşər. Bərk-bərk silkələnməyə başladı. Tər dabanından çıxsa da, qollarını boynuna möhkəmcə dolayıb, qıçlarını onun belində sıxıb dayanmış cəsədi kürəyindən yerə sala bilmədi. Sanki cəsəd Teyqin belinə yəhər kimi bağlanmışdı. Qorxusundan bənizində qan nişanəsi qalmayan Teyqə elə gəldi ki, axırı çatıb.

– Əfsus! Çox təəssüf ki, – o, öz-özünə dedi. – Keçirtdiyim xoşagəlməz həyatın nəticəsidir ki, başıma bu müsibət gəldi. Ey ulu tanrı, müqəddəs Məryəm, Patrik ata, Briqet ana, hüzurunuzda diz çöküb yalvararaq söz verirəm: bu dəhşətdən qurtara bilsəm, nə qədər ki, ömrüm var, pis əməllərimdən əl çəkib, səfeh işlər tutmayacağam!

Xırdaboy ağbaş qoca yenə Teyqin yanına gəlib:

– Deməli belə, Teyqciyəz, – dedi. – Mən sənə deyəndə ki, cəsədi götür, sözümə baxmadın. Eybi yoxdur, görürsən, adamı necə məcbur edirlər? Sənə desəm, apar meyiti basdır, mən biləni, yenə tərslik edəcəksən. Neynək, yenə məcbur edərək, basdırarsan!

– Sizin xətrinizə ölü basdırmaq nədir ki, lap cəhənnəmə də gedərəm, – Teyq dilə gəldi. – Niyə basdırmıram ki, basdıraram.

Düşdüyü böyük təhlükənin dəhşətini hiss etməsəydi, Teyq ağzından belə mədəni söz qaçırtmazdı.

Xırdaboy kişi çox qərribə gülüşlə şaqqanaq çəkdi.

– Ha, ha, ha! Adın nədir, Daşdəmir, yumşalısan, yumşalı, Teyq! – o dedi. – özünü düzəltmək üçün, zəmin durub sənə möhlət verirəm. Nə qədər ki, əl-ayağım sənə dəyməyib, özünü yığışdır! İndi isə qulaq as, Teyq O'Keyn, əgər bir də mənim dediyimə əməl etməsən, özündən küs. Peşman olarsan, ha! Belindəki meyiti özünlə Tempol-Demus məzarlığına aparmalı, sərdabənin tən ortasında qəbir qazıb cəsədi basdırmalı, üstünə bayraqlar sancmalısan. Həmin günü bayraqları yenidən endirib cəsədi sərdabədən çıxarıb aparmalısan. Elə etməlisən ki, məzarlıqda baş vermiş dəyişiklikdən heç kəs xəbər tutmasın.

Xırdaboy ağbaş qoca sözünü deyib qurtaran kimi yoldaşları əllərini-əllərinə şappıldadıb qəşş etdilər.

– Can, ay can! ha-ha-ha! hi-hi-hi! – hamısı birdən səslərini ucaltdı. – Di get! Nə durmusan, get də! Səhər açılmağa cəmi səkkiz saat var. Gün doğunca cəsədi basdırmasan, Teyq, işin bitdi.

Xırdaboy məxluqlar Teyqi qapazlayıb arxasına bir təpik ilişdirdilər. Sonra Teyqin dalınca düşüb qovmağa başladılar. Onu sürətlə qaçmağa məcbur edib dincini almağa imkan vermədilər. Teyqə elə gəldi ki, o gecə bütün vilayətdə keçib getmədiyi şəhli cığır, dərə-təpə, bir-birini kəsib keçən əyri-üyrü yol qalmadı. Arabir ay buluda girir, aləm zülmətə bürünürdü. Teyq ayağının altını seçə bilmir, büdrəyib tez-tez ağzı üstə yerə dəyirdi. Hər yıxıldıqca hərdən əzilib ah-vay edir, hərdən də sakitcə ayağa durub yoluna davam edirdi. Ay buluddan çıxıb yollara nur səpdikcə, Teyq qanrılıb geri baxır, xırdaboy məxluqların onunla daban-dabana gəldiyini görürdü. Məxluqlar öz aralarında söhbət edir, hay-küy salır və qağayı sürüsü kimi qığıldaşırdı. Teyq onların söhbətindən bir kəlmə də başa düşmürdü. Nə qədər yol getdiyindən Teyqin xəbəri yox idi. Nəhayət, onlardan biri Teyqi səsləyib:

– Burda dayan! – dedi. Teyq ayaq saxladı.

Məxluqlar onu dövrəyə aldılar.

– Oradakı qurumuş ağacları görürsən? Tempol–Demus o ağacların arasındadır. Sən ora tək getməlisən. Bizim səninlə getməyə ixtiyarımız yoxdur. Biz burda qalmalıyıq. Get, qorxma! Ürəkli ol!

Teyq başını çevirib baxdı. Xeyli aralıda ora–burası uçub tökülmiş hündür bir divar gözünə dəydi. Divarın iç tərəfində çox qədim bozuntul bir sərdabə görünürdü. Sərdabənin ətrafında təxminən on–on iki qurumuş ağac dağınıq şəkildə dayanmışdı. Ağacların heç birində nə bir yarpaq, nə də yaşıl budaq vardı. Ağacların əyri–üyrü, yalın, quru budaqları qəzəbindən əsib–coşan hirsli adam qolu kimi uzanmışdı. İmdad diləməyə imkanı olmayan Teyqin irəli getməkdən başqa çarəsi qalmamışdı.

Artıq sərdabəyə iki yüz yard yol qalırdı. Qəbiristanlığın darvazasına çatmayınca Teyq bir dəfə də dönüb geri baxmadı. Sınıq–salxaq darvaza qopub yerə düşdüyünə görə Teyq içəri keçməyə çətinlik çəkmədi. Sonra dönüb geri baxdı. Görmək istəyirdi ki, xırdaboy məxluqlardan heç dalınca gələn varmı. Elə o dəm haradansa bir bulud topası peyda olub ayın qabağını tutdu. Hər yan zülmətə döndü və Teyq heç nə görə bilmədi. O, qəbiristanlığa daxil olub ot basmış köhnə cığırla sərdabəyə doğru getdi. Sərdabəyə çatanda qapının qıfıllı olduğunu gördü. Qapı çox böyük və möhkəm idi. Teyq nə edəcəyini bilmədi. Handan–hana bıçağını çətinliklə çıxarıb qapının taxtasına zərbə endirdi. Taxta qətiyyən cürük deyildi.

– Yaxşı, – o öz–özünə düşündü. – Bəs, mən nə etməliyəm? Qapı açarla bağlanıb. Onu açmaq müşkül işdir.

Fikirlərini beynində cəm etməmiş Teyqin qulağına bir səs gəldi:

– Açarı qapının başında, ya da divarın üstündə axtar.

– Bu nə deməkdir? – qorxusundan alnında tər puçurlanan Teyq xəbər aldı. – Kimdir mənimlə danışan?

– Səninlə danışan mənəm, cəsədəm, cəsəd!

– İlahi, bəyəm sən danışa da bilirsən?

– Hərdən bir danışa bilirəm.

Teyq axtarib açarı divarın üstündən tapdı. Qorxusundan bir daha heç nə soruşmayıb cəld qapını taybatay açdı. Meyit də da-
lında içəri girdi. İçəri cəhənnəm kimi qaranlıq idi.

Teyq təlaş içərisində tir-tir əsməyə başladı.

– Şamı yandır, – cəsəd dilləndi.

Teyq əlini cibinə soxub çaxmaq daşı və bir qırıq polad çıxartdı. Onları zərblə bir-birinə vurub qığılcım aldı. Cibində olan yanıq əski parçasına od salıb üfürməyə başladı. Əski parçası şölələ-
nəndə ətrafına göz gəzdirdi. Kilsə qədim kilsə idi. Divarlarının bir hissəsi uçub tökülmüşdü. Pəncərə şüşələrinin bəzisi sınıb dağılmış, bəziləri qat-qat olmuşdu.

Pəncərələrin alt taxtası çürüyüb peyinə dönmüşdü. İçəridə yaddan çıxıb qalan altı-yeddi köhnə dəmir şamdan vardı. Teyq onlardan birinin içində köhnə şam kötüyü tapıb alışırdı. Gəlib düşdüyü bu qorxunc yeri gözdən keçirən Teyq birdən buz kimi soyuq cəsədin səsini eşitdi:

– Artıq vaxtdır, dəfn et məni! Basdır məni! Bəli götür, torpağı qaz.

Teyq ətrafa göz gəzdirib səcdəgaha düşüb qalmış bir bel gördü. Beli yerdən götürüb sərdabənin ortasına sancılmış bayrağın dibində tarazladı. İrəli əyilib bütün ağırlığını belin sapına salaraq güc verdi, bayrağı çıxartdı.

Birinci bayrağı çıxardandan sonra qalanları yerdən asanlıqla qopdu. Beləliklə, Teyq üç-dörd bayrağı çıxarıb, yerini dəyişdirdi. Bayraqları çıxarılmış yerin torpağı yumşaq olduğuna görə qazmaq çətin deyildi. Amma Teyq təzəcə dörd-beş bel torpaq götürüb kənara atmışdı ki, belin ağzının ət kimi yumşaq nəsə bir şeyə toxunduğunu hiss etdi.

Torpağı eşib gördü ki, qazdığı yerdə bir meyit dəfn edilib.

– Görəsən, iki ölünü bir qəbirdə basdırmağa razı olarlarmı?
– Teyq düşündü.

– Cəsəd, ay belimdəki cəsəd, səninləyəm, – Teyq dilləndi.
– Səni bu ölünün yanında basdırsam, razı qalarsanmı? Cəsəddən səs çıxmadı.

– Susmaq razılıq əlamətidir. – Teyq fikirləşdi, – Bəlkə, cəsədin dili tutulub, hə?

Beli götürüb yenə torpağa sancdı. Deyəsən, belin ağzı qəbirdəki ölünün bədəninə dəyib onu zədələdi. Odur ki, ölü xortlayıb qəbirdən dik atıldı, dəhşətli səslə bağırdı:

– Of!! Uf!! Ah!!! Çəkil gözlərimdən! Rədd ol burdan! İtil cəhənnəmə!!! Yoxsa özünü ölmüş bil, ölmüş, ölmüş bil!

Bu sözləri deyən ölü yenidən arxası üstə qəbrə yıxıldı. Teyqin başının tükü biz-biz oldu. Sifətində soyuq tər puçurlandı. Bütün sümükləri gizildədi. Halsızlaşıb gözləri qaraldı, dizləri əsməyə başladı.

Xeyli sonra özünə gəlib cürətləndi, ölü çul düşüb sakitcə qəbirdə uzanmışdı. Teyq beli götürüb ölünün üstünü torpaqladı. Torpağı hamarlayıb bayraqları əvvəlki kimi ehtiyatla öz yerlərinə taxdı.

“İnanmıram ki, ölü bir də qəbirdən çıxıb bilsin”, Teyq özü-özünə təskinlik verdi. Addımlayıb sərdabənin qapısına yaxınlaşdı. Bayraqları bir-bir dartıb çıxardan Teyq belindəki cəsəd üçün münasib yer axtarırdı. O, yenə üç-dörd bayraq çıxarıb yeri qazmağa başladı. Bir az qazdıqdan sonra torpağın altından əynində köynəyi olan bir qoca arvad cəsədi çıxdı. Qarı əvvəlki meyitdən diribaş tərپənib üstünün torpağı kənara atılan kimi haray-həşir saldı:

– Ehey, ay gicbəsər, nə edirsən? Ay sarsaq! Belindəki harda küllənirmiş ki, yatmağa yeri də yoxdur?

Biçarə Teyq geri çəkildi. Sualı cavabsız qalmış qarı, aram-aram gözlərini yumub halsızlaşdı və ehmalca arxası üstə düşüb yavaş-yavaş torpağa gömüldü. Teyq qarının da üstünü torpaqlayıb bayraqları yerinə sancdı.

Dincini alıb qapının yanını qazmağa başladı. İki-üç bel torpaq atmamış Teyqin gözünə çılpaq bir kişi qolu göründü.

– Allaha and olsun ki, daha qazan deyiləm, – Teyq mızıldandı. Qazmağın nə faydası var?

Bəli, Teyq kişi qolunu da torpaqlayıb bayraqları yerinə sancdı. Sonra sərdabədən bayıra çıxdı. Ürəyi sinəsində daşa dön-

müşdü. Teyq fikirli–fikirli qapını örtüb kilidlədi və açarı tapdığı yerə qoydu. Qapıya yaxın məzar daşının üstündə əyləşib fikrə getdi. Tərəddüd içərisində duruxub qaldı. Sifətini əlləri arasına alıb yorğun halda dərd sinəsini deşə–deşə göz yaşı tökdü. Teyqə elə gəldi ki, ölüb orada qalacaq, heç vaxt evə sağ qayıda bilməyəcək. Varlığını saran həzin bir titrəyiş Teyqi üşəndirdi və o, belindəki cəsədin ilan kimi boynuna dolanmış qollarını boşaltmağa cəhd etdi. Nə qədər çalışsa da bir şey hasil olmadı. Sanki cəsədin qolları Teyqin boğazına pərçimlənmişdi. Əlacı kəsilən Teyq yenidən oturmaq istəyirdi ki, cəsədin bumbuz qorxunc dodaqları aralanıb:

– Məni məzarlıqda dəfn et, – dedi. Birdən cəsəd Teyqin boğazını sıxan sol qolunu aralayıb bir cığıra işarə etdi, cəsədin sol əli uzanan istiqamətdə hərəkət edib, Teyq məzarlığa daxil oldu.

Nəhayət cəsəd yenidən dilə gəldi:

– Məni orada basdır.

Teyq dönüb ətrafına boylandı. Qarşısında yenicə qazılmış bir qəbir görüb bərk diksindi. Yaxınlaşıb qəbirin dibinə baxdı və orada qapqara bir tabut gördü. Teyq sürüşüb məzara düşdü. Tabutun qapağını qaldırıb içini boş gördü. Qayıdıb məzardan təzəcə çıxan Teyq məzarın kənarında dayanıb tamaşa edirdi. Birdən düz səkkiz saat boynundan sallanıb qalmış cəsədin qolları boşaldı, kəmər kimi Teyqin gövdəsinə sarınmış qıçlar aralandı və cəsəd guppultu ilə ağzı açıq tabuta düşdü.

Teyq qəbirin kənarında diz çöküb allaha dua etməyə başladı. Sonra gecikmədən durub tabutun qapağını ağzına basdı. Torpağı ovucalayıb tabutun üstünə tökməyə başladı. Torpaq qalanıb məzar hazır olanda üstünə çıxıb atılıb düşdü. Torpağı təpikləyib möhkəmlətdi və dərhal oradan uzaqlaşdı.

Teyq işini qurtarıb yola çıxanda günəş üfüqdən boylanırdı. Teyq əvvəlcə el yoluna çıxıb dincini almaq üçün ev axtardı. Nəhayət bir kənd mehmanxanasına gəlib çıxdı. Uzanıb axşamacan yatdı. Axşam oyanıb bir az şam etdi və yenidən yuxuya gedib səhərə kimi orada qaldı. Dan yeri söküləndə durub bir at kirayə

etdi və evə çapdı. Sən demə, Teyq evdən iyirmi altı mil aralı imiş. Bu qədər yolu cəsəd belində bir gecədə qət etmişdi! Evdəkilər fikirləşirdi ki, Teyq kənddən çıxıb gedib. Odur ki, onlar Teyqin qayıdıb gəldiyini görəndə çox sevindilər. Hamı Teyqdən harada itib-batdığını xəbər aldı. Amma Teyq atasından başqa heç kəsə bir söz demədi. O gündən sonra Teyq dəyişib başqa adam oldu.

Bir daha içib sərxoş olmadı, qumarın daşını birdəfəlik atdı. Qaranlıq gecələrdə tək-tənha seyrə çıxmağı tərgidib evdə oturdu.

Başına gəlmiş əhvalatdan iki həftə keçməmiş evlənib özünə arvad aldı. Onun toyunda igidlər küşgü tutdular.

Teyq xoşbəxt olub xoş dövran sürdü. Arzum budur ki, siz də xoşbəxt olub nisgilsiz ömür sürəsiniz.

AĞ ALABALIQ

Biri vardı, biri yoxdu, çox-çox qədim zamanlarda göl kənarındakı qəsrdə yaşayan cazibədar bir qız vardı. Rəvayətə görə bu qız kralın oğlunun nişanlısı idi və onlar toy tədarükündə idilər ki, gözlənilmədən kralın oğlunu qətlə yetirdilər, cəsədini gölə atdılar. Çox təəssüf ki, kralın oğlu gözəl qızla etdiyi əhd-peymanə əməl edə bilmədi. Deyilənə görə o gözəl qız şahzadəni itirdiyi üçün ağı başından çıxıb dəli oldu. O, çox səmimi qız idi.

Allah ona yar olsun! Çox keçmədi ki, qız da özünü gölə atdı və o vaxtdan sonra qızın nə ölüsünü, nə də dirisini görənlər olmadı. Əfsanələr uydurdular ki, qızı su pəriləri aparıb.

Əzizlərim, vaxt keçdi, il dolandı və bir gün yaxınlıqdakı çayda Ağ Alabalıq gördülər. Allah onu saxlasın! Mən inanıram ki, adamlar bu canlı varlıq haqqında heç bir fikir yürüdə bilmədilər, çünki onlar o vaxtadan Alabalıq haqqında heç bir şey eşitməmişdilər. İllər ötüb keçmiş, amma Alabalıq indi sizin xoş dəqiqədə gördüyünüz bu yerdə məskən salıb qalmışdı. Yaddaşımda qalan, bax bunlardır.

Nəhayət, adamların ağına gəlmişdi ki, Alabalıq su pərisidir. Bəs o, nə ola bilərdi ki? Bir müddət Alabalığa dəyib-dolaşan olmadı. O vaxtadan ki, bir neçə məlun əsgərin güzarı bu yerlərə

düşdü. İmansız əsgərlər adamlara rişxəndlə gülür, onları ələ salıb məsxərəyə qoyurdular. Əsgərlərdən biri (Bəxti qara gəlmiş; hərzə-hərzə danışdığımcün, qoy allah məni xatadan uzaq etsin!) and-aman edirdi ki, Alabalığı tutub nahar vaxtı yeyib. Yaxşı, siz əsgərin yaramazlığına nə ad verirsiniz? Şübhə yoxdur ki, əsgər Alabalığı tutub evə aparmış və balaca gözəl xilqəti qızartmaqçün tavaya atmışdı. Alabalıqdan ürək parçalayan nalə səsi eşidən yaramaz əsgər çiyinlərini ata-ata irişmişdi; balığın bir üzünü qızarmış hesab edən əsgər onu o biri üzünü üstə çevirdi; nə görsə yaxşıdır, balıq tamam yanmışdı və əsgərə ələ gəldi ki, bu çox qəribə alabalıqdır və onu qızartmaq mümkün deyil.

– Asta-asta balığı o üz-bu üzünə çevirərəm – insafsız əsgər fikirləşib balığı çevirəndə tüstü aləmi basdı. – Bəxtim niyə gətirmədi? Dünya gözlərimdə qaralır. Amma səni yenidən qızardacağam, əzizim. Elə bilirsən ki, sən hamıdan hiyləgərsən! – deyib əsgər balığı çevirməkdə davam etdi, amma alov balığı bişirmədi ki, bişirmədi. Naçar qalmış yaramaz əsgər deyilməyə başladı:

– Ömrüm günüm, mənim sevimli sısqa alabalığım, bəlkə sən artıq yaxşıca qızarmısan? Hərçənd qizarana oxşamırsan. Bəlkə görkəmin məni aldadır? Yaman yağlı tikəyə oxşayırsan ha!

Bu sözləri deyən əsgər bıçaq və çəngəl götürüb Alabalığın bir tikəsinin dadına baxmaq istəyir. Amma əsgər bıçağı balığa sancan kimi balıq tükürpərdici şüvən qoparır. Bıçaq əsgərin əlinədən düşür və Alabalıq tavadan sıçrayıb döşəmənin ortasına yığılır. Balığın yığıldığı yerdən çox qəşəng bir qız dikəlib ayağa qalxır. Bu qız elə qənirsiz gözəl idi ki, tayı-bərabəri tapılmazdı; əynində qar kimi ağ paltar, saçlarında qızılı bantı vardı və qolundan qan süzülürdü.

– Ay yaramaz, görürsən, məni haramdan yaralamısan? – deyib qız qolunu əsgərə tərəf uzatdı. Pərvədigara, əsgərin gözlərinə qaranlıq çökdü.

– Olmazdımı ki, məni tora salıb xoş güzəran keçirdiyim sərin çaydan çıxarmayaydın. Axı, nə üçün məni öz işimdən ayrı saldın?

Bu məqamda əsgər suya düşmüş siçan kimi titrəməyə başladı, sonra nəsə kəkələdi və dizi üstə çöküb qıza yalvardı ki, onu

əfv etsin. Əsgər qızın çayda keşik çəkdiyini bilmədiyini söylədi, bildirdi ki, o, çox alicənab əsgərdir. Bilsəydi, qızı iş-gücündən ayırmazdı.

– Sən məni tutanda keşik çəkirdim – qız dedi – sevgilimin axınla yanına gələcəyini gözləyirdim. Əgər mən onu görməsəm, çox darıxaram və nə qədər ki, sağam, səndən qisas almağa çalışaram. İllər keçib qərinələr dolansa da səndən qisas alacağam! Səni qurd-quşa döndərəm!

Qurd-quşa çevrilmək fikri əsgərin canına vəlvələ saldı, dünyaya gözlərində qaraldı və qıza yalvardı ki, ona rəhm etsin.

– Bəd əməllərindən əl çəkəcəyinə tövbə et, alçaq! Sonrakı peşmançılığın fayda verməz. Bundan sonra xeyirxah adam ol və öz işinlə məşğul ol! İndi isə apar məni çaya burax. O çaya ki, məni ordan çıxarmısan!

Amandır, gözəl xanım! Mənim ürəyim o dərəcədə daş deyil ki, sizin kimi gözəl qızı çayda batıra bilim.

Əsgər sözünü deyib qurtarmamış qız qeyb oldu. O, döşəmənin üstündə bapbalaca bir alabalıq gördü və götürüb onu təmiz boşqaba qoydu. Öz həyatını xilas etsin deyə boşqabı götürüb sürətlə çaya tərəf qaçmağa başladı. Az qaçdı, çox qaçdı, nəhayət gəlib özünü çaya yetirdi və alabalığı dərhal suya atdı, çünki qorxurdu ki, qızın sevgilisi gəlib keçmiş olar və işlər korlanar. Balıq suya düşən kimi çayın suyu bir anlığa qan kimi qıpqırmızı oldu. Bu, o səbəbdən idi ki, balıqda bıçaq yarası vardı. Sonra su qan ləkələrini yuyub apardı, amma bu günəcən alabalığın kəsik böyründə balaca qırmızı nişanə qalıb.

Belə-belə işlər, uşaqlar! O gündən sonra əsgər imana gəlib, allah adamı oldu, pis əməllərdən uzaqlaşdı heç kəsin işinə qarışmadı. Həftədə üç dəfə keşikdə dayandı, keçirdiyi sarsıntıdan sonra heç vaxt balıq tutmadı və ömürlük balığa həsrət qaldı.

Əvvəl dediyim kimi, axı, əsgər allah adamı olmuşdu. Odur ki, ay keçdi, il dolandı, o, ordunu tərk edib evlərinə qayıtdı; belə nəql edirlər ki, əsgər hər yerdə Ağ Alabalığın ruhuna dua edirmiş.

NÖKƏR VƏ FERMER

Bu əhvalat lap qədim zamanlarda, mən hələ dünyaya göz açıb nağıllar söyləməyə başlamazdan qabaq olub. Ona görə də indi söyləyəcəyim nağıla diqqətlə qulaq asın. Bəlkə sabah əhvalınız belə yaxşı olmadı.

Hə, əzizlərim, bir zamanlar bu yerlərdən kasıb-kusubların oğul və qızları nökər-qaravaş işləmək üçün Limerik qraflığına gedərdilər. Qismətinə mərhəmətli ağa çıxanların bəxti gətirər, pisi çıxanların isə başına gətirilən min bir müsibəti görən adamın zavallı məxluqlara çox yazığı gələrdi. Limerik qraflığının ucqar yerlərində varlı fermerlərin əksəriyyəti barmağını salıb adamın ağzından tikəsini çıxardar, nökərçilik edən oğlan və qızları perik-dirmək üçün hər pis əmələ əl atardılar.

Deyilənə görə, bu mahalda bir dul qadın yaşayırmış. Onun aman-zaman bircə oğlu varmış. Bir dəfə oğlan pul qazanmaq üçün evdən çıxıb getmək istədiyini anasına bildirdi, gəlib Nyukasl Vestdəki qul bazarına yetişdi. Bir müddət meydanda dayanıqdıqdan sonra qraflığın şərqiindən olan bir fermer ona yaxınlaşıb əmək müqaviləsi bağlamaq üçün sövdələşməyə başladı. Fermer oğlana dedi ki, ona başqalarından iki dəfə çox əmək haqqı verəcəm, hər il ququ quşlarının ilk cəh-cəhi eşidilən kimi məvacibini verib onu evə yola salacaqdır. Bir şərtlə ki, heç kəs heç kəsi hirs-ləndirməsin və hirsələnən adama on iki qamçı çəkilsin.

Bəli, oğlan quzu kimi sakit və səbirli idi. Fermerin vəd etdiyi məvacib oğlana çox göründü, ona elə gəldi ki, fermer onu ələ salıb barmağına dolayır. Fikrindən keçənləri bürüzə verməyən oğlan fermerin şərti ilə razılaşdı, ona qoşulub getdi.

Bahar gəlmişdi, işlər öz qaydası ilə gedirdi. Oğlan çox zəhmətkeş nökər idi və kim olsaydı belə işçisi olduğuna sevinərdi. Amma bu fermer bütün günü oğlana göz qoyur, düşünürdü necə etsin ki, kələk gəlib onun qəpik-quruş məvacibini əlindən çıxart-sın. Fermer olduqca pis adam idi, amma arvadı o qədər yaramaz, kələkbaz idi ki, fermer onun yanında toya getməliydə.

Onlar əvvəlcə oğlanla çox yaxşı rəftar edirdilər ki, onu bacardıqca çox işlətsinlər. Yaz işləri sona yaxınlaşanda fermerlə arvadı oğlanı hirsləndirib müqaviləni pozmaq üçün min bir hoqqa çıxarırdılar; oğlana çox yararsız yeməklər verir, gecəyarı səsləyib yuxudan qaldırır, yağışlı havada çöldə işləməyə məcbur edir, ağıllarına gələn hər cür iyrenc işi ona gördürürdülər.

Namərd fermerin bir dəstə dana-buzovu var idi. Danalar tez-tez naxırdan ayrı düşüb yolunu azırdı və biçarə oğlana əmr edirdilər ki, gəzib danaları tapsın. Danalar tapılıb tövləyə salınmayınca oğlan çörək üzünə həsrət qalırdı. Oğlan bütün gününü ac qarına keçirib taqətdən düşürdü.

Hə, bir gün səhər fermer tezdən evdən çıxıb danaları pəyədə gizlətdi və əmr etdi ki, danaları axtarıb tapmayınca səhər yeməyi verilməyəcək.

– Ser, mən onları harada axtarım?

– Mənə dəxli yoxdur. İstəyirsən dağı gəz, istəyirsən dərəni, ancaq danaları tap gətir!

Çox keçməmiş fermerin qulağına gurultulu səs gəldi. Özünü cəld bayıra salıb küləş damın yerlə yeksan olduğunu gördü. Oğlan saman və vələmir dərzlərini hara gəldi götürüb atırdı.

– Ay gədə, orda sənənin nə itin azıb? – fermer səsini qaldıraraq soruşdu.

– Mən dağı-dərəni belə gəzirəm, – oğlan cavab verdi. – Olmaya, hirslənmişən?

– Yox, yox! Hirslənməmişəm. Düş aşağı, get çörəyini ye.

Səhəri gün fermer yenə də oğlana tapşırırdı ki, danalardan göz-qulaq olsun.

– Danaları çaydan keçirərsən. Ehtiyatlı ol ki, heç birinin ayağı islanmasın. Bax, sənə deyirəm, bircə dananın ayağı islansa, özündən küs!

Oğlan danaları qova-qova çaya apardı. Danalardan birini tutub arxası üstə çevirdi və qıçlarından yapışıb çayın içi ilə sürütlədi. Başı suda qalan dana boğulub öldü. Danaların hamısını suda boğandan sonra oğlan ağasının yanına qayıtdı.

– Danaları çaydan keçirtdim, ser, – oğlan dedi. – Qıçlarımı havada saxlamışdım. Hamısı qupqurudur. Amma başları yamyaşdır.

Oğlan fermerlə birlikdə çayın sahilinə qayıtdı. Danalar çoxdan murdar olmuşdu.

– Mənə hirsin tutmur ki, ser?

– Yox, tutmur. Get, çörəyini ye.

Səhəri gün elə leysan başladı ki, tut ucundan göyə çıx. Çoxdandır belə yağış yağdığını görən olmamışdı.

– İndi mən bilərəm sənə neylərəm, – fermerin arvadı öz-özünə fikirləşdi və oğlanı səsləyib yuxudan qaldırdı.

– Bilirsən, qorxuram ki, kələmlərimi oğurlasınlar, – qadın dedi. – Ona görə də indi sən bostana getməli və qaranlıq düşənə kimi orada keşik çəkməlisən. Hər baş kələmə göz qoymasan, özündən küs!

Oğlan ac qarına həyəət çıxıb bostana getdi və leysan yağış başından süzülüb dabanından töküldü. Bir az sonra o, qayıdıb evə gəldi. Ərlə arvad çaşqın nəzərlərlə bir-birinə baxdı.

– Sənə demədim ki, kələmlərə göz qoy?

– Dediniz, xanım, – oğlan cavab verdi. – Hər baş kələmə göz qoymuşam. Mənə inanın, xanım.

Oğlan masanın arxasında əyləşib bir parça çörəyə yaxmac çəkməyə başladı.

Ər-arvad göz qırpımında bayıra atıldı və gördülər ki, həyətdə nə qədər toyuq-cücə, ördək, qaz və başqa quş varsa hamısı leş-leşə söykənib. Ev quşlarının hamısının gözü çıxarılmışdı.

Fermer dərhal qoyunları saxladığı küzə tərəf qaçdı. Qoyunquzu da quşların kökünə düşmüşdü. Matı-qutu qurumuş fermer qayıdıb bağçaya girdi və hər baş kələmin üstündə bir göz gördü. Fermer dəli olub çöllərə düşmək dərəcəsinə çatdı, amma arvadı onu sakitləşdirdi.

– Əlbəttə, məvacibi uduzmaq heç də yaxşı deyil, – arvad dedi. – Hələ heç qamçının göynərtisini demirəm.

– Əşşi, düz deyirsən, axı, bəs necə edək ki, o bizi qaraçı kökünə salmamış yaxamızı ondan qurtaraq, arvad!

– Gözlə, qoy o, bostana qayıtsın. Elə ki, qayıtdı çəpərin dibində gizlənərəm və ququ quşu kimi səs-küy salaram, – arvad dedi və çəpərin dibində gizlənmək üçün getdi.

– Gedək bala, – fermer dedi. – Gün günorta olub. Gedək torpağı şumlayıb qurtaraq.

– Ser, göz məsələsinə görə acığınız tutmur ki?

– Qətiyyə! Olan şeydir!

Onlar tarlanı kotanlamağa başladı və çox keçməmiş ququ səsi ətrafı bürüdü.

– Ququ quşu oxuyur ki! Bu il nə əcəb tez gəlib? Deyəsən, sənin evə getmək vaxtın çatıb ha!

– Heç yana getməyəcəyəm. Rədd olsun ququ quşu! Sizin kimi təvazökar bir insanın tarlasını şumlamamış mən evə gedə bilmərəm.

Oğlan bu sözləri deyib, yerdən böyük bir daş parçası götürdü və səs gələn yerə tolazladı. Mahnı səsi dərhal kəsildi.

Fermer tez çəpərin dibinə qaçdı. Arvad əl-ayağını uzadıb çul düşmüşdü. Ölümçül vəziyyətdə idi. Fermer haray-həşir saldı və qonşular tökülüşüb gəldi. Qadını götürüb evə apardılar. Keşişin və həkimin dalınca adam göndərdilər.

– Deyəsən, mənə qəzəbiniz tutub, ser?

– Tutmasın bəs neyləsin?! Ay iblis balası iblis! Məni dilənçi vəziyyətinə salmısan! Arvadımı o dünyalıq etmişən! Mən ömrümdə belə hirsələnməmişəm. Oğlana da elə bu lazım idi. Müqaviləni pozan fermer oğlanın haqqını ödəyib qamçının ləzzətini dadmaq üçün şalvarını soyunmağa məcbur oldu. Belə nəql edirlər ki, oğlan qamçı ilə fermerin yanlarına şappıldadıb ləzzət almış, ürəyindən tikan çıxmış, bütün ağrı-acılarını unutmuşdu.

QOZBEL LUZMOR

Biri vardı, biri yoxdu, qədim zamanlarda zirvəsi həmişə sisdumanlı olan Qalti dağının dibindəki bollu-bəhrəli Aherlo dərəsində yoxsul bir kişi yaşayırdı. Belində iri donqarı vardı. Sanki onun gövdəsini dürməkləyib çiyinləri üstünə qoymuşdular.

Boynu içəri batmışdı. Yöndəmsiz uzun çənəsinin ağırlığından başı bir qayda olaraq aşağı sallanırdı. Odur ki, əyləşəndə çənəsinə dayaq üçün dizinə söykəyirdi.

Zavallı qozbel ziyankar adam deyildi. Heç nə xətrinə dəyməzdi. Kənd adamları onunla üz-üzə gələndə utanıb xəcalət çəkirdilər, çünki qozbelin vücudu o qədər eybəcər idi ki, onu güclə adama oxşatmaq olurdu. Bundan istifadə edən bəzi xəbis adamlar, yazıq qozbel haqqında müxtəlif şayiələr uydurub yaymışdılar.

Deyilənlərə görə, qozbel türkcə ilə məşğul olur, cadugərlik edirmiş. Mən bir şeyi dəqiq bilirəm ki, küləş papaq və qamış səbətlər toxumaqda mahir ustaymış. Yaşamaq üçün çörək pulunu da bu yolla qazanmış.

Həmişə naxışlı gözəl papaqlar qoyduğu, şlyapasına üskükotu taxdığına görə Luzmor ləqəbi verilmiş qozbel, toxuduğu şeylər üçün hamıdan çox qazanırdı. Çox güman ki, elə buna görə də bəzi üzdənirəq ağzıgöyçəklər paxıllıqdan onun haqqında cürbəcür əhvalatlar toqquşdurub aləmə faş etmişdilər.

Uydurmalar öz yerində, bir dəfə Luzmor axşam üstü yaraşlıq Kahir şəhərindən Kappaqa qayıdırdı. Belindəki iri donqara görə asta-asta irəliləyən Luzmor, Nokqrafton yolunun sağındakı su basmış köhnə çuxura çatanda gün batıb şər qarışmışdı. Yorulub əldən düşmüş Luzmor, hələ çox yol getməli olacağını beynində götür-qoy edib dincini almaq üçün çuxurun yanında oturdu. Başını qaldırıb qəmgin-qəmgin aya baxdı. Qaranlıqlar şahzadəsi dünyaya nur çiləyirdi. Birdən adamın qəlbini ehtizaza gətirən qeyri-adi bir melodiya eşidildi. Luzmor diqqətlə qulaq asmağa başladı. Ona elə gəldi ki, heç vaxt bu cür ecazkar musiqi eşitməyib. Mahnı oxuyan səslər çox idi, lakin səslər çox qərribə tərzdə bir-birinə qarışıb elə ahəngdar avaz yaradırdı ki, elə bilirdin, oxuyan bircə səsdir. Arabir səslər kəsilib fasilə olur, sonra yenidən məlahətli musiqi başlayırdı.

Ən cüzi xalları belə nəzərdən qaçıрмаq istəməyən Luzmor nəfəsini udub çox diqqətlə qulaq asırdı. Artıq ona açıq-aşkar məlum idi ki, oxuyan səslər su basmış çuxurdan gəlir. Əvvəlcə

Luzmoru ovsunlayıb heyran edən “Da Luan, Da Mort” misrasından ibarət olan mahnı, axırda onu bezikdirdi. Luzmor eşitdiyi Nəğməyə “Aqus Da Dardin” misrasını əlavə edib zümzümə etməyə başladı.

Çuxurdakı pərilər Nəğməyə edilmiş bu əlavəni eşidib çox məmnun oldular. Dərhal bəni-insanı öz aralarına gətirməyi qərara aldılar, çünki Luzmor onlardan da məharətli musiqiçi idi. Bəli, beləliklə Luzmor burulğan sürətilə pərilərin dəstəsinə qatıldı. Ecazkar musiqinin sədaları altında saman kimi burula-burula çuxura düşən Luzmor gözlərinə inanmadı. Onu böyük təmtəraqla qarşılayıb musiqiçilər dəstəsinin yuxarı başında əyləşdirdilər. Kənzilər pərvanə kimi başına dolanırdılar. Hamı onun üçün əldən-ayaqdan gedirdi. Bir sözlə, Luzmora elə hörmət edib ehtiram göstərirdilər ki, sanki o, ölkədə ən ləyaqətli adam idi. Sonra pərilər bir-birinə pıçıl-daşıb ədəblə Luzmora təzim edəndə o sıxılıb utanır, daxilən özünü narahat hiss edirdi. Nəhayət pərilərdən biri gəlib Luzmora yaxınlaşdı və bu sözləri dedi:

Luzmor, Luzmor, bəri bax,
Ağlayırsan sən nahaq.
Belindəki donqarın,
Yerində yoxdur daha.
Əyil yerə özün bax,
Görürsənmi, ay axmaq!?

Pəri sözlərini yenicə qurtarmışdı ki, zavallı Luzmor özünü olduqca yüngül və bəxtiyar hiss etdi. Ona elə gəldi ki, bircə sıçrayışla hoppanıb ayın ətəyindən yapışa bilər. Belindəki donqarın şappıltı ilə yerə düşdüyünü görəndə Luzmorun qəlbini anlaşılmaz şən hisslər bürüdü. Ehtiyatla başını yuxarı qaldıraraq yan-yörəsinə baxdı. Qorxdu ki, başı tavana dəysin. Ortasında dayandığı möhtəşəm salona heyran-heyran tamaşa etməyə başladı. Gözləri önündə hər şey getdikcə daha gözəl göründü. Salon məstedicilərle doldu. Baş gicəllənib gözlərinə qaranlıq çökdü. Bir az sonra Luzmor dərin yuxuya getdi. Oyanıb gözlərini açanda gün

günorta olduğunu gördü. Günəş zərrin şəfəqlərini ətrafa səpir, quşlar qəlboxşayan səslə cəh-cəh vururdular. Nokqrafson çuxurunun yanında uzanıb qalmış Luzmorun dörd yanında inəklər və qoyunlar sakit-sakit otlayırdılar.

Allaha dua etdikdən sonra, Luzmor əlini belində gəzdirdi. Belindəki donqardan əsər-ələmət qalmamışdı. Özünü qürurla nəzərdən keçirdi. Qaməti düzəlmiş, şumal oğlan olmuşdu. Bundan başqa, əynində təzə libas var idi. Luzmor bu nəticəyə gəldi ki, pərilərin işidir.

Kappaq yolunu əlinə alıb gedən Luzmor, çox qıvraq hərəkət edir, addımbaşı elə atılıb-düşürdü ki, elə bil, bütün ömrü boyu mahir rəqqas olmuşdu. Donqarı yoxa çıxmış Luzmoru heç kəs tanıya bilmədi. Xarici görünüşü dəyişsə də, Luzmor olduğunu sübut etməkdən ötrü çox and-aman etməli oldu.

Əlbəttə, çox keçməmiş Luzmorun donqar əhvalatı hər yerə yayıldı və eşidənlərin əli heyrətdən üzündə qaldı. Bütün mahalda məmə yeyəndən pəpə yeyənəcən hamı bu məsələdən danışdı.

Bir səhər Luzmor məmnun halda astanada oturmuşdu ki, bir qoca qarı ona yaxınlaşıb Kappaqa gedən yolu xəbər aldı.

– İzaha ehtiyac yoxdur, nənəcən, – Luzmor dedi. – Çünki Kappaq elə buradır. Sizə kim lazımdır?

– Mən buraya Vaterford vilayətindəki Desi kəndindən gəlmişəm. Luzmor adlı bir nəfəri axtarıram. Eşitmişəm ki, pərilər onun donqarını götürüb. Mənim rəfiqəmin də belində donqarı olan başı batmış bir oğlu var. Deyirəm bəlkə, Luzmor sirrini mənə açar, onun da beli düzələr. Yoxsa, belindəki donqar oğlanın ölümünə səbəb olacaq. Gəlişimin səbəbini açıb sənə söylədim, ay oğul. Nə bilmək olar, bəlkə, o sirri öyrənə bildim.

Təbiətən həmişə xeyirxah olan Luzmor başına gəlmiş sərgü-zəşti yerli-yataqlı qarıya nəql etdi. Pərilərin şərqsinə artırdığı misradan, donqarının yerə necə düşməsindən, təzə libasından söhbət açdı.

Qəlbən rahatlanıb özünü gümrəh hiss edən qarı minnətdarlıq edib, çıxıb getdi. Vaterforda – rəfiqəsinin evinə çatan kimi, qarı

Luzmordan öyrəndiklərinin hamısını bircə-bircə ona söylədi. Rəfiqələr sir-sifətindən biclik yağan, tündməcaz qozbeli maşına mindirib Kappaqa yola düşdülər. Yolun uzun, səfərin uzaq olması rəfiqələri qorxutmurdu. Axı, uşağın qozbeli düzələcəkdi! Neçə kənd, neçə şəhərlər keçib qaranlıq düşəndə Nokqrafton çuxuruna çatdılar. Qozbel oğlanı düşürdü çuxurun yanına qoydular.

Adı Cek Madden olan qozbel oğlan orada bir müddət oturduqdan sonra qulağına çuxurun içindən çox məlahətli mahnı səsi gəldi.

Gözəldir vaxt, gözəldir gün
Lap gözəldir daha bir gün.

Bu sözlərlə başlanan mahnı bitib-tükənmək bilmirdi. Donqarından yaxa qurtarmaq üçün ürəyi uçan Cek Maddenin pərilərin oxuyub qurtarmasını gözləməyə hövsələsi çatmadı. Pərilər mahnının misralarını yeddi dəfə təkrar edəndən sonra, səbir kassası dolub-daşan Cek qafiyəyə və melodiyanın ahənginə məhəl qoymadan səsini başına atıb nəğmənin sonuna bir misra da artırdı: “Bir gün gözəldirsə, iki gün ondan da gözəldir” və fikirləşdi ki, Luzmora bir dəst paltar vermişdilsə, ona iki dəst libas verəcəklər.

Cek sözünü qurtaran kimi onu havaya qaldırıb zərblə çuxura çırpdılar. Sonra pərilər Cekin başına toplaşib qəzəblə qışqırışıb fəryad qopartdılar: “Bizim nəğməni kim korladı? Melodiyanı kim zay etdi?” Yuxarı başda dayanmış pəri Cekə yaxınlaşıb dedi:

Ey Cek Madden, Cek Madden,
O nə sözdü sən dedin.
Qəsirdəki nəğmələr
Büründü qəm, kədərə.
Hayıf allıq biz indi
Qoşa donqar sənindi.

Pəri sözünü qurtaran kimi qoldan zorlu pərilər Luzmorun donqarını götürüb biçərə Cekin donqarının üstünə qoydular.

Donqar Cekin belinə elə möhkəm yapışdı ki, sanki ən mahir dül-gər onu yüz əllilik mismarla mıxlamışdı. Bundan sonra pərilər Ceki təpikləyib qəsirdən bayıra saldılar. Rəfiqələr Cekdən hal-əhval tutmaq üçün çuxurun yanına gələndə onu ölmüş vəziyyətdə tapdılar. Çuxurun yanında tir-tap olmuş Cekin donqarı qoşalaşmışdı. Bəli, rəfiqələr heyrətlə bir-birinə baxdılar, amma ağızlarını açıb bir kəlmə də kəsmədilər. Qorxdular ki, onların da belinə donqar çıxar.

Dilxor olmuş rəfiqələr, bədbəxt Ceki götürüb kor-peşman evə gətirdilər. Uzaq yolun yorğunluğuna və donqarların ağırlığına tab gətirə bilməyən Cek, tezliklə dünyadan köçüb ömrünü sizə bağışladı. Belə nəql edirlər ki, Cek ölənəcən Pəri nəğməsinə qulaq asmaq istəyənləri yamanlayar, allahın qəzəbinə düçar olmalarını arzulardı.

TOM FİTSPATRİK VƏ CADUGƏR

Keçmiş zamanlarda Liffey mahalının Marristaun kəndində varlı-hallı bir fermer yaşayırdı. Fermerin böyük oğlunun adı Oliver Tom Fitspatrik idi. Söyləyəcəyim bu macərə Tomun başına gələndə onun iyirmi doqquz yaşı təzəcə tamam olmuşdu. Tom ağıllı, xoşrəftar, şux qamətli, yaraşlıq və Kilder qraflığının canlara dəyən oğlanlarından biri idi.

Gözəl bir yay günü Tom çöldə-düzdə avaralana-avaralana buğdası biçilmiş zəminin güney tərəfinə gəlib çıxdı. “Görəsən, küləş dırmığı harda olar? – Avara-avara gəzənlərin əlindən dırmıq tapmaq olar? Tapa bilsəydim, zəmiyə səpələnmiş küləşi yığıb dərz bağlayar, tökülüb zəmidə qalmış sünbülləri başaq edərdim. Neçə ki, hava soyumayıb bu işi görsem yaxşı olar”. Tom öz-özünə fikirləşirdi ki, qəfildən qulağına xışıltılı səs-küy dəydi. Hənirti zəmidən, bir az aralıdan gəlirdi.

– Allah, sən özün bəndənə kömək ol, – Tom dilləndi. – İlin bu vaxtı arıquşu cikkiltisi eşidəndə təəccüblənməyim, neyləyim?

Beləliklə, Tom barmaqlarının ucunda oğrun-oğrun irəliləyib ətrafa göz gəzdirdi görsün ki, səs-küy salan nədir. Onu qara basmadığına əmin olmaq istəyirdi.

Bir az sonra səs-küy kəsildi. Tom diqqətlə kol-kosun arasını nəzərdən keçirdi. Birdən nə görsə yaxşıdır? Baxıb bəlimin arasında təxminən beş litrlik qəhvəyi bir küp gördü. Bir an sonra Tomun gözünə bapbalaca sısqa bir ixtiyar qoca göründü. Qocanın başında şüşpər papaq, yaxasında bər-bəzəkli dəri döşlük vardı. O, küpün yanına taxta kətıl qoyub üstünə çıxmışdı. Qoca əlində tutduğu xırdaca saxsı dolçanı küpün içinə salıb doldurdu və kətilin yanına qoydu. Sonra qoca kətilin üstündən düşüb günün kölgəsində oturdu və özünə yaraşan yöndəmsiz bir başmağa daban vurmağa başladı.

– Hə, ulu Tanrıya and içirəm! – Tom öz-özünə dedi. – Cadugərlər haqqında çox əfsanələr eşitmişəm. Amma bircə allah bilir ki, heç vaxt onlara inanmamışam. Bəs, gözümlə gördüyümə nə deyirsiniz? Bilə-bilə işə getsəm, belə çıxır ki, mən dəliyəm. Rəvayətə görə cadugəri görən şəxs gözünü ondan çəkməməlidir, çəksə onlar qeyb olurlar.

Siçan görmüş pişik kimi gözünü qocadan çəkməyən Tom xəlvəti geri çəkildi. Arxadan sakit-sakit qocaya tərəf yaxınlaşıb:

– İşiniz avand olsun, möhtərəm qoca, – dedi.

Qoca başını qaldırıb Toma təşəkkür etdi.

– İstirahət günü işləməyinizə səbəb nədir?

– Bu mənim öz işimdir, sənə dəxli yoxdur, – qoca qısa cavab verdi.

– Yaxşı, bəlkə, küpdə nə olduğunu deyəsən?

– Aha, məmnuniyyətlə deyərəm. Əla pivə var küpdə.

– Pivə! Allah eşqinə, söylə, qoca, pivəni hardan alıbsan?

– Necə yəni hardan almışam? Özüm düzəltmişəm, oğul, mənə inana bilərsən. De görüm, nədən düzəltmişəm pivəni?

– Allah bilir. Zənnim məni aldatmırsa, səmənindən düzəltmişəm, elə deyilmi?

– Tapa bilmədin, oğul, süpürgə kolundan düzəltmişəm.

– Aaa, süpürgə kolundan? – Tom şaqqanaq çəkib güldü.
– Yəni mən o qədər gicəm ki, buna inanam?

– Özün bilərsən, – qoca cavab verdi. – Mən sözün düzünü sənə dedim. Danimarkalılarından xəbərin varmı?

– Əlbəttə, var. Darrini zəbt etmək istəyən əsgərləri nəzərdə tutursan? Bizimkilər yaxşıca əzişdirib onları, hə?

– Hım, – sısqə qoca quru-quru dilləndi. – O əhvalatdan bildiyin elə budur? Bala, onlar burda vuruşanda bizə süpürgə kolundan pivə düzəltmək də öyrədiblər. O vaxtdan bəri mən bu sirri unutmamışam.

– Bəndənizə tamına baxmaq üçün bir az pivə verərsinizmi?

– Bilirsən nə var, cavan oğlan, mənimlə çənə vurub zəhləmi töküncə get atanın zəmisindən muğayat ol. Cəfəng suallarla məni təngə gətirmə. Bir bax, sən indi boş-boşuna vaxt keçirib burda küllənirsən, inəklərsə doluşub zəmiyə, taxılı yerlə-yeksan etdilər.

Qocanın sözləri Tomu çox təəccübləndirdi. O, çevrilib baxmaq istəyirdi ki, hər şey yadına düşdü. Qorxdı ki, qocanı gözdən itirsin. Odur ki, qocanı süpürləyib möhkəm-möhkəm əlindən tutdu. Tələsik yerindən tərپənəndə vurub küpü aşırıdı və pivənin hamısı yerə calandı. Beləliklə, Tom pivənin dadına tamarzı qaldı. Hirslənib özündən çıxdı və dedi ki, qoca ona pul verməsə, başına olmazın oyunlar açacaq. Hikkəsindən gözlərinə qan daman Tom elə əsib-coşdu ki, qocanın canına vəlvələ düşdü.

– Yaxşı, bala, gedək mənimlə. Bir-iki zəmi keçəndən sonra sənə bir küpə qızıl göstərəcəyəm.

Bu minvalla yola düşdülər. Tom cadugərdən bərk-bərk yapışib gözünü ondan çəkmirdi. Yolun damarını qırıb çoxlu məsafə qət etdilər və nəhayət, gəlib xaçgülü bürümüş nəhəng bir düzə yetişdilər. Cadugər böyük bir xaçgülünə işarə edib dedi: – O xaçgülünün dibini qazsan, bir küpə qızıl pul tapacaqsan.

Çox tələsdiyi üçün bel götürmək heç Tomun ağına gəlməmişdi. Fikrindən keçdi ki, qaçıb evdən bel gətirsin. Yeri səhv salmamaq üçün qırmızı qaytanlarından birini çıxarıdıb xaçgülünə sarıdı.

– Güman edirəm ki, – cadugər nəzakətlə dilləndi, – daha mənlik bir iş yoxdur, elə deyilmi?

– Xeyr, yoxdur, – Tom cavab verdi. – İstəsən, çıxıb gedə bilərsən. Get, allah sənə kömək olsun! Hara getsən, görüm səni xoşbəxt olasan!

– Elə isə, əlvida, Tom Fitspatrik, tapacağın qızılları həmişə xeyir işlərdə xərcləyəsən.

Bəli, Tom qaça-qaça qaranəfəs evə çatdı. Bel götürüb sürətlə xaçgülü bürümüş düzə qayıtdı. Oraya yetişib qırmızı qaytanlı xaçgülünü görmədikdə gözü kəlləsinə çıxdı. Göz gəzdirib ətrafa nəzər saldı. Xaçgülülərin hamısına qırmızı qaytan bağlanmışdı. Bütün sahəni qazmağın xeyri yox idi, çünki sahə ən azı on hektar olardı.

Beləliklə, Tom kor-peşman beli çiyinə atıb evə qayıtdı. Ömrünün son günlərindəcən Tom, bu hadisəni xatırladıqca cadugərə ürəkdən qarğış edib lənətlər yağdırdı.

NİKESSEN HOVUZU

Biri vardı, biri yoxdu, keçmiş zamanlarda Finlo Korlet adlı bir kəndli vardı. Finlo arvadı Öliş və uşaqları ilə Lonan mahalındakı Qlen Poy fermasında yaşayırdı. Fermaya söz ola bilməzdi. Mal-qara üçün gözəl otlaqları, qoyunlar üçün yaylaqları və də-rədə axar çayı olan xudmani bir ferma idi.

Finlonun üç uşağı vardı. Uşaqlardan böyüyü Robin fermada atasına kömək edirdi. Ortancıl qız Nessi anasına kömək edib inək sağırdı. Toxuculuq işini bacarır, pambıq didib yorğan sırımaq əlindən gəlirdi. Ailənin son beşiyi Darradey balaca qız olsa da, yumurtaları hindən yığar, buzovlara ot verər, “Xallı” adlı inəyi sevə-sevə sağardı. Qalan vaxtı çoban iti Mona ilə oynayırdı, çünki mən ömrümdə Darradeylə Mona kimi möhkəm dostlar görməmişdim. İşdir, sizə rast gəlibsə, mənə də göstərin. Düzü Finlo və Öliş uşaqlar arasında fərq qoymayıb hamısına bir gözlə baxsalar da, Darradey daha çox xoşlarına gəlirdi. Darradey şən, gülürüz bir qız idi, zarafatı çox sevirdi və bütün günü dodaqaltı zümzümə edirdi.

İlk vaxtlar, Finlonun kefi kök, damağı da çağ idi. Qoyunları sağlam, inəkləri gümrah idi. Məhsulu da başından aşıb-daşırdı. Fermanın bircə eybi vardı. Mahalda bunu bilməyən tapılmazdı. Dərədəki çayın ortasında bir hovuz vardı. Hovuzun adını Nikes-sən qoymuşdular. Ətrafını ot basmış qaranlıq hovuz gün üzünə həsrət idi, çünki qızılağac, tozağacı, göyrüş və əncir ağaclarının budaqları hovuzun üzərində çətir kimi yayılmışdı. Ətrafda bir dənə də bar verən ağac gözə dəymirdi.

– İnəkləri hovuzə yaxın aparma, Finlo, – qonşular həmişə xəbərdarlıq edirdi. – Dərədə möhkəm çəpər qoy. Hovuz qəribə

hovuzdur ha! Suyu yayın cırhacırında da buz kimi olur. Balıqçılar da hovuzə yaxın düşməkdən qorxurlar. Düzü, Finlo, mən də eşitmişəm ki...

Qonşusunun nə dediyini Finlo eşitmədi, çünki qulaq asmırdı. Otlığı hasarlayıb inəkləri hovuzdan aralı saxlayan Finlo qonşuların məsləhətinə fikir vermirdi.

– Əşşi, danışıb, danışıb susacaqlar da, – o deyərdi. Amma Öliş qonşusunun söylədiyi sehr dolu əhvalata maraqla qulaq asardı. Aylı gecələrdə uzaqlardan qulağına musiqi və mahnı səsi dəyən kimi Öliş təlaş dolu səslə deyərdi: – Səs Nikessen hovuzundan gəlir! Hovuz sahibi çıxıb bizə göz qoyur görsün ki, nə edirik.

Finlo Ölişin sözlərinə ürəkdən gülər və deyərdi: – Ay arvad, ağlın olsun, camaat kefdən qayıdır. Nə yapışmısan Nikessenin ətəyindən!

Ərinin dedikləri Ölişin şübhələrini azaltmadı.

– Bilirsən, Nikessen hovuzunda qərübə məxluqlar var.

Hovuzun içində çinar boylu bir kişini görənlər olub. Kişinin par-par parıldayan qızılı saçları varmış, əzizim. Heç narahat olma, başqalarını da görüblər.

Finlo dedi:

– Qulaq assan camaat çox şey çərənləyir.

Günlər ötüb keçdikcə Finlo hovuzun yaxınlığındakı örüşdən az-az istifadə edirdi. Necə oldusa bir gün Finlonun yolu hovuzun yanından düşdü. İstifadəsiz qalmış örüşdə otun bir qarış qalxdığını görən Finlo heyifsilənib öz-özünə fikirləşdi ki, bu cür otun əbəs yerə quruyub zay olması insafsızlıqdır. Evə qayıdıb arvadına dedi:

– Alapaça buzovlardan altısını aparıb salacağam hovuzun yanındakı otlığa. Oranın çəpəri etibarlıdır. Buzovlara xəter gəlməz.

Bələliklə, səhəri gün Darradey buzovları qova-qova gətirib otlığa saldı və çəpərin girəcəyini bərkitdi.

Təxminən bir həftə hər şey öz qaydasında oldu. Sonra bir gün mayın əvvəllərində Finlo uşaqlarını özü ilə bazara apardı.

Bazardan gec qayıtdılar. Axşam düşmüş, aləmi çən bürümüşdü. Odur ki, Finlo atı asta-asta sürürdü. Gəlib evə çatan kimi Finlo Darradeyə dedi:

– Get, danaları hayla gətir, ay mənim ciyərparam. Biz də inəkləri sağaq.

Duman qarışmış qaranlıqda Darradey buzovları səsləməkçün otlığa tərəf getdi.

– Ağ dana, ala dana, ağca dana! – Darradey həmişəki kimi danaları səslədi. Qızın səsini eşidən danalar soncuqlaya-soncuqlaya evə tərəf götürüldülər. Danalardan biri yox idi.

– Ağ dana, ala dana, ağca dana! – Darradey yenidən səsləndi, amma dana gəlmədi. Beş dananı sürüb evə gətirdi və fikirləşdi ki, qalan dananın arxasınca bir azdan qayıdar.

Finlo dedi:

– Ay uşaqlar, durun dananı tapmaqda Darradeyə siz də kömək edin.

Uşaqlar hər yeri ələk-vələk edib itburnu və yemişan kollarının arasını da gəzdilər, ancaq itmiş dananı tapa bilmədilər.

– Heyf o danadan! Danaların gözü idi! – uşaqlara köməyə gəlmiş Finlo dedi. – İtən tərək danadır. Çox qərribə işdir. Görəsən, dana göyə çıxıb? Balam, çəpərdə dağılmış yer də yoxdur! Hovuzun yanındakı otluq da gəzilməyib. Heç bir iz görünmür.

– Axı, biz sənə demişdik ki, heyvanları Nikessen hovuzundan uzaq saxla, – hadisədən xəbər tutan qonşular deyindilər.

– Hovuzun buraya nə dəxli var! – Finlo köntöy-köntöy cavab verdi. – Nikessenin dana ilə heç bir əlaqəsi yoxdur!

– Madam ki, sən düz deyirsən, onda dananı tap! Daşı ötəyindən tök, Finlo, dana artıq bu dünyada yoxdur. Olsaydı, tapa bilərdin də!

Bu hadisədən bir-iki gün sonra Finlo arvadına dedi:

– Mən razı olmaram ki, danamız izsiz-tozsuz yoxa çıxsın. Ancaq hovuzun yanında da yamanca ot göyərək qalxıb. Gəlsənə, sabah Darradey danaları dərəyə aparıb axşamacan onlara göz qoysun, hə!

– Heç vaxt! Səfeh–səfeh danışma!

– Nə üçün? Darradeyi cin aparar? Arvad, qız evin böyründə olacaq da, Mona da yanında!

Daş atıb başını tutan Öliş, əvvəl–əvvəl heç ərinə qulaq asmaq belə istəmədi, lakin çox çək–çevirdən sonra Darradey and–aman edib söz verəndə ki, danaları hovuzdan uzaqda otaracaq və bir şey baş versə, o saat qaçıb atasına xəbər verəcək, yumşalıb razılaşdı.

Səhər tezdən Darradey Mona ilə birlikdə danaları qova–qova örüşə apardı. Danaları gözdən qoymayan Darradey arabir vaxt tapıb çay sahilində novruzgülü axtarır, pöhrəlikdə Mona ilə gizlənqaç oynayır, çayın hovuzdan uzaq yerlərində avar çəkib vaxtını xoş keçirirdi.

Bu minvalla günlər ötüb keçdi. Dərədəki novruzgülülər ömrünü zəngçiçəklərə bağışladı. Sonra sarımtıl yabanı qızılgüllər pardaqlanıb dərəni məstedici ətirlə doldurdu. Bir dəfə Darradey günortadan gün əyilməmiş danaları yığıb evə gətirdi. Qulplu sarpılcada yağlı kökələri bişirən Öliş qızını görüb təəccüblə soruşdu:

– Nə üçün belə tez qayıtdın?

– Mənə elə gəldi ki, məni çağırırsan.

– Xeyr, qızım, mən səni çağırmamışam.

– Axı, mən sənin səsini eşitdim. Deyirdin: “Evə gəl, Darradey, sən mənə lazımsan”.

– Yox, əziz balam, – Öliş qərribə baxışlarla qızını süzərək dedi.

Vallah, səni çağıran mən olmamışam. Amma qayıdıb evə gəlməkdə düz iş görübsən.

– Hələ çox tezdür, anacan, danaları yenə da örüşə qaytarımmı?

– Yox, yox, əlbəttə yox! Sal onları tövləyə! Qoy qalan vaxtlarını orada küllənsinlər. Bilirsən nə var, qızım? Sənə bir şey demək istəyirəm. İşdir, hovuzun yan–yörəsindən adını çəkib səni çağıran olsa, heç vax cavab verməməlisən! Eşidirsənmi, heç vaxt! Dilinə “buradayam”, kəlməsini gətirmə! Qurbanın olum, körpə balam, indi mənə söz ver ki, sözlərimə əməl edəcəksən. Yoxsa sən örüşdən qayıdıb gələncən mən ürəyimin içini yeyib qurtararam.

Darradey and-aman edib dönə-dönə söz verdi ki, anasının nəsi-hətini sırğa edib qulaqlarından asacaq. Bundan sonra Öliş sakitləşib beynini qara fikirlərdən azad etdi. Hə, əzizlərim, quş qanadlı yay günləri ötüb-keçdi. Darradey Mona ilə birlikdə danaları Nikessen hovuzunun yanındakı örüşdə sağ-salamat otarırdı.

Bir axşam, evə qayıtmaq vaxtı çatsa da, Darradeydən əsər-ələmət yox idi. Qızı gələnlər yollara baxmaq üçün qapıdan boylan Öliş dağdan sürünüb dərəni bürümüş dumanı gördü. Qatı dumanın rütubətli nəfəsini üz-gözündə hiss etdi. Çay süfrəsi açılmış masanın yanına qayıdan Öliş ocaqda qızaran közlərə, buxarının üstündəki titrək şam işığına göz gəzdərək təskinlik tapdı. Qəfildən qapının ağzında şikayətli it hürüşü eşidildi. Darradeydən ayrı düşəndən bəri bütün yolu hürə-hürə gələnlər Mona idi.

– Finlo! Robin! Nessi! – Öliş haray saldı. – Gedək Darradeyi axtaraq!

Gördükləri işi atıb örüşə tərəf üz qoydular. Qaçıb hovuzun yanına çatdılar.

– Darradey, Darradey, haradasan, Darradey! – qışqırdılar, lakin qızı tapa bilmədilər ki, bilmədilər.

– Finlo, sənə deyəndə ki, – qonşular dilə gəldi, – Nikessen hovuzunda izsiz-tozsuz yoxa çıxıb dünya üzünə həsrət qalanlar çox olub, bizi ələ salıb gülürdün. Özünü hamıdan ağıllı hesab edirdin. İndi necəsən? Bil və agah ol ki, qızını hovuzdakı əcaib məxluqlar aparıb. Bir az bundan əvvəl də dananı apardıqları kimi. Darradeyi axtarmağın faydası yoxdur.

Bu söhbətlər zavallı ananın ağına batmadı.

– Axı, qız mənə söz vermişdi, – Öliş dedi. – Özünü də Darradey həmişə vədinə əməl edən qız olub. Onu haraya və necə aparıblarsa, əlimin içi kimi bilirəm ki, öz xoşu ilə getməyib. Ay camaat, balamı ovsunlayıb məkrə aparıblar! Çalışıb onu geri qaytarmalıyıq. Bu ümiddən əlim üzülse, ürəyim partlar, ilahi!

Bu minvalla dalbadal iki gecə-səhərəcən otlaqda pusquda durmuş ərərlər arvad növbə ilə qızlarını səslədilər:

– Darradey, Darradey, Darradey!

Bu çağırışlar iki gün davam etdi, ancaq Darradeydən xəbər-
ətər çıxmadı. Üçüncü gün səhər tezdən mətbəx masasının başın-
da boğazından çörək keçməyən Ölişin beyninə qəfildən bir fikir
gəldi. Cəld ayağa qalxıb plaşını əyninə keçirdi, şlyapasını başı-
na qoyub yola çıxmağa hazırlaşdı.

Finlo xəbər aldı:

– Hara gedirsən?

– Müdrük falçının yanına gedirəm.

– Falçının yanına? Sənin orda nə işin var?

– Qayıdanda deyərəm.

Öliş yola düşdü. Yolun dabanını qırıb falçının evinə çatdı.

– İçəri gəl, Korlet xanım, – falçı nəzakətlə dedi. – Mən biləni,
dərdin var. Bəs bilmirdin ki, balası Nikessen hovuzunun yanında
tənha gəzib-dolaşan ana bəlaya düşə bilər?

Doğrudan da kişi mahir falçı idi.

Darradeyi tapıb geri qaytarmağı qət etmiş Öliş falçının tikanlı
sözlərinə məhəl qoymadı.

– Falçı baba, bizim uşaq boş-boşuna hovuzun yanında avara-
lanmayıb. Mənim qızım bütün yayı hovuzun yanında danaları
otarıb, onları sağ-salamat saxlayıb. Həmişə də söz verirdi ki,
hovuza yaxın getməyəcək. Hovuzdakı məxluqlar balamı tovla-
dıb aparıblar, inanın mənə! Bu sözləri eşidən falçı yükün üstün-
dən sürüşüb düşdü və həlim səslə dedi:

– Əyləş, əyləş, xanım Korlet, hadisəni mənə olduğu kimi söylə.

Ölişin nəql etdiyi əhvalatı diqqətlə dinləyən falçı xəbər aldı:

– Mən sənə necə kömək edim, xanım?

– Sizi inandırırım ki, Falçı baba, hovuzun yanında keşik
çəkən zaman gözəl sözlər tapıb deyə bilsəydim, çox güman ki,
Darradeyi qaytarıb mənə verərdilər. Əfsus ki, necə sözlər demək
lazımdır, bilmirəm. Məhz, ona görə də sizin yanınıza iltimasa
gəlmişəm ki, mənə kömək əli uzadasınız.

– Aha, belə-belə işlər, – falçı dilləndi. – Deyərəm nə etməli-
siniz. Dərəyə çən düşən kimi Finlonu da götürüb hovuzun hən-
dəvərinə gedib göz-qulaq olun. Kol-kosun arasında gizlənib sa-

kitcə dayanın. Ağzınızı açıb bir söz də deməyin. Elə ki, hovuzdan zühur edib üzə çıxan əcaib məxluqu gördünüz, şirin dilinizi işə salıb yalvar-yapış edin.

Sonra falçı Öliş söyləməkçün xoş sözlər öyrətdi. Öliş evə qayıdan günün axşamı duman aləmi bürüdü. Falçının sözlərinə əməl edib Finlo ilə birlikdə hovuzda tərəf yollandı. Ağacların dalında gizlənib gözləməyə başladılar. Əvvəl-əvvəl hər yan sükuta qərq olmuşdu. Hətta, ala cüllütlər də dumanı görüb səslərini kəsmişdi. Xeyli vaxtdan sonra qulaqlarına səs gəldi. Mələhətli səslər, musiqi və mahnı sədaları bir-birinə qarışdı. Sonra hovuzdan məchul varlıqlar peyda olub üzə qalxdı və çayın sahilinə doğru hərəkət etdilər. Lap axırda hovuzdan çıxan məxluq hamıdan uca boylu idi. Sarışın saçları qızıl kimi bərq vururdu. O, Darradeyin əlindən tutub aparırdı. Öliş qızını görən kimi səsini başına atıb:

– Darradey, Darradey, ömrüm-günüm, yanıma gəl, körpə quzum. – dedi. – Ey ulu məxluqlar, rica edirəm ki, qızımı qaytarasınız!

Dərhal kol-kosun xışılıtsı, hovuz suyunun şappılıtsı eşidildi. O dəqiqə səs-küy, musiqi və mahnı sədaları xırp kəsildi. Məxluqlar yoxa çıxdı. Hovuzun yanındakı bir talada Darradey təkə qaldı. Öliş irəli atılıb qızını bağrına basdı və:

– Darradey, gözümlün işığı, pərvərdigara, sənə şükür! Balam sağdır! – deyə bildi.

– Anacan! Atacan! Mən hardayam? – göz yaşını sel kimi axıdan Darradey yuxudan oyanan adamlar kimi dalğın, məhzun baxışlarla xəbər aldı.

– Sağ-salamat əyləşmişən evimizin mətbəxində, qəşəng qızım! – Öliş cavab verdi.

Darradey boylanıb ətrafına göz gəzdirdi. Yavaş-yavaş baxışları duruldu. Anasını, atasını, Nessini və Robini görən Darradeyin gözləri sevincindən alışıb-yandı. Hamı Darradeylə birgə şam etməyi gözləyirdi. Mona şadlığından atılıb-düşür, “ham-ham” edib it səs ilə oxuyurdu.

– Sizdən aralı düşəndən bəri fikrim-zikrim siz olubsuz! Əzizlərim, sizi unuda bilməmişəm!

– Anan qurban, çörəyini ye, – Öliş dedi və Darradey bir parça çörək yeyib, bir az da süd içdi. Dərhal solğun yanaqlarında qan nişanəsi görünməyə başladı.

– Anacan, hovuzdakı məxluqlar məni hipnoz edib hiylə ilə aparıblar.

– Düz deyirsən, quzu bala, bu işlərdən xəbərim var.

Mən, anacan, vədimə xilaf çıxmamışam. Onlar belə dedilər: “Mən sənın ananam. Darradey, dərəni duman basıb, göz-gözü görmür. Azarsan, gəl səni evə aparım. Sən ordasan?” Mən əvvəlcə cavab vermədim. Amma onlar fasiləsiz deyirdilər: “Əlbəttə ki, bu, mənəm, qızım. Məndən qaçıb gizlənmə. Qorxma, qorxulu bir şey yoxdur”. Mən də inandım ki, sənsən. O dəqiqə başıma yığışib məni dövrəyə aldılar. Artıq heç nə edə bilmədim.

Nəfəsini dərmək üçün Darradey bir az fasilə verib yenidən sözüne davam etdi:

– Onlar kölgəyə oxşayırdı, lakin olduqca güclü idilər. Odur ki, məni qamarlayıb özləri ilə hovuzun dibinə apardılar. Çox keçməmiş gəlib günəşli bir diyara çıxdıq. Orda hər şey işıq saçıb bərq vururdu. Musiqi və mahnı sədaları eşidilirdi. Onlar məni masa arxasında əyləşdirib yemək təklif etdilər. Hər cür naz-nemət, meyvə, piroq, şərab və s. var idi. Qıpqırmızı almalar, iri sarı portağallar qızıl boşqablara düzölmüş, şərab gümüş piyalələrə süzölmüşdü. Gümüş buluddakı piroqlar adama gəl-gəl deyirdi. Amma əlimi heç nəyə vurmədim. Axı, bilirdim ki, bunlar hamısı fırıldaqdır, ruhların kələyidir! Bir yandan da acından ürəyim gedirdi. Hər dəqiqə onlar yeməyi qabağıma qoyub, “dadına bax, dadına bax”, deyirdilər. Mən isə sizi fikirləşir, bax, indi bu gördüyüm şam süfrəsini yadıma salırdım. Bağıımızdakı işıq saçan gözlər, buxarının yanında şonquyan Mona, şamdanlarımız və babamın divar saati gözümün önündən getmirdi. Hər dəfə mənə yemək təklif ediləndə deyirdim ki, “Mənə yemək lazım deyil”. Yenidən hamınızı xatırlayıb, ac olsam da, heç nə yemirdim.

– İndi ki, sağ-salamat evə qayıdıbsan və şam süfrəsində əyləşibsən, əziz qızım, di çörək ye! – Öliş dedi. – Yaxşı-yaxşı ye ki, cana gələsən, yeməsən, acından ölərsən ha!

Hə, Darradey yeməyə girişdi, nə girişdi. Doyunca yeyib gözü-nün qurdunu öldürdü. Bəs, yazıq qız yeməyəydi, neyləyəydi? Axı, üç gün idi ki, dilinə su da dəyməmişdi.

Gələn bahar Finlo Korlet Qlen Roydan köçüb getdi. Maqhold mahalında yurd salıb özünə təzə ferma düzəltdi. Nikessen hovuzunun təhlükələrindən uzaq olan Darradey şad-xürrəm böyüyüb boya-başa çatdı.

Bəzilərinin dediyinə görə, Darradey hərdən bir uzaq-uzaq yollara gözünü dikər və sanki özündən başqa heç kəsin eşidə bilməyəcəyi musiqi səsinə qulaq asardı. Bütün bunlara baxmayaraq, ailədə Darradeyi hamıdan çox istəyirdilər. Ona görə yox ki, onu cinlər aldadıb aparmışdılar. Ona görə ki, əzizlərim, Darradey özünü sevdirməyi bacaran qız idi. Qoy, allah ona yar olsun!

BİLLİ BEQ, TOM BEQ VƏ SEHRBAZLAR

Qədim zamanlarda Dolbi kəndinin yaxınlığında bir həyətdə Billi Beq, Tom Beq adlı iki qozbel pinəçi yaşayırdı. Billi Beq Tomdan çoxbilmiş və ağıllı idi. Bir dəfə Billi Beq çomağını Toma verib dedi:

– Tom Beq, get ağ qoyunları dərədən evə gətir.

Tom çomağı götürüb dərəyə yollandı, amma ağ qoyunları tapa bilmədi. Qoyunları gəzə-gəzə evdən çox uzaqlaşdı. Günəş qüruba enib şər qarışanda fikirləşdi ki, evə getsə yaxşıdır. Əsrarəngiz bir gecə idi. Hilal qaşlı ay və sayrışan ulduzlar səmada ciltvələndirdi. Ətrafda ala cüllütlərin qəribə fit səslərindən başqa heç nə eşidilmirdi.

Tom evə tələsdi. Ruşen dərəsinə təzəcə çatmışdı ki, qatı du-man çökdü, Tom yolunu azdı. Çox keçməmiş çən çəkildi, Tom özünü əvvəllər heç vaxt rast gəlmədiyi yamyaşıl dərədə gördü. Qonşuluqda dünyaya göz açıb boya-başa çatan Tom evlərindən

beş mil aralı hər dərəcəyə qarış-qarış bələd idi. Haraya gəlib çıxdığını ayırd etmək üçün heyrət, təəccüb içərisində fikrə getmişdi. Bu dəm qulağına qərribə bir səs deydi.

– Aha, – Tom öz-özünə mızıldandı. – Bu axşam dağda mən-dən başqa da gəzib-dolaşanlar var. Yaxşı oldu, indi özümə yol-daş taparam.

Gecənin sükutunu pozan səs getdikcə güclənirdi. Səs əvvəlcə arı pətəyinin uğultusunu, bir az sonra Meay dərəsinə tökülən şəlalənin şırıltısını andırdı, nəhayət, bir də ötən adamın ayaq tappılıtısına bənzədi.

Çox keçmədi ki, bir sürü mələk göründü. Qəfildən dərə, belində xırda məxluqlar oturmuş atlarla doldu. At belində gələnlərin qırmızımtıl papaqlarındakı işıqlar səma ulduzları kimi şəfəq saçıb zülmət gecəni süd kimi gündüzə döndərmişdi. Şeypur səsləri, yel-lənən bayraqların xışıltısı, musiqi sədaları və bir sürü cılız itin hürüşləri bir-birinə qarışmışdı. Ağız deyəni qulaq eşitmirdi.

Dərədə baş verən əhvalat Toma xəyal kimi göründü. Məşqlər, rəqslər və mahnılar yarıya çatanda onlardan biri şübhəli nəzərlərlə Tomu süzdü. Bir az sonra Tom ona tərəf addımlayan xırda bir kişini gördü. O, gözlərini Tomun – üzünə zilləmişdi. Üst-başı qızıl-gümüşlə dolu idi; əynindəki zərxara paltarın parıltısından adamın gözləri qamaşırdı.

– Bu yerlərə gəlmək üçün münasib vaxt seçməmişən, – görkəmindən şaha oxşayan balaca kişi dilləndi.

Tom cavab verdi:

– Heç də bu yerlərə gəlib çıxmaq arzusunda olmamışam.

– Bu gecə bizlərdən biri olmaq istəyirsənmi, Tom?

– Əlbəttə.

– Onda, – şah dedi, – Sənin vəzifən parollara qulaq asmaq olacaq. Gedib dərənin girişində dayanmalı və alaylar gəlib keçdikcə parolu soruşmalısən. Parolumuz budur: “Bazar ertəsi, Çərşənbə axşamı, Çərşənbə, Cümə axşamı, Cümə günü və Şənbə”.

– Bu işi canla-başla görərəm.

Dan yeri söküləndə sehrbazlar ordusu sıraya düzüldü, çalanlar ecazkar skripka səsləri ilə dərəni başlarına götürdü. Musiqiyə

söz ola bilməzdi. Hər alay yaxınlaşıb parolu Toma söyləyir, keçib gedirdi.

Axırda şah gəldi, o da parolu söylədi. Sonra adamlarından birini çağırıb:

– Bu cavanın belindən donqarını götür, – deyə əmr etdi.

Şah sözünü qurtarmamış donqar Tomun belindən yoxa çıxdı və çəpərin dibinə düşdü. Tomun necə məğrur görkəm aldığını söyləmək çox çətindir. Axı, onun qaməti düzəlmişdi! Tom dərədən endi, səhər tezdən quş kimi yüngül addımlarla evə gəldi. Şadlığından ürəyi sinəsinə sığmırdı.

Billi Beq Tomun qamətini şax görəndə heyrətləndi. Tom istirahət edib özünə gələndən sonra hər gecə Rusen dərəsinə məşq toplanışına yığışan sehrbazlarla necə rastlaşdığını Billi Beqə söylədi.

Səhəri günün axşamı Billi Beq dağ cığırını əlinə alıb yolun dabanını qırdı, nəhayət gəlib yamyaşıl dərəyə çatdı. Gecə yarısına az qalanda Billi, at dırnaqlarının tappılısını, qamçıların şaqılısını, itlərin hürüşməsinə və ərşə yüksələn səs-küy eşitdi, Tomun dediyi kimi, sehrbazlar qoşununu itli-pişikli dərədə məşq edən gördü.

Sehrbazlar qozbeli görəndə kimi məşqi saxladılar və onlardan biri yaxınlaşıb Billi Beqdən gecənin bu vaxtı dərədə nə etdiyini acıqlı-acıqlı xəbər aldı.

– Bu gecə mən də sizlərdən biri olub qulluğunuzda dayanmaq istərdim – Billi cavab verdi.

Beləliklə, Billini də parol qəbul etməyə göndərdilər və dan yeri söküləndə şah dedi:

– Həzarat, getmək vaxtıdır.

Bölük-bölük qoşun dəstələri Billiyə yaxınlaşıb parolu söylədi, keçib getməyə başladılar. Hamıdan axırda şah başının dəstəsilə gəlib parolu söylədi:

– “Bazar ertəsi, Çərşənbə axşamı, Çərşənbə, Cümə axşamı, Cümə günü və Şənbə”.

Özünü hamıdan ağıllı hesab edən Billi qışqırdı:

– Bəs, Bazar hanı?!

Elə bu dəm qışqırıq nidaları ərşə yüksəldi.

– Tez olun, keçən gecə o biri cavanın belindən götürdüyünüz donqarı bu yaramazın belinə qoyun, – gözləri alov saçan şah çəpərin dibinə düşüb qalmış donqara işarə edərək qışqırdı. Şah sözünü qurtarmamış donqarı Billinin kürəyinə yapışdırdılar.

– İndi isə, – şah dedi. – İtil burdan! Bir də səni bu yerlərdə görsəm, bir donqar da sinənə yapışdıracağam!

Sonra sehrbazların hamısı bir ağızdan uca səslə qışqıra-qışqıra addımlayıb Billi dayanan yerdən uzaqlaşdı. Billi Beq səhəri gün ayaqlarını sürükləyə-sürükləyə evə gəldi. Onun sifətini qırıq basmışdı belində daş kimi möhkəm iki donqar var idi. Rəvayətə görə Billi, donqarları hələ də belində gəzdirir.

MAMIRPALTO

Qədim zamanlardan kiçik kənddə bir qoca dul qadın yaşayırdı. Onun iki qızı vardı. Kiçik qız təxminən on doqquz, iyirmi yaşında olardı. O, qənirsiz gözəl idi. Anası – ona palto toxuduğu üçün heç boş vaxtı olmurdu.

Bir dəfə onların məhəlləsinə tacir gəldi, qızı görüb yan-yörəsinə keçməyə başladı. O gündən sonra məhəllənin daimi qonağı olan tacir qıza cürbəcür şeylər gətirirdi. Tacir qıza dəlicəsinə vurulmuşdu. Ona ərə gəlməsini istəyirdi. Ancaq bəla burasında idi ki, qız taciri xoşlamırdı və onunla necə rəftar etmək üçün çox düşünüb-daşınırdı. Nəhayət, qız bir gün məsləhət üçün anasına müraciət etdi.

– Nə qədər ki, paltonu toxuyub qurtarmamışam, – anası dedi. – Qoy tacir ayağımı bizdən üzməsin. Nə bacarırsan sən ondan çək. Palto hazır olandan sonra sənənin nə tacirə, nə də onun bəxşislərinə ehtiyacın olmayacaq. Hə, qızım, ona de ki, sənə şap-pan-şappan qızıl naxışları olan ağ rəngli atlaz don alma və don sənə yaraşmasa, ona ərə getməyəcəksən.

Gələn dəfə tacir fırlanıb onlara gələn kimi qızdan xahiş etdi ki, ona ərə gəlsin. Qız imkandan istifadə edərək anasının sözlərini olduğu kimi tacirə söylədi. Tacir qızın qamətinin ölçüsünü götürüb getdi və düz bir həftədən sonra paltar qoltuğunda qayıdıb gəldi. Verilmiş sifarişə paltar tamam-kamal cavab verirdi. Qız anası ilə yuxarı qalxıb donu əyninə geyəndə heyran qaldı, çünki don ona çox yaraşırdı.

– Bəs indi neyləyim, ana?

– Ona de ki, – anası cavab verdi. – sənə üstündə bütün quşların rəngi olan don gətirməsə, ona ərə getməyəcəksən. Həm də don sənə yaraşmalıdır.

Qız bu sifarişi də tacirə çatdırdı. İki-üç gündən sonra tacir qayıdıb qızgilə gəldi. Qızın xahiş etdiyi rəngarəng, al-əlvan ipək donu da gətirdi. Qız donu geyəndə iki göz gərəkdə tamaşa etsin.

– Bəs indi nə edim, ay ana?

– Ona de ki, – anası dedi. – Sənə yaraşan bir cüt gümüş başmaq tapıb gətirməsə, ona ərə getməyəcəksən.

Qız belə də etdi. Bir neçə gündən sonra tacir bir cüt gümüş başmaq gətirdi. Sanki başmaqlar qızın ayağına biçilib tikilmişdi. Nə qızın ayağını sıxırdı, nə də iri deyildi.

Qız yenə də nə edəcəyini anasından xəbər aldı.

– Bu axşam paltonu toxuyub qurtaracağam, – anası cavab verdi. – Tacirə de ki, sabah ona ərə gedəcəksən. Qoy saat onda bizdə olsun.

Qız taciri səsləyib:

– Yadından çıxmasın, əzizim, səhər saat onda bizə gəl, – dedi.

– Gələrəm, sevgilim, – tacir sevincək dilləndi. – Allaha and olsun mütləq gələcəyəm.

Həmin axşam qızın anası gecənin yarısınıcan paltonu toxuyub axır ki, qurtardı. Qadın paltonu ikicə şeydən – yaşıl mamırlardan və qızılı saplardan toxumuşdu. Odur ki, qadın paltoya “Mamırpalto” adı verib qızını da bu ləqəblə çağırmağa başladı. Ana qızına bildirdi ki, palto sehrli, arzuları yerinə yetirən paltodur. Qız paltonu əyninə geyib hara getməyi arzulasa, dərhal orada da olacaq. Yox, əgər görkəmini dəyişib başqa cildə, tutaq ki, qu quşu, yaxud da arı cildinə girmək istəsə, arzusu o dəqiqə çin olacaq.

Səhəri gün hava işıqlaşan kimi ana yuxudan durub kiçik qızını səslədi, dedi ki, dünyanı gəzməyə çıxıb özünə yaxşı bir bəxt axtarsın.

Dünyagörmüş yaşlı ana gələcəkdə olacaq işlərdən fəhmlə xəbər verə bilirdi. Ona görə də mamırpaltonu geyinmək üçün qızına verib dedi ki, tacirdən qopartdığı iki donu və gümüş baş-

maqları da özü ilə götürsün. Amma ana qızına tapşırırdı ki, hər gün evdə geydiyi iş paltarında evdən çıxsın. Altdan geyinib, üst-dən qıfillanan Mamırpalto yola düşməyə hazır oldu. Anası qıza söylədi ki, evdən bir neçə yüz mil uzaqlaşandan sonra ürəyində arzu tutub, pay-piyada yollar keçib böyük bir salona gəlib çatsın. Orada xahiş etsin ki, ona iş versinlər. Şübhəsiz ki, o gözəl salonda sənə iş tapılar. Anasının sözlərinə əməl edən Mamırpalto gəlib tezliklə cah-calallı bir ağanın malikanəsinə varid oldu. Qabaq qapını tıqqıldadıb söylədi ki, iş axtarır. Bəli, uzun sözün qıساسı, evin xanımı özü qapını açmağa gəldi. Qızın görkəmi xanımın xoşuna gəldi.

Xanım soruşdu:

– Əlindən nə iş gəlir?

– Mən aşpazam, möhtərəm xanım, – Mamırpalto cavab verdi.

– Özü də camaatın dediyinə görə mahir aşpaz olmağıma az qalıb.

– İndi sənə aşpazlıq işi verə bilmərəm, – xanım dedi. – Çünki artıq bir aşpazı işə götürmüşəm. İşdir, əgər razı olsan, səni aşpaz köməkçisi təyin edərəm.

– Sizə olduqca minnətdaram, xanım, bu malikanədə qalıb işləmək mənim üçün çox xoş olar.

Beləliklə, razılığa gəldilər ki, qız aşpaz köməkçisi işləsin.

Sonra xanım qızı aparıb qalacağı otağı ona göstərdi, mətbəxə gətirib qulluqçularla qızı tanış etdi.

– Tanış olun, bu qızın adı Mamırpaltodur, – xanım dedi. – Mən onu aşpaz köməkçisi təyin etmişəm.

Xanım çıxıb gedəndən sonra Mamırpalto otağına qayıtdı ki, şeylərini yerbəyer edib qızıl suyuna çəkilməmiş tacı, gümüş başmaqları, ipək və atlaz donları gizlətsin.

Mamırpaltonu görə qulluqçu qızlar paxılıqdan partlamağa başladılar. Məsələ burasında idi ki, təzə qız heç də ilahi gözəlliyə malik deyildi və zahiri görünüşcə onların heç birindən artıq deyildi. Qızları yandıran başqa şey idi. Cır-cındıra bürünmüş Mamırpaltonun başçı təyin edilməsi qızlara yamanca yer eləmişdi. Qızlara elə gəlirdi ki, hisli-paslı Mamırpalto o görkəmlə yalnız

qabyuyan işləyə bilər. “Aşpaz köməkçisi olmaq istəyən adamın gərək bütün işlərdən başı çıxsın. Küçədən tutulmuş cındırından cin ürəkən bu sərsəridən aşpaz köməkçisi olar? Xeyr, əsla olmaz! Aşpaz köməkçisi bizim kimi nəcib qızlardan olar...”

Mamırpalto mətbəxə qayıdanacan hikkə ilə var-gəl edən qulluqçu qızlar onu görüb üstünə düşdülər:

– Sən haranın itisən ki, bizim başımıza böyük olasan, hə? Kişinin qızı aşpaz köməkçisidir, işə bir bax, ha! Ay sən öləsən “Aşpaz köməkçisi” olmaq boğazında qalar. Bilirsən nə var, qız, sənün işin tava sürtmək, bıçaq-çəngəl silmək və ocaq qalamaq olacaq.

Sonra qulluqçular kəfgirlə Mamırpaltonu yaxşıca döyüb əzişdirdilər.

Onlar dedilər:

– Sən buna layıqsən. – Bizdən həmişə bunu da gözlə, “hөр-mətli xanım”.

Bax, Mamırpaltonun başına bu oyunu açan qulluqçu qızlar ona bütün çirkli işləri gördürməyə başladılar. Tezliklə yazıq Mamırpaltonun əyin-başı yağa batdı, üz-gözünü his basdı. Qulluqçu qızlar vaxtaşırı kəfgirlə Mamırpaltonun başının ortasına döyəcləyib qızın başını tuluğa döndərmişdilər. Yazıq qız başını güclə üstündə saxlayırdı. Günlər bir-birini əvəz edir, vəziyyət dəyişmirdi. Mamırpalto hələ də tavaları sürtüb, bıçaqları silir, ocaq qalayır və başı kəfgir yeməkdə davam edirdi. Bir gün xəbər yayıldı ki, üç gün davam edən rəqs məclisi keçiriləcək. Şənlik günləri ovla və başqa əyləncələrlə başa çatacaq. Yaxın qrafliqların bütün əyanları məclisdə iştirak etməli idi. Əlbəttə xanımla ağa oğullarını da götürüb oraya gedəcəkdilər. Qulluqçu qızların fikri-zikri səhərdən-axşamacan rəqsdən danışmaq olmuşdu.

Biri deyirdi kaş mən də orda olaydım, o biri deyirdi kaş mən də orda olub bir neçə lordla rəqs edəydim. Üçüncüsü məclisə gedib xanımların paltarını görmək arzusundaydı. Beləliklə, qulluqçular dil boğaza qoymayan ürəklərindən keçəni söyləyir, lakin Mamırpalto dinib-danışmırdı.

Qulluqçulara elə gəlirdi ki, onların da yaxşı paltarı olsa, heç də kübar xanımlardan geri qalmazlar.

– Bəs sən necə, Mamırpalto, məclisə getmək istərdinmi? Bu görkəmli məclisin gözü ola bilərsən! Ha-ha-ha! – qulluqçu qızlar kinayə ilə qəhqəhə çəkib kəfgiri şappıltı ilə onun başına cırırdılar.

Bəli, dediyim kimi, Mamırpalto çox gözəl qız idi. Əynindəki köhnə, kirli-paslı paltar belə onun gözəlliyini ört-basdır edə bilirdi. Mamırpaltonun gözəlliyi qulluqçu qızların ürəyində qubar olmuşdu. Amma xanımın gənc oğlu gözlərini qızdan çəkə bilmir, ağa ilə xanım qıza göz qoyub, onun mehriban rəftarından razı qalırdılar.

Rəqs məclisi başlanmağa az qalanda xanımla ağa Mamırpaltonu rəqsə aparmağı qərara alıb arxasınca adam göndərdilər ki, fikrini öyrənsinlər.

– Xeyr, xeyr, çox sağ olun, – Mamırpalto dedi. – Bu, mənim heç ağıma gəlməyib. Rəqs məclisi mənim yerim deyil, axı. Paltarım da tamam yağ içindədir. Karetanı çirkləndirərəm, yanımda oturanın paltarını ləkələyə bilərəm.

Fikirlərindən daşınmayan ağa ilə xanım Mamırpaltonu aparmaq üçün çox təkid etdilər. Ehtiramla baş əyib dərin təşəkkürünü bildirən Mamırpalto sözünün üstündə durub iki ayağını bir başmağa dirədi. Qayıdıb mətbəxə gələn kimi qulluqçular qızın başının üstünü alıb dalınca nə üçün adam göndərildiyini xəbər aldılar. Biçarə Mamırpalto ağa ilə xanımın onu rəqs məclisinə dəvət etdiyini açıb söyləməyə məcbur oldu.

– Necə? Nə deyirsən? Səni dəvət ediblər? Bu, ağlabatan iş deyil. Yenə bizim birimizi dəvət etsəydilər, buna inanmaq olardı. Yoxsa ki, səni! Qudurasan, qurbağa! Ay qız, bu yağlı pasaqlı paltarla səni heç salonun qapısına da yaxın qoymazlar! Camaatın gül kimi paltarını ləkələyib qara günə salarsan!

Ay biçarə, qabyuyan qızla hansı səfeh rəqs edər! Sən ora get-sən, üfunət iyi aləmi basar! Kübar xanımlar burnunu tutmağa məcbur olar! Hi-hi-hi! Camaatı özünə güldürmə!

Qulluqçu qızlar heç vəchlə Mamırpaltoya inanmadılar ki, ağa ilə xanım onu bala dəvət edib. Yenə də qızın başına döyəcəlyib yorğan-döşəyə saldılar.

Səhəri günün axşamı ağagil yenə də Mamırpaltoya bala getməyi təklif etdilər.

Keçən gecə məclis qiyamət keçmişdi. Bu axşam daha da gözəl keçəcəyi gözlənilirdi. Ağanın oğlu ilan dili çıxardıb onunla getməyi Mamırpaltodan xahiş etdi. Ancaq Mamırpalto israr edib sözünün üstündə möhkəm dayandı, bildirdi ki, köhnə, yağlı paltarla bala gedə bilməyəcək. Gənc sahibkar çox əlləşib-vuruşsa da, Mamırpaltonu dilə tutub yola gətirə bilmədi. Qulluqçular yenə də qıza inanmadılar ki, ağanın oğlu minnət edib onu bala dəvət edir.

– Buna bir bax! Kül başına! – qulluqçu qızlar dedi. Gör, daha nələr quraşdırırsan!? Dediklərinin hamısı ağ yalandır!

Sonra ağzı qulağının dibinə çatan, yabıya oxşar qamış-baldır qulluqçu qız kəfgiri qarıb Mamırpaltonun başına çırpdı, “şapp”.

Həmin axşam qulluqçu qızlar dağılışandan sonra Mamırpalto qərara aldı ki, gizləncə geyinib-kecinib rəqs məclisinə getsin. Ayağa durub əvvəl-əvvəl qulluqçuları hipnoz etdi. Asta-asta otaqları gəzib hiss olunmadan əli ilə ehmalca onlara toxundu. Tilsimin təsirilə dərin yuxuya gedən qulluqçular yuxudan ayılıb gözlərini açə bilmədilər. Tilsimi yalnız Mamırpalto sındıra bilərdi. Qulluqçular yuxuya gedən kimi Mamırpalto yuyunub tərtemiz oldu. Yazıq qız mətbəxdə işləyən gündən hissə, yağa batıb su üzünə həsrət qalmışdı. Buna bais qulluqçular olmuşdu. Sonra Mamırpalto yuxarı qalxıb yataq otağına girdi, iş paltarını soyunub ayaqqabısını çıxartdı. Qızılı naxışlı ağ atlas donunu geyib gümüş başmaqları ayaqlarına keçirtti. Qızıl suyuna çəkilməmiş tacı başına qoydu. Əlbəttə ki, mamır paltosu donun altında əynində qaldı. Geyinib hazır olan kimi rəqs salonunda olmağı arzuladı. Arzusu dodağında səslənən kimi ayağı yerdən üzülüb yuxarı qalxdığını, bir anlığa uçduğunu hiss etdi. Bir göz qırpımında özünü rəqs salonunda gördü.

Ağanın oğlu Mamırpaltonu görüb ağı başından çıxdı. Bir könüldən min könümlə qıza vurulub gözünü ondan çəkə bilmədi. Oğlan ömründə belə şux geyimli ikinci bir gözəl görməmişdi.

– Ay ana, o qız kimdir? Kimlərdəndir? Məgər öyrənə bilməzsən, ana? Bəyəm onunla söhbət edə bilməzsən? Oğlunun dayanıb–dincəlmədiyini görən ana yaxınlaşıb özünü gənc qıza təqdim etdi və qızın kim olduğunu, haralı olduğunu xəbər aldı. Uzun çək–çevirdən sonra bircə onu öyrənə bildi ki, qız elə bir yerdən gəlib ki, gündə başına kəfgirlə döyürlər.

Ağanın oğlu dərhal yaxınlaşıb özünü qıza təqdim etdi. Ancaq qız ona nə adını, nə də başqa bir şey demədi. Oğlan onunla rəqs etməyi qızdan xahiş edəndə qız etiraz etdi.

Buna baxmayaraq oğlan qızın yanından əl çəkmədi. Arabir qızdan xahiş edirdi ki, onunla rəqs eləsin. Rəqs məclisi sona yaxınlaşanda qız yumşalıb oğlanla rəqs etməyə razılıq verdi. Onlar salonda süzə–süzə bircə rəqs edəndən sonra qız bildirdi ki, evə getməlidir. Qızı saxlamaqçün ağanın oğlu inadla təkid etsə də, bir şey çıxmadı.

Bir an sonra qız evdə olmaq arzusunu ürəyindən keçirən kimi özünü ağanın evində gördü. Ağanın oğlu qızın havaya qalxdığını gördü, lakin tutub saxlamaqçün heç nə edə bilmədi. Görünür, əl–qol atan oğlan qızın ayağına toxunduğundan qızın başmağının bir tayı düşüb orda qaldı. Ağanın oğlu başmağı götürüb yuxarı qaldırdı. Amma yeldən qanad taxmış qız artıq gözdən itmişdi.

Mamırpalto evə çatıb paltarını dəyişdi. Qulluqçu qızları tilsimin təsirindən xilas etdi.

Yuxudan ayılıb duran qulluqçular yatıb yuxuya qaldıqlarını zənn edərək Mamırpaltoya çoxlu pul təklif etdilər ki, onlardan xəbərçilik eləməsin. Qız vəd etdi ki, xəbərçilik etməyəcək.

Səhəri gün ağanın oğlu qızın eşqindən xəstələnib yorğan döşəyə düşdü. Dünən gecə gümüş başmağını itirmiş, qızın məhəbbəti ürəyinə od salmışdı. Təbiblər oğlanın dərdinə əlac edə bilmədi. Beləliklə, ağanın oğlunun halının pərişan olması hər yana yayıldı. Söz gəzirdi ki, oğlanın dərdinə əlac etsə, bircə, başma–

ğın yiyəsi olan qız əlac edə bilər. Əgər belə bir qız tapılırdı; oğlan onunla, evlənəcək imiş. Əvvəlcədən dediyim kimi, Mamırpaltunun gümüş başmaqları çox zərif başmaqlar idi. Yaxın, uzaq diyarlardan qızlar axışıb gəlirdi, ancaq başmaq heç kimin ayağına olmadı. Hətta kasıb qızları da başmağı dartışdırıb ayaqlarına keçirtməyə çox çalışsalar da, bir şey hasil olmadı. Şübhəsiz ki, qulluqçu qızlar da başmağı geyinmək üçün dəridən-qabıqdan çıxdılar, lakin başmaq heç birinin ayağına girmədi. Bəli, ağanın oğlu can üstə idi. Anası saçını yolub imdad diləyirdi:

– Daha bir kəs qalmayıb ki? Varlı, ya da kasıb olsun fərqi yoxdur! Yəni heç kəs qalmayıbdır?

– Xeyr, xanım, qalmayıbdır. Başmağı geyib baxmayan adam qalmayıbdır, Mamırpaltodan başqa! – Qulluqçular xorla cavab verdilər.

– Ona deyin tez bura gəlsin. Qulluqçular bir göz qırpmında Mamırpaltonu xanımın hüzuruna gətirdilər.

– Ay qız, bu başmağı bir geyib bax.

Başmaq çox asanlıqla Mamırpaltunun ayağına oldu. Elə bil ayağına biçilmişdi. Ağanın oğlu o saat sıçrayıb çarpayından düşdü və qızı qolları arasına alıb yuxarı qaldırmaq istədi.

– Dayan, dayan, – qız dedi və qaçıb getdi. Keyli sonra qızılı naxışlı ağ atlas paltar əynində, gümüş başmaqlar ayağında, qızıl suyuna çəkilmiş tac başında geri qayıtdı. Ağanın oğlu qızı yenə də ağuşuna alıb göyə qaldırmaq istədi.

– Əl saxla, – qız dedi və yenə də qaçıb uzaqlaşdı. Çox keçməmiş bütün quşların rəngi olan al-əlvan donunu geyinib qayıtdı. Deyilənə görə, bu dəfə ağanın oğlu qızı bədrinə basıb duz kimi yalayanda daşdan səs çıxıb, qızdan yox.

Hamı sakitləşib özünə gələndən sonra əyləşib şirin-şirin söhbət edirdilər. Söhbət əsnasında ağa və xanım bir-iki şey öyrənmək məqsədilə qızdan rəqs məclisinə necə gəlib, sonra vaxtsız qayıtmasını xəbər aldılar.

Mən sizə nəql etdiyim kimi, qız da anasının ona toxduğu sehrli paltunun gücündən və arzuları yerinə yetirməsindən söhbət açdı.

– İndi hər şey bizə agah oldu, – qızım, – dedilər və qızın rəqs salonunda xanıma dediyi sözlər haqqında düşünməyə başladılar. Nə üçün qız deyirdi ki, hər gün başına kəfگیر çırpılan yerdən gəlib? Qız bu sirri də onlara açıb söylədi.

Bunu eşidən ağa ilə xanım hirslənib cin atına mindilər. Bütün mətbəx qulluqçularına çıxıb getməyi əmr etdilər. Onların dalınca bir sürü köpək saldılar ki, qovub ifritələri ölkədən çıxartsınlar.

Bundan sonra Mamırpalto da çıxıb getmək, onu bezdirən bu böyük malikanədən birdəfəlik uzaqlaşmaq qərarına gəldi.

Ağanın oğlu çox yalvardı, minnət etdi. Yalvarışın xeyri olmadığını görüb hədəyə keçdi, ancaq Mamırpaltonu fikrindən daşındıra bilmədi ki, bilmədi. O, evlərinə qayıtdı və tacirə ərə getdi. Onlar yeyib-içib xoşbəxt ömür sürdülər və bir dəstə oğul-uşaq sahibi oldular. Onların birinci oğlu boya-başa çatıb skripka çalanda mən də orada idim. Eh, bu, lap çoxdankı əhvalatdır. O vaxtdan bəri nə tacirdən, nə də arvadından xəbərim yoxdur. Amma hər halda onlardan “öldü” xəbəri gətirən olmayıb.

QODUQ

Biri vardı, biri yoxdu, bapbalaca bir qoduq vardı. Qoduq dünyanı gəzib-dolaşmaq, həyatı öyrənmək istəyirdi. Odur ki, qoca anasının gözündən yayınan kimi, qaça-qaça aradan çıxıb uzaqlaşdı. İlk dəfə qarşısına çıxan qoca bir cadugər oldu.

– Səni yeyəcəyəm! – cadugər dedi və əlini atıb qoduğa toxunanda barmaqlarının ucu ağrıdan göynədi.

Cadugər bağırdı:

– İtil burdan! Bazar günü anadan olmuş fərsiz! Rədd ol, yoxsa ürəyim partlar!

– Anam deyir ki, başqa qoduqlardan heç nə ilə fərqlənmirəm – qoduq toxtaq-toxtaq cavab verib yola düzəldi. Gəzib-gəzib bir şeytana rast gəldi.

– Səni yeyəcəyəm! – şeytan dilləndi və əlini atıb qoduğu tutmaq istəyəndə caynaqları sınıb töküldü. Ağrının şiddətindən bükülüb yumağa döən şeytan:

– Ey, avara! – deyə var-gücü ilə qışqırdı. – Sənin belində çarpaz donqar var, çəkil burdan, gözüm səni görməsin!

– Anam deyir ki, başqa qoduqlardan fərqlənmirəm, – tükü belə tərənəməyən qoduq cavab qaytarıb yoluna davam etdi. Az getdi, üz getdi, dərə-təpə, düz getdi, axırda gəlib pərilərlə dolu olan bir meydançaya çıxdı.

– Əkil burdan! Meydanı tərək et! – pərilər qeyzlə ayaqlarını yerə döydü. – Axı, biz səni minib çapa bilmərik! Hələ bir arsız-arsız bizim meydanda cıdırı çıxmısan! Ay heyvan, axı, sən yeddi günlük qoduqsan!

– Anam deyir ki, bütün qoduqlar yeddi günlük olublar, – qoduq şəstlə cavab verdi.

– Sürüş burdan! – pərilər birdən çımxırdılar. – Çıx get evə! Bir az tez ol!

Beləliklə, qoduq dördnala çaparaq hoppana-hoppana anasının yanına qayıtdı, aradan çıxıb veylləndiyinə görə anası əvvəlcə qoduga bir-iki şıllaq ilişirdi, sonra isə ona günorta yeməyi verdi.

MÜNDƏRİCAT

Britaniya adalarının nağıl dünyası 4

İNGİLTƏRƏNİN MƏRKƏZİ QRAFLIQLARININ NAĞILLARI

Çıqıldayan qurbağa	10
Yeyəndə ortağ qardaş	14
Qottemli müdriklər	17
Tək ağaclı tərədə məskən salmış mələklər	20
Ruhlar və duzqabı	24
Xoşbəxtliyini axtaran Cek	26
Siçan və pişik	29
Ağaların ağası	30
Adəmin oğlu	31
Üç donuz balasının nağılı	32
Sağsağan yuvası	36
Kəkilli fərə	37
Svoffomlu xırdavatçı	40
Səfəhin səs-küyü	42
Hilton şeytanı	45
Cek və lobyə tağı	47
Üç ayı haqqında nağıl	54
Qarı və donuz balası	57
Bu, mən özüməm	60
Pişiklərin şahı	63
Üç dilək	64
Ağca siçan və Qaraca siçan	66
Tənbəl Cek	69
Mister Miakka	71
Herafterdis	73
Uzunqulaq, masa və çubuq	77
Balıq və üzük	81
Mister Vineqar	84
Kəntərberi şahzadəsi	88
Mister Foks	91
Qərribə qonaq	94
Adamcığaz	96
Cek Hannaford	99
Tamleyn	101
Conni Qlouk	104
Keyt Krəkənat	107

Kral Con və Kənterberi keşişi	111
Göydəki ulduzlar	113
Peyğəmbər Qobbörn	117
Hikmətli buzov	120
Nik Not Notinq	124
Tom Hikatrif	130

ŞOTLANDİYA NAĞILLARI

Fern-den qulyabanısı	137
Suiti cildinə girmiş pəri	141
Qoğal	145
Norroveyli qara kəl	150
Mehriban dayə haqq istəmöz	161
Pəddu	162
Dünyanın qurtaracağındakı quyu	165
Yaxşılığı unutmayan suiti	168

QƏRB ÖLKƏSİ NAĞILLARI

Xeyirxah nəhəng	172
Mələklərin laləsi	175
Lutey və su pərisi	178
Zennorlu Çerri	187
Üç səfeh	195
Bataqlıq işığı	200

CƏNUB-ŞƏRQİ İNGİLTƏRƏ NAĞILLARI

Layminster əjdahası	206
Hayter qulyabanıları	210
Madyan yumurtası	214

UELS NAĞILLARI

Llin Fən Fəç gölündə yaşayan qız	216
Yumurta qabığında bişən şorba	223
Pantannas əfsanəsi	225
Taffi Ap Sion və sehrli dairə	231
Llin Bala gölünün dibinə gömülmüş şəhər	236

ŞƏRQİ İNGİLTƏRƏ NAĞILLARI

Bataqlıq mələkləri	240
Tom Tit Tot	249

Qamış papaq	255
Heç nədən qorxmayan Meri	260

LANKAŞİR NAĞILLARI

Sehrbazın dəfni	264
Nənsi qarı və gümüş töhfə	268
Başsız qadın	270
Lankaşir cadugərləri	273

YORKŞİR VƏ LİNKOLNŞİR NAĞILLARI

Hellen Pot qulyabanısı	277
Bir şüşə ağıl	282
Qrassinqton Cini	287
Şipton ana	289
Cırtan	290
Oyuq	297

ŞİMAL-ŞƏRQİ İNGİLTƏRƏ NAĞILLARI

İnek cildinə girmiş qulyabanı	301
Sehrli məlhəm	304

İRLANDİYA NAĞILLARI

Nəhəng Dreqlin Hoqni	309
Qaraqabaq Patrik və qarğalar hökmdarı Kromaxi	313
Kral, keşiş və qaz haqqında nağıl	317
Tomas Konnoli və sehrbaz	321
Meri Hoqan və ruh	324
Teyq O'Keyn və cəsəd	327
Ağ alabalıq	336
Nökər və fermer	339
Qozbel Luzmor	342
Tom Fitspatrik və cadugər	347

MEN ADASI NAĞILLARI

Nikessen hovuzu	351
Billi Beq, Tom Beq və sehrbazlar	359

QARAÇI NAĞILLARI

Mamırpalto	363
Oduq	371

Buraxılışa məsul: *Əziz Güləliyev*
Texniki redaktor: *Rövşən Ağayev*
Tərtibatçı-rəssam: *Nərgiz Əliyeva*
Kompyuter səhifələyicisi: *Aleksandra Samuylova*
Korrektor: *Elşad Məmmədzadə*

Yığılmağa verilmişdir 09.11.2004. Çapa imzalanmışdır 14.05.2005.
Formatı 60x90 $\frac{1}{16}$. Fiziki çap vərəqi 23,5. Ofset çap üsulu.
Tirajı 25000. Sifariş 119.

Kitab “PROMAT” mətbəəsində çap olunmuşdur.